UNIVERSITY OF TORONTO
3 1761 01646153 5

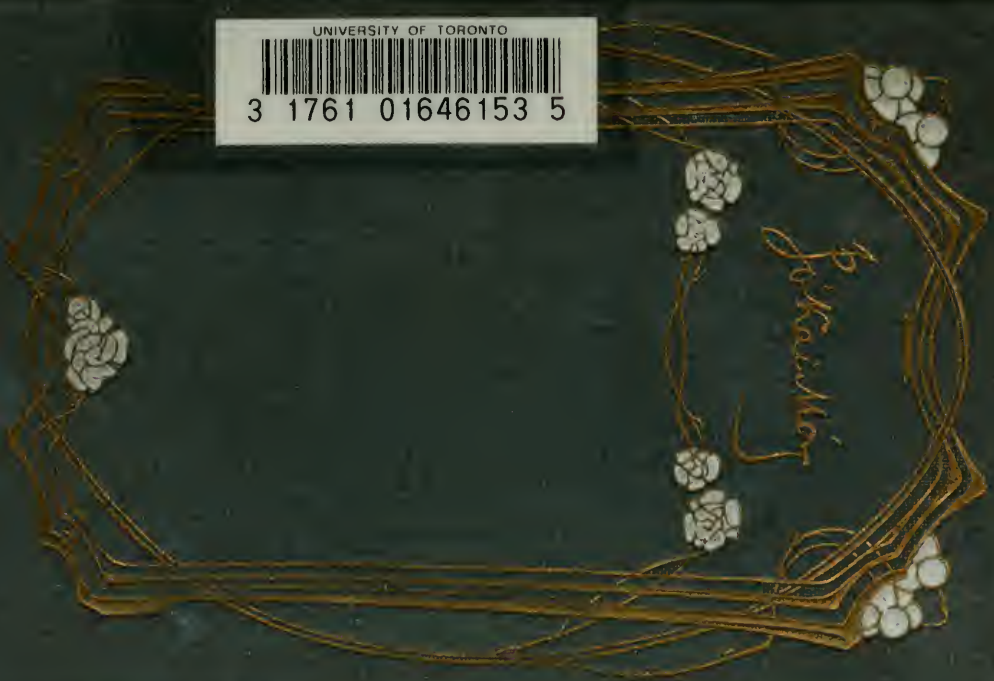

FRANZ DRECHSLER
BUCHHANDLUNG
WIEN I.
WIPPLINGERSTRASSE 25

Presented to the
LIBRARY *of the*
UNIVERSITY OF TORONTO
by

Tom Gallo
in memory of
his father

A RÉGI JÓ TÁBLABIRÁK.

REGÉNY

IRTA

JÓKAI MÓR.

ELSŐ KÖTET.

TIZEDIK KIADÁS.

BUDAPEST.

FRANKLIN-TÁRSULAT

MAGYAR IROD. INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA.

1909.

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Valami előszóféle.

Hajh boldog idők! Hajh szép fiatalságunk évei! Mikor ifjak voltunk, úgy szégyenlettük fiatalságunkat, úgy óhajtottuk, hogy bár csak már vének volnánk, bár megérnők a bölcsesség éveit, ne hínának bennünket gyermekeknek többé; és ime eljött az öregség, őszülő hajával, keserű tapasztalásaival, időjós bajokkal minden tagjaiban; itt is fáj, ott is fáj, semmi izecskénk sem szolgál bennünket úgy, mint azelőtt; megárt a harag, megárt a mulatság, vesződünk a hypochondriával, ezzel a kellemetlen prókátorral, kit a halál küldött a nyakunkra, hogy egy gonosz tartozást szüntelen sürgessen rajtunk. Ilyenkor azután felsóhajtunk: hajh boldog elmult idők, hajh szép fiatalságunk évei!

Csak még egyszer gyermekek lehetnénk. Pedig eljön az is: a vénség gyermekkora. Mindennap egy nótát felejtünk, s utoljára minket is elfelejtenek nótáinkkal együtt.

Lehet annak tiz esztendeje, hogy egy ismerős pesti vendéglőben volt egy nagy kerek asztal, mely régi törzsvendégek számára volt lefoglalva. Ott ültek delenként a főváros ismerős táblabirái, ifjabb és vénebb szónokok, tisztviselők, vén poéták, tudósok; nyájas, jó, derült arczok, kiknek még haragjokban is több szeretet volt, mint más emberek

nyájasságában, kiknek vitatkozásait hallgatni gyönyörüség volt és tanulság, s kik ott naponként úgy jöttek össze, mint egy család tagjai s ha egyik elmaradt egy nap, az után valamennyi kérdezősködött, sajnálkoztak rajta, ha baja volt, s ellátták százféle tanácscsal, hogy bajától szabaduljon.

Nekem is szoritottak egy kis helyet ennél a kerek asztalnál; akkor még fiatal legény voltam, s attól fogva mindig híve maradtam a kerek asztalnak.

Pár év mulva azután már könnyebben elfértünk a kerek asztal mellett, később még több hely jutott egy embernek; az ismerős arczok eltünedeztek, a hangos viták elhallgattak, az ember jön, leül, gallérja mögé hányja az ételt, fizet és megy. Még tavaly akadtam néha-néha egyre a régi ismerők közül, kitől a többiek felől sorban kérdezősködhetém. Most már sokszor megesik, hogy magam ülök az asztalnál.

Olyan forma érzéssel veszem kezembe a tollat, mint a ki arra gondol, hogy ideje lesz már megirni azt a testamentomot.

— — — — — — — — — — — — — — — — —

Mik voltak hát azok a táblabirák? Jelent ez a szó valami egyebet is, mint puszta csúfolódást? Igazán lett volna idő, mikor az ember ezt a czimet a neve mögé irta, a nélkül, hogy mások mosolyától féljen? Tettek volna ezek az emberek még valami egyebet is, mint hogy átaludták a munkaidőt, ragszkodtak a maradáshoz, tartóztatták a sietőket s éltek a gondtalan uraságnak? Ki tudja hát megmondani, mik voltak a táblabirák? Ezek a bebalzsamozatlan mumiái egy pyramidtalan kornak, ezek az eleven petrefactumai és fossiliái egy

özönvíz előtti világnak, mely úgy elsülyedt, mint Solon szerencsés szigetei, mint a mesés hyperboraeok országa? . . .

. . . Oh az valóban sajátságos világ volt.

Még akkor a gondviselésnek nem volt olyan közvetlen érintkezése az emberi ügyekkel; sok volt rá bizva a magánosokra, egy jó szív, egy bölcs fő, egy erős kéz sokat ért akkor a világban.

Ha közvész, ha Isten csapásai látogatták az országot, folyók kiáradtak, mostoha évjárás volt, jégeső, tüzvész, ragály rémité a népet, kiknek szivét szólítá fel a könyörület áldozatokra? Kikhez fordult a közfélelem vigasztalásért?

A régi jó táblabirákhoz.

Ha érczakarattal, törhetlen lélekkel kellett küzdeni e rokontalan nép nemzeti létéért, ki pazarlá erejét a tettek legfáradságosabb mezején?

A régi jó táblabirák.

Bölcseséggel — kevés pénzzel — sok becsülettel ki igazgatta a közügyeket, ki ügyelt az igazság szentségére, ki torolta meg a magánsérelmeket?

A régi jó táblabirák.

Ki őrizte meg a nép szűz erkölcseit, mivelődési hajlamát, szent honszeretetét? Ki járt legelől vallás, tudományok, erények utain?

A jó öreg táblabirák.

És végre kik voltak azok, kiknek köszönheti a magyar, hogy nyolczszáz évi viszontagsága alatt el nem olvadt, mint a völgybe gördült hófuvatag, hanem midőn főurai elhagyták, köznépe elfogyott, vagy mit sem számlált, a nemzet mégis megélt, felvirult, megerősödött?

Mind, mind ezek a kitréfált, kinevetett, elpusztult, örök nyugalomra tett ódon táblabirák.

A táblabiró volt az ország közigazgatása, közgazdászata, mérnöke, vízszabályozója, törvényhozója, birája, ügyvéde, orvosa, költője, tudósa, könyvcsinálója és könyvmegvevője.

Most mindezekre külön ember születik, a jó régi táblabirák az emlékezetből is elmultak már.

Adagiummá, gúnyos példaszóvá vált a táblabiró elnevezés. Igy nevezi a közvélemény azokat, kiket ki akar gúnyolni s tréfás adomákban örökiti fogalmukat . . .

. . . „Victrix causa diis placuit, sed victa Catoni".

Én ugyan nem vagyok Cato, de azok sem dii, a kiknek tetszik a táblabirák fölött elmélkedni.

Azért, ki a „régi jó táblabirák" czime alatt mulatságos anecdoton-gyüjteményt vél találni, mely az ujabb kor tréfás felderitésére van szánva, az meg fog bennem csalatkozni s idejét rossz helyen capitalizálja.

Azonban arról legalább senki sem fog vádolhatni, hogy meg vagyok vesztegetve; mert hiszen a „régi jó táblabirák" sokkal szegényebbek, sokkal hatalomtalanabbak és sokkal indolensebbek, mint hogy az ő barátságukat keresni valakinek érdeke lehessen.

ELSŐ RÉSZ.

A halál és a nemtő.

Ne várjatok valami nagyszerű jelenetet, semmi regényes catastropha sem történt, csak a burgonya rothadt meg. Három vármegyében nincs mit enni. Éhhalál van.

Nem azon angyalai a halálnak küzdenek az emberekkel, kik a csatamezőn véres arczczal, véres kézzel repkednek tűzszárnyakon, süvöltő golyókon, s kiknek viselt dolgaikról olyan szép regényeket sikerül irni a költőknek; nem is azok a csontkezű, denevérszárnyu daemonai a halálnak, kik a ragályos légben repkednek, egy lehellet, egy ölelés tőlük halottá teszen. Az éhhalál szárnyatlan, földön csúszó rém, mely lajhár kezeivel belekapaszkodik áldozatába, óráról órára együtt mászik vele, hurczoltatja magát napokig, míg a kínzott lerogyik alatta, megint fel hagyja kelni, hogy odább vitesse magát, s elveszi az álmot attól, ki fetrengve kéri a halált; gyorsan ölő, könyörületes halált.

Te boldogtalan szenvedő, ki orvosoddal tanácskozol indigestióid felől s kimeríted Hyppocrates minden segédszereit, hogy megismerhesd azt a kellemes érzést, a mit étvágynak neveznek, nézz egy

pillanatra ebbe a camera lucidába, melynek függönyét felhúzom előtted.

— — — — — — — — — — — — — — — —

Egy erdős hegyoldalban állunk, a honnan két vármegye határát lehet belátni.

Másutt tavasz van már, itt még tartós a tél. A mezőket ugyan nem lepi hó, mert egész télen nem esett, minden olyan fakó, aszott színű; a völgyvágányok keskeny tisztásain még töretlen az ugar s mint egy sárga szalag vonul el a fenyőerdők között.

Akárhová tekint az ember, nem lát egyebet, mint ezeket a barátságtalan fákat, mik nem kínálnak se virágot, se gyümölcsöt, nem mennek aludni ősz idején a többi növényekkel, nem hirdetik új zöldüléssel a tavaszt, érzéketlenek természet és emberek bajai iránt.

Egyik hegy után a másik emelkedik, valamennyi mind egyenes, égbenyúló fenyőkkel benőve, honnan a meztelen sziklaoldal látszik elő, másutt a mély hegyszakadék, mit a zabolátlan folyam tép magának nagy hóolvadáskor.

Ugyanez a folyam meglátszik alább is, most csak átgázolható csekély ér, de a völgysíkon szétterített mázsányi kövek bizonyítják, hogy mikor haragjában fölgerjed, be szokta tölteni az egész völgyet s meghordja kovacsdarabokkal a vetéseket, kaszálókat, ölnyi magasra.

Ilyenkor a mellette épült Kallósfalva házai az eszterhajig usznak a vizben s a lakosok, ha jókor nem menekültek, a háztetőkre szorulva várják a veszély végét, vagy végveszélyöket.

S ez a csapás minden második, harmadik évben elő

szokott fordulni; a jámbor gazda soha sem tudja, hogy ki fogja learatni a vetését, azért nem is igen iparkodik vele.

Pedig hajdan ez volt a legjobb módu falvak egyike, míg a földes uraság haszonbérlője el nem kezdte a nagy erdőket oktalanul pusztítani hamuzsír-termelés végett; azóta a folyamár uj medret mosott magának, s a partot mindig tovább szaggatja. Kallósfalva, melyet jövedelmes kallóiról neveztek így, már harmadszor épült ujra, a szorongatott lakosok elhagyták régi helyöket s néhány száz lépéssel mindig odább mentek; a meder közepén most is meglátszik még a régi templom romja, melynek faragott kövét nem birta még szétfeszegetni az áradat. Akkor kőből volt a templom, most már csak fából van, rongyos az is, a szomszéd faluból jár bele a pap vasárnaponként imádkozni.

A hegyi út a meredek oldalban kanyarodik tovább, alig érintve itt-amott az úttól messze épített helységeket, csak itt-amott látszik elő egy-egy ablaktalan üres szénégető tanya, vagy egy bedült mészkemencze, mely körül elszórták a használhatlan követ.

Majd bemélyed az út az egymásra boruló fenyőóriások közé, miknek erős gyökerei keresztül nyulongnak a döczögős ösvényen s megy tova kiismerhetlen tekergések között, szük sziklavágások szorosaiban, szekértörő lejtők veszedelmein át. Itt-amott az erdők sürüjéből kilátszik egy szent kép, melyre tavaly aratáskor koszorút akasztottak, száraz lett azóta és levéltelen. Másutt látszik egy domb összehányt kövekből, melynek közepébe

idomtalanul faragott fenyődúcz van felállitva; arra van felirva csodarossz irással, hogy ezen a helyen ölték meg ezt meg ezt a szegény drótos tótot kilenc garasáért és egy málépogácsáért. Minden azon menő vet reá egy követ s mond egy miatyánkot érte.

Az út zivataros záporesésektől két felől ki van mosva, néhol akkora kövek hevernek a közepén, mint egy fél ház; de minek is volna az jobb? úri hintók nem igen járnak erre, s azoknak a hosszú csörömpölő szekereknek, miken a deszkákat szállitják, ez is elég jó.

Most még ezek sem járnak rajta; állnak a fűrészmalmok, nincsen munka, nincsen vásár, nincsen vevő, nincsen munkaadó.

Az egész hosszú hegyi út egyik falutól a másikig vándorló néppel van tele, mely gyalog, rongyosan, fázva, dideregve jön alá a hegyek közül; sápadt, kiapadt arczok, tántorgó alakok, egy-egy csoport férfi, kik kaszanyeleikre fektetve visznek magokkal egy-egy öreg embert, ki nem birta már tovább a járást s az emberi fáradságtól leroskadt; utánuk síró asszonyok, apró gyermekeik hátaikra kötve; a többi, a ki járni tud, sírva-ríva ődöng utánuk, tán észre sem veszik, ha egy-kettő az úton elmaradt közülök.

A mint egy zilált karaván eltünt, már nyomban jön a másik; szegény háziasszonyok egész konyhaszereiket, lábast, főzőkanalat batyujokban visznek: jele, hogy odahaza nincsen mit főzni; jámbor családapa felnőtt beteg leánykáját két karján emeli; bizonyosan nincs neki több, vagy ez már az utolsó. A kis gyermekek úgy zokognak, ennivalót

kérnek, apa anya vigasztalja egész úton, majd lesz minden, csak még egy kicsit várjanak.

Ez így tart reggeltől késő estig, egyik menekvő nyomába lép a másik, ugyanazon nyomor százféle változatban; a legérzékenyebb szenvedés csoportozataitól egész azokig az elfásult, eltompult hordákig, melyeket semmi emberi érzés sem tart össze, melyek félőrülten tántorogják be a végeszakadatlan utat, közönyösen egymás iránt, nem látva, nem törődve hozzátartozóikkal, nem hallgatva betegek, útfélen elmaradók könyörgéseire, nem emelve kalapot a szentek jelvényei előtt, mik vígaszul vannak az utak szegleteire emelve.

Valaki egy csomó romlott burgonyát fordított ki tarisznyájából épen az út közepére, ez az egyetlen tárgy az, melyet mindannyian észrevesznek, ezt mohó sietséggel rohanja meg mindenik, egymást eltaszigálják érte, kiki felveszi kezébe egyenkint, megnézi, megszagolja, s undorodva hajítja el ismét. Az utána jövők ujra felveszik és ujra elhajítják. Napjában száz kézen megfordul; mennyi remény és mennyi csalódás! néhány romlott burgonya miatt . . .

Késő este, mikor már a vándorok utolsó karaván ját is elfödék a fenyőfák árnyékai, mikor az aggodalmas zsivaj, veszékelés valahogy elcsendesült, mintegy sereghajtó gyanánt még egy öreg ember czammog alá a hegyi úton, hosszú, száraz, öles férfi, ki a mint megáll a tisztáson, a hol az alkonyodó nap rásüthet a fenyő közül, úgy tünik elő, mint az erdők mesés vénje, ősz, bozontos szakállával, hosszú, csontos ábrázatával, melyet egészen fehér hosszú hajzat sátoroz körül, vállán

fényes gombokkal kirakott tarisznya van keresztül vetve, fejéről levette a széles karimájú kalapot, s fényes homlokát engedi süttetni a nappal; egy redő sincs rajta.

Balkezét egy kis hat-hét éves leányka fogja, szép kis szőke gyermek, tétova kék szemeiben azon boldog kedély, mikor még a szemeken keresztül nem beszél a lélek, mikor még a szenvedésnek, bánatnak, aggodalomnak nincsen szava a pillantásban.

A vén szemei a kerek világot nézik, messze föld meglátszik onnan; és olyan üres e látvány! A gyermek azt a hóvirágot nézi, mely lábai előtt kikelt a harasztból, elsietett hirnöke a tavasznak, talán ő abban többet lát?

Ez az öreg ember legalább van száz esztendős; mennyi mindent kellene neki tudnia, ha az idő olyan kegyes nem volna, hogy az egyik félszázad alatt elfelejtse a másik félszázadot! A gyermek talán unokáinak unokái közül való, talán a legutolsó valamennyi közül.

— Marina! szól az öreg ember, a mint onnan a hegyoldalról a világot nézi; nézd csak gyermekem, milyen veres az ég: az egész ég le a föld színéig milyen veres . . . Még a felhők is mind, — a föld meg olyan fekete. Soha sem értem még ezt meg.

A gyermek nem felelt semmit, hanem erővel elvonta az öreget onnan s nagy csontos kezét két kis kezecskéjébe fogva, úgy iparkodott rajta könnyíteni a menésben; a köveket, a mik útjában voltak, félre taszította lábai elől, az öreg pedig egyre dünnyögte magában: „és a fák is milyen

veresek, és a kövek mind, mind. Soha sem értem ezt, uram Isten".

Pedig az ég csak olyan kék volt, mint azelőtt, fák zöldültek, kövek fehérlettek; más, idegen világ az, melyből ez a véres homály jön a jámbor szemei elé; a hetes inség szomorú hallucinatiója ez a veres szín, mely körüle eget, földet befest.

A vén ember erős, izmos férfi volt valaha: minden esztendőben megjárta az utat a Kárpátoktól a bánáti rónáig gyalog, egy kaszával a vállán. Egész évig abból tartotta családját, a mit így keresett. Még tavaly is lenn volt az alföldön s szakmában dolgozott az ifjú legényekkel; milyen különös az, hogy most alig birja magát, hogy valahol egy kereszt, egy szüz Mária képe van az úton, mindenütt letérdel pihenni és azután az imádság nem jut eszébe, a mit pedig olyan jól tudott máskor; a gyermeknek kell azt előtte elmondani. Honnan jön ez?

Nem is igen nézte a jámbor, hová térdelt le; a mint a szent képet meglátták szemei, két térde megroskadt alatta s ott maradt, kezeit összetéve; míg a gyermek elmondá az üdvözletet és a miatyánkot.

Pedig ott útban fognak lenni a jámborok s ha szekér talál jönni, elgázolja őket.

Hallatszik is valami csörömpölés már régóta a hegyi úton, s az út magasán előtünik az utazó járműi, mely ezt a zajt költi.

Egy toldott-foldott szekér, melynek az ülése csézából van kölcsönözve, a derekát parasztkontár csinálta elrontott remekbe, némi része zöldre van festve, a saraglya egészen új, abba van kötve egy nagy halom csáté, kopott kötéllel leszorítva. Öt ló

van a szekér elé fogva: a két első kisegitő előfogat, sovány, száraz gebék, mik egymást biztatva, lapoczkáikat egymásnak vetik s jól kinyujtott nyakkal, eleresztett farkkal, alákonyult füllel engedik magukat a lejtőn nagy kényelmesen alá felé futni, nem ügyelve kocsis lármájára, csepükantár rángatására. A három hátulsó ló a birtokosé lesz, azokat is három világrészből válogatták össze, az egyik tizenhatmarkos mustrált katonaló, melynek csak a két első lába pókos; a másik két marokkal kisebb, csökönös, mokány paripa, a hátán látszó tur fehér foltjai s a hámcsiszolás eleven sebei tomporán tanusítják, milyen jó gondját szokták viselni; a lógós még csak harmadfű csikó, melyet barbár fösvénység idejekorán szekér elé fogott. Két lába csupa seb belül, a mint az istrángon keresztül szokott hágni.

A kocsis-ülésen ketten ülnek; egy pofonütni való ficzkó, kerek kalapban, tulipános szűrben, fazékkarima mentében vágott hajjal, a ki vagy alszik, vagy káromkodik; a másik az előfogatos szotyák, a ki nagy úr most, mert urat visz, s ebbeli kevélységében meg is fordította a pipaszárát, azt a végét szíva, a mit máskor a pipába szokás dugni.

A bőr ülésen foglal helyet maga az úr. Hogy miféle úr, azt nem könnyű kitalálni; az úton járó embert legnehezebb jellemezni, mert akkor mindenki vesz fel magára valami idegent. A mi a nagy előbőrös sipka miatt arczából kilátszik, az két mindennél feketébb szem, melynek soha sincs nyugalma; száraz, sovány orrában van valami a kos jelleméből, sokkal több a sasok profiljából, meghódithatlan, könyörületlen orr. Az arcz alsó

részét azután nagyon jellemzetessé teszi az, hogy bajusz és szakáll oly módon vannak nyírva és borotválva, miszerint az ajkakon alul összefolyva, rövid fekete sertéikkel tökéletes lakatidomot képeznek.

A szekér nagy zörögve jött alá a zökkenős úton, a rúd pofozta a lovakat jobbrul-balról, a kocsis nyütte az ostort rajtok és káromolta a gazdájokat és ezt a köves utat, és a rossz hámot és az elszakadt kerékkötő lánczot és még azt is, a ki a lovat, szekeret kigondolta.

Még hozzá az az öreg ember ott az út közepén, a ki épen a kerékvágásba térdepelt le.

A kocsis jól látta az embert, de nem kiáltott rá, gondolva, hogy majd felugrik, ha látja, hogy a lovak közel járnak hozzá.

De az öreg ember nem látott sem lovat, sem embert.

A lakatképű úr felemelkedett üléséből, pálczájával megbökve kocsisa hátát.

— Kiálts arra az emberre, hogy menjen az útból.

— Majd elmegy, ha nem akar a lovak alá jutni, mordult ez vissza durczásan s csak azért is a lovak közé csapott.

— De kiálts rá sürgeté az úr, mert ha elgázolod, nem te fizetsz miatta, hanem én.

— No hát kiáltson rá az úr maga, feleselt a kocsis.

— Tudod, hogy én nem értek a nyelvén.

— Majd megérti, ha a nyaka közé szedek ezzel az ostorral! szólt nagyot káromkodva a ficzkó s

kieresztve hosszú ostorát, a mint sebesen közeledének a térdeplő agg felé.

A gyermek és az öreg ekkor ijedtek fel a zajra s az ősz férfi, kinek nem volt ereje rögtön felkelni onnan, önkénytelenül emelé kezét magasra; talán az éghez?

A lovaknak több becsületérzésök volt, mint gazdáiknak, mert azok e pillanatban rögtön félrekapták a szekeret, ki a döczögős útfélre, s a kocsisnak nem maradt ideje a vén embert üthetni, ha fel nem akart a szekérrel borulni, mely alig egy lábnyomnyira haladt el a térdeplők mellett.

A lakatképü úr egészen dühbe jött, azt gondolta, ő előtte térdepelnek, s ő feléje nyújtják kezeiket.

— Léhütő piszoknép! kiáltá vissza rájok. Részeg gazember! Pálinkára való kellene, úgy-e? Most sem tudsz a lábadon állani. Semmirevaló vén csavargó. Milyen korán megtanítja koldulni a kölykeit; gonoszabb az utonálló rablónál.

A szekér rohanó döczögése nem engedte, hogy többet beszéljen. Egy pillanat alatt legördültek az út völgyeletébe a meredekről; maguk sem tudták hogy jutottak le épkézláb. Rendes ember agyonzúzta volna magát szekerestül. Bizonyosan más végre tartogatja őket a sors.

A mint odalenn megállapodtak, fenn a szentkép előtt még akkor is ott térdepelt az öreg ember kis leánykája mellett, keze akkor is fölemelkedve.

— No csak jőjjek megint vissza s találjalak megint ottan! fenyegetőzék a kocsis tépett istrángjait kötözve boszusan.

* * *

— Vezess be engem az erdőbe, Marina; szólt az öreg ember, s nagy fáradsággal birt már térdeiről fölállani.

A gyermek bevezette őt az árnyas fenyőfák alá, csak olyan messzire, a honnan még a szentképet lehetett látni, ott az öreg ember lefeküdt egy gyalogfenyő-bokor mellé, mely őt a naptól eltakarta, a kis leánykát oda ültette mellé és megfogta kezét.

— Ide hallgass rám, Marina. Én most lefekszem ide, behunyom a szememet és aludni fogok sokáig. Engem nem szabad senkinek felébreszteni. Te ne várj rám itten, mert nagyon sokáig fogok aludni. A tarisznyám fenekén van még egy darab zabkenyér, itt van, ezt vedd ki, tedd a kebeledbe és menj vele, a meddig benne tart; csak mindig arra felé tarts, a merről a napot kelni látod; a hol a hegyek elvégződnek, ottan laknak a jó emberek, azok majd pártodat fogják. A gyermek hallgatta okosan, a mit az öreg beszélt.

— Azután ha kérdeznek emberséges emberek, azoknak okosan felelj. Ha kérdik, ki leánykája vagy? mondd, hogy apád, anyád becsületes emberek voltak; mondd, hogy kilenc testvéred, egygyel kevesebb, mint a hány ujj van a kezeden. A nagyapádnak még volt azonkívül három fia, három leánya és a szépapádat is ismerted. Tudod úgy-e, hogy én vagyok a szépapád? És ha kérdik töled, hogy hol vannak hát azok? mondd azt, hogy valamennyien alusznak az urnál, az Istennél. Tégedet magadat hagytak itten jó emberek ótalmára, jó Isten gondviselésére. El ne felejts kis leánykám.

A gyermek fejével intett néman.

—És most mondd el előttem azt az imádságot szépen.

A gyermek letérdepelt és imádkozott halkan, az öreg ember utána mondá azt töredezett hangon.

Amen, amen

— Most pedig csókolj meg még egyszer.

A gyermek lehajolt szépapjához s remegve csókolá meg annak tisztességes arczát.

— Áldjon meg téged az Isten, kis leánykám.

És azzal végig feküdt a száraz haraszton az öreg ember, szemeit lehunyva csendesen, két kezét mellén összetéve, egymáshoz az ujjak hegyeit, a hogy szokták a halottak, kiket a terítőre tesznek.

A gyermek csak nézte egy ideig, hogy igazán oly mélyen fog-e aludni szépapja, mint mondá? nem merte őt felkölteni, a ki az Istennél alszik; sírni sem mert oly fenhangon, csak úgy némán hullottak nagy könyecseppjei a kezében tartott száraz zabkenyérre.

Még azt a kenyeret édes anyja sütötte az utolsó lisztből, még azt az édes apja metszette meg, emlékezik arra a darabkára is ott, ez a szépapjának jutott, az öreg nem fogyasztotta azt el, hanem eldugta iszákja fenekére. És ezek most mind alusznak az urnál, az Istennél.

Mikor ezt elgondolta, úgy tele volt egyszerre a szive, nem nézhette azt a darab kenyérkét. Visszadugta azt az öreg táskájába, csendesen, hogy fel ne ébreszsze s azzal kiment az erdőből; egy kicsinyt elhaladt az úton lefelé, mikor már azt gondolta, hogy nem hallik vissza, akkor leült egy nagy köre az útfélen és sírt keservesen.

Alkonyatra vált már, a midőn egy elkésett cso-

port jött az úton alá ügetve, sok gyerekkel megáldott férfiak, asszonyok voltak, némelyik kettőt is vitt a karján, harmadikat a hátára kötve.

Egy rongyos asszonynak épen akkora gyermeke halt meg az úton, mint ez a kis leány; az odament hozzá megkérdezni, hogy miért sír?

Alig lehetett a lyánka feleletét érteni a zokogástól; hogy a szépapa lefeküdt aludni és nem akar felébredni többet, s hogy a nagyapa és az édes apa és a testvérek mind aludni mentek és nem hagyták magukat felkölteni.

— Hát senkid sincs, a hova mehess?

— Szépapa azt mondta, hogy menjek a jó emberekhez.

— No hát akkor add ide a kezedet s gyere velünk.

A jámborok közakarattal felfogadták az elárvult leányt; egygyel több, vagy kevesebb úgy sem tesz már sokat, a rongyos asszony megengedte neki, hogy kapaszkodjék a kötényébe. Igy ügettek tovább.

A hol a hegy út az országútba belevág, mely egyenesen visz lefelé a kapaszkodó lejtőn, három úri hintó jött szembe a bujdosó csapattal, melyeknek utazói gyalog ballagtak a meredek úton a hintók után.

Ez még régi táblabirói időkből való szokás, hogy a hol gonosz az út, kiszáll az utas a hintóból, hogy könnyítsen a lovon. A paraszt azt mondja: „miért nem lett püspök?“ de a jóraváló ember szánja a nemes állatot és inkább gyalogol.

A három hintó tulajdonosa három egymástól igen különböző egyéniség volt.

Az egyik mintegy negyvenes férfi, barna, kissé ragyás ábrázattal, melynek teljes vonásaiból a lélekjósággal párosult erő és tekintély tünt elő, telékeny termete egyenesre törekvő állásra kényszerítő fejét, melyet vastag, daczos nyak tartott széles vállain; határozott domború álla simára volt borotválva; rövid bajusza erős, mint a serte, melyet beszédközben egyre pödörgetni szokott s ilyenkor apró fekete szemei villogtak leránczolt szemöldei alól.

Az a másik úr mellette jobb felől egy sápadt öreg férfi, beesett orczával, fehér bajuszszal, fehér szemöldökkel, még a szemei is megsárgultak már az öregségtől és a lépbajoktól; termetét az aranyér két rétbe görnyeszté s a jobb válla menés közben mindig előbbre törekszik, mint szokott olyan embereknél, a kik sokat ültek iróasztal mellett.

A harmadik egy szoborszépségü ifjú, kinek telt, tojásdad arczán most hamvadzik még csak a férfikor pelyhe, kinek dús szőke fürteiből egy szál sem hullott még ki a gond miatt, szép kék szemei tele érzelemmel, tűzzel, igézettel, ajkai még csukva is beszédesek.

A feljövetelnél az a meggörbült öreg úr látszik beszélni valamiről; csak látszik, mert érzetlen asthmaticus lehü hangját két lépésre sem hallani, így is minden lépten meg kell állnia hogy valamit érthetővé tegyen.

Egy domb-emelkedésnél egyszerre összetalálkozik a három utazó a vándor karaván nal.

A nyomorult bujdosók, a mint e díszes urakat meglátják, egyszerre két oldalt az út mellett térdre esnek, kezeiket összeteszik s úgy jönnek könyö-

rögve, térden csúszva közelebb az urakhoz s esdekelnek — nem sokért: csak egy betevő falatért.

Az a ragyás képü úr odalép közéjök és szilárd, de nyájas hangon megszólítja őket:

— Ne térdepeljetek. Hol tanultátok azt? Isten előtt kell térdepelni, nem emberek előtt. Honnan jöttök? hová utaztok?

Azok elmondták, hogy az éhhalál elől jönnek és mennek, maguk sem tudják hová? talán a hol boldogabb világ van.

A termetes úr ellátta magát apró pénzzel az útra s mindegyiknek ad közülök valami csekélységet.

Mikor a kis árva leányra kerül a sor, annak rendkívüli szépsége feltűnik előtte.

— Milyen szép gyermek. Melyiteké ez a leányka?

A rongyos asszony előállt, azt mondta, hogy az övé.

— Kár lenne neki elvesznie. Hagyd itt azt a gyermeket, én felneveltetem.

A rongyos asszonynak nem kellett azt másodszor mondani. A mint a kérdés tétetett, a leányka keze ott volt a táblabiróéban.

— Csókolj kezet szépen, Marina.

A gyermek remegve fogadott szót, kezet csókolva a nagytekintélyü úrnak.

— Ne félj kis leány, biztatá a tekintetes úr, ezután én leszek a te apád.

És erre nem sok gondolkozás kellett a derék úrnak, ő azt szokta tenni, a mi legelőször eszébe jut.

A többi vándorlók oly irigyen néztek a pártulfogott leánykára.

Hát még a midőn a tekintetes úr tárczájába

nyúlva egy öt forintos bankjegyet elővett s azt a lyányka volt szülőjének adta; csupa szíves nagylelkűségből, hogy segítsen nyomorúságán.

Az éhenhaló nép szomorú tréfára vette ez ajándékot: arra értették azt, hogy a tekintetes úr megvette a hanák asszonytól a leányt s rögtön körülfogták a három idegen urat.

— Ah nagyságos uraim, ah méltóságos uraim, vegyétek meg az én fiamat is, az én leányomat. Ez már nagy, ez már hasznavehető; ebből lehet tehénpásztor. Ez már szolgáló is volt és fejni tud. Az enyémet vegyétek meg, nagyságos urak. Az enyimet. Adom két forintért. Én adom két huszasért. Én mind a hármat odaadom két forintért!...

A kis bozontos porontyok, a szőke molyhos hajú, mosdatlan sihederek félve huzakodtak vásárt ütő apjaik térdei közé, miután nem tudták elég világosan áruba bocsáttatásuk végczélját s tartottak olyanforma sorstól, a melyet a fiatal csirkék érnek meg, kiket a faluzó tyukászok ilyen formán szednek össze s bizonyosan gonosz kimenetelre hizlalnak fel.

Az ujabbkori olvasó e jelenetet undorító túlzásnak veendi, s tán egy honi Beecher Stowe alkalmat vesz magának egy új Tamásbátya kunyhóját szerezni e hallatlan embervásár felett a czivilizált Európa közepén; pedig ezek valódi tények, a szegény éhenholt nép városról-városra keltében, el-elhagyogatta apró gyermekeit, tisztességes vargákra, szabókra s egyéb mesteremberekre bízva gondviselésöket, s nem képzelt jogtalan és természetellenes dolgot elkövetni, ha attól, kinek gyermekét adott, némi kis kárpótlást követelt, — egy-

két-három huszast darabjáért, a mi bizonyosan nem nagy ár. A nevét sem kérdezte annak, a kinél elhagyta, megnyugodott benne, hogy jobb dolga lesz neki, mint otthon.

Az éhség kivetközteti az embert nemcsak az emberiségből, de még az állatiságból is. Apák, anyák legkisebb érzékenység jele nélkül siettek porontyaikat odahurczolni a három úr közé, összevissza kiabálva: „ez jó lesz kocsisnak, ez jó lesz pásztornak, ennek bocskorkája is van, bocskorral együtt odaadom egy forintért, odaadom fél kenyérért!“

Legtöbben a tisztes öreg urat fogták körül; úgy látszik, ahhoz volt minden tekintetben legtöbb bizodalmuk, csaknem az ölébe rakták a kis gyerkőczöket s erővel húzták a kezeit, hogy nyúljon utánuk.

Ez sokat levont a jelenet tragikumából. A jó öreg úrnak hárpia felesége volt otthon, ki még most is dühösen féltette az urát, — pedig bizony nem volt rá semmi oka; csak az kellett volna még, hogy egy ilyen apró, síró-rívó portékát vigyen haza a házhoz, hogy a családi béke tökéletesen felforduljon.

Azért az öreg táblabiró nagyon komolyan vette a dolgot.

— Jó emberek, mondá, két kezével védve magát minden oldalról az ajánlatoktól; mi nem vagyunk rabszolgakereskedők, kik embereket vásárolni jöttünk, hanem a tekintetes vármegye küldöttei vagyunk, kik vizsgálatot fogunk tartani azon inség felett, mely benneteket falvaitok elhagyására kényszerít s iparkodunk rögtön segélyt hozhatni. Azért

állapodjatok meg a legközelebbi faluban, Tobozon, ott már rendelkezés van téve, hogy az oda csoportosulók minden szükségessel elláttassanak, mi addig a szomszéd Kallósfalvát tekintjük meg, a hol a nyomor, mint mondatik, legnagyobb fokát érte el, s reggelre ismét visszatérünk Tobozra, a midőn a tekintetes vármegye rendeleteit foganatba veendjük.

Ezen bölcs beszédből az ragadt meg leginkább a bujdosók érzékeiben, hogy Toboz helységében kilátás van az evésre; sokan meg sem várták a beszéd végét, hanem roham-lépésekkel indultak előre, néhány becsületttudónak eszébe jutott kezet csókolni a jó uraknak, azután vette ki-ki ölébe, hátára gyermekeit s futott az elébb elsietők után.

A jó öreg ur egészen el volt fulladva ebben a nagy beszédben s még most is különösen csóválgatta a fejét; joviális társa mosolyogva kérdé tőle:

— Domine spectabilis, mit mondtak volna otthon egy pár fiatal csemetéhez?

Az öreg úr kitérő mondással válaszolt.

— Ennyi sülyedést nem képzeltem embernél. Eladná a gyermekét!

— Egy jó anecdota jut erről eszembe. (Az említett táblabiró úr mindig tele volt anecdotákkal.) Egyszer szolgabiró koromban a járásomban utaztam, valami falu végén szegkovács czigány putrijából kilencz félmeztelen purdé szaladt a kocsim elé, ősi szokás szerint hányva a czigánykereket. Fiatal lovaim nem voltak szokva az ilyen mulatsághoz, megijedtek tőlük, félrekaptak az útról, neki az ároknak, a kocsi feldült, én fejtetőre bele a pocsétába. El lehet képzelni, milyen szépen szidtam

az egész czigány fajt, a mint lábra tudtam állni, haragomban tán azt is igértem nekik, hogy kifordíttatom a bőrüket. A nagy zajra előszaladt a vén czigány s mikor legjobban szidom, fenyegetem a kölykeit, odahazza a kocsiból kiesett puskámat s odaadja a kezembe: „ugyan lőjjön agyon belőlök vagy ötöt, tekintetes úr!“

— Hasonló anecdotát tudok én is, mond az öregebb táblabiró. (Hajh, ennek a régi táblabiró világnak egyik jó oldala volt az anecdotamondás, néha reggelig is elanecdotáztunk, s az volt a legvígabb mulatság.) Hát az úrfi vadászni járt s róka helyett meglőtte a hajtó czigány fiát; hogy lárma ne legyen belőle, adott száz forintot az öreg czigánynak s az elhallgatott a dologgal. Elfogyott azonban a száz forint s egyszer csak megy az öreg czigány az urfihoz: „mikor megyünk megint hajtóvadászatra? van ám még fiam!“

Az anekdotázást félbeszakitá a legifjabb utitárs, ki az előre haladókat ezalatt utólérte.

— Hol késett oly soká?

— Azok után az emberek után néztem, a mint elhagytak bennünket, hogy ölelték, csókolták gyermekeiket. Mégis örültek neki, hogy nem váltak meg tőlük.

Az öreg úr vállára veregetett az ifjúnak.

— Optimista, idealista . . .

— Hát a mi kis lányunk mit csinál? kérdé az anecdotás úr, a mint a hegytetőn ismét összejöttek a hintókkal. A kocsis mellett ült a gyermek s a kezében tartott egy czukros kétszersültet, melyet a hajdu adott neki, s melybe még belé sem harapott.

— Nem éhes a kis leány? kérdé a táblabiró úr, vagy nem mer beleharapni? úgy járt talán vele, mint a palócz a disznósajttal, mikor legelőször látta, azon csodálkozott: hogy fér bele a német szájába ez a nagy hurka?

A kis leány nagyon szomorú anecdotát mondott erre a víg adomára:

— Majd ha odaérünk, a hol a nagyapa alszik, ott leszállok, felébresztem, azután neki adom ezt a jót.

— Hát hol alszik a nagyapád? kérdé a táblabiró úr elkomolyodva.

— Ott a szent képen túl — az Istennél.

— Jó leánykám, a ki Istennél alszik, azt nem lehet többé felkölteni.

A gyermek maga is gondolt ilyesmit, mert erre a szóra elfakadt sírva.

A jó úr vigasztalni akarta.

— Mikor temették el nagyapádat?

— Oh nem temették el, csak úgy lefeküdt a harasztba, a bokor mellé, s azt mondta hogy én menjek el az úton, majd találok jó emberekre, ő addig aludni fog. Volt neki még egy darab kenyere, azt nekem adta, de én visszadugtam a tarisznyájába, ha fölébred, majd megtalálja.

— Mikor volt ez kis leányom?

— Még akkor fent volt a nap.

— Megismernéd azt a helyet, a hol nagyapád lefeküdt?

— Oh én tudom, hogy odatalálok, ott fekszik a szent kép mögött; mikor elhagytam, a szénégető helyén felvettem egy darab szenet, avval mindenütt megjegyeztem a fák derekait; hogyha messze-

messze elmennék is, odáig, hol az ég van, még onnan is visszatalálnék hozzá.

A három úr rögtön felült a hintókba az anecdotás táblabiró úr maga mellé ülteté a kis leánykát, ki parányi reszkető kezeivel mutogatá a szénnel írott kereszteket, miket itt-amott a fák oldalaira jegyzett.

Egyszerre elkezdett örömteljesen repesni: „amott a szent kép!“ Még nem látta, de a fáról ráismert, a mibe az be volt vésve.

A hintókat megállíták azon a helyen; a gyermek legelső volt leugrani, a táblabiró megfogta a leányka kezét s az vezette őt a fenyőbokrokon keresztül, a többiek követték.

Ott feküdt az öreg férfi a hallgató bokrok között, sápadt arcza az ég felé fordítva, két keze imára illesztve mellén, a hogy a ravatalokra szokták faragni a hullák szobrait. Épen olyan mozdulatlan, mint azok a szobrok a ravatalon, mint azok a hullák a ravatal alatt.

A kis gyermek eleinte félénk szepegéssel közelíte hozzá, mintha félne őt felkölteni, s csak lassacskán suttogott fülébe: nagyapám, jó apám, kelj fel, jó urak vannak itt; nézd, ennivalót hoztam; s csak azután, hogy az nem akart ébredni semmi szóra, hogy sem kezét nem lehetett elvonni melléről, sem hangját hallani, akkor kezdett el a gyermek keservesen sírni, akkor borult az alvó keblére s összecsókolá arczát, homlokát, szemeit, jajgatva fájdalmasan.

Az anecdotás táblabiró odahajolt a fekvőhöz, megtapintá üterét, rátartotta fülét a mellére.

— Ez az ember nincs még meghalva.

Ismét tapogatott, ismét halgatózott. A táblabiró orvos is tud lenni.

— Nincs meghalva.

A hajduk ott álltak és nézték a másik két urral együtt; a táblabiró körülnézett, rájok rivallt:

— Mondom, hogy nincs meghalva! hát kendtek mit állnak itt, mint a fanyelü kép? a helyett, hogy segitenének. Hozz vizet „te egyik".

— Hol kapok, kérem alássan? kérdé az „egyik" megrettenve.

— Hol fiam? Hát elkezdve Zólyom vármegye határától le egész Zemplén vármegyéig mindenütt kapsz, csak keresd.

— Miben hozzam?

— Hozz a kalpagodban, azért csináltatta a vármegye kanta-formára. Szaladj! Ennek az embernek semmi egyéb sem kell, mint hideg vizzel jól megdörzsölni a lábát, gyomrát, szive környékét, hevenyében egy pár kanál meleg leves egészen magához tériti.

— De hol vesszük azt a kanál levest? szólt aggódva a legifjabb úr.

— Maga nem practicus ember maga hallgasson; majd tudom én. Te másik! Nyargalj a kocsinhoz vedd ki az ülés alól azt a kis négyszögletes ládát; — itt járjon az eszed! nehogy a borotválkozó eszközt hozd el; abban van egy hólyagba kötve valami azt szedd elő, azután találsz ott egy gömbölyü kettős tányérforma czinedényt azt is hozd el, szaladj! Kettőt lépj egy helyett. Te harmadik sehova se menj, hanem csinálj tüzet. Majd megmutatom én, hogy mindjárt lesz itt leves.

A három hajdu sebesen követte a parancsszót,

maguk az urak az alatt kocsivánkosokból feje alját raktak az öregnek; a víz néhány perez alatt előkerült és a czinedény s a tömött hólyag.

A másik két ur csodálkozva kérdezé, mi lehet az? midőn a kinyitott hólyag barna, morzsás tartalmát megpillantá.

— Nem ismeritek? Ez kizárólagos magyar találmány. Én ezt hajóslegényektől tanultam, a kik midőn hosszú útra mennek, otthon előre elkészíttetik feleségeikkel félesztendőre a leveshez való rántást, azt hólyagba kötik s azután akárhová veri ki őket a szél, csak egy kis forró vízre van szükségük, hogy egy kanálnyi morzsalék segélyével tápláló meleg ételhez jussanak. Táborban sok hasznát lehetne venni ez együgyü magyar találmánynak.

A táblabiró szakács is tud lenni, ha megszorul.

A czinedény Papin-féle légmentesen zárható lapos tálcza volt, melyben néhány galy tüze mellett öt perez alatt felforrt a víz, a mit a szinpadi bűvészek mutatványain bámulunk; a puszta erdő közepén egy parancsszavára a táblabirónak, éltető leves-illat gőzölgött.

Most a három úr hozzáfogott, hogy a félholtat etesse.

Egyik tartotta a fejét, másik iparkodott egy csontkalánt szájába illeszteni, a harmadik a tálat fogta.

Én Istenem, milyen tréfás gondolat az: három kaputos úr, hogy etet egy rongyos öreg tótot! Nem veszem rossz néven senkitől, ha kineveti őket.

A hajduk ez alatt az öreg lábait dörzsölték vizes

flanellel, a kis gyermek szíve táját csókolgatá, mintha attól leghamarabb feléledne.

És valóban nemsokára elkezdtek a félholt arcvonásai lágyulni, szelidülni, a halál hideg szigorúsága eltünt lassanként arcáról, s szemeit csendesen felnyitá és lélekzeni kezdett.

Eleinte csodálkozva tekinte szét ez ismeretlen nagy urakra: az ifjú idealista érzékeny részvéttel biztatá: ne félj jó öreg, meg fogsz szabadulni.

A kis leány sirt és közbe kaczagott, a hogy gyermekek szoktak.

— Jobb lesz spectabilis, ha arra vigyáz, hogy forró levest ne töltsön a torkába, szólt az anecdotás táblabiró, ki nem szerette a sentimentalis jeleneteket, s hogy minden érzékeny szinezettől megfossza az emberbaráti cselekvényt, rögtön előhozott egy ide illő anecdotát. Tudjátok azt a palóczról, a ki hallotta, hogy Budavárát csak éhséggel lehet bevenni s felment Budára és leült a várkapuban s ott elkezdett éhezni. Mire azután felvilágositották, hogy nem neki kellene az éhséggel küzdeni, hanem odabenn a törököknek, akkor már annyira oda volt, hogy a kezét sem tudta mozditani. A magyarok vezére azután maga elé viteté s három embert odarendelt mellé, azt parancsolta, hogy kettő fogja, egy pedig rakja a szájába az ételt. „Jaj! nyögött az ember, inkább csak egy fogjon és kettő rakja!"

A többi uraknak lehetetlen volt magokat a táblabiró úr anecdotái miatt megilletődött állapotukba visszatalálniok. Neki különös szabadalma volt mások szomoruságát elrontani s a legérzékenyebben kezdődő jeleneteket tréfára fordítani. Az

ő adomái vetettek véget a legingerültebb vitáknak a közgyüléseken, az ő adomái fejtették meg a legbonyolultabb jogkérdéseket, azok engesztelték ki a haragvó feleket egymással, azok paralizálták a legsulyosabb dictiókat, azok deríték föl még magát a halált is.

— Azonban mi itt nem maradhatunk, különben úgy járunk, mint az egyszeri generális, a ki elvesztette a sereget, de megmentette a zászlót. Az én hintóm forduljon vissza, az öreget emeljétek bele; a hajdu meg a kis leány üljenek mellé. Szép csendesen léptetve vigyétek Tobozra a kastélyba. Mi pedig siessünk Kallósfalvára.

Az öreg szlávot fölemelte a két hajdu, a vén ember alig tudta mozditani a száját, mégis megemlékezett a becsületről.

— Marina, susogá a leánykának, csókolj kezet helyettem a nagyságos pán viczispánnak.

Az anecdotás úr meglepetve tekinte rá:

— Hát ismer kend engem?

Az ember csak kezével mutatta a választ, tenyerét közel vive a földhöz, mintegy azt értetve, mikor még ilyen kicsi volt a nagyságos úr, azóta ismerem.

A megyefőnök is kezdett valamire emlékezni.

— Nem kend az öreg Sztropkó Mihály, a ki minden nyáron lejárt ezelőtt harmincz évvel a jószágunkra kaszálni?

Az öreg csak fejével intette az igent.

— Kend akkor is volt már hetven éves.

Ugy van. A szegény öreg úgy didergett az esteli hüs légben.

Az alispán, mint egykor szent Márton, kétfelé

választá uti köpenyét s magának a gallérját tartva meg, a béllelt részét ráteríté az öregre. Maga helyezé el hintajába. A kocsizsebben volt egy kis lepecsételt palaczk, azokból a kedves karcsú nyakú üvegcsékből, a miket ismer mindenki, ki valaha igazi ó tokaji bort ivott, az óságtól már az üveg is el volt szivárványosodva. Az alispán kiszakítá belőle a dugót s a vén ember ajkaihoz tartá az üveg nyilását.

— Húzz belőle jót, öreg; ez is olyan vén legény már, mint te . . .

Azzal betakargatá s utnak ereszté.

— Ilyen nyomorban élni le száz évet! sóhajtja fel az ifju utitárs.

— Bizonyosan ez is úgy járt, mint a debreczeni vén kofa, a kiről elfelejtkezett a halál, hogy még ő is itt van a világon; mondá az alispán, ismét tréfára fordítva a dolgot, nehogy az elérzékenyülés még ő rajta is „meglássék“ . . .

Az érzékenység legtöbb embernél komédia és ő becsülte bár a komédiásokat a szinpadon, de gyülölte a közéletben s restelte volna, hogy ő róla valaha azt higyje valaki, hogy szivével, arczával a világ előtt alakoskodást üz.

Az országúttól egy mély, veszedelmes dülő vezet le Kallósfalvához, melynek rosszasága minden magyarországi fogalmat felülmul; itt csak úgy bir a szekér lejutni, ha mind a négy kerekét megkötik; az út két oldala oly szük, hogy mind a két félen látható a csiszolás, a mint a hosszú tengelyek hozzá fenődnek s ilyenformán arra sincs eset, hogy itt két szekér kikerülhesse egymást, hanem elővigyázatul a járókelők vas-

karikát szoktak a kerékagy közé rakni, miknek riasztó csattogása félmértföldnyire előre hangzik s figyelmezteti a szemközt jövőt, hogy a hol tisztásra akad, álljon félre.

Itt tanácsosabbnak tartották a kiküldött urak hátrahagyni hintóikat s gyalog tenni meg az utat a kérdéses faluig. Bár késő volt már az idő, de ezt a járást el kellett még az nap végezni. A késedelem veszélylyel járt, a segélylyel sietni kellett.

A mint fele útján lehettek a lejtő-útnak, valami sajátszerü karaván jött velök szembe; egy riska tehenet hajtott hátulról egy koros paraszt férfi, egy pórnő és egy növendék leány, előlről pedig szarvára kötött zsinegnél fogva vezette azt egy kaputos ember. A tehén meg-megállt, visszafordította nyakát és bőgött keservesen, olyankor a pórnő és a leány odaborultak az állat nyakába, czirogatták, simogatták, olyan nyájasan beszéltek hozzá, a míg a vezető somfanyelü fokosával aztán jót nem húzott a sentimentális állat oldalára. A két némber csak úgy sírt, mintha őket ütötte volna.

Az egész ember olyan jól illett ahhoz a somfanyelü fokoshoz: kurta nyaku feje messze előre hajolt, úgy, hogy kopott azur kaputjának a gallérja arasznyira volt a tarkójától, s minthogy mégis szerette volna az orczáját egyenesen tartani, az ebbeli törekvéstől úgy kiment minden arczvonása a maga helyéből, hogy egyik a másik kárára alkotott helytelen szögleteket, szemöldei kitolták a homlokot rendes állásából, mély árkot nyomva a közepébe, két hosszú ráncz a két pofa mentiben meghiusult törekvéssel iparkodott a két

száj-szegletet felhuzni egész a szemekig s gonosz helyzetbe hozá ez által a rendkívüli pisze orrt, melyet az önfentartási ösztön előre állni kényszerite; csak az áll lehetett megelégedve magával, mert az oly fölösleges arányban nyult csontos végével előre, hogy az agyaraiból kiálló kurta szárú hegyes kupaku pipával valóságos özönvíz előtti monoceros physionomiáját kölcsönzé gazdájának, melynek nem az orrából, hanem az állából nőtt ki a szarva.

Az út szűk volt, a karaván nem lehetett a tehénnel kikerülni az urakat, a nélkül, hogy szóba ne álljanak velök, a mit pedig az emlitett agyaras ember szeretett volna olyanformán elmellőzni, mintha észre sem vette volna őket.

Hanem az alispán épen eléje állt.

— Miért sírnak azok az asszonyok?

Az agyaras ember arra fordítá a kérdező felé kurta pipáját, s az állával még jobban felnyomta azt, s arczának egyik felét még jobban összehúzva, úgy sandított a pipa kupakja felett félszemmel az alispánra, mintha lőni akarna rá a pipával.

— Hát mert nem tudnak máskép, felelt azután goromba rövidséggel, gonoszul megszokott affectatióból orrán át és fogain keresztül eresztve a galuskás hangot.

— Üm. Álljunk meg csak egy szóra, mondá az alispán, kit nagyon megakasztott ez a goromba válasz. Ki „szolgája" kend?

— Megkövetem, én nem vagyok „szolga", pattogott vissza az agyaras ember; én a nagyságos haszonbérlő úr ispánja vagyok.

Az alispán végig nézett rajta, felülről lefelé.

— Ne tessék a csizmámat nézni, van otthon jobb is. Ide ez is jó volt.

— Mi bajok ezeknek az asszonyoknak? miért sírnak? Nem kendet kérdeztem. Azok beszéljenek, szólt az alispán, eldugva kezét jó mélyen nagy felöltönye zsebeibe, nehogy valami „szerencsétlenség" történjék velök.

— Ah, Istenem, oh, én édes Istenem, siránkozik az idősebb némber. Elviszik a Popák tehenét!

És azt olyan valódi kétségbeesés kifejezésével mondta, mintha ezeknek az uraknak tudniok kellene: micsoda nevezetes állat ez a Popák tehene s milyen világi baleset az, hogy ha azt elviszik.

A nagyságos úr ispánja akkor odafordult hozzájok s még jobban előrehajtva a nyakát s még feljebb tartva pipáját, nagy hadarva szólt közéjök:

— Lám, mondom, hogy ha kiállja kend a huszonötöt, akkor visszaadom a tehenet. Nos aztán.

— Micsoda huszonötről van itt szó? kérdé az alispán szigoruan.

A nagyságos úr ispánja nem annyira szolgálatkészségből, mint saját mulatsága végett hozzá fogott a furfangos eset elmondásához, miután pipájába lenyomkodta a tüzet s vagy hármat szítt belőle, melyre olyan erőt forditott minden arczvonása, mintha a szemöldökei húznák ki belőle a füstöt.

— Huszonöt botot kell a Popáknak kapni, vagy megválni a tehenétől, ez olyan igaz, mint a csizmám talpa.

— De hát mi jogon osztogatja itt valaki olv bőkezüleg a botokat?

— Kérem! szólt süvegét homlokába nyomva az ispánnak állított ember; a brenóczi uradalom pallos-joggal bír a jobbágyai fölött, s oszt nekik botot, a mennyit tetszik.

Az ősz táblabiró sietett beleszólni ez állításba.

— Ha jól tudom, a brenóczi uradalom haszonbérben van, s a haszonbérlőre nem háramlanak a pallosjogok és azokat az uradalom is csak az úriszékek útján gyakorolhatja.

Az alispán hátra támaszkodva nádpálcájára, hideg büszkeséggel veté közbe:

— Nem fog tán a tekintetes úr vitába ereszkedni egy ilyen emberrel? s azzal kemény szigorú hangon fordult az ispánnak. Hogy hívják a kend urát, a haszonbérlőt?

— Nagyságos Krénffy Adolf úr.

— Micsoda —ffy? kérdé gunyosan a nemes úr; azelőtt csak Péterhez, Pálhoz ragasztották a nemes végzetű ffy-t, most már Krénhez, szeghez, fűhöz, fához lehet azt ragasztani? no de legyen, érthet valaki rosszul az etymologiához s lehet azért becsületes ember, ha egyéb hibája nincsen. Hát hogy jut ez az ember a huszonöt bothoz?

Az agyaros nevetett, úgy vélte, hogy semmi által sem fogja annyira kitüntetni tiszteletlenségét az urak iránt, mint ha mindig nevet.

— Hát a nagyságos úr szerződést kötött ezzel az emberrel bizonyos mennyiségü sajtok előállításához, mert ő szállítja a sok sajtot a pesti kereskedőknek.

— Ugy? hát a brenóczi uradalom pallosa sajtvágó késnek is jó?

Az agyaras erre is nevetett, gondolván, hogy itt az a kérdés, ki mulatja magát legjobban?

— Ez a Popák azonban lusta gazember, mint valamennyi tót. Ki is pusztítanám őket innen, ha az uramnak volnék; százszor megcsalják az embert, s addig rimánkodnak, míg megenged nekik. De hogy ujra rá ne szedjék az uramat, olyan kötést csináltam a ficzkóval, irásban, pecsét alatt, hogy ha Szentgyörgynapra valamennyi sajt ott nem lesz Brenóczon, akkor ő azon felül, hogy elveszti, a mit eddig szállított, kap vinculum fejében huszonöt botot. Igaz-e ez, Popák? Nem aláirtad-e a szerződést?

A jámbor paraszt nem tagadta egy szóval is az állitást.

— Hiszen elkészitettem volna én, a mit magamra vállaltam, felelt felsóhajtva és kalaplevéve, ha az Isten ugy meg nem látogatott volna, hogy a mult őszszel a nagy esőszakadás elrontotta a hidat, mely a vágásba visz, azt a haszonbérlőnek kellett volna helyreállittatni, de nem cselekedte; a marháinknak nem lehetett a jó legelőre járni, máig sincs meg a híd, sással, falevéllel teleltettük a teheneinket, e miatt azután marhadög jött reájok, nekem nyolcz tehenemből csak ez az egy maradt. Ebben a nagy éhségben ennek a tejével tápláltam házam népét s még két szomszédomat, meg egy beteg asszonyt, s most már ennek is vége van.

Az agyaras sietett megelőzni a kérdést a magyarázattal.

— Igen ám, mert hogy nem jött a paraszt a sajttal, pedig vártunk még két hetet a határidő

után, hát én megjelentem Popák uramnál: no Popák, tartsd a huszonötöt! Magának kellett felmenni az erdőbe mogyorófát vágni, kétszer visszaküldtem, mert vékonyat hozott; az első hatot csak kiállotta szépen, hanem hogy nagyon jajgatott, rám esett a felesége, gyereke, s azt mondták, hogy inkább vigyem el a tehenöket, csak az apjokat ne bántsam. Én biz azt sem bánom. Hajtsátok Brenóczig, addig is beszélhettek vele. A míg be nem hajtom az udvarra, addig mindig visszaválthatja a paraszt a további járandóságaért.

Az embernek olyan nagyon tetszett ez a tréfa, hogy még egyszer hozzá fogott az elmondásához, ha tán a részletekből valami érdekeset ki talált volna feledni.

Az alispán arca egészen halaványvolt.

Ilyenkor nem jó volt annak közel állani hozzá, a ki miatt elsápadt.

A nyomorult asszony és leány odamentek az ispánhoz, kezeit lábait csókolták: ne vigye el az utolsó tehénkéjöket, ne verje meg az öreg Popákot, inkább őket; engedje el a „sulyos botokat".

— Ne térdepeljetek itt! kiáltá az alispán keménynek tetsző hangon, de melyben a férfi védelem nyájas buzdítása hangzott; nem Isten ez itt, még csak nem is ember. Az a szerződés, a mit az öreggel kötöttetek, érvénytelen, mert testét, lelkét senkinek sem szabad lekötelezni. Én vagyok a megye főnöke, ez az ifju úr a megye ügyésze, ő fogja ügyeteket védelmezni. Úgy nézzetek reá, hogy ez olyan okos ember, hogy ha ő akarja, az öreg Popák nem kap botot, a haszonbérlő nem kap sajtot, hanem még ő téríti meg az öreg elve-

szett teheneit. Most hajtsátok vissza a tehenet; az ügy majd a törvényszék elé kerül.

A jámbor emberek nem tudták, hogy az égből hullottak-e e szavakra? eleinte nem akartak hinni saját érzékeiknek, csak a midőn az egyik hajdu kivéve az ispán kezéből a kötelet s odanyomta az öreg Popák kezébe, ekkor kezdtek el egyszerre a heves sirásból még hevesebb kaczagásba térni; az ember ilyenkor nem tud magával parancsolni s ha már nem sírhat, tehát kaczag, és úgy hullanak a könyei — örömében. Azután egymásra borultak, majd meg az áldott tehénkére; a jó riska! az öldott riska! a szép, kedves, édes riska! A jó riska egyet-egyet nyalt a kezeiken ráspolyélü nyelvével, a melyikét közel kapta.

A nagyságos úr ispánja csak dünnyögött, vállait és szemöldeit vonogatva, s fenyegető állával nagy durczásan mozgatva a szortyogó pipát.

— Én nem bánom, én engedek a sokaságnak, de majd meglátjuk: hiszen tessék.

— Kend pedig álljon meg egy szóra, szólt az alispán feléje fordulva, azzal a veszedelmes nyugodt tekintetével, melylyel az embereket úgy ki tudta hozni sodraikból. Majd azt az anticipando kifizetett hat botot csak tessék visszavenni és eltenni emlékezetnek okáért.

Az agyaras kiegyenesíté erre a szóra a nyakát, a mi abból állt nála, hogy az egyik vállát jobban felemelte, mint a másikat, a kucsmáját lenyomta a szemére, a pipáját a két legszélső zápfoga közé taszitotta s azzal oda piszkálva az alispán orra alá mutató ujjával, nagy hetykén kiáltá:

— Nemes ember vagyok.

— Hátha Balambérral jöttek ki az őseid, nem visszakapnád-e, mit kölcsön adtál? viszonzá az alispán itéletében meg nem ingadozva erre a mindent jelentő szóra. Legények! csak itt az út szélében, a hol tágas a tér!

— Tudja-e azt az úr, hogy mit tesz az: egy nemes embert megütni? Főbenjáró eset ez. Ez az én egyik pofám ér egy világot, ez az én másik pofám éri a másik világot; a ki ezt megüti, két világot birjon, még sem fizethet ki.

Az alispán úrnak szörnyű nagy kedve lett volna azt a két világot érő tréfát elkövetni, ha olyan nagyon nem undorodott volna attól az embertől.

— Én nem vitatkozom, én itélek! mondá szigoruan s inte a hajduknak: végezzetek vele. Mi pedig gyerünk tovább, mert este lesz.

— Hozzám ne próbáljon nyulni senki! hetvenkedék az agyaras, hanem mire ezt kimondta, már akkorra az egyik izmos hajdu annyira hozzánynult, hogy térdre nyomta. Az ember ekkor látta át, hogy nem tréfálnak vele s egyszerre könyörgésre fordította a dolgot.

— Instálom alássan, tekintetes alispán úr! Csak most jutott eszébe, hogy a pipát kivegye szájából.

— Csak szídd a pipádat azalatt fiam, ha már eddig szittad, szólt humoros nyugalommal az alispán úr; ne engedd kialudni a tüzet benne.

Azzal hátat fordított neki s társaival ballagott tovább, nem hallgatva a tíz körméről lekapott agyaras rimánkodó, káromkodó, protestáló, capacitáló szavaira, a ki, midőn nagy röviden elbán-

tak vele a hajduk, leveré térdeiről a port, beléigazítá makrájába a kurta pipaszárt, s rekedt hörgéssel szólt öklével fenyegetve:

— Megbánja ezt még az első viczispántól kezdve az utolsó hajduig az egész vármegye!

A Popák-familia már akkor tehenestül hegyenvölgyön túljárt. A mint a jelenet érzékenyebb része elkezdődött, bucsuvétel nélkül elfutottak onnan, — nehogy majdan „tanubizonyságnak" hivhassanak közölök valakit. Ők nem láttak, nem hallottak semit.

Az anecdotás úr észrevette ez igyekezetöket s rámondta az anekdotát, melyben a pesti várnagy, ki igen rövid uton bánó férfi volt, egyszer a tanubizonyságnak behivott parasztokat csapatta meg a kihágást elkövetök helyett: talán azóta félnek a parasztok valami peres ügyben tanúnak előállani.

A mint az urak utolérték a Popák-családot, az alispán beszédbe akart elegyedni, a mi eleinte nagyon nehezen ment; a paraszt igen óvatos, gyanakvó, minden úrfélében biráját képzeli, s a nyájas beszélgetést vallatásnak tartja.

— Nagy nálatok az inség?

A paraszt előbb gondolkozott, ha vajjon ne mondja-e az ellenkezőt? csak miután nem talált rá okot, a miért eltagadja, akkor vallotta meg, hogy bizony igen nagy. Hanem már arra a kérdésre, hogy mit tart az inség okának, azt felelte, hogy azt az Isten tudja.

Teljes oka lett volna ugyan bizalommal lenni azon urakhoz, a kik a tehenét visszaadták, de a paraszt nem tanulta a psychologiát, ethicát, logicát, ő csak mind empyria útján jutott bölcsé-

szetéhez, s ez azon sejtelemre kényszeríté, hogy utoljára is ő adja meg majd ennek az árát.

Azonban szerencsére a némberek nem elegyednek ily mélyen a bölcsészetbe, inkább is ki vannálok fejlődve a beszéd ösztöne, mint a férfiaknál; Popákné asszonyom nem akarta elszalasztani a becses alkalmat, a mit férje elmellőzött, s ő vállalta magára a megfelelést.

— Oh, tekintetes uram, nagyon sok oka van annak, hogy mi így elnyomorodtunk, de legnagyobb oka mindennek az a nagy gonosz boszorkány, a ki a kéményes házban lakik. Az hozott ránk minden csapást.

A némber csak félsuttogva merte ezt mondani az uraknak, élénk szemjárással pótolva a hang hiányát. Az öreg pór fejcsóválva dörmögé közbe: „ugyan hallgass te asszony", mit Popákné természetesen számba sem vett.

— Olyan asszony ez, tekintetes uram, hogy ha megköti a hüvelykujját egy szál fekete selyemmel, nem esik eső egész nyarantszaka, s hogyha éjszaka meglepi a szegény ember szántóföldjét, reggelre mind le van forrázva az egész vetés. De biz ugy van. Minden rosszhoz tud ez; ki tudja küldani a maga rétjéből a vakondot s annak a rétjébe küldi, a kire megharagszik; az üres kezéből földi kukaczot vet a földekbe, s a mely vetésre kipök, az mind üszöggé válik.

„Hallgass asszony, hallgass!" dörmögött a férfi, ki a tehenet vezette elől, de hátra sem nézett.

— Az idén is minden baj tőle jött, sietett az asszony beszélni; ő tanácsolta a gyermekágyas

Szlipiknénak, hogy éjszaka a ház héjáról nézzen négy felé, ha azt akarja, hogy gyermekének könnyen ki nőjenek a fogai, s valahova csak nézett, mindenütt elverte a jég a vetést; olyan jegek estek, hogy orra, füle, szarva volt mindenik jégnek, némelynek képe volt elől és hátul.

„Hallgass asszony, hallgass".

— De a burgonyát is mind ő vesztette meg. Mert megalkudott a rosszakkal, hogy felét az egész termésnek neki adja, ha nagyra növesztik. Ugy is lett. Akkora burgonyák termettek az idén a feles földeken, hogy szörnyűség volt nézni; de tudta már a gonosz, hogy melyik az ördögé? mert úgy válogatta, hogy mikor a kéményes házba felhordtuk felét, a másik felét pedig ki-ki haza, a nekünk maradt rész belül mind csupa üres volt, vagy tele pokolsárral, az övé pedig nem rothadt meg.

— Micsoda kéményes ház az? kérdé az alispán, ki kezdett nyomot keresni abban a babonás zürbeszédben. Miféle asszonyról beszél?

— Oh, tekintetes uraim, szólt bele az öreg Popák, ne hallgassanak erre a bolond asszonyra; a pálinkafőző ház az, a haszonbérlő úr pálinkafőzője; az meg az ő gazdasszonya, a ki ott felügyel. Ők összeszedik a gabonát, kolompért, nálok nem rothadt meg, mert pálinkának főzik; az asszonyok mindig mende-mondáznak, ne hallgassanak rá a tekintetes urak.

— Én Istenem, hiszen bár ne volna igaz, a mit beszélek! Nem lehetne minekünk így elvesznünk, ha rontás nem volna rajtunk. Tudom én, hogy mi jön az Istentől, mert én jártam a tem-

plomba eleget, soha el nem mulasztottam egy vasárnapot is. Nem vétettünk mi annyit az Isten ellen, hogy bennünket így meglátogasson; nem volt a mi falunkban se tolvaj, se gyilkos, se káromkodó; megtartottuk a nagyböjtöt, sátoros ünnepeket, adtunk a szegénynek, a míg magunknak volt; megbecsültük apánkat, anyánkat, dolgoztunk mind télen, mind nyáron. Mégis elpusztultunk. Emlékezem én rá, mikor leány voltam, kétszázhúsz ház volt négy utcza hosszában, mind kőből épitve a faluban, középett a szentegyház; volt kenyér és túró minden háznál újjig, tej, vaj elég, még húst is mérettünk. Akkor még a régi uraság élt, sokszor ide is jött megnézni a fűrészmalmokat; mi fogtunk neki szép pisztrángokat, s olyan szép ezüst huszasokat osztott ki közöttünk, mint a hó. Egyszer csak hallottuk ezután, hogy meghalt a nagyságos úr s nem sokára utána jött a fekete szájú úr.

— Ugyan hallgass, te ostoba asszony! Az a haszonbérlő.

— Én nem tudom. Mink csak úgy híjuk, hogy a fekete szájú úr. Miért nincs neki hát olyan szép tisztességes ábrázatja, mint ezeknek a tekintetes uraknak itt? Ez ide jött egy hosszú csizmaszárú úrral, meg egy magas kalapú úrral, a kinek téli ablak volt a szemén. Azok megmértek mindent keresztben-hosszában; a hosszú csizmaszárú úrnak a kezében volt egy rövid pálcza, a mit ha kihúzott, hát hosszú lett, azzal megmérte a házak falát, a hídlábakat, a töltéseket. A magas kalapos úr felmarkolt egy-egy csomó földet megszagolta, szájába vette; csak csodálkoztunk rajta.

Azután a fekete szájú úr helyet keresett az uraság telkén, a hová valamit építtessen. A hosszú csizmás úr azt akarta, hogy a partra építsenek, de a fekete szájú azt mondta, hogy ott rossz lesz, mert a víz úgyis el fogja szaggatni az egész falu helyét. Akkor megint azt tanácsolta neki, hogy a dombra építsenek. Az úr oda sem engedte, mert ott meg nagyon neki fognak jönni a szelek. Pedig, uram, soha az előtt sem árvizek, sem szelek nem háborgatták ezt a helyet. De a mi szót az a fekete száj kimondott, az mind beteljesedett rajtunk. Utoljára is oda épített a temető mellé s felét az Isten kertjének hozzá foglalta az udvarhoz. Hallottam, mikor azt mondta, úgy sem soká lesz itt szükség ilyen nagy temetőre. Mind megtörtént. A víz kétszer elpusztította a falut, összedöntötte a házakat, beleveszett minden keresményünk. Azután olyan szelek támadtak, a milyeneknek soha hirét sem hallották még az öregek sem, felforgatták még a háztetőket is. A mint meg azt a nagy épületet el kezdték építeni, akkor lett meg a mi végromlásunk. Soha sem volt ezen a tájékon olyan épület még; mikor a kéményét elkezdték emelni, azt gondoltuk, tornyot építenek, mindig magasabb lett, egyre magasabb; már két akkora volt, mint a szentegyház tornya. Istentelen dolog az, nagyobb kéményt építeni, mint az Isten házán levő torony. Jól mondták az öregek, hogy ez bizonyosan az ördög számára építtetett torony. Félelem ránézni, mikor úgy okádja a füstöt és a sziporkát, kivált éjszaka. Ez a ház eszi meg az egész falut. Az előtt minden esztendőben épült valami új ház a falu-

ban, most minden esztendőben elpusztul egy utcza. Ha valami leég, úgy marad, senki sem épiti fel. Az a rossz boszorka ott a kéményes házban úgy számlálja, hogy hányan vagyunk még, s a kire a kilenczes esik, kidobja onnan. Alig lakik már minden harmadik házban ember; mi sem tudjuk, hogy érjük meg az aratást? Megmondta azt az a fekete száj úr mind előre, be is teljesedett . . .

— Hallgass asszony, hallgass . . . Nem jó zúgolódni az Isten ellen, sem pedig a nagy urak ellen. Hallgass.

Popákné mendemondái alatt leérkeztek a falu végeig az urak. Az egymástól távol elszórt házak valami elhagyott szőlő kinézését adták e falunak, melyet télire gazdáik üresen hagytak. A szakadozott part omladványai közt ott állongott még egy-egy leásott ajtófél, a többi elpusztult, másutt az egész üres telken csak a feldúczolt sövény maradványa látszott.

Popákné minden darab földnek tudta történetét: itt lakott a biró hajdanában, ez volt az iskola, az iskolamestert onnan ásták ki a romok közől kilencz tanuló gyermekkel, az ő fia volt az egyik. Tegnapelőtt volt a napja, hogy az utolsó lakót kivitték abból a házból. Ott a ház előtt ül egy nagy tíz esztendős gyermek, nagy fejét két tenyerében tartva, a ki nem köszön az azon menő uraknak, ennek már sem apja, sem anyja, az egész ház üres, a gyermek pedig dőre, nincsen, nem is lesz esze, most is földet eszik.

— Van-e még biró a faluban? kérdé az alispán.

— Igen is, van. Az ifju Sztropkó Mihály. Igen okos ember, tud urakkal is beszélni, majd mindjárt ott leszünk az ő háza előtt.

Itt azután egy kanyarodásnál mintegy negyven apró alacsony faház tünt elő, melyek, a többiekkel ellentétben, szorosan egymáshoz húzódtak, mintha kölcsönös oltalomért folyamodnának egymáshoz, mintha megrettenve a környező pusztulástól, vigasztalást keresnének egymás közelségében; a mély hegyszakadékba levonuló utcza alsó vége szomorú sötétben látszik már elveszni, melyet az alkony-óra daczára sem világít be ablakok mécsfénye, vagy tüzhelyi láng. És a túlsó dombon látszik magasra emelkedve egy nagy fekete tömör épület, óriás kürtőjével, melynek sötét körvonalai élesen rajzolódnak a félvilágos alkony-égre, a sötét fekete füst, mint egy szünni nem akaró nagy fekete felhő, gomolyg ki egyre belőle, néha-néha egy-egy lövet szikrát trüszkölve a feketeség közé.

— Az ördög háza, ottan lakik a boszorkány. „Hallgass asszony, hallgass.“

— Ez a biró háza, tekintetes uraim, szólt Popákné, a mint a falu közepén jártak, egy rossz kinézésü házra mutatva, mely előtt ki volt téve a kaloda. Itt lakik az ifju Sztropkó.

— Milyen különös, szólt az alispán figyelve, hogy ebben a faluban nem ugatnak a kutyák.

— Egy sincs uram, felelt a nember; magunk agyonvertük mind, hogy meg ne veszszenek az éhség miatt, vagy gyermekeinket meg ne egyék. Be lehet itt minden házba menni bátran. Úgy sincs mit félteni az ellopástól.

A három úr hazabocsátá a Popák-családot s

azzal benyitottak a biró kapuján, mely még zárva sem volt.

A kapu nyikorgására a ház alacsony ajtaján egy magas, szálas férfi lépett elő s a szokásos üdvözlés után kérdezé az uraktól, hogy mit parancsolnak?

Az ember haja egészen ősz volt már s egészen eltérően az itteni szokástól, rövidre nyirva, elől felálló üstökbe csavarintva, bajuszt is viselt, az is fehér volt, arczvonásai komolyak, határozottak, szemei értelmesek, szelidek, termete korának daczára délczeg és egyenes; egész magatartása, a hogy kezeit, lábait állásba helyezi, minden mozdulata elárulja, hogy hajdan sok ideig katona lehetett.

— Szólhatunk az ifju Sztropkó Mihálylyal? kérdé a katonás öregtől az alispán.

— Én vagyok az, szolgálatjára a tekintetes úrnak.

— Az „ifju" Sztropkó Mihály? kérdé az alispán, kétkedő bámulattal nézve a férfi ősz hajára.

— Igenis, engem hínak „ifju"-nak, mert van egy öregebb Sztropkó Mihály is, a ki már száznégy esztendős, míg én csak a nyolczvanadikat élem.

— Mióta birája kegyelmed e falunak?

— Épen negyven esztendeje. A mint a katonaságból haza jöttem, akkor azzá választottak, mert ott megtanultam irni, olvasni, németül, magyarul beszélni, urak parancsolatját teljesiteni, kisebbekkel rendelkezni, strázsamester voltam. Azóta mindig biró vagyok.

— Becsületére válik. A megye évkönyveiben fel

van jegyezve, hogy félszáz esztendő alatt Kallósfalváról soha egy ember sem ült a börtönben.

— Csendes emberek laktak itt azelőtt, tekintetes uram.

— Ez előtt? Hát most nem?

— Most még csendesebbek. Hetek óta mindennap van halottunk, néha kettő-három. Ki egy, ki más bajban vész el, de a nyomoruságból származik az mind.

— Olvasta biró uram a megye körlevelét, melyben felszólitja a helységek elöljáróit, hogy az inség okait, állását, körülményeit adják be a vizsgáló bizottmánynak?

— Igenis olvastam, de nem tehettem irásba a választ, mert a tavalyi árviz elpusztította a helység iróeszközeit, s azóta nem volt módunkban újakat venni. Egy harmadévi naptár szélére jegyezgettem a tennivalókat.

— Jól van biró uram, ez harminchárom ok. Tehát meghallgatjuk mostan élőszóval, sőt magunk elmegyünk mindenüvé és megtekintjük a dolgok állását.

A biró aggodalmasan csóválta fejét.

— Szomorú lesz azt látni, tekintetes uraim. Nagyon sok szomoru dolog történt itten. Tudja Isten, talán jobb is volna, ha azokat soha sem jegyezné fel senki. Ez nagyon fogja bántani a tekintetes urak szivét.

— Nem gyönyörüségből utazunk, hanem hivatalos kötelesség miatt járjuk sorba a házakat. Nem vesz ön magára valami melegebb ruhát?

A biró csak egy könnyü darócz mellényben volt kinn a hüs légen.

— Nem fázom. Szűrömmel kis unokáim takaróznak.

— Családja is van?

— Hála Istennek, mi még mind megvagyunk.

— Nem szenvednek szükséget?

— Oh nekünk jó dolgunk van. Mindennapra van kenyerünk, csak más ember volna úgy ellátva.

— Szeretném a kenyeröket látni.

A biró belépett a pitvarba s előhozta a kenyeret.

Ha az ember az úton találná, el nem tudná gondolni, hogy mi az? Nem volt annak semmi alakja, hanem egy darabos héjtalan tömeget képezett, mely a hol meg volt törve, száraz, fakósárga szinével inkább hasonlított rosszul égetett vályoghoz, mint valami megehető tárgyhoz.

— Miből van ez? kérdé rejthetlen szorongással az alispán.

A jámbor öreg szégyenlette megmondani s csak úgy vonogatta vállát.

— Hát a hogy a szegény ember tud magán segiteni, tekintetes uram. Zablisztünk kevés volt, arra a gondolatra jöttünk, hogy megőröljük a zabszalmát, azt kevertük a liszt közé.

— A szalmalisztet! kiálta fel az alispán elszörnyedve; a szalmát, melyben még a kényes házi állat is válogat, emberi eledelül használni!

— Oh még a mi kenyerünk nagyon jó, a gyerekek sokat ennének belőle, ha frissiben adnók nekik, s ha tejbe áztatjuk, még édes is, mert burgonya is van közötte. Oh a szalmaliszt még sokkal jobb a fürészpornál.

— A fürészpornál? A mivel az utczákat szokták behinteni?

— Abból is sütnek kenyeret, mikor a nyers lúczfenyőt fürészelik, akkor jól összeáll a pora, valami íze is van a gyanŧás nedvességtől. Nem igen táplál, de legalább megtölti a gyomrot. Ha sorba járjuk a házakat, majd látunk olyat is. Legjobban jártak, kik tavaly sok gombát szedtek össze az erdőn, s azt megaszalták, ezek most azt keverik az étel közé, vagy magánosan is ehetik. Azok igen jól kitelelnek.*

Az alispán végig simítá homlokát ez aggasztó szavakra, önkénytelenül kellett azon kérdésre jönnie, hogy hát nem lakik itt közelben Istent tisztelő ember, hogy a szolgáló nép nyomora ily fokra hághat? Nincs földesura e falunak?

Az öreg nagy jámborul felsóhajtott.

— Én nem vádolok senkit, én csak saját magunkat okolhatom. Húsz esztendő előtt ez volt a legtehetősebb helységek egyike: az emberek szorgalmasak, gyarapodók voltak, mindenre vállalkoztak, a mi csak pénzt hozott; fuvarba jártak a kereskedőknek, itthon deszkát fürészeltek, nyáron eljártak kaszálni, faedényekkel, turóval, erdei gyümölcscsel messze földre kereskedtek. Nem is volt ilyen éhinségre eset az előtt, pedig emlékezem sok mostoha esztendőre. Emlékezem reá, mikor egy esztendőben háromszor elverte a jég a vetéseket, szalmát sem arattunk. Nagy dolognak tartottuk már akkor, hogy az egész telet tejen és sajton kellett kihúznunk, de legalább éltünk. Máskor is megtörtént rajtunk,

* Mind ez elmondott ételsurrogatumokat szerző maga is látta Felső-Magyarországon utaztában. Hiteles vizsgálatokból bebizonyítható, hogy e szegény nép nemcsak kivételesen, de általánosan azokkal élt.

hogy az árvíz elvitte mindenünket, de őszig mégis kiárultunk annyit a deszkából, hogy senki sem halt meg éhen. Ez is régen történt; sőt az öreg Sztropkó Mihály, a ki nálamnál huszonnégy évvel előbb született, emlegetett egy esetet, a mi az ő gyermek korában történt, hogy egy nagy éhség idején meghalt egy zsellérember s az árván maradt három fiugyermek közül a két nagyobb kemenczébe vetette a legkisebbet, hogy megsüsse; de bár milyen rettentő volt is az eset, a falu mégis megmaradt és ujra kiépült. Most pedig, nagy uraim, az utolsó három esztendő alatt hetvennégy egész telek és ötven zsellér-ház maradt üresen, és ki tudja, a többit itt találja-e a tavasz?

— S mi volt a kezdete e nyomornak? Ki okozta azt?

— Magunk hibája, nagy uraim; senki sem oka annak, csak mi magunk. Hiszen jól mondják azt, hogy akkor megyen a kecske a jégre, mikor legjobb dolga van. A hogy az új haszonbérlő úr megtelepedett, ide építtette ezt a nagy házat. Ez a paraszt nép babonás; mindenféle balgatag dolgot rebesgettek akkor felőle s dolgozni sem igen akartak rajta. Pedig jobb lett volna, ha a magok házaira ügyelnek és okulnak más gondolkozásán. Ez a nagy épület itten szeszgyár. A mint ez felépült, a fürészmalmok, kallók lassankint elpusztultak, a házak elrongyosodtak, a népség elsatnyult; a babonás bolondok azt beszélték, hogy ez az ördög háza eszi meg a többit s az a nagy boszorkány oda benn rontja meg az embereket; pedig az volt a bajok, hogy nagyon is szerettek hozzá közel lenni. A szeszgyárban nagyobb bért fizettek, mint

a kallókban, azért a malmokból minden munkás átment a pálinkafőzőhöz. Ott aztán a bér egy részét pálinkában adták ki nekik, a pálinka mindig nagyobb-nagyobb rész lett a bérben, utoljára elnyelte nemcsak az egész bért, de utána ment a gazdák háza, gazdasága, földje. A jó, szorgalmas, takarékos nép prédáló, renyhe, dologtalan lett; egyik a házból a másikba lépett a „paizsos ember",* a mit őszszel learatott, azzal már tavaszszal adós volt; egyetlen sovány táplálékszerét, a burgonyát, szüreteléskor eladta a szeszgyárnak, mert jó árt adott érte; magának alig tartott meg annyit, a mennyi ujig elég volt, s ha megszorult, ezeres kamatra vette vissza tőle vetőmagnak tulajdon termesztményét. Így pusztult el saját balgasága miatt az egész helység népe. Úgy látszik, az Isten csapásai siettetni akarják elmulását. Ez esztendőben egy soha hirben sem hallott új csapás jött házainkba: a burgonya romlani kezdett. Két hét alatt a rendetlenebb gazdák nagy része az éhenhalással küzdött; ekkor mi, néhány előrelátóbb gazdák, kiosztottuk a megmaradt termékeinket, remélve, hogy míg azokban tart, addig az uraságtól bármilyen kamatra kapunk élelmi szereket. Azonban csalatkoztunk. A haszonbérlő úr megtagadta kérésünket; azt mondva, hogy korhely, haszontalan nép vagyunk, melyben nem érdemes a lelket támogatni, és egy szem életet sem adott. Igaza is volt. Ki tudja, birtuk volna-e neki valaha visszafizetni, vagy sem?

E beszéd alatt a szomszéd házig értek; annak

* Szentirási képlet a szegénység felől.

az ablakából látszott valami világosság. A biró odalépett az ablakhoz s azon keresztül három pórnőt látva meg, hirtelen ki nem vehető foglalkozásban, rájok szólalt:

— Fenn van-e már az öreg Ancsa asszony?

— Fenn van már a menyországban! szóltak vissza az asszonyok; épen most fektetjük a terítőre.

A biró nagyot sóhajtott.

— Egy üres házzal megint több! Négy nap óta nem volt már neki mit enni; gyermekei, unokái magára hagyták. Tudnivaló volt, hogy meghal.

Azután elmentek négy ház előtt; a biró mindegyiket áthaladta s csak úgy félig súgva mondá: „ez is üres, az is üres".

A szótlanul beszélő nyomor minden küszöbben.

Egy helyütt pitvara előtt feküdt a ház gazdája, annyira eszméletén kívül, hogy egy fakérget tartott fogai között, melyet nem akart szájából kiereszteni. Szemei még forogtak, de már nem tudta, mit cselekszik, nem értette, mit beszélnek hozzá.

Másik ház előtt négy esztendős gyermek siránkozott, a ki nem tudta megmondani, apja, anyja hová lettek? sem azt, hogy miért sirt.

Néhány rendesebb házikóban még emberi arczok fogadták a látogatókat, de azok is úgy el voltak butulva, elkényszeredve, hogy semmi kérdést nem lehetett hozájok intézni.

Egy udvaron eléjök rohant a háziasszony s rimánkodva kérte őket, hogy ne menjenek be a házba, mert a gazda épen most akasztotta fel magát a mestergerendára, miután gyermekeit megfojtá. Szerencsére nem volt igaz, csak az éhség

hagymáza költé ezt a képzelt látványt a háborodott nő agyában.

Mindenütt új meg új változatai a nyomor képeinek, itt a kétségbeesett küzdés, ott a bénult lemondás, a halál ellenében; panasz és átkozódás és tompa, szennyes elfásulás a legyőzhetlen inséggel szemközt. A vad, veszett farkas agoniája, mely a hosszú télben, a vakandturás emésztetlen földétől kinlódva, megadja magát kikerülhetlen végórájának.

Az egész faluban egy életerős férfit nem lehetett látni, azok rég elhagyták házaikat már, csak vének, gyermekek és nők maradtak hátra; némelyik hosszú türésből, másik tehetlenség miatt.

— Ez a legutolsó ház most a faluban, szólt a biró egy épületre mutatva, melyen túl még egész sor fakunyhó volt láthatő. Azokat már nem volt miért házaknak nevezni többé. Elköltözött gólyák és fecskék fészkei

Az udvar elé érve, négy vagy öt asszonyt láttak az urak nagy foglalkozásban egy serpenyőbe rakott tűz körül, Popákné hangja kihallatszott közülök.

— Mit csinálnak kendtek? kérdezé a biró.

Popákné nagy lélekzetet vett, hogy egyszerre elmondhassa a történetet.

— Nézzék tekintetes uraim, nézze kegyelmed biró uram: odabenn fekszik megrontva a Katka három gyermekével. Egész héten át a boszorkánynál dolgozott, mondtuk, hogy ne menjen oda, de azt igérték neki, hogy majd kap egy véka rostaalját, s azért szegény tán az ördöghöz is elment volna dolgozni. Szombaton kikapta a véka ocsút.

hétfőn megőrlette, este kenyeret sütött belőle, s ime, a mint evett belőle gyermekeivel együtt, mint a kit a nyavalya tör, összerogyott, kezeik, lábaik összezsugorodtak, most már szólni sem tudnak, hanem kínjokban a földet rágják. Üssétek azt a bubát!

Ez utóbbi szó a többi asszonynak volt mondva, kik egy rongyokba öltöztetett seprűnyelet elkezdtek szapuló tilókkal páholni, minden ütésre kiáltva: „nesze átkozott boszorkány.“ Valahányszor ütnek rajta, azt a boszorkány mind érzi, s kénytelen lesz visszavonni a megrontást.

Az alispán hagyta őket működni s maga bement a házba. Valóban az egész háznép a legirtóztatóbb kínok között hevert a földön s különösen végtagjaiban érzett hasogató kínokat.

Az asztalon feküdt a felszelt kenyér. A ki a szabad levegőről belépett, szinte megcsapta ama nehéz, kábító bűz, a mi a szoba levegőjét terhelé; az ember melle elszorult tőle. Hasztalan nyitották ki az ablakot, az a fojtó szag nem akart tisztulni.

— Tudom már, mi ez? szólt az alispán. Ez a kenyér vadóczos.

A vadóczos buza a legkinzóbb méreg; a ki abból evett, egész teste üszögöt kap, elhal.

— Félre azokkal a babonákkal! Hozzatok eczetet! szólt az alispán, kinek hirtelen eszébe jutott valami a mérgezések eseteiben való teendőkről.

—Ah jó uraim, ily fényüzési czikk ebben a faluban nem található!

— Nincs az mi nálunk, uram, szólt a biró, hanem itt a szeszgyárban kádakban áll, mert ott

eczetfőzés is van. Talán ha ilyen nagy urak kérik, adnak kölcsön ilyen esetben.

— De iszen mehetnek oda, kiáltott Popákné, nem ad abból a boszorkány egy gyűszűre valót sem. Elment már a garabonczás is, mert itt volt, s ő is azt mondta, hogy keresetlen füvet, meg eczetet kell a rontás ellen a szájokba tölteni; de az is hiába dörömböl az ajtón, a míg ki nem füstöljük az odvából azt a rossz vajákost; tartsátok a tűzre.

— Ugyan asszony, hallgass! szólalt meg az öreg Popák valahonnan a sutból. A tekintetes urak csak hatalmasabbak, mint a te garabonczásod.

Ez alatt már nagy csoport népség csődült össze a megye képviselői körül. A ki csak mozdulhatott, odasietett körükbe; azt várták a jámborok, hogy ezek az urak majd csodákat fognak tenni. Hiszen csodának fogadták a csapást, csodától várhatták a menekülést.

Elkisérte az egész csoport a három táblabirót a kéményes házig.

Egyetlen nagy veres kapuja volt az egész tömör épületnek s a milyen nagy volt a kapu, olyan nagy fekete sas volt reá festve, a sas közepén egy roppant nagy nemzeti czimer, négy folyójával, három zöld halmával, kettős keresztjével; a sas körül pedig szertelen betükkel felirva e sokat mondó két szó, az olasz-diák műnyelvből·

„Salva Guardia."

Ez azt teszi, hogy ide még imádkozni sem szabad belépni még a főispánnak sem, a tulajdonos engedelme, vagy birói itélet nélkül.

Ezen a kapun dörömbözött, még az urak oda érkezte előtt, egy sajátságos alak.

Egy összegörnyedt öreg ember, kinek termetén csak akkor látszott meg, hogy milyen magas lehetett valaha, midőn indulatosságában néha fölegyenesedett. Egy kopott, szakadozott katonaköpenyeggel iparkodott magát lehetőleg betakarni, mely alatt aligha viselt melegebb ruhát. Fején vastag bőrkarimájú posztósapka volt, mely sehogy sem volt elég szétálló ősz haját betakarni, egész képe egyenlő hosszúságu ősz sertével volt benőve, mint a ki rendesen szokott beretválkozni, de csak minden sátoros ünnepen egyszer.

Épen akkor unta meg a dörömbözést, mikor az urak odaértek az aggódó, reménylő népcsoporttal.

Valami férfihang a kapun belülről felelgetett neki kifelé.

— Nincs itthon? szólt rekedt, rikácsoló hangon, öklét felemelve s egy utolsót ütve a kapura. No hát legyen ott, a hol én gondolom! Nem adhatsz magadtól? No hát neked se adjon az Isten maga irgalmából soha!

Az ember fel sem látszott venni az odaérkezett urakat, sem közleményeket nem volt hajlandó nekik tenni, hanem csak félrevonult nagy morogva a kapuból, s könnyebb volt a lelkének, hogy görcsös botja szeges végével lyukakat fúrhatott a lehámlott vakolatlan falba.

Az alispán bezörgetett a kapun s a biró fenhangon kiáltá, hogy nyissák ki, mert urak vannak, kik beszélni akarnak a gazdasszonynyal.

— Takarodjatok innen! kiáltott vissza az udvarból az előbbeni hang, élesen vontatott fajkiejtés-

sel. Szemtelen koldusok! Egész nap itt ácsorogtok, s még éjszaka sem hagytok békét az embernek. Mikor dolog ideje van, akkor nem jöttök ugy-e? hanem most jó volna az ingyenáldás. Pusztuljatok egybe! Itt nem osztogatnak semmit. Ha el nem takarodtok, kieresztem a kapu alatt a kutyákat s azok majd megmutatják, merre az út hazafelé. Úgy jönnek már, mint a haramiák, csoportostul; puska kellene tinektek, meg ágyú, rablók, tolvajok!

A jámbor biró váltig iparkodott vele megértetni, hogy sőt inkább igen díszes urak vannak itten, láthatta is az ember őket jól a kapu hasadékán át, de úgy tett, mintha az ebugatás és saját lármája miatt nem hallaná, mit beszélnek. Azután el is távozott az udvarról, s csak a nagy szelindekek feleltek a zörgetésre.

— Mondtam ugy-e? hogy itt hiába zörget, akár úr, akár szegény! szólt vad elégtétel hangján a garabonczás.

Most az alispán ismétlé a felszólítást; a kapu döngése végig zúgott a belső folyosókon a nélkül, hogy emberi visszhangot költene.

— Csak tessék ütni a kaput, csak tessék zörgetni! gúnyolódék éles, csufondáros hangon a garabonczás. Hamarabb kinyilik a menyország kapuja egy akasztott lókötő előtt, mint ez itt a nyomorultak kérésére. Tennék csak az emberek azt, amit én mondok; majd tudom, nyitva volna egy pillanatban ajtó, ablak az egész háznál. Úgy kell, úgy kell! Birkák, bornyuk, szamarak az emberek, igavonó barmok, a kik azt gondolják, hogy azért vannak ezek a hegyes fogak a szájok-

ban, hogy kenyeret egyenek velök. Összeülnek tanácskozni, hogy mi bolondot találjanak ki? Miért, azért, mert nincs annyi szivök, a mennyit egy hangya elbir! Hallgatna csak én rám valaki.

Az ifju idealista azt hivé, hogy emberére talált s megkérdezé komolyan a természet bölcsétől, hogy mit gondolna tehát a leginkább czélravezető rendszabálynak?

A garabonczás összehúzá szemöldeivel azokat a nagy fehér bozótokat, a mik télhavas ernyőt képeztek villogó, veres körzetü szemei fölött, egyik kezét alsó ajkára tevé mutatóujjával, mintha elégnek tartaná felét bocsátani ki ajkain a mondandó szónak s halkan susogva akarta azt elmondani, de az indulat mindig félrevitte suttogását a hangos kitörésbe.

— Hogy én mit gondolok? Az igen rövid dolog. Ez a nagy, bástyafalas épület itt, a milyen magas négy ölnyire a föld felett s a milyen mély két ölnyire a föld alatt, olyan szinültig van töltve élelmi szerekkel, a mikkel száz ember életét meg lehetne menteni mindenkorra. Hol vette ez az ember azt? Csalta, lopta, elharácsolta szegény emberektől! Fele már elpusztult e szegény embereknek; a másik fele még megvan és itt áll és bámul és a kezeit tördeli és azt mondja: én uram, én Istenem! pedig nem fog rajta segiteni sem az Isten, sem az urak. És az, a ki odabenn van, nevet rajtok, és nem fog adni egy falat kenyeret, és nem fog adni egy szem buzát, mig mind háttal nem állunk az ég felé . . .

Az ember akkor egészen odahajolt az ifju úrhoz, s mintha ahoz, a mit most mondani akar, nem tar-

taná elégnek csupán ökéllel mutogatni, átkapta abba balkezéből görcsös botját s dühödten kiálta, a házra mutatva:

— Fejszét, kanóczot neki!

Az ifju táblabiró visszadöbbent e zajos ajánlattól, a biró pedig dorgáló szóval inté meg a nyugtalan embert.

— Ugyan, ugyan Márton, hogy beszélhetsz ilyen helytelenül?

Az ember mérgesen tekinte oda, botját leszúrva maga elé a földre s félkézzel rátámaszkodva.

— Hogy miért beszélek én igy? Hát miért beszélnék én másképen? A kutya azért van, hogy ugasson. Hát mi vagyok én, hogy olyan szépen beszéljek? Egy veszett kutya. Tudom, hogy az vagyok, mert sokan neveztek igy. Egy piszok vagyok, a kit agyon kell ütni; miért nem csapnak hát agyon? Ki vesz számba egy olyan lelket, mint az enyim?

— Ej, ej, Márton, ne káromold az Istent! feddé a zúgolódót a biró, kegyesen megbotránkozva ádáz szavaiban.

A durczás ember lehuzta sipkaernyőjét arczára s mintha lassudan akarna beszélni, mély hangon mondá a birónak:

— Ha valaki kérdőre fog azért, a mit most beszéltem, azt fogom mondani: részeg voltam, jól voltam lakva, azért beszéltem ilyen bolondokat. Hiszen ki tudja azt, hogy két hónap óta szinét sem láttam semmi italnak s hetek óta gyökérrel élek. Világos, hogy mikor magam forma szegény ördög zúgolódik, akkor azt mondják rá, hogy részeg.

— Hallgass Márton, csitítá őt az ifjabb Sztropkó Mihály; becsüld meg magadat itt ez urak előtt, a

kik épen azért jöttek, hogy a nép sorsán bölcs rendeleteikkel segítsenek.

A garabonczás ember hangosan fölkaczagott e szavakra; nem felelt semmit, csak kaczagott, mutatta kezével, mutatta arczával, mennyire lenézi, semmibe veszi azt az eszmét, a mit a biró mondott, s mint a ki fáradságra nem méltónak találja, hogy ilyen balgaságokra feleljen, el is ment onnan, folyvást erőltetve a kaczagást és fejét rázva és kezével eldobó mozdulatokat téve. Hanem mégis azután mintegy tiz lépésnyi távolban ujra megállt, mintha csak azért távozott volna el, hogy jobban neki foghasson, s akkor fogta fel a kérdést.

— Urak! kiáltá felcsattanó szóval. Hát tudják azt az urak, hogy mi baja van a szegény embernek? Hát tudhatják ők azt, mit tesz éhségtől, fáradságtól, testi sanyaruságtól eldülni, meggebedni? Gondol is arra valaki, a ki mindennap jól evett, jól ivott! De nem, nem mondom. hogy ezek az urak itten nem különbözők a többiektől, szólt és megemelinté sapkáját, egy pillanatra látni engedve sima, kopasz fejét; ezek az urak jót akarnak, jóért jöttek. De mit tehetnek ők? Mit fognak tenni? Papirosra fogják tenni, hogy hány élőt találtak itten? hogy egy hónap mulva ha visszajönnek, kivonhassák belőle a halottak számát. Receptet irnak a halál ellen, s elküldik a patikába! Keresd magadnak szegény ember. Meggyógyulsz tőle, ha megtalálod? Hát tudnak ők csodákat mívelni? Tudják ők azt tenni, hogy e ház megnyissa kapuját és kiadja a mit bevett? Tudják ők azt tenni, hogy manna hulljon az égből? Manna és kopasztott fürjek, mint a zsidóknak a pusztában, a hogy

a papok beszélik? No hát lássuk, tudják-e azt tenni az urak, hogy manna hulljon az égből? ma, még ma, és itt ezen a helyen, mert holnap már késő lesz, mert tiz mértföldnyire már messze lesz. Hogyan hull hát a manna az égből?

A garabonczás égrenéző daczczal fordítá fejét az urak felé s diadalmas dühvel állt meg ott előttük, felszólitása czáfolhatatlanságán megvetve lábait.

A nép eszejárását a sophismák könnyen eltérítik, a körülállók arczaiból igen olyasmit lehete kiolvasni, hogy bizony a garabonczásnak alkalmasint igaza van.

—No hát hogyan hull a manna az égből? rikácsolá a garabonczás veszélyes jelszavát, mindkét öklével botjára támaszkodva s farkasszerű vigyorgással mutatta elő azt az egypár megmaradt hegyes fogát, a mely más egyébre látszik rendeltetve lenni, mint kenyérevésre.

E pillanatban nagy társzekér zörgése zavará meg a jelenetre vont figyelmet s a félretekintők a veszedelmes országuton egy merészen megrakott szekeret láttak alájönni hat ökrös fogattal, melynek szédelgős tetejében egy messzire viritó delnő alakja látszott elhelyezve lenni.

Fehér olaszos négyszegkalap fedé, azaz hogy épen nem fedé a delnő fejét, csupán hátulsó himzetével takarta kontyát, elől pedig szabadon láttatva à la Times frizuráját, mely féloldalt volt elválasztva. Szemei rendkivül világoskék, arcza a szokottnál fehérebb, ajkainak metszése igen bőkezüleg van szabva a természet alkotó kezétől, mindamellett sem látszik elégnek lenni, hogy erősen elő-

álló fogait alulról eltakarja. Egyébiránt előnyére meg kell mondanunk, hogy ezek a fogak igen szép hófehérek és az egész arcz minden exaltált kinézése mellett sem kellemetlen. Termetét csipőig piros szegélyzetü szerviánka fedé, mely alól sötétkék kantus folyt alá, fekete bársony szegélylyel, a mely ismét csak térdig ért, az alatta levő igen világos színü, s igen zöldzsinóros viganót engedve láttatni. Esküdni lehetett rá, hogy a fentisztelt hölgy nem szokta izlését a divat kényszerének alárendelni, a tapasztalás pedig azt is bizonyitja, hogy hasonló viseletek e tájakon nem voltak szokásban.

A társzekér épen akkor érkezett a kéményes ház előtt összecsoportosult népség közé, a midőn a garabonczás azon borzasztó trilemmába hozta az érdemes kiküldött urakat, hogy vagy mannát hullassanak az égből, vagy segitsenek betörni a haszonbérlő magtárát, vagy pedig vallják be, hogy nem tudnak semmit, s csak nézni jöttek ide.

A delnő, a mint odaért, rögtön megállitá a társzekeret s patheticus hangon, megfelelő taglejtésekkel szólitá meg a jelenlévőket:

— Tekintetes Lippay Károly alispán úr! Tekintetes Érkelety Menyhért főjegyző úr! Tekintetes Fenyéry Endre főügyész úr! üdvözlöm önöket. Érdemes helységbiró , ifjabb Sztropkó Mihály, lépjen ön közelebb; — ön pedig általam ezuttal névvel nem nevezhető, mert nem ismert agg férfiú, értse meg ezuttal, hogy igen is vannak esetek, a midőn manna hull az égből . . .

A megszólitottak egyenkint bámulva tekintének a hölgyre, kit szokatlan viseletén, hirlapi stylben tartott beszédjén kivül még az tett leginkább fel-

ötlővé, hogy ő névszerint szólítá meg az urakat, azok közül pedig egy sem emlékezett rá, hogy a tisztelt hölgyet valahol ebben az életben látta volna.

A fenntisztelt hölgy vette észre a hatást, sőt tán épen számított is reá.

— Uraim, meg látszik önöket lepni, hogy én önöket szerencsés vagyok neveiken nevezhetni, a mig én ismeretlen vagyok önök előtt. Ez utóbbira nincsen is szükség, legkevésbbé sincsen. Én csupán személyesítője vagyok egy nálamnál magasabb, dicsőbb lénynek: én egy puszta jelkép vagyok, én egy közvetítő eszköz vagyok; az pedig, a kinek ihletét, óhajtatát, belső hajlamát képviselem, azon angyal, azon nálamnál sokkal magasabb lény ismeretlen kiván mind önök, mind mások előtt maradni, sőt ha lehetne, még saját maga előtt is eltitkolná azon tényeket, a mikért pirulni szokott és ő neki soha az életben nem volt még oka egyébért pirulni, mint jótéteményeiért.

Ez ihletett panegyricon alatt előkészületeket látszott tenni a tisztelt hölgy a szekérről leszálláshoz, melyet a főfiskális észrevéve, mint ifjú és udvarias férfi sietett karját nyujtani elé.

— Kérem! köszönöm! szabódék az érdekes delnő. Én le tudok szállni magam is; jártam nyaktörőbb helyeken is, a Cibles csúcsán, a Kárpátoknál a lengyelnyergen; egy férfi sem vállalkozott, magam hágtam fel egyedül. De bocsánat, hogy ismét magamról beszélek, holott én semmi sem vagyok, holott egy fontos missiót kellene elvégeznem. Igen uraim, egy fontos missiót, mely önök küldetésével összhangban áll. És épen azon összhang magyarázza ki azon felötlő körülményt, miszerint

én önöket neveiken tudtam nevezni. Azon magasabb, azon angyali lény, a kinek én itt szerény jelképe vagyok, megérté önök küldetésének czélját, azon nagy és nemes czélt, melynek kivitele halhatatlan nevet szerzend önöknek, s elhatározá, hogy ismeretlenül, láttatlanul egy parányát képzendi azon közreműködő erőknek, melyeknek összege létesíti a tökéletes sikert. Az ő lelkesült leirása nyomán voltam szerencsés önök ittlétét megtudni s előleges kérdezősködés nélkül személyeikre ismerni, igen örvendve azon körülményen, hogy épen ezen perczben érkezhetém, a midőn csaknem fellhíva volt a gondviselés könnyelmű emberi szózat által, hogy közvetlen működését az emberi sorsban bizonyitsa be. Mert ámbár a közvetlen csodák lételében okszerű és rationális észlelet tilt is hinnünk, de azt még is tudjuk, hogy a gondviselés kezeiben mindnyájan csodák eszközei vagyunk.

Ez épületes vezérczikk után elfogadá a jeles delnő az ifju ügyész segélykezét s eléggé méltánylandó ügyességgel leszállt a magas szekérről a prózai földre.

A földre jutott delnő a legtökéletesebb bókkal hajtá meg magát a táblabiró urak előtt, nem mellőzve a mellett azt a kegyességgel párosult fensőbbséget, melyet a míveletlenebb osztály irányában gyakorolni helyén talált.

— Jelenleg önökhöz fordulok, tekintetes kiküldött urak, mert ámbár megbizatásom ama fensőbb lénytől korlátlan teljhatalommal ruházott fel a legkisebb részletekbeni eljárásra, önökre találva mégis ösztönszerű sugallat és megfontolás szerint tudnom illik, hogy hivatásom határát itt elértem, s

önöknek bölcsebb belátása, erősebb karjai váltandják fel az én gyarló tehetségeimet. Oh kérem! Csekélységem érzete nem tűr czáfolatot. Különben is nekem semmi érdemem, én csak jelvény, én csak külső alak vagyok, engedelmes eszköz egy angyal kezében, a ki megtudva a közveszélyt, mely a tekintetes rendek figyelmét is magára vonta, megnyittatá tárházait, éléskamráit, kitárta kapuit az ügyefogyottak előtt; sőt nehogy a gyámoltalanabb rész szenvedései észrevétlenül maradjanak, társzekerekre rakatta a szükséges eleséget, úgy küldözé azt faluról-falura, hogy míg a nemes megye átható rendszabályai végleges mentséget hozandnak, addig is legalább egy időre feltartóztassa a halálveszélyt.

Ezen bármely ujdondásznak becsületére váló rögtönzet után felhajtá a jeles delnő a szekeret takaró ponyvát, nem csekélyebb prosopopoeával, mint Lázár a pásztor a velenczei tizek szőnyegét s egész halmazát a frissen sült kenyereknek engedé láttatni.

Az igazság érdekében meg kell jegyeznünk, hogy ha a tisztelt delnő arcza e perczben a diadaltól sugárzott, arra tökéletes joga volt; egy szekér kenyér különb tünemény volt e pillanatban, mint minden varázslata a magiának.

— Ime uraim, e csekélység szétosztását önök bölcs belátására bízom; tudniillik azon dicső lény nevében, a ki által magam is megbízatva vagyok. Önök pedig, közrendü földieim, ezennel láthatják, hogy vannak esetek, a midőn mégis hull manna az égből.

A jámbor meglepett nép az őrület örömkiáltásával rohant e perczben a delnőhöz s odaborulva lá-

baihoz, kezeit, lábait, ruháját csókolá; angyalnak, tündérnek, szabadító nemtőjének nevezé.

— Én mindez nem vagyok, tiltakozék a derék hölgy a czímek és tiszteletbeli csókok ellen. Ne engem magasztaljatok, ne én értem imádjátok az Istent, hanem egy távol levő angyali teremtésért. Képzeljetek magatoknak egy túlvilági szépséget, a minőt az oltárképre festenek, glóriával homloka körül, oly kedveset, oly édeset, mint egy kis eleven czukorbáb, a kinek csak a szárnyai hiányzanak, hogy elröpüljön, mint egy szerafim és az ő! Ez jelenjen meg álmaitokban, ennek a kezei helyét csókoljátok minden falat kenyéren, mert áldás és malaszt van azzal, a mihez ő hozzá ért.

A tisztelt delnő annyira elhagyta magát ragadtatni ékesszólása által, hogy szemei megteltek könyekkel, a mi azt bizonyítja, hogy nála, mint a „palócz dalok" költőjénél, a legtarkább rhetori flosculusok mind valódi érzés szüleményei.

A tisztelt táblabiró urak igen helyesnek és illőnek találták ez ideig akadálytalan tért engedni a jeles hölgynek, hogy magát kibeszélhesse; az alispán csupán annyit látott jónak megjegyezni, hogy talán alkalmasabb volna az élelmiszerek kiosztása végett a biró házához visszatérniök.

A delnő e motióra felemelé az égre nagy álomlátó kék szemeit, s az ihlet patheticus hangján viszonzá:

— Sőt épen itt, Isten szabad ege alatt kell annak megtörténnie. Én e találkozásban is a fatum intő ujjait veszem észre, mely magneticus erővel fogja körül a mindenséget s jelenségeit adja a népek harczaiban ép úgy, mint az egyesek talál-

kozásaiban, a tűzhely mellett, mint a csatatéren. Épen jól adta a sors, hogy ez épület, e Bábel előtt, ez éhség tornyának kapuinál lőn találkozásunk; mert azon nevezhetetlen lény, ki annak falain belől lakik, utálatos kárörömmel látja elpusztulni saját jobbágyait és semmi sem leend sötét lelkének oly sulyos büntetése, mintha itt szemei láttára történik meg, hogy egy idegen jóltevő menti meg végveszélybe döntött övéit, ha látni fogja azoknak örömét, hallani elégültségük hangját. Mert ámbár ablakai sötétek, de látja ő és hallja, a mik itt történnek; ez a megnevezhetlen lény.

S hogy foganatosítsa boszúját, feltakarta a ponyvát egészen s hangos szózattal magyarázá a szekér tartalmát.

— Ime földieim, itt van számotokra frissen sült kenyér; vigyázzatok, mohón ne egyétek, mert az ismét megárt; eleinte csak keveset, nálatok most a gastricus nedvek nagyon fölizgultak, s a túlterhelés könnyen rendszert zavar. Ime itt zsákokban burgonya, vendelyben zsiradék, a mi képessé tesz meleg ételt főzni. Itt egy hordóban borocska lábbadozók számára. Biró uramnak gondja legyen reá, hogy az erőtlenek kapjanak belőle. Én önt felelőssé teszem az igazságos osztály felől.

A tisztelt delnő túlságos buzgalmában egészen elfeledte, hogy küldetését a táblabiró urakra ruházta, s tiz percz alatt kiüríté az egész szekeret. A boldoggá tett emberek futottak a nyalábra fogott holmikkal házaikba, mig az érdemes hölgy egyenkint előszedegetett holmit a kifogyhatatlan ládákból, melyek a szekér derekában voltak, s rakta az asszonyok kötényébe.

— Ez gyertya, ez nem megenni való. Ha beteg mellett kell virrasztani. Ez só, imez pedig czukor, ez meg itten őrölt kávé, a czukor a kávéhoz való. Ezek itt aszalt gyümölcsök gyönge gyomrúak számára. Ebben a katulyában piskóta van, szopós gyermekek számára . . .

És így tovább. Néha napján a pesti vendéglőkben nincs olyan gondoskodás a vendégek különböző életkora, testalkata és izlése felől, mint a mennyinek ama rakott szekér megfelelt. Még csak a paprika sem hiányzott.

A biró felügyelt lelkiismeretesen az igazságos osztályra, a kinek nagyobb családja van otthon, annak több jusson.

Az alispán észrevevé, hogy magának nem tartott meg a biró semmit, s figyelmezteté rá.

— Mikor nekem volt, én is megosztottam a többivel; a mig nekik lesz, ők is eltartanak engem.

— Hát kend Márton, miért nem megy oda? nógatá Popákné, könyökkel taszítva a garabonczást, ki ez egész jelenet alatt megnémultan nézett a botjára könyökölve.

— Nem kell! nem ehetném! mordult ez vissza s boszúsan távozott el onnan, görcsös botjával nagyokat ütve a földre.

Odafenn a nagykéményű házban pedig úgy tetszék, mintha valaki nagy haragosan csapott volna be egy ablakot.

A megtörtént osztály után az alispán szíves köszönettel szorítá meg a jeles delnő kezét.

— Akárkitől jött e segély, vigye meg neki kegyed az emberiség nevében legőszintébb hálánkat. Ha

azon néhány szó után, a mit kegyed felőle mondott, ráismerhetünk, az boldogságunkat tetőzni fogja.

— Nem, uraim, nem, soha sem fogják önök őt megtalálhatni. Régóta nemtője ő e vidéknek és még sem tudja senki, hogy kicsoda? sem azt, hogy hol lakik. Hiába is tudnák meg, ő nem fogad el semmi elismerést. Ah, ő egy angyal, uraim, a ki megengedi, hogy őt imádják, de nem, hogy megismerjék, önök soha sem fogják megtudni, hogy ki ő.

— Akkor tudassa kegyed vele hódolatunkat.

— Ezt nem mulasztandom el. És most engedjenek meg uraim egy elégtételt nekem. Ne akarjanak visszatartóztatni tőle; nekem igen nagy okaim vannak, hogy ezt az elégtételt vegyem magamnak. Engedjék nekem, hogy néhány ez alkalomra illő emlékmondatot az éhség tornyának, e Bábelnek falaira feljegyezhessek.

— Csak tessék, a mennyinek szükségét érzi, szólt az alispán jókedvüen monolyogva.

A delnő ekkor elővett egy darab szenet utitáskájából s igen szép irással felirta a ház oldalára jobbról, a kapu mellett, ezt a latin mondatot:

„Congeries lapidum, multis congesta rapinis!"[1]

A másik oldalára balfelől franczia jelmondatot irt:

„Les Cannibals devorent leurs ennemis; mais tu devore tes compatriotes."[2]

— Egy kis insultus biz ez, monda az alispán, de hosszú dolog volna érte pert indítani.

[1] «Sok rablással összehordott kőhalom!»

[2] «A Cannibalok ellenségeiket eszik meg: te pedig megeszed hazádfiait.»

Ez meglévén, félretette a szenet a delnő s krétát vett elő helyette; a krétával pedig a kettős kapura irta Tilly emlékmondatát:

„Komm in einer Stunde wieder!“[1]

— Igy!

A delnő teljesen meg volt elégedve a satisfactióval. Látszott rajta, hogy ha ezt végbe nem viheti, talán bele betegszik. S miután az említett házat ilyen szépen ellátta mottókkal, mint valami új divatú regényt, megfordíttatá szekerét s érzékeny búcsút véve az uraktól, ismét letért az országútra, általok odáig kisértetve.

A ház előtt csak néhány parasztasszony maradt, kik egyre bámulták a rájuk nézve kibetüzhetetlen mondatokat.

— Látjátok, magyarázá a többi tudatlanoknak Popákné, az a czifra asszony[2] még hatalmasabb, mint az a boszorkány odabenn. Most a mit az ide irt két felől a falra, meg közepén a kapura, attól, ha a boszorkány ki akar lépni a küszöbön, rögtön kificzamodik a lába.

— És most, szólt a delnő, bucsuzólag intve kezével, nem kérek uraim önöktől egyebet, mint titoktartást, mélységes hallgatást a történtek felől. Tudják önök: a ki által meg vagyok bizva, azt csak elrettentené, ha jótetéményei napfényre jönnének;

[1] «Jőjj egy óra mulva.» Ezt mondta Tilly Magdeburg küldötteinek, kik könyörögni mentek hozzá, midőn a foglaló katonái gyilkolták a polgárokat. A legenda szerint azután, midőn Tilly zörgetett a mennyország kapuján, neki is ez mondatott odafenn.

[2] Magyar nép-szójárás, egyenlőt fejez ki a tündérrel.

képes volna elhagyni a földet, ha megismernék a földön. Azért uraim titoktartást kérek.

A táblabiró urak kezet adtak a felszólításra s oly szent és törhetetlen titoktartást fogadtak e tekintetben, mintha a szabadkőművesek nagy gyülésén esküdnének az l. p. d. betük titkos és rémséges értelmére emberijesztő fogadásokat.

— Nekünk még előbb egy családot kell meglátogatnunk, szólt az alispán a búcsúvétel után.

— Beteg család! kiálta fel a hölgy. És ezt nekem nem mondták önök elébb uraim. Hogy lehet azt előlem elhallgatni. Hisz minden kötelességek közt legelső az, melylyel a betegek irányában tartozunk; a beteg előtt minden ajtónak meg kell nyilni, a beteg mindenkinek rokona, a beteg szolgának kérelme parancsolat az ő urára nézve, a betegség a legellenállhatatlanabb tekintély, mely a gyermeket az öregek fölé emeli és az együgyüt a hatalmasak fölé.

E dicséretes phrasisok mellett újra leszállt a delnő a szekérről, s formaszerinti nehezteléssel fordult az alispánhoz.

— És szeretném tudni, mi módon segítenének önök betegeken? Van önök között orvos, vannak önöknek gyógyszereik? értenek önök a gyógyászathoz?

A táblabiró urak nagyon meg voltak rezzentve. Csak az alispánnak jutott eszébe valami mentség hamarjában.

— Egyszerü mérgezési eset forog fenn, a rendesebb orvosi segély érkeztéig eczettel, olajjal, tejjel vagy mivel gondolom azt enyhíteni.

— Eczettel! olajjal! tejjel! szólt nemes pathosz-

szal a delnő; pfuj, pfuj, allopathia! moslékkeverés! mérget a méreg közé; ha fáj a láb, el kell vágni, ha forr a vér, ki kell ereszteni! saignare, purgare, postremo clysterum dare, ha nem használ resaignare, repungare, reclysterum dare! Ez a nagy tudomány! Nézzék önök ezt a piczi kis ládikát itt a kezemben, ezekkel az apró üvegcsékkel. Mi van ezekben? apró mákszemek. És ezen mákszemekkel én, egyszerű tudatlan nő, a halhatatlan Hahnemann utasításai nyomán száz meg száz szenvedőt gyógyítok meg évenkint, kiket decoctumok, emplastrumok és cataplasmák rég a föld alá vittek volna. Járok vele vidékről-vidékre.

A táblabirák egy bókot akartak a dicséretes működésre mondani, de az úrhölgy megelőzte őket.

— Kérem, az mind nem az én érdemem, hanem a halhatatlan Hahnemanné, ki egyedül érdemel dicsőitést. Én csak szerény neophita vagyok, csak a hívők egyike.

A derék úrhölgy nem akart legkisebb érdemet is magán száradni engedni.

Azzal a kis ládát hóna alá véve, a facultasnak teljesen megfelelő léptekkel járult az alispán úr oldalán a mérgezett család laka felé, csalhatlan bizalmával Hahnemann ellenállhatlanságának.

Fájdalom, hogy ezuttal sem a homeopathia, sem az allopathia nem szégyenitheté meg egymást kölcsönös csodatettével. A szerencsétlen szenvedők sokkal erősebb adagot vettek be a méregből, s bajuk jobban el volt már hanyagolva, mint hogy a segély későn ne érkezett legyen számukra.

Mire az urak visszatértek, már akkora ők kiszenvedtek valamennyien.

Ott feküdtek eltorzult arczokkal, összezsugorodott tagokkal a földön. Némelyik még tán vonaglott, de a tapasztalt delnő, a mint ránézett. a mint üterét megtapintá, tudta, hogy az nem az élet mozdulata többé, hanem az elkésett halálkíné.

— Ez a facies hypocratica . . . szólt a felölelt haldoklónak arczát a lámpa fénye felé fordítva, melyet az ifjú ügyész tartott kezében; ez a viaszkép a halál munkája.

Egyiken sem lehetett segíteni többé.

— Contra vim mortis, nulla medicamina in hortis,* szólt Hahnemann derék tanítványnője, szomorúan kapcsolva össze ládikáját.

Az alispán pedig vett egy papirt, belehajtogatott egy darabot a vadóczos kenyérből s azt mindhármuk gyűrűikkel lepecsételve, magához vevé.

— Volt-e a haldoklónál gyóntató pap? kérdé az ősz táblabiró Popáknétól, ki az ajtóban állt meg a többi asszonyokkal. Fölvették-e a halál szentségeit?

* «Halál ellen nincs orvosság». Meg ne lepje az ujabbkori és az idegen olvasót, hogy nálunk a delnők is tudtak latinul ; ez régibb időben nem volt ritkaság. Ezt a jegyzést ajánlhatom azon lipcsei lap figyelmébe, mely olvasói mulattatására előszedi a «bömische Kolatschen» tisztes vénségre jutott adomáit, s azokat magyarokra travesztálja, mindazon balgaságokat, a mik a csehekre vannak költve, mi ránk aggatva, igy többek között azt is, hogy a beteg, orvosa azon kérdésére, vajjon appetitussal evett-e? azt felelé, hogy nem azzal, hanem fokhagymával. — Magyar ember mindig ismerte a jó appetitust, kivált a régibb időkben.

— Ah, uram! felelt az asszony felsóhajtva, ha az egész vármegye mind pap volna, s ez az egész folyó mind szentelt viz volna, mégsem lenne elég azokat mind beszentelni, a kik itt a környékben meghalnak.

Az urak szomorúan hagyták el a halál tanyáját, a honnan úgy kihalt szemeik láttára mindenki, hogy még csak az sem maradt, a ki a többieket megsirassa.

A vén garabonciás a kis szük ablakon nézett be a szobába, s nagy elégülésére szolgált, mikor látta az urakat vigasztalanul eltávozni.

— Ezeken még sem tudtak segíteni.

A megye küldöttei további rendelkezéseiket az ifjunak nevezett biróra hagyva, együtt elkisérték a delnőt a szekeréig s ugyanazon nyaktörős úton, melyen idáig jöttek, felmentek azon helyig, a hol hintaikat elhagyták.

Itt újra elbúcsúzék tőlük az úrhölgy, legnagyobb tiszteletéről biztosítva a táblabiró urakat, melyet azok szinte azon módon viszonoztak.

Kisült azonban, hogy midőn azok is felültek hintóikba, épen azon az úton volt haladásuk, melyen a delnő szekerének; ilyenformán ismét együtt maradtak minden búcsúvétel daczára, a mi az érdemes úrhölgynek nem csekély aggodalmára szolgált.

A holdvilág már magasan járt a felhők felett s kifehéríté az utat az erdők sötétjéből; bár lassan, de bizton lehetett haladni.

Egy helyen kétfelé vált az út, az egyik út vezetett le a völgynek, a másik hegynek föl.

A válaszútnál megállitá a delnő szekerét s elől

hagyva járatni az urak hintóit, még egyszer, harmadszor is melegen, forrón elbúcsúztak tőlök; a midőn ismét kölcsönösen megigérték, hogy egymást nem fogják elfeledni, s ha valahol még az életben találkoznak, egymásra ismerek.

Csak akkor kezdett azután gondolkozni mind a két fél, midőn a táblabirák elől hajtatva, ugyanazon völgyi úton haladtak lefelé, a melyen a delnő szekere, ugyanazon hegyes tornyú falu felé, melynek bádogfedeles nyele olyan meghívólag ragyogott a hold fényében.

A falu közepén állt egy hosszú emeletes kastély, melynek fehér oszlopzatos előcsarnoka kivált az árnyékos háttérből; körüle a kis nádfedeles paraszt házak mind oly bizalmasan füstölögtek. Ah! semmi sem költ oly boldog otthonias eszméket, mint annak a távol kék füstnek látása a csendes gunyhók felett, mely az erdők méla sötétjéből felpárolog.

A falu határához közeledve, a delnő egyre nyugtalanabb kezdett lenni. Talán mégis meglehet, hogy az urak tovább fognak menni. Hisz a szomszéd falu nem messze van. Vagy talán csak a bíróval van itt dolguk, s egész éjszaka utazni akarnak. Igaz, hogy szép holdvilág süt, megtehetik.

E töprenkedései alatt beértek a faluba, elhagyták a bádogfedeles tornyot, megérkeztek a fehér kastély rácskapuja elé, ott megállt ismét mind a három jármü.

A dolog ismét búcsúzásra került; a mi most már nem történt meg minden vigabb színezet nélkül, miután ezúttal negyedszer történt meg s midőn ennek az ünnepélyességnek is vége volt, a sok hálálkodás után végre kisült, hogy a táblabiró

urak épen csak ide szándékoztak jönni, a hova az ismeretlen delnő, kit e meglepő nyilatkozványra a kétségbeesés fogott elő. Hiszen így ő maga vezette e férfiakat az ő rejtelmes, titkos, jótevő tündérkéje nyomára, a kinek titkait semmiféle halandó embernek nem lett volna szabad tudni, annál kevésbbé egy hivatalos deputátiónak kihallgatni, formulázni, jegyzőkönyvbe tenni, örökidőkre felirni.

A kétségbeesés nem elég erős szó az ismeretlen nő e zavarának kifejezésére.

Jött-ment (parvenu).

Hagyjuk el egy kis időre azt a sok éhenholt képet, ezeket a nyomorúság bálványait, a koplaló, kuczorgó, hétrétbe gyürt parasztnépet és az ő viganós, vagy bajuszos nemtőit! Az embernek megunta teste-lelke ezt a sok lamentót hallgatni, mikor épen az a legfőbb baja az olvasónak, hogy Krimiában nem akarnak az emberek eléggé gyorsan halni;* akkor álljon elő valaki és papoljon három hétig folyvást arról, hogy a felvidéken hogy hal meg egy pár falu éhségben.

Az ilyen unalmas tárgyakat igazság és az aesthesis szabályai szerint nem is volna megengedhető a regényirónak költői leirás tárgyául választani. Lássuk már mulatságosabb jeleneteket.

Jeleneteket, a hol a vidám halandók örülnek az

* Ez iratott a krimi hadjáratok idején. J. M.

életnek és nem törődnek a szomszédok bajával; a hol kiabálhat a koldus az ajtó előtt, mikor odabenn vidám társaság élvezi egymás rossz élczeit és a gazda jó borát, s az országot ért csapásokat csak a hirlapból olvassa, ebéd után emésztési mulatságul.

Mintegy félnapi járásra attól a kisded falutól, melyben az oszlopos kastély emelkedik, a hol a kis ismeretlen czukorbáb, a parányi tündérke lakik, a ki a környék szenvedőiért megtagadta mennybéli lételét, s leszállt a földre, és pedig a földnek legprózaibb, legkopárabb részére, ottan látszik az erdők között Brenóczfalva.

A házak, melyek a falvat képezik, úgy szét vannak szórva, mintha egyszerre megijedtek volna valamitől, szét futottak az erdőbe, kiki a hova látott, halmok mögé, sziklák alá, ott behúzták magukat nagy ernyőik alá s csak úgy pislognak elő félszemmel rejtekeikből.

A mi pedig őket megijeszté, az valószinüleg nem egyéb, mint ama roppant épület ott a domb tetején, vas kapujával, arany czimerével, kiülő vaskosarakkal ablakain, nagy nyolczszögü toronynyal bejárása felett, s ócska griffmadarakkal felvonó hidja előtt, a miknek látása azt a fogalmat verheti a paraszt fejébe, hogy az előbb született urak ezekkel a soha nem látott állatokkal egyidejü világból vették eredetöket, s ha akarják, most is atyafiságban állnak velök.

Kivülről bástyái is vannak Brenóczvárnak, azokon egy pár hosszú kereketlen ágyú únja magát, miket a brenóczi grófok nem tartottak elégnek lánczczal odakötni a falhoz, midőn jószágaikat

bérbe adták, hanem külön szerződvényben is biztositották lételöket, különben a haszonbérlő rég pálinkafőző üstöt öntetett volna belőlök.

Brenócz vára valódi historiai emlékezettel bir. Ez emlékezet helylyel-közzel nem egészen tisztelettreméltó, hanem a tisztelet a heraldikában úgy sem nyom semmit, itt csak a régiség számít.

Épittetett ez még a tatárjárás alatt, a hatalmas Fulkó idejében, nem azon czélból, hogy a vidéket a tatárjárás ellen védelmezze, sőt inkább, hogy az ide menekvőket kevés vagyonkáiktól megfosztogassa.

Abban a négyszögletü toronyban volt egy nagy harang; — kár hogy elrepedt; — esténként azt huzatták meg a vár urai, s a jámbor bujdosó, ki az üldöző tatárok elől az erdőben bolyongott, követte a vigasztaló harangszót, mely őt keresztyén lakta helyre igérte vezetni, a holott aztán megragadták, levetkőztették, s a vár hatvan öles bástyáiról alátaszigálták. Oh, a brenóczi urak maig is büszkék ezen historiai emlékü bástyára. Nem minden család dicsekedhetik azzal, hogy ősei ezelőtt hatszáz esztendővel vándor utasokat taszigáltak alá a sziklákról.

Ezen rendkivüliségért aztán a körüljáró vértörvényszék sorompókba idézte a főurakat, az lévén szabva a vádlottakra, hogy „ország bajnokával" Isten itélete szerint egyenkint párbajt vijanak, gyalog, avagy lóháton, a hogy rangjok hozza magával. A balgatag Fulkó, ki legtöbbet cselekvék, megszökött a rossz mulatság elől, de a brenóczi Gerő gróf megállta magáért a sarat s utódai maig is mutogatják azt a nehéz vaskeztyüt, mely-

lyel fogta azt a dárdát, a mivel az ország viadorát letaszitotta a nyeregből. Kár, hogy azt a hombárt is nem mutogathatják, a miből Gerő gróf sáfárja sajtárral mérte az aranyat az ország viadorának, hogy ki engedte magát üttetni a nyeregből szép szerével s meg sem látszott a fogyaték a hombár tartalmán.

Hajh bizony hatszáz év alatt szomorúan megfogyott az emlékezetes úton gyült kincstár, kiürültek az arany és ezüsttartó hombárok, az elfogadó terem tallérokkal kirakott padozata helyet adott egyszerűbb mozaiknak, a nehéz arany és drágakövekkel rakott serlegek, felhordó tálak, a lecsavarható nyakú egyszarvúk vert ezüstből, mik mosdó edényül szolgáltak az asszonyoknak, a csoda alakokkal kivert gerézdes tányérok, a hólyagos kulacsok, a szenteltviz-tartók, mind elvándoroltak ismeretlen világokba, kérlelhetlen ötvösök kezei közé, kik azokból evőkanalat és fülönfüggőket csináltak circumspectus polgárok és polgárleányok számára.

Elmultak a boldog idők is, hol a vándor héberivadék ingyen thalittal és prémes bőrökkel szolgált az útját elzáró apró királykáknak; megfordult az idő, izmaelita lett úr és ő szedi a száraz fáról a gyümölcsöt. Megveszik az úri adósságot is s egy vaskeztyüs poflével nem lehet ezer márkát lefizetni.

A brenóczi grófok jelenleg idegenek az ő hazájokban, csak úgy hirökből hallani, hogy most itt, majd amott laknak. Mi dolguk olyan messze? azt nem tudja senki, de annyit mindenki tud, hogy

roppant uradalmaiknak alig van már annyi jövedelme, mint a mennyire adósságaik kamatja rúg.

A jövedelem egyre kevesebb, az adósság egyre nagyobb lesz; a mostan élők iparkodnak elkölteni az unokáiktól beszedendő hasznot is, s olajat facsarnak a kőből.

A nagy brenóczi várban nem ők többé az urak, hanem a haszonbérlő.

Egy jött-ment.

Igy nevezi a magyar népnyelv a parvenuket.

Talán azért, mert nem tudja senki: honnan jöttek, hová mennek? de azt igen, hogy mikor jöttek, nem hoztak semmit, mikor mennek, elvisznek valamit. Mert nem köti őket sem vidékhez, sem országhoz semmi érdek, csak a haszon; jönnek, mennek, nem óhajtják azt a földet, melyen laknak.

Nagyságos Krénfy úr nem igen régi nemes ember Magyarországon. Valamelyik korábbi országgyülésen eszközölte ki számára ezt a kegyet valamelyik brenóczi főúr, kinek öt esztendőre előre kifizette a haszonbért. Krénfy úr azóta kinyerte az indigenatus taksáján a vámmentességet, kiváltságot s kibékült ez aranypénzekbe kerülő megtiszteltetéssel.

Azért neki választó joga van, s installátióknál ő is sorba állhat a maga hintájával a díszmenet közé.

A brenóczi urak csupán csak egy szárnyát tarmagát, mintha Giskra uram idejében a vitéz Tallóczi az ő elődeit füstölte volna ki a várból a zsebrák barátságért.

A brenóczi urak csupán csak egy szárnyát tár-

ták fenn az ősi várnak saját rendelkezésökre, melynek termeiben a család azon ereklyéi tartatnak, a miket hatszáz esztendő alatt nem lehetett pénzzé tenni.

E szárnyosztályokon kivül a többi részei a várkastélynak mind siralmas ujitásokon mentek keresztül.

A várárokból kivágták a sánczkarókat s helyeiket beültették burgundi répával, a lőrésekből ablakokat vágtak s a casamatákban göbölyöket hizlalnak. A pompás corridoron végig, melynek griffmadaras rácsozatán hajdan a lovagi tornák czímerei alatt szőnyegek lobogtak alá, most az esett juhok bőrei vannak kiteregetve a napra; a kasza-tömlöczbol igen könnyű volt trágyavermet rögtönözni; még inkább tanusítja az újátalakító leleményességet az, hogy a nyolczszegletü tornyot, melynek ablakaiban a szélrózsa minden irányából jövő vihar megbotlik, gabonaszeleltetőnek idomította.

Ama terem, hol egykor a brenóczi urak ittak szövetséget a hirhedt kalandor, Bacsó Tamással, mostan birkanyíró; a terem közepén van végig húzva az esztrenga, látszik is, nem is a szines kövekből kirakott czímer a padlón a sok hulladéktól; a híres kínzó teremben most barmokat vágnak, s tulok- és ürü-hullákkal parodiázzák a mult századok regényesebb vérjeleneteit. Szinültig áll a sajtos döbözökkel a kriptabejárat s visszaijeszti rettentő sajtszagával hüvös koporsóikba az úri ravatalok vándor szellemeit; teleaggatták a vértes vasember nyakút és karjait hagymakoszorúkkal s a márványmedenczékben, a hol a brenóczi

delnők játszottak, most kormos szolgáló mosogat konyhai limlomot.

A haszonbérlő ezer forintot fizet a vár használatáért, forintját három huszassal számítva; ezért joga van oly czélszerűvé idomítani azt, a mint reá nézve leghasznosabbnak látszik; az első haszonbéri évsor kezdetén még nem volt szabad betenni a lábát a várkastélyba, később ötszáz forintért átadatott az is neki, de úgy, hogy semmihez hozzá ne nyuljon; most már ezer forint fejében fúrhat, faraghat rajta, a mennyit tetszik. Senki se bánja, ha az ősi falak rettentő fresco festményeit, melyek hálószobája, irókamrája és ebédlője falait diszíték, behuzatja aranyos, ezüstös papirszőnyegekkel, ha a magas hátu karszékeket Mária Terézia korából, mik mind úgy néznek ki, mintha góth torony számára készültek volna mintául, kihányatja a fakamrába s helyettök amerikai vas hintaszékeket állít be; ha a nagy bajuszu arczképek helyébe egy csomó obscurus doktor, poéta és művész kőnyomatú arczképét aggatja fel, a kiket senki sem ismer, maga a gazda sem, mert ő birói foglalás útján jutott hozzájok, s csak arany rámáik kedveért aggatta fel szobái falán.

Ez a hiány pedig abból áll, hogy a fényüzési tárgyakban, a legnagyobb elegantiát képviselnék. Ez a hiány pedig abból áll, hogy a fényüzési tárgyak mind oly rosszul vannak összeválogatva, mintha azokat jelenlegi birtokosuk egyenkint kobozta volna el rossz fizető adósoktól. A zongora szine kiri a többi butorzat közől, az ágy függönyzete nem férfi-szobához való, bőr és bársony-

bútor izléstelenül van egymással keverve s minden zeg-zúg megrakva azokkal a csecsebecsékkel, mik az izlés embereinek szobáit oly kedélyesekké teszik, de a miket itt nem tudtak hová rakni, s a rendező semmi más czélt nem tartott szemei előtt, mint hogy minden drága furcsaság lehetőleg szembetünővé legyen téve.

Krénfy úr nemcsak arczképeihez jutott kótyavetye útján, hanem bútorain kivül még gyüjteményeihez is.

Neki van híres tajtékpipa gyüjteménye. Ő maga nem dohányzik, mert az sokba kerül; hanem a tajt-gyüjtemény ékes pyramidja ott áll azért az ablakban, — a hol nem kellene. Neki van könyvtára is, híres classicusok, incunabulák, unicumok, pergamen- és maroquinba kötve. Ritkasággyüjteménye is elállja az utat, mely tele van hallatlan rendkivüliségekkel; ásványtára pedig épen szembeötlő.

Az első alföldi földesúrtól vette el, kit repczeszállítási vinculumban exequáltatott; a másik hirtelen meghalálozott tudósról maradt rá, ki teljes életében azért dolgozott, hogy uzsorásait fizesse és könyveket vásároljon; a harmadik könnyelmü úrfi csődtömegéből maradt neki, a negyediket megszökött adós felejtette nála ingó zálogképen.

A derék férfi mindezen mükincsekhez annyit sem ért, mint azok hajdani birtokosai a repczekereskedéshez, hanem ha megfoghat valakit, a ki kénytelen szavait hallgatni, annak sorba megmutogat mindent; annak elmondja, hogy ez meg ez a tajtékpipa volt a nagy Hunyady János szája-

ban, mikor a csatából megpihent, a kupakot csak később csinálták rá Nagy Lajos király idejében; megér az ezüst nélkül hatszáz pengő forintot. Ez meg amaz a könyv attól a híres Hugó Grotiustól való, a ki a görögök idejében olyan derék hőskölteményeket irt; csak ez az egy van az egész világon, senkinek sincs több. Már ezért megadtak volna háromezer forintot. Az a gyűrű azé a híres Coké, a ki háromszor körülhajózta a világot és azokat a szép regényeket irta: Das weisse Haus, Fifine és több másokat. Ezek az ásványok pedig mind a föld alatt termettek, egytől-egyig mind a bányákból hozták őket, mind igazi kövek; lássák, hogy csillog bennök mindenféle drágaság, kiben gyémánt, kiben rubint, de azt nem szabad belőle kivenni. Ez a nagy darab veres pedig, ez az a híres platina, a mi épen egy ezer egy százszor becsesebb az aranynál. Ez az egy darab maga többet ér, mint az egész brenóczi kastély.

Krénfy úr akad néha szerencsétlen emberekre, a kik kénytelenek tőle hasonló ismertetéseket végig hallgatni, a kik tudniillik pénzt jönnek hozzá kérni s nem mernek neki ellenmondással vagy unatkozással sérelmére lenni.

Hanem az elegáns termekben természetesen csak úri látogatóknak van bejárásuk. A pakrócz emberekkel csak odakünn az előszobában szokott végezni, mely a pompás elfogadó teremtől csak egy ajtó által lévén elválasztva, igen szép ellentétet képezett azzal, vetekedvén piszokban és pókhálókban s rozzant lábú falóczákban akármelyik pusztai csárdával. A sok unalmas tisztogatás és költséges tisztaság helyett nagyon célszerű in-

tézkedés volt egy rossz ágyterítőből függönyt a terem ablakára alkalmazni; így a setétség nem engedi a hiányokat olyan jól észrevenni.

Krénfy úr bármely perczben igen érdekes tünemény. Jelenleg épen előszobájában látjuk öt, a hova egyenkint szokta az ügyes-bajos embereket bebocsátani kegyes kihallgattatásra. Künn a folyosón egy pár paraszt ember ül, maga alá gyürt subáján, mert széket nem vesztegetnek reájok, azon kivül a haszonbérlő úr kocsisa és ispánja, kiket már ismerünk.

Krénfy úr csönget, mire az egyik felkel és bemegy az ajtón. Nagy előnye volt legelébb menni, mert fizetni jött. A legrendesebb gazdák egyike volt, a füstpénzt hozta meg. Talán három tizes lehetett az egész.

A nagyságos úr átvette a három tizest.

—Hohó paraszt! Megállj csak. Ez az egyik tizes lyukas.

— Lyukas? Hm. Biz az lyukas. szólt a paraszt nagy jámborul. Bizonyosan kilyukasztotta valaki.

— Oh, bolond paraszt! Azt úgy is tudom, hogy azért lyukas, mert kilyukasztották; de hát minek fizetsz ilyennel?

— Hát nincs másforma.

— Akkor tanuld meg, hogy a lyukas tizes öt krajcárral kevesebbet ér; fizess rá még öt krajczárt.

A jámbor paraszt beszélhetett, hogy ő is annyiban kapta, a mennyiben adja, hogy neki a sáfár adta, az pedig a nagyságos úrtól kapta; mind nem használt az semmit, csak ki kellett

ismét oldani a tüszőt s előkeresni az öt krajczárt a kérlelhetlen nagyságos úrnak.

A mint a zsellér behúzta az ajtót, jött utána nagy alázatosan a másik paraszt. Ez a fuvaros volt, ki az előfogattal jött.

Még az ajtón kivül hagyta a kalapját, úgy sompolygott be, s annyi jó estét kivánt a nagyságos úrnak, hogy elég lesz neki egy hétre.

A nagyságos úr, ki most szállt le a kocsiról, épen sehogy sem tudott rá emlékezni, hogy mi baja van ennek az embernek vele? Mit akar? Honnan jön? Kinek hiják?

A legény rossz magyarázó volt. Félórai munkába telt neki, a míg napfényre hozta, hogy ő az a fuvaros, a ki a nagyságos urat idáig szállítani segítette. Két lóért járt neki két státióra két forint.

— Vagy úgy? Hát tudsz számlálni? Tartsd a markodat.

Azzal elővett a zsebéből egy csomó rettenetes heterogén pénztömeget, melyben össze-vissza voltak keverve ezüst krajczárok, váltó krajczárok, tizesek, ötösök, három krajczárosok, két garasosok kongóban és más afféle érmek.

Ezzel a complicált numismaticai gyüjteménynyel kezdte el a nagyságos úr a jámbor parasztot a kétségbeesés örvényébe űzni, odaszámlálva a markába káprázató gyorsasággal öreg pénzt, apró pénzt annyiféle minőségben, hogy a jámbor parasztlegény másnap reggelig sem lett volna képes utáni számlálni, hogy csakugyan annyi-e az, a mennyinek mondják?

A mint a furmányos kilépett, jött utána a kocsis.

Krénfy úr és kocsisa között valami sajátságos

viszony létezett, a mi abból állt, hogy ők soha sem tudtak egymással úgy beszélni, hogy ne veszekedjenek s e furcsa szenvedély kielégítésére semmi alkalmat sem mulasztottak el; nem mult el hét, hogy egymást kölcsönösen le ne gazemberezték volna, hanem azért még sem tudtak egymástól soha megválni, minden új esztendő napján megint csak megmaradtak egymással új czivakodásra. Hihető, hogy sem a gazdát nem birta volna kiállni más cseléd, sem a cselédet más gazda.

Még az ajtót sem tette be a kocsis maga mögött, már rárivalt a gazda.

— Hát te neked, te naplopó, mi kell megint?

— No csak ki ne dobjon addig, míg be nem jöttem. Pénz kell.

— Pénz? Te préda gazember, csak úgy mondod ki a szót, hogy „pénz", mintha az ocsú volna, vagy polyva, a mit a szemétre löknek. Pénz! Azt gondolod, hogy lopják a pénzt.

— Lopják, meg csalják. Négy garas kell. Kongó!

— Oh hogy akaszszanak fel, nem ki vagy már a béreddel előre? Még majd én legyek hiteleződ, ilyen rongyos csavargónak mint te vagy. Egy garast sem, egy krajczárt sem; még ha kisebb pénz volna, mint krajczár, azt sem adnék.

— Nem kell olyan nagyon lármázni. Tudja az úr, hogy a magam pénzéből adtam négy garast a tapolczai kovácsnak a lópatkolásért. Hát ide vele. Mert azt bizony nem fizettem az úr helyett.

— Micsoda ló? Micsoda patkó? kiálta Krénfy úr bedugva zsebeit kezeivel, mint ki egyáltalában nem akar ilyen rubricára emlékezni.

— Micsoda ló? Talán biz a Szent-Mihály lova?

hogy kocsikázna rajta mentül előbb. Hát kinek a lovát hajtom én, mi? Nem az úrét? Az úr lovának kellett a patkó.

— Hát hiszen volt annak a lábán patkó.

— Volt hát; miért nem parancsolta meg neki az úr, hogy ne koptassa el. Ha egyszer eltörött fele.

— Hát az a fele hova lett, a mi eltörött?

— Tudja a magas mennykő! Elmaradt az útban. Mit csináltam volna én azzal a fél patkóval.

— Mit csináltál volna? Elvitted volna a kovácshoz, az én tulajdon kovácsomhoz, az összeforrasztotta volna, megint új patkó lett volna belőle. De te nem vigyázasz az én jószágomra, te kárttevő gazember. Az egész úton alszol, azért nem veszed észre, ha félpatkó elvész; pedig az igazi jó cselédnek az a kötelessége, hogy egy szeget se engedjen a gazdájától elveszni. Azért most azt mondom, hogy a mig nekem azt a félpatkót, a mit elvesztettél, meg nem keresed, addig meg nem adok neked egy garast sem, már csak azért sem, hogy máskor jobban vigyázz.

— No hát maradjon az úrnak koporsószegre! kiáltott a kocsis és úgy bevágta maga után az ajtót, hogy minden ablak rezgett. Odalenn pedig az istállóban elővette a nagyságos úr lovait s a háromágú villa nyelével azokon töltötte boszuját.

Krénfy úr most meglátva künn várakozó ispánját, nagy nyájasan kilépett előtte az ajtón. Ezen nyájasságnak pedig nem volt egyéb oka, mint hogy tartott tőle, miszerint a paraszt nemes ember betolakodik a czifra szobájába, s szokás szerint besározza drága szőnyegeit.

Hanem mielőtt az ispán üdvözletét elfogadhatta volna, az iménti furmányos állítá meg egy szóra, megrántva kurta otthonkája szárnyát

— Ifju uram. Hallja ifju uram.

— Mit ifju uram? Engem nem hínak ifju úrnak.

— No hát öreg uram. Ez a tizes lyukas.

Krénfy úr nagyon csodálkozott rajta.

—No, s aztán? Annál jobb. Húzz rajta keresztül madzagot s akaszd a nyakadba.

— De én nekem azt mondták odalenn az udvaron, hogy ez most öt krajczárral kevesebbet ér.

— Azt mondták? Te szamár paraszt, okosabb akarsz lenni, mint én? Hanem hiszen jó, hogy visszajöttél, ugyan szeretem, hogy újra látlak. Most mondja a kocsis, hogy a te vigyázatlanságod miatt elveszett az egyik lovam lábáról a patkó. A ló megsántult. Ezt nem viszed ám el ingyen. Csak maradj itt. Várj odalenn az udvarban, mig lemegyek. Ha igaznak találom, a mit mondtak, itt marad az egyik lovad.

A jámbor parasztnak csak elmered a szeme, szája; alig várta, hogy Krénfy úr félreforduljon, azonnal elosontott, összekapta hámistrángjait, felugrott az egyik lovára s úgy elnyargalt tátosaival, hogy a kapufélfától sem vett búcsút.

— Hát kedves édes Boros uram, mi jót hozott? szólt az ispánhoz fordulva Krénfy úr.

Az a kedves édes epitheton csak arra való volt, hogy Boros úr ne akarjon bemenni a sáros csizmákkal a szép szobába.

— Már csak menjünk be innen, szólt pedig Boros uram, az örök pipával az agyarai között. Mert ez

a hely nem arra való, hogy itt elmondhassam, a mit akarok.

— Olyan fontos dolgot akar velem közleni, Boros uram?

Boros uram látva, hogy épen nem kinálják, maga benyitotta az ajtót, engedte Krénfy úrnak, hogy utána menjen; az irószobában leült a legszebbik bársonyszékbe, a pipáját kiverte s a hamuját szépen felrakta az alabastrom kandalló párkányára, kostól származott dohányzacskóját előkereste, kitekergeté, pipáját beleállította, megtömte; az asztalon heverő ujságból lehasított egy darabot, összecsavargatta fidibusnak, meggyujtotta a horganyos gyúszernél, rágyujtott vele, az égő darabját elhajítva a viaszos parquettre, s fontos talpú bagariacsizmájával eltaposta azt illendően.

Krénfy úr nem tudott hová lenni azalatt. Szeretett volna tiltakozni e visszaélések, ellen, de mindennel elkésett s nem maradt egyéb teendője, mint a támadt piszkot elsepergetni az útból.

Miután Boros uram meggyőződött felőle, hogy pipája igazán ég, két tenyerét térdeihez fenve, elkezdé nagy fontos képpel:

— No, nagyságos uram, van ám baj!

Krénfy úr nyugtalanul tekinte rá, nem tudhatva, hogy mi baj van.

Boros uram pedig azon emberek közé tartozott, a kik ha valami rossz hírt tudnak, szeretik azt az emberrel igazán élveztetni, ráhagyva, hogy előbb találgassa azt.

A nagyságos úr lélekzetet sem mert venni, amig vegig nem gondolá: vajjon mi baj lehet? Pálinkaüst pattant-e szét? Göbölyök közül esett el vala-

melyik? Uzsorával tartozók szöktek-e el? Vagy tán valamely bécsi vagy pesti kereskedőház bukott meg, mely vele összeköttetésben áll? . . .

— No hát, miért nem mondja Boros uram, hogy mi baj van?

Boros uramnak még elébb dolga volt a dohányzacskót magyar nadrágja szíjjába belegyürni, csak azután felelt.

— Tudja-e azt az úr, hogy hány esztendeje viselem én ezt a nadrágot la?

— Tudja a fészkes ördög! Van én nékem arra gondom . . .

— Hát azt mondom, hogy tizenöt esztendeje viselem . . . De nem ütött ám erre tizenöt esztendő alatt senki fia egy botot sem, pedig háromszor voltam ezen idő alatt befogva.

— Ez elég szép dicsőség, van vele mit dicsekedni. Hát azután?

— No hát ma volt az a nap, a mikor rám ütöttek. Hatot ütöttek rám, bottal ütöttek rám hatot!

— Hát ez az a nagy baj? No az bizony nekem nem fáj. Megütötték Boros uramat már máskor is a korcsmában. Nemcsak botot, de széket is vágtak hozzá.

— Az egészen más. A korcsmában megveretni, az nem gyalázat. Ez megesik nemes emberen is, s ez senkinek sem derogál. De lehúzatni az út közepén és megcsapatni hajdu által! ez uram, rettentő eset! Ez uram, az égre kiált.

— Hát ki csapatta meg kegyelmedet?

— A vármegye deputátiója! a viczispán, a főjegyző, meg a főfiscalis.

Krénfy úrnak nagy respectusa volt a megyei

hatóságoktól még korábbi időkből. Ez a fölfedezés legkisebb bátorságot sem öntött szivébe.

— Jaj bizony, ezen senki sem segíthet. Hogy tudott kegyelmed olyan nagy urakba belekötni. Énnekem semmi közöm hozzá. Olyan nagy urakkal kikötni veszedelmes.

— Pedig épen az úrnak van köze hozzá, mert a szolgálatában piszkoltak meg, a miért az öreg Popákot megverettem szerződés értelmében; sőt a tehenét is visszaadatták s azzal fenyegetőztek, hogy törvényszék elé hozzák a dolgot s büntetést kérnek arra, ki azt a szerződést csinálta.

— Én nem csináltam! kiáltá megijedve Krénfy úr. Én nem csináltam, az úr csinálta. Feleljen érte.

— No, no, ne ijedjen meg. Engem vertek meg. Ez az én bajom. Hanem most következik az úr baja. Majd megfelelek én magamért ott a hol kell, s nem szorulok az úr védelmére; hanem hamarabb szorul az úr az enyimre. Mert ne gondolja azt, hogy a kegyes vármegye azért küldött ki deputátiót, hogy engemet megcsapassanak, hanem valami másért.

— Példának okáért? . . .

— Azért, hogy körutat tegyenek a vármegyében, megszemléljék az éhenhaló népet, kitudják nyomorusága okait, kötelességül tegyék a földesuraknak, hogy jobbágyaik sorsát enyhítsék, s a hol fölösleges gabonát, élelmi szert találnak, azt a megye rovására a piaczi áron összevásárolják, akár ki fiáé s a szegény emberek között kioszszák.

— Piaczi áron? szólt megszeppenve Krénfy úr, s féltében leült az ispán úr mellé; de hát ki hatá-

rozza meg azt a piaczi árt? Én azt mondom, hogy nálam húsz forint a piaczi ár.

— Akkor Lippay alispán úr kiküld saját raktárából ötszáz mérőt a székvárosi piaczra s elkezdi árultatni tíz forintjával s ez lesz a piaczi ár.

— De ha én nem akarom adni, ki parancsolhat nekem, hogy eladjam? Ha én egyáltalában nem akarok eladni semmi árért, egy szemet sem?

— Az imént maga mondta az úr, hogy a vármegye urai hatalmas emberek. Gondoljon ki maga valamit.

— Nem jó volna öket . . . ? Tovább nem mondta szóval, hanem hüvelyk- és mutatóujjának morzsolásával fejezé ki azt az ismerős pantomimikát, a mi pénzzel való kenést jelvényez.

— Ohó hó! Azt ugyan nem. Majd szépen fejéhez vágnák az úrnak. Nem olyan emberek azok. Mikor velök találkoztam, épen Kallósfalvára mentek; bizonyos, hogy az ottani parasztság feljelentette nekik tömött gabonatárunkat. Az annyi, mintha el volna veszve.

Krénfy úr lakatforma állát simogatta nagy aggodalmasan, még pedig oly erővel, hogy félteni lehetett, miszerint az egész állkapczája kezében marad.

Boros uram pedig, mint a ki czélt ért az által, hogy másnak rossz kedvet csinált, s ezzel teendőit bevégezve hiszi, felállt megint a székről, kiverte pipáját a csizma sarkához, s visszájárul beledugta a csizmaszárába és jójczakát kivánt.

— Hát ne siessen még, Boros uram; tartóztatá öt Krénfy ur aggodalmas ragaszkodással.

— De chetném,

— Talán bizony még nem vacsorált?

— Ugyan mikor vacsoráltam volna?

— Hát szokott vacsorálni?

— Hogy, ne szoktam volna, egyebe sincs az embernek, mint a mit megeszik.

— De nem mindig egészséges vacsorálni. Az embernek nyomást csinál.

— No én akkor álmodom bikával, amikor éhen fekszem le. Jojczakát kívánok.

— Hiszen, ha épen akarja, ide hozhatja a vacsoráját.

— Majd bizony, még előbb haza fáradok, azután meg vissza: ez épen nekem való mulatság lenne a kallósfalvi gyaloglás, meg a hat pálcza után.

— Hát — hiszen — épen —— nálunk is lesz valami, ha megelégszik vele, Boros uram, nyögé ki végre a haszonbérlő úr ő nagysága, ki minden áron ott kívánta tartani a nagyszájú embert, még ha egy pár szelet kenyérbe kerülne is ezt a nagy szájat beszédre birni, bármilyen nehezen essék az embernek ingyen adogatni valamit ilyen drága időkben.

— Ha — ne — ha, dörmögé Boros uram, újra helyet foglalva a karosszékben, s kétfelé törölve bajuszát, mint egy előkészületül, míg Krénfy úr nagy kénytelen-kelletlen egy férges mahonifaszekrényhez lépett és annak kettős szárnyát kinyitva egy kulcscsal, a másik kulcscsal egy rejtekfiókot tára fel s abból elővett egy zöldszélü tányért, melyen valamely negyedrész parasztsajt ruinái voltak láthatók, s melyhez ő ugyanoda rejtett hosszukás kenyérből két igen vékony szeletet

metszett le, finomul kiszabva két ember illetőségét s azzal ismét duplán belakatolva a szekrényt.

Boros uram azalatt odahuzta maga elé a palisanderfa asztalt, új ezüst foglalójával s nagy sáros csizmáit felrakva annak pakfong arabeszkjeire, úgy várta nagy készen csizmaszára mellől előszedett baranyai bicskával az igért vacsorát.

Krénfy úr letette az asztalra a tányért, elébb aláterítve egy kiolvasott Allgemeine Zeitungot, hogy el ne piszkolja az asztalt; azután magának is széket húzott oda, mely intermezzot Boros uram sietett felhasználni arra, hogy mind a két darab kenyeret elvette a tányérról, s megszelte darabokra, mintha lágy tojást akarna enni. Krénfy úrnak nem maradt egyéb teendője, mint újra felkelni, felnyitni a kettős mahagoni szekrényt s újra egy darab kenyeret szelni saját magának, de a melyet ezuttal le sem tett a kezéből, nem bízva többé Boros uram embertudásában.

— Hát mit gondol Boros uram, hogy kellene a bajon segitenünk?

Boros uramnak pedig az a szokása volt, hogy mikor evett, akkor nem szeretett beszélni; aligha le nem szelte felét annak a sajtnak, Krénfy úr nagy hüledezésére. Minthogy pedig a sajtnak egy része érett volt a régiség miatt, azt ismét lefaragta és eldobta a tányérra.

— Mit csinál, Boros uram! kiálta rá kétségbeesetten a haszonbérlő úr ő nagysága; hiszen az a java.

— Egye meg, a ki szereti! dünnyögé Boros uram, teletömve a félpofáját sajttal, mi közben félelmetesen járt a kezében tartott baranyai bicsak.

Krénfy úr azt bámulta. hogy ki nem szúrja vele a szemeit s igaz buzgósággal saját maga elé véve át a sajt érett részét, mit Boros uram elhajított, olyan csinján rakva azt fogai hegyére, mintha creosot-olajba mártott pamutot rakna fájós fogára s féltené, hogy a nyelvéhez talál érni.

— Gondolja Boros uram, hogy valamit kellene tennünk?

— Ühüm, viszonzá a kérdezett, veszedelmes nagyot nyelve a száraz eledelből, melyet oly mohón látszott fogyasztani, mint ha inkább akarná vele boszantani annak adóját, mint gyomrának kedveskedni vele. Persze, hogy kell tenni valamit. Hanem az úr épen úgy tesz velem, mint az ördög a fiával: ennem csak ad, de innom nem.

Krénfy úr nagyot sóhajtott.

— Mit iszik? Vizet, vagy bort?

— A vizet csak mosdani használom.

Boros uram, kezeinek és orczájának mibenlétére hivatkozva, még a mosdást is eltagadhatta volna.

A kettős szekrény újra megnyílt czifrán elkerített nyikorgással, mintha valósággal sírna azon a hallatlan pazarláson, amit gazdája elkövet. Krénfy úrnak úgy látszik, tetszett ez a muzsika, mert olyan lassan nyitotta az ajtót, hogy az végig lejátszhassa az egész overturát, azután hirtelen becsapta ismét, mire az ajtó olyan ijedelmes sikoltást bocsátott közre, mintha valakit odabenn nyakszirten vágtak volna.

A megsiratott tárgy egy pezsgőspalaczk volt, valóságos franczia pezsgő palaczkja, a chateau Laffitte devise-al, még a horganyos dugó is benne volt.

Krénfy úr mosolyogva tevé azt le az asztalra, Boros uram pedig minden kinálás nélkül hozzáfogott a vizsgálathoz, teletöltve a poharát azzal a valamivel, mi abból a pezsgős palaczkból előtámadt. Képzelhető, hoy az pezsgő nem volt. De hogy mi volt hát? azt nehéz volt kitalálni; kicsinyt verhenyeges, kicsinyt zavaros, a tetején elmulni nem akaró hab.

Boros uram először felülről nézett a pohárba, azután szemei elé tartotta, azután fejet csóvált rá, szájához vitte, megkóstolta, s minden kétkedés nélkül kimondta rá véleményét:

— Brenóczi máslás! . . .

Brenóczon pedig nem terem szőlő, csak almából sajtolnak bort; hogy szine legyen, meggyvizet kevernek hozzá s azután szőlő törkölyén engedik megforrni. Ezen italt tartja Krénfy úr pezsgős palaczkokban, boldog illusiókkal ámítva hol magát, hol mást.

— Verhovinai pezsgő! mondá Boros uram, variálva a csúfolódást; valódi fenyőfamuskotály.

Krénfy úr kezeit dörzsölte titkon örömében Azt gondolta, Boros uramolyan rossznak találja az italt, hogy meg sem issza, megmarad. De akkor ugyan rosszul ismerte emberét.

— Az isten éltesse! mondá Boros uram, kissé felé emelintve a poharat, a második perczben már üres volt a pohár. Eltünt annak tartalma, gyorsabban mint Bosco büvészkelyheiből és ha épen választóviz lett volna is, szinte úgy tünt volna el egy percz alatt, s szinte úgy nem látszott volna Boros uram arczán, hogy ivott valamit.

— Már most hát beszéljünk, szólt egész meg-

nyugvással a vendégség után az ispán úr, eldugva görbe kését, míg Krénfy, sajnálva bársony székeire ülni, a kandalló szegélyéhez támaszkodott háttal, zsebébe dugott kezével egy pár rézkrajcárt vallatva hangosan.

— Beszéljünk, már most hát beszéljünk, ismétlé Boros uram.

Krénfy úr helybenhagyólag inte fejével.

— Hát hol is hagytam el? Úgy hogy engem megvertek.

— Ne kezdje elől, Boros uram. Az már megtörtént. Kegyelmedet már megverték, de még engem nem vertek meg. Beszéljünk erről.

— No hát beszéljünk arról. A nagyságos urat kényszeríteni akarják gabonája eladására, s a kik akarják, azoknak hatalmok is van rá és megtehetik. Úgy-e, hogy igy van?

— Ugy van. Azaz, hogy nem úgy van. Ki parancsolhat énnekem? Én tovább folyamodom.

— Az nem ér semmit. Hallgatnak is magunkforma kurta nemes ember panaszára!

Krénfy úr valami ellenvetést akart tenni a „magunkforma" kifejezés ellen, hanem azután csak elhallgatott vele.

— Nekünk hatalmasabb emberekre kell szert tennünk, a kik ügyeinket magokévá tegyék. Tudja az úr, nekünk azt szokták mondani: „ott künn tágasabb!"

Krénfy úr köhögött, de nem tett ellenvetést. Nem várhatott valami különös ékesszólást, mert hiszen ő sem adott valami különös jó vacsorát.

— De ha olyan embereket lehetne bevonni, a kik

még ezeknél az uraknál is magasabban állanak, tudja?

Boros uram úgy mutogatott felfelé ujjával, hogy Krénfy úr kénytelen volt a boltozatra nézni, vajjon nincs-e valaki oda akasztva? a kit segítségül kell hívni.

— Megálljon csak az úr, mindjárt mondok egy dolgot, nagyságos uram.

Az érdemes ispán gyakran elvétette a megszólítást s rámént a nyelve a fitymáló „az úr“ czímzetre, a mivel a parvenuket szokás megtisztelni, a mikor még rongyos csizmában járnak és nem nemes emberek. — Ilyenkor azután a posteriori tette a „nagyságos uramat“, a mely megilleti a jött-mentet, mikor már hintóban jár s gólya van a czímerében.

— Tudhatja a nagyságos úr, hogy ez a brenóczi uradalom mily roppant kiterjedésü, mennyi falut, mennyi erdőséget foglal magában, hány vize, hány hegye van és a többi. Úgy-e tudja?

Krénfy úr pedig arra gondolt, hogy mennyi sok gyertya ég el ez alatt a sok haszontalan beszéd alatt.

— Ennek a roppant nagy uradalomnak csupán csak egy nagy hibája van; az, hogy a kellő közepébe oda van ékelve egy kis uradalom, a Tarnóczi uraké, mely mintegy kétfelé osztja az egész határt s az ezzel szomszédos Fenyér pedig egészen belenyulik a brenóczi erdőségbe, mint valami ördögnyelv.

Boros uramnak tetszett ez a hasonlitás, mert nagyot nevetett rajta.

— Sok baj volt már e két kis uradalom miatt,

szólt félig nevető ajakkal Boros uram, oh ezt én tudom legjobban, mert magam is szolgáltam a megholt uraság alatt, az apám még kulcsár volt annak az apjánál és az öreg apám . . .

— De mi szükség nekem megismerkednem Boros uram genealogiájával! kiáltá közbe türelmetlenül Krénfy úr.

— Csitt csak! Mást mondok. A brenóczi méltóságos grófok örökké perpatvarban éltek a Fenyéryekkel, meg másfelől a Tarnóczyakkal. Majd szép szerével akarták tőlük megvásárolni azokat az útba eső jószágokat, majd boszantásokkal akarták elkedvetleníteni őket, majd meg erőhatalomhoz folyamodtak: semmi sem használt. Utóbb a brenóczi urak pénze fogyott el s a szomszédok lettek gazdagok; az ő jobbágyaik féken tartották a többieket, végtére még ha ökölre került volna a dolog, a szomszédok tulajdon jobbágyaikat uszithatták volna ránk. Így áll a dolog.

— De mi köze ennek a dolognak az én magtáraimhoz? pattant fel végre Krénfy úr, kinél ugyanazon arányban fogyott a türelem, melyben fogyott a gyertya.

— Az a köze van, hogy ugyanezen Fenyéry úr van kiküldve most a brenóczi uradalomban vizsgálatokat tenni a többi urakkal együtt s szükség esetén a magtárakat felnyittatni; s ugyanazon Tarnóczy-család ajánlkozott határozatlan mennyiségű pénzt kölcsönözni e czélra, hogy a szegények közt kiosztandó jószágot meg lehessen venni. Érti-e már?

Krénfy úr vállat vont rá, mintha értené is, nem

is; pedig abban a perczben már túljárt az esze Boros uramén.

— De még több is van hozzá. Ugyanennek a Tarnóczy-fajnak van egy korhely ifjoncz sarjadéka, a ki nagy szélkergető, nagy pazarló.

— Tudom, ismerem.

— No ha az úr ismeri, akkor eléggé le van írva. A brenóczi grófok erre az ifjonczra nagyon haragusznak, s miatta még jobban boszankodnak az egész családra. Tudja az úr miért? Tudja a nagyságos úr?

— Bánom is én.

— Azért haragusznak rá, mert az öregebbik grófnak van egy kisasszonya, derék, szép személy, magam is láttam. Hát a Tarnóczy fiu bizony, meg a kisasszony, hát — jól értik egymást.

Boros uram jónak látta e szavakat szépen suttogva mondani el.

— Hát e miatt a grófok nagyon haragusznak. Sok vitájok volt már együtt, az ifjabb gróf egyszer ki is hivta párviadalra az ifjonczot, az ekkor belelőtt a tomporába, azért sántít ma is; az urfi meg a világba szökött, ma sem tudni, hol van.

Krénfy úr eleget hallott. Minél fogva úgy bele nyomta a dugót a pezsgős palaczkba, hogy onnan azt sem kézzel, sem villával ki nem lehetett húzni többé.

Boros uram pedig még reménylette, hogy igen messze el fogja nyujthatni érdekes adomáit s minthogy még sejtett valamit az átláthatatlan üvegben, szeretett volna ahoz valahogy hozzájutni; a görbe kés hegye azonban elhajlott a kisér-

letben, s hogy fogaival ismételte azt, szerencsésen leharapta a dugó kiálló részét.

— Ugyan instállom: nincs itt egy dugóhuzó heverőben?

— Nincs! és nem is lesz! kiáltá a nagyságos árendás úr, rögtönzött haraggal kapva ki ispán uram kezéből a palaczkot. Kend most is olyan részeg már, hogy se lát, se hall, azt sem tudja, miről beszél. Itt elmesélne nekem éjfélig és inná a boromat, ha hagynám. Menjen innen a hetvenhét ördögbe! Mi szükségem van nekem a kend ostoba történeteire, a mikkel kend engemet egy óra óta bolonddá tesz?

Az ispán úr szeretett volna mindenik vádra mentséget mondani; szerette volna elmondani, hogy hiszen ezután jön még az érdekese és hogy ezek a dolgok mind összefüggenek egymással, s miképen, hogy ő nem is lehet részeg, mert voltaképen az nem is volt bor, a mit ő megivott; de még ha bor lett volna is, olyan kevés volt, hogy attól nem érdemes részegnek lenni, s több efféle, hanem egyáltaljában nem tudott szóhoz jutni a nagyságos úr miatt, ki a kezében tartott palaczkkal olyanforma taglejtéseket követett el, mintha most már az üveget is meg akarná kóstoltatni Boros urammal, a mihez pedig ispán úrnak legkisebb gusztusa sem lévén, nagy hamar összekapkodta a mi sajátja volt, kucsmáját, pipáját, s az ajtóig hátrálván, ottan álla csak meg, s szivéhez nyomva süvegét, elérzékenyült hangon kezde néhány szót rebegni, hogy ő bizonyára jót akart mondani a nagyságos urnak s nem akart vele tréfálni.

— Takarodjék kend! ismerem a fajtáját; az

egész nem volt egyéb rossz parasztréfánál, hogy majd holnap eldicsekedhessék vele a rektornak, meg a nótáriusnak: no rászedtem most a zsugorit, megtraktáltattam vele magamat, azért, hogy egy pár rossz anecdotát elmondjak. Hanem hiszen megadja kend ennek az árát, hogy én belőlem igy mert bolondot űzni; mert ha dühbe jövök, kapok egy botot és olyan igaz történetet csinálok a kend hatpálczás meséjéből, hogy azt regélheti azután el.

Boros uram csakugyan komolyan vette a fenyegetést; nem találván ugyanis semmi jót abban, ha az embert négyszem közt megütögetik, a legelső nyíláson, mely a háta mögé akadt, megszökék a szobából, s csak a lépcsőzet közepén álla meg, némileg magához térve ijedelméből, s mint egyike azon ritka példányoknak, kiktől a drámairók eltanulták a magánbeszédet, elkezde magában dörmögni, végig a lépcsőkön.

— Látott már valaki ilyen bolondot? Nem hagyja kibeszélni az embert, mikor legjobban javát akarná. Még azzal fenyegetett, hogy megver- Azt próbálta volna! Ne sajnáltam volna csak úgy azt a pipát, tudom, hogy úgy vágtam volna hozzá, hogy még úgy nem vágtak pipát árendáshoz soha. Szerencséje, hogy kijöttem a szobából. Már most legalább nem mondok neki semmit. Nem tud meg semmit.

A jámbor ispán azt hitte, hogy Krénfy úr nem tud még semmit, pedig az már akkor többet tudott, mint ő. A mint Boros uram kihúzta a lábát, bezárta utána az ajtót gyorsan, megkoppantotta a gyertya hamvát, iróasztalhoz ült, tollat faragott, előszedett mindenféle alakú és minőségü levél-

papirokat és irt nagy gyorsasággal különféle leveleket.

Egy roppant nagy ércz-kalamáris állt iróasztalán, melynek porzó- és tintatartója között egy furcsa kis bronz szörnyeteg állt; azokból a gézengúz csodaszülöttekből való, mikkel a vasöntészek fantásiája népesité meg a világot. Krénfy úr mikor irt, — talán megszokásból, rendesen a kis bronz szörnyetegre szokta szemeit függeszteni, mintha attól kérne jó gondolatokat, az pedig úgy vigyorgott, úgy mosolygott reá, mintha helyeselné, mintha a tactust ütné hozzá karika lábaival. Ha az ember hirtelen tekintett oda, úgy tetszék, mintha a fejét is mozgatná s csak azután szedné egyszerre arczvonásait mozdulatlan rézmosolygásába.

Mikor egy-egy levelet megirt Krénfy úr, azt rendesen a kis bronz szörny karjaiba téve, miként a hajdani bálvány-imádók ünnepélyes áldozataikat.

Az első levél finom, aranyszegélyes papirra volt irva, melynek illatos boríték és aranyporos pecsét jutott. Az egész levelet nagy gonddal és caligraphiával szerzé Krénfy úr, írása vetélkedett bármi aczélmetszéssel, minden vonást nagy elégültséggel rajzolt oda; arcza épen úgy mosolygott, mint azé a kis réz csodáé ottan szemben. A levelet műtárlatba lehetett volna adni, oly remekül volt leirva. Kivül ez a czim jött reá.

„Nagyságos Brenóczi gróf Maróth István úr ő excellentiájának, Bécsben.“

Természetesen francziául.

Azután közönséges posta-velinre irt néhány levelet.

Egyik szólt a legelső bécsi vendéglősök egyikének, azon megbizással, hogy küldje el számára legjobbik szakácsát néhány hétre, akármibe kerül.

Másik iratott ottani spediteurjének, hogy vásárolja össze számára az évszakok legdrágább ritkaságait, a mit kertészeknél, nyalánkságboltokban jót és drágát lehet kapni.

A harmadik trieszti ügynökéhez szólt déli gyümölcsökért, a negyedik a legelőbbkelő porczellángyároshoz, hogy neki huszonnégy személyre való terítéket küldjön czímerével ellátva, arany szegélyzettel. Az ötödik ezüstnemüekről szólt hirhedett ötvöshöz, a hatodik téli virágokért a főváros legnevesebb kertészéhez. A hetedik közhitelü borkereskedőhöz pezsgő, bordeauxi és spanyol borokért.

Azután ismét durvább papirosok következtek: egy levél ment a szomszéd uradalom erdészéhez, hogy számára fáczányokat, őzeket szállitson; a másik a vágvölgyi halászat árendásához a legszebb pisztrángok- s egyéb halakért; harmadik pesti szőnyegészhez, hogy számára a legdivatosabban ékesitsen fel tizenkét szobát.

Legutoljára előkeresett egy mindennél durvább és vastagabb negyedrész iv papirost, arra irta meg parancsolatját Boros uramnak, hogy mind ezen leveleket a legnagyobb gyorsasággal küldözze szét expressus emberek által s a rendelkezők parancsára annyi előfogatot tartson készen, a hányat kivánni fognak. A pénzt a szükségesekre ne kiméljе.

Boros uramnak bizony kiesett a pipa a szájából, a mint e levelet olvasá és bizony mondá magában:

„Ez az ember vesztit érzi.“

És mind azok, a kikhez e levelek intézve voltak, bizony csóválhatták a fejöket és bizony szintén azt mondhatták:

„Ez az ember vesztit érzi.“

Krénfy úr pedig még egyszer átolvasá e leveleket, mielőtt lepecsételné, némely sütemény nevét, némely drága gyümölcsöt kifeledett, azt a sorok közé irta. És azután lepecsételé a leveleket és mind odarakta a kis vigyorgó rézördög karjai közé és jó kedvvel dörzsölé kezét. Az asztalon még ott hevertek az érett sajt maradványai, a félig tölt palaczk, almaborral és egy megharapott kenyérszelet. Krénfy úr felcsipegette mutató ujjával a tányérra hullott morzsákat, megnézegette jobbrulbalrul a kenyeret, a sajtot, a bort a gyertya elé tartá, azután szépen a tányérra rakta valmennyit s érintetlenül elcsuká a mahoni szekrénybe.

Hiába, gazdálkodni kell.

III. A gazda és vendégei.

Ezen a világon minden attól függ: hogy tudja az ember bolondítani egymást.

— Ismertem olyan embereket, a kiknek vagyona felért egy kis herczegséggel, de a kik nem tudták azt eléggé kimutatni, örökké falujokban ültek s nagy ritkán jöttek be a fővárosba, bemutatni a tiz esztendő előtti divatot, akkor is a legócskább ven-

dégfogadóba szálltak, beérték a legszerényebb szobával, hová őket a pinczér utasította, szinházban most is csak a parterre váltottak jegyet, miként jurátus korukban, egy csézán eljártak, a míg el nem szakad, s ruhát soha sem varrattak mással, mint a zsellér falusi szabóval, ki contóban rótta le a haszonbért; az ilyenek azután mikor hirtelen megszorultak, mert roppant jövedelmeiket tán lelkiismeretesen kifizetett fekvő birtokba verték, futhatnak fűhöz-fához száz bankó forintért a nélkül, hogy valaki mert volna nekik adni.

A másik pedig első gavallérja a fővárosnak, felesége divathölgy, szeretői még inkább; valamennyi előkelő clubban ő a tón-adó, esztendőnként négyszer is változtatja előfogatait, ma broughamban, holnap calessben, délelőtt phaetonban, délután batárban látjuk kocsikázni; páholyt tart mind a két szinházban, palotában lakik, melynek bejáratát bundás kapus őrzi; és ennek tárvanyitva van mindenki ládája, erszénye, hitele korlátlan, aláirása készpénz; csak a nevét kell mondani és mosolyognak előtte bankárok, tőzsérek, nemzeti bank és takarékpénztárak örülnek, ha váltóit láthatják; — pedig ha megkérdezné valaki, hol van hát az a birtok, a mit ez a név képvisel? Szétnéznének az emberek a levegőbe és nem találnák azt sehol.

Ismertem olyan embereket, a kik tudományos ismeretek gyűjtésében megőszültek, a kik félre búttak egy oduba, hogy ott lelkök minden erejét egy kedvencz szakma kimivelésére fordítsák; orvosokat, kik mély tudománynyal hatoltak be a természet örök titkaiba, kik jóltevői voltak a szen-

vedő emberiségnek, s tapasztalataikban egy századot érő kincseket birnak; lángeszű teremtő lelkeket, kik tiz remekművet hajítanak tűzbe, mig egyet kiadni bátorságuk támad és ezekről mit sem tud a világ, nem is mernének ők előállani, de ha előállnának is, szerényen, vonakodva, a hogy szokták, ki hallgatna rájok? Azután ismertem másforma egyéniségeket, kik a kávéházakban végezték tanulmányaikat; megvitatták, a miket hirlapokban olvastak, csináltak magoknak közönséget maguknál együgyübb emberekből, valami útonmódon közlönyre tettek szert és most nagy embereknek tartatnak és itélnek elevenek és halottak fölött. Ismertem orvost, a kit rendes akadémiai tagnak választottak, a miért egy másik rendes akadémia tagnak a tyukszemét operálta — (és még az is kétséges, hogy szerencsésen operálta-e); ismertem irodalmi tekintélyeket, a kiknek érdemeik egy pár merészen elkötött plagiumon túl nem terjedtek; és ime ezek mind nagy férfiak, mind rendkivüli emberek, a kiknek arczképét kőbe, fába és szappanba metszik s az utókorra bizzák, hogy szép tulajdonaikat fedezze fel.

Ismertem derék, jószivü embereket, kik valódi mintaképei az erényeknek, mind magán-, mind közéletökben a jóság és bölcseség munkáit mivelték, kik egy, erejöknek megfelelő körnek, egy megyének vagy egy városnak, vagy tán egy intézetnek, vagy csak egy családnak jóltevő nemtői voltak és a kiket, midőn megholtak, szépen elfeledtek, vagy tán még akkor sem emlegettek, mikor még életben voltak; mert lételök megszokott volt már az emberek előtt, s jóságukban épen úgy nem

találtak semmi rendkívülit, minthogy nyáron meleg, télen pedig hideg van.

Nem ez e hírszerzés mestersége, jámbor felebarátaim! Kürtölni kell mindent! Kürtöld, a mid van, kürtöld, a mit tudsz, kürtöld, a mit adsz; és ha ez nem elég, kürtöld azt is, a mid nincs és a mit nem tudsz, és a mit nem adtál. A hol nem látják, ott légy fösvény, — ott pazarolj, a hol látatja van; magadról beszélj és beszéltess, a hol lehet; szólj hozzá mindenhez, akár érted, akár nem; ha hallgatsz, azt hiszik az emberek: tudatlan vagy; ha beszélsz, azt hiszik: ők a tudatlanok. Ne akadozzál, ott a hol zaj nincsen; a mit áldoztál, minden hirlapban kürtöltesd, s ha megvettél egy jótékony albumot, külön ívre ird a nevedet; hagyd meghalni a rongyos koldust a kapud előtt, cselédedet koplaltasd; hanem ha jó alkalom nyilik, indítványozz nagyszerü hangversenyeket, ezüst sorsjátékot, filléres adót, éhséggel küzködők, tűzvízkárvallottak, árvák és betegek javára: ez neked mibe sem kerül. És ez az út a hírhez.

Hanem csak az a kérdés, hogy mit nyertél vele azután, ha elérted? . . .

— — — — — — — — — — —

A brenóczi kastélyban egy hét alatt minden megváltozott.

Az esett bőrök eltüntek a márvány-corridorokról, s pompás veres és arany szőnyegek takarták el a rajtok esett csorbákat, az udvarról eltüntek a véres tócsák és posványok, a trágyagödrök helyén zöld pázsit és kőbe rakott aloe-bokrok díszlettek, a folyosók bejárását gazdag repkények folyták be,

mik közöl fehér galambok repkedtek elő; a vakablakok szines üvegen át vetettek fényt a termekbe, miknek ódon boltozataival új divatú szőnyegek és ragyogó csillárok tagadtatták meg éveik számát.

A lépcsőkön ezüst vállzsinóros, kék egyenruhás inasok szaladgáltak alá s fel, a konyhában a szurtos szakácsné helyett fehér gyolcsruhás úr parancsolt, fehér tányérsipkával felkenve szakácsnak; az istállóban négy délczeg almásszürke röhögött a zabra s a tágas kocsiszínben ezüsttől ragyogó batárd csillogott újdonat újan.

A folyosó egy része téli kertté volt átidomítva, telve a legpompásabb dísznövényzettel, egy kertésznek egyéb dolga sem volt, mint arra felügyelni; az úri termekben görnyedt minden asztal az ezüst virágtartók, borhűtők és egyéb látványra kirakott edények súlyától; a sok kés, villa és kanál csak úgy halomra öntve állt egy üveg chiffonier alatt, hogy káprázott a szeme, a ki reá nézett. Minden ezüstnemün a nagyságos árendás úr czimere a fatális gólyával és ékesen összefont névelőbetü, az ötágú nemesi korona alatt.

És — mindez csak hazugság, világbolondítás, szemfényvesztő kápra.

A mit itt látunk, az semmi sem való. A bársony szőnyegek, az aranyozás mind papiros, a repkénynek, mely oly szépen zöldül az oszlopokon, nincsen töve, most szedték az erdőn, egy hét mulva száraz lesz, s kidobják; a szép márványszobrok a kertben fazekas művek, a zöld pázsit most van rakva, a mi pedig valóban értékes tárgy, az nem tulajdonosa a mutogatónak, az csak kölcsön, csak

bérbe van véve: a nagyságos árendás úr csak haszonbérbe vette ezt a dicsőséget.

Bérben van a szakács; lakoma végeztével összeszedi ezüstjeit és lombikjait és szalad. Bérben van a négy paripa és sujtásos kocsis és az ezüstös hintó; mikor vége lesz az ünnepélynek, egyik a másikat befogja és együtt elszaladnak; elszalad a téli kert is kertészestül együtt, mert ők is csak bérben vannak itt határozott időre; még az inasok is árendában vannak, a mint a legutolsó vendég után becsapták az ajtót, vetik le harisnyájukat, ezüstös frakkjaikat, csapják a földhöz, s szalad ki merre lát. Még az ezüst serlegek, medenczék, kések és kanalak is futnak hazafelé, a mint az ebédet végezték s otthon a bécsi ötvös kivakarja belőlök a cimert és nevet, miket árendába vésett oda.

Igy áll a dolog Krénfy úr házánál.

A nagy pompa, a nagy sütés, főzés, zajos előkészületek között azért ő ott jár mindenütt és perlekedik az emberekkel óra hosszat két-három krajczárért, nézi a támadó tortákat, a páczban álló vad sülteket, a spékelt fogasokat, az illatos ananászokat, mik, óh fájdalom, nem voltak bérbe kaphatók és a mellett titkon szobájában egy kis cziberelevest ebédel, abból se mer enni eleget s felszedi a morzsákat az asztalról és elteszi a kenyérhajat vacsorára.

Takarékosnak kell lenni . . .

A kik Krénfy urat ismerték, el nem tudták gondolni, hogy mit sejtsenek e szokatlan változások alatt? Lakodalmához készül-e, vagy újabb hetes évszámba lép, a mikor az ember természete megváltozik? Korteskedni akar-e a jövő tisztujításra,

hogy magát alispánnak választassa? vagy valamelyik brenóczi ősanya ijesztett rá kisértet képében s most annak a kedveért suroltatja ki a szobákat?

Krénfy úrnak pedig az a jó szokása volt, hogy ha tetteinek oka felől tudakozódtak, azt soha sem mondta meg, vagy ha megmondta, az nem volt az igazi ok.

Azonfelül ez alkalommal még egészen bizonyos sem lehetett felőle, ha vajjon e fényes előkészületek sikere be fog-e következni; kedvezőtlen esetben jó volt nem vezetni nyomra a kiváncsi közvéleményt.

Vajjon megalázzák-e magokat a büszke brenóczi grófok, hogy haszonbérlőjüket saját ősi kastélyukban meglátogassák? vajjon igazán oly szoros körülmények között vannak-e, hogy midőn egy oly felkapott emberrel, mint ő, dolguk van, megbocsáthassák neki, ha az meghivásukra viszonmeghivással felel, sőt szót fogadnak neki, azt mondják: hogy ha a hegy nem akar jönni Mohamedhez, akkor Mohamed megy a hegyhez? Ha már egyszer eljöttek, akkor minden meg van nyerve, mert akkor bizonyos, hogy nagyon rá vannak szorulva.

Egy levél eloszlatta kétségeit, Bécsből jött, István gróf sajátkezű caligraphiájával, ki sajátszerű büszkeségét helyezte abba, hogy ő is úgy irjon, mint legelső őse Jeruzsálemi András király idejében, ki még úgy tudta, hogy ökölre kell fogni a tollat; a breznóczi grófok mind sokat tartanak arra, hogy a ki irásaikat olvasni akarja, beleizzadjon a fáradságba.

Krénfy úr nem hiába izzadt. Kivánatai minden

reményen felül teljesültek, nemcsak István gróf fog eljönni Breznóczra, hanem még Illés gróf is; sőt, ha lehet hinni írott betűknek, még Cynthia grófnő is szerencsésíti Breznóczot látogatásával, kinek most nagy kedve akadt az elegáns salonok helyett kősziklákat és fenyőerdőket látni.

Krénfy úr szakállát dörzsölte örömében. Az a rossz szokása volt, hogy mikor valami indulat bántotta, mindjárt a szakállának esett.

A levél utóirata azt igérte, hogy a további tudnivalókról majd Illés gróf pitvarnoka fogja értesíteni a haszonbérlő urat.

A levél igen gyorsan volt küldve a kérdésre; a mely nap Krénfy levele érkezhetett Bécsbe, az nap küldetett vissza a válasz.

Ez minden jót jelent.

Másnap a komornyik levele is megérkezett. Ebben tudatá Krénfy úrral, hogy a méltóságos grófok holnap útnak indulnak, két nap alatt ott lesznek, mert éjszaka is szoktak utazni. Brenóczra éjjel fognak megérkezni, a hogy az állomás számra pontosan ki van számítva. Visznek magukkal enynyi és ilyen cselédséget, s ott fognak mulatni három nap.

Krénfy úr e tudósításra aztán bátran előállt tudomásaival. Most már bizton kihirdetheté, hogy a grófok lejönnek Bécsből az ő látogatására, az egész méltóságos család, itt fognak nála mulatni és hogy mind ez áldozat az ő kedvükért és az ő tiszteletökre történik.

A cselédségnek meghagyatott, hogy tisztára megmosakodjék, s a mely éjszaka a méltóságos vendégek megérkeznek, ott legyen a kapuk előtt

elfogadni, akár béres, akár kocsis, akár mi egyéb a tatár, mind ott legyen.

A méltóságos úri vendégek számára elkészített szobák hallatlan pazarlással már alkonyatkor kivilágíttattak. Az útra zsellérek állíttattak ki szurokfáklyákkal egész a szomszéd állomásig. Maga Krénfy úr is el akart menni vendégei elé, hanem azután eszébe jutott, hogy tán ez még sem divat, s illendőbb otthon fogadni őket? Jó lett volna tudni, hogy melyik tartozik inkább a bontonhoz? Ha nem szégyenlette volna, megkérdezendé valamelyik bérbe fogadott inasától.

Mégis inkább csak otthon maradt. Hisz ott több szükség volt reá. Készen tartani a tüzi játékokat, vigyázni a kivilágításnál, hogy a lámpákkal valamit meg ne gyujtsanak és a mozsároknál, hogy a fojtás valami kazalra ne essék; nyolcz órától kezdve egész sötét éjfélig lótott-futott a jámbor a kastély egyik helyiségéből a másikba. Hiszen minden jól el volt rendezve; a palota homlokzatán öles betükkel ragyogott a VIVAT, lámpákból kirakva, a fenyő-sétányon végig piros, meg sárga olajos papiros lámpák csalták a szemet, s a falu végén egész máglyák lobogtak szurkos fenyőkből.

Mind ezt gyönyörüség volt látni, de csak jöttek volna hát már a vendégek, hogy lássák; a parasztság éjfél után unni kezdte magát s haza széledezett; az ispán alig tudta őket összefogdosni, hogy legyen, a ki vivátozzon a méltóságos uraknak.

Végre, éjfél után két óra felé, hangzottak az előörsül kiküldött futárok puskalövései, s nemsokára nagy fáklyafény között látták alászállani a dombról lekerülő országúton a három úri hintó.

mire megszólaltak a kastély bástyáira kiállított mozsarak, elgyujtattak a röppentyük és tüzes kerekek, melyek ünnepélyes szikra-özönt prüszköltek a csendes fenyőfák közé, s midőn a három hintó négyes postafogataival behajtatott a döbörgős felvonó hidon a várudvarra, elég hangos „vivát“ fogadta azokat minden oldalról, melyet maga Krénfy úr is segített szaporítani, hogy a lelkesülés azzal is többnek tessék.

Azzal örömrepesve futott a legelső hintóhoz, hogy annak üveges ajtaját kinyissa, a mi azonban az öröm vagy a sietség miatt neki ép oly kevéssé sikerült, mint Boros uramnak a második hintó irányában elkövetett előzékenysége, mig végre a harmadik hintóból kiszállt nagy ásítva egy inasforma egyéniség, a ki álomtól boszús fővel tudósítá Krénfy urat, hogy sohse nyitogassa azokat a hintóajtókat, mert azokban nem ül senki.

A méltóságos urak még az állomáson túl leszálltak, kedvök telvén benne, hogy a rövidebb gyalog-úton jőjjenek előre Brenóczig. A kisaszszonynak különös kedve telik a gyaloglásban.

Azóta régen-régen meg is érkeztek már s beszálltak a vendéglőbe és bizonyosan alusznak is, kivéve Illés grófot, a ki meghagyta neki, hogy a naplójával utána menjen a vendéglőbe.

Krénfy úr úgy érezte magát, mint a ki álmában pénzt talált s azután felébresztették.

Ő annyi költséggel, fáradsággal készül az ünnepélyes elfogadáshoz, illuminál, futárokat küld előre, tűzi játékot süttet, vacsorát készíttet, éjfél után két óráig űzi, hajtja a fél falut, vivátot ordít maga és cselédjei három üres hintó elé, — mig

vendégei az alatt régen lefeküdtek és alusznak is már a vendégfogadóban.

— Oltsátok ki a lámpákat! Takarodjék minden ember haza! kiáltá Krénfy úr, ki közel volt hozzá, hogy ríva fakadjon . . . Mennyi gyertya, mennyi olaj, mennyi sütés-főzés és a vendéglőbe szállanak!

Vajjon nem lehetne-e ezt a vacsorát holnap mint reggelit feltálaltatni nekik? (Ez utóbbiakat már nem mondta, csak gondolá magában.)

— Tiszteletemet a méltóságos grófoknak! szólt a pitvarnokhoz fordulva, ki akkorákat ásított előtte, hogy majd elnyelte, s utána Krénfy úr cselédjei mind ásítottak. Elvárom a méltóságos urakat holnap „szerény" lakom—lakunk—lakjokba, azaz, hogy „úri" lakjokba . . . (A patvar! még az inassal is milyen nehezen megy a beszéd.) Hány órakor szoktak a méltóságos urak reggelizni?

— Az különböző, felelt a pitvarnok, ki szörnyen keresett a hintóban egy könyvet, a mi már a kezében volt. Az öreg gróf épen nem reggeliz; a grófné tizenkét órakor, Illés gróf pedig tizkor szokott.

Krénfy úr háromszor is utána mondta magában e tudósítást, hogy el ne felejtse.

Végre meglelte a pitvarnok a naplót, mit a kezében tartott, s a nélkül, hogy valakit köszöntene, futott vele a fogadóba. Krénfy úr egy darabig utána eredt, hogy még egyszer a nyakába kösse legmélyebb tiszteletét a brenóczi gróf urakhoz.

Azután szétkergette az embereket az udvarról; ráparancsolt a cselédségre, hogy lefeküdjenek és ne égessék a gyertyát, s maga is hasonlót cselekedett. —

Az éjszakai izgatottság, az éhen maradt kedély és gyomor sokáig nem engedték elaludni s a mint elszenderült, álmában legelső dolga volt Cynthia grófnőt látni, a mint azt a hirhedett, ölnyi hosszú fekete haját lebocsátva, déli tizenkét órakor reggeliz, s hófehér kezével egy szem szamóczát kinál Krénfy úrnak. Épen olyan szerencsés akar már lenni, hogy azt szájával elvegye, a midőn fölébreszték.

Saját inasa volt az, Jakab, egy hülye ficzkó, a kit mindig kérni kellett, hogy fogja be a száját, mikor nem beszél.

— A brenóczi grófoktól vannak itt! szólt a fiu suttogva, mintha nem akarná nagyon fölébreszteni gazdáját, hanem csak egy kicsinyt.

— Oh, hadd jöjjön! kiáltá Krénfy úr hirtelen kiugorva az ágyból s egy percz alatt hálóköntösében termett; mire Jakab beereszté a jövevényt, már fel volt öltözve.

A komornyik jött. Egy pompás arany óra volt a kezében.

— Tiszteli a tekintetes urat Illés gróf, s azért küldi az óráját, hogy igazítsa hozzá a magáét a tekintetes úr, mert ő perczre pontos szokott lenni.

Krénfy úr egy kicsinyt vakarta a szakállát, hanem azért szépen összeigazította az óráját Illés gróféval s újra megküldé tiszteletét. Rendkívüli ember ez az Illés gróf.

Ismét lefeküdt. Most már ötven emberrel is álmodott, a kik közül mindenik azt állította, hogy ő Illés gróf és mindenik az órájához akarta igazíttatni az övét és mindegyiké másképen járt, az övé pedig épen visszafelé járt.

Még szerencse volt rá nézve, hogy ebből a kétségbeesésből ujra felébresztették.

— A brenóczi grófoktól vannak itt, susogá Jakab, tátva feledett szájjal.

— Jőjjön be no, mondá Krénfy úr, de ezúttal fel nem kelt az ágyból.

A pitvarnok jött megint.

— Tiszteli Illés gróf a tekintetes urat, hogy a hátulsó kaput tartsa nyitva, mert ő nem szokott a főkapun ki- és bejárni.

Krénfy úr meglepetve csóvált fejet erre a sajátságos izenetre s midőn másodszor is fejére rántá paplanát, elgondolá magában, hogy milyen sajátságos úr ez az Illés gróf, milyen jó volna ennek hosszas ideig házi gazdájának lenni. Ismét elaludt, de álmodni már nem ért rá, mert Jakab megint ott volt az ágynál és rángatta alóla a lepedőt.

Krénfy úr izzadtan és ijedten riadt fel:

— Mi kell? Mi baj? Mit akarsz?

Jakab tetőtül talpig fehérbe volt öltözve, mert őt is az ágyából verték már fel, s nagyon fázott.

— A brenóczi grófoktól van itt valaki.

— Ereszd be! kiáltá Krénfy úr s vánkosai közé dörmögött egy teringettét.

A pitvarnok megint beállt.

— Tiszteli Illés gróf a tekintetes urat, küldjön neki egy üveg phosphorsaures hydrokalisublimat-ot.

— Mi a török csodát küldjek én a grófnak, he?

— Egy üveg phosphorsaures hydrokalisublimat-ot.

— Mi az? Dörzsgyufa?

— Nem, hanem olyan szer, a mit, ha az egerek

lyukaiba töltenek, azok megfulladnak tőle. A gróf otthon feledte a magáét, azért kéret innen.

— Hát azt gondolja a gróf úr, hogy én patikárius vagyok, vagy alchymista? kiáltá Krénfy úr apródonként dühbe hozatva.

— Hát nincs? kérdé a komornyik.

— Nincs.

— Hm, hm.

Azzal nagy hmgetve elballagott a derék követ, Krénfy úr nem állhatá meg, hogy utána ne kiáltson:

— Hallja! Igy megy ez maguknál minden éjjel?

A pitvarnok hivatalos komolysággal mondá, hogy: igen is, így megy.

A mint behúzta az ajtót maga után, Krénfy úr oda intette az ágyhoz Jakabot.

— Tartsd ide a füledet.

Jakab azt gondolta, hogy valamit súgnak neki s odatartá a fülét; Krénfy úr pedig megfogá azt két ujjával s jól megrángatta, hogy el ne felejtse, a mit mond neki.

— Ha te énnekem reggel kilencz óráig akármiféle izenethozó embert bebocsátasz, hát én neked kétfelé hasítom a füledet.

Jakab hüledezve futott ki a szobából s csak odakinn kezdett róla elmélkedni, hogy mit vétettek az ő fülei, a miért azoknak kell kiszenvedniök?

Krénfy úr legalább pihenhetett valahára. Egy darab ideig nem tudott ugyan a sok boszuság miatt elaludni, hanem aztán elkezdte magában a kétszerkettőt végig sokszorozni, a minek tökélete-

sen az a hatása van, a mi az opiumnak, a hétszerhétnél már horkolt.

Lehetett hajnali négy óra, mire harmadszor elhagyták aludni, hét órakor már szépen sütött be a felkelő nap az ablakredőnyök között.

Mint tudva van, nincs kellemesebb a hajnali álomnál; megéneklik ezt a népköltők is és méltán; ekkor jönnek a legkedvesebb álomlátások, ekkor nyeri vissza a test és lélek különös tündéri erőkből tegnapi villanyosságát, egy órai hajnali álom édesebb az ébrenlét minden gyönyörűségeinél.

Ezt az édességet, ezt a gyönyörűséget rabolta el Krénfy úrtól Jakab.

Még csak akkor harangoztak a rorátéra, midőn újólag rángatta valami dzsin Krénfy úr feje alatt a vánkost és úgy tetszék neki, mintha álmában valami rém azt suttogná: „a brenóczi grófoktól vannak itt!"

— Mi kell mar megint? Mit költögetsz fel? Mondd, hogy várjanak! Aluszom.

Jakab kotródott. Krénfy úr szavait pedig a mellékszobában is lehetett hallani. És épen nagyon rosszkor lármázott pedig, mert ezuttal nem a pitvarnok volt ott, hanem magok a brenóczi grófok mind a ketten, kiktől Jakab úgy megijedt, hogy kiabáló urának daczára, tessék-et mondott nekik s kinyitotta előttök a hálószoba ajtót.

Krénfy úr épen a botot kereste, melylyel Jakabot ellazsnakolja, midőn belépett hozzá István gróf.

Most a haszonbérlő úron volt a megrettenés sora.

— Oh ezer bocsánatot kérek! kiálta, észrevéve

gyászos tévedését. Bocsánat méltóságos uram. Pardon ezerszer. Nem gondoltam. Egészen mást gondoltam.

És a legőszintébb ijedelemmel iparkodott úgy, a hogy, felöltözni váratlan látogatói előtt; a mi természetesen ismét a legnagyobb zavarba hozta, s utoljára ugy belekeverte magát hálóköntösének zsinórjaiba, hogy ha Jakab nem könyörül rajta s rá nem ad holmit, megfogja magát öltözékeivel, mint a vad majom az enyves csizmákkal.

— Én kérem nagyságodtól a bocsánatot! szólt finom hangon István gróf, kinek szokása volt minden embert egy fokkal feljebb czimezni az illetőnél: az árendást nagyságosnak, a korcsmárost tekintetesnek, a bérest kegyelmednek, a kit nem szeretett, édes barátomnak. Az édes barát volt nála a legalábbvaló megtisztelés.

— Bocsánat, hogy felzavartuk önt. Nem sejtettük, hogy háborítani fogjuk. Én már egy órával ezelőtt felkeltem. Illés gróf pedig rendesen csak két órát szokott aludni naponként. Ajánlom nagyságodnak az én kedves barátomat, brenóczi gróf Maróth Illést.

Krénfy úr először látta életében Illés grófot, de meg is nézte.

Emlékezett rá, hogy valaha találkozott hasonló kifejezésü arczokkal, de nem jutott eszébe, hol?

Valószínüleg valami viasz-kabinetben.

Semmihez sem hasolít Illés gróf tekintete annyira, mint ezekhez a merev, mozdulatlan szemü alakokhoz, a miknek meg van adva az élet szine, a szemek kéksége és mégsem élnek; szemeiket az emberre szögezik és mégsem látnak.

Ugyanaz a viaszfény az arcon és homlokon, az a változatlan öntvényű szigor az elsimított vonásokban, az az üveg-viszfény a szemek előtt.

Egész órákig el lehet rá nézni, a nélkül, hogy arczvonásai megmozdulnának, hogy szemével egyet pillantana, hogy ajkain meglátszanék, miszerint valaminek örül, haragszik vagy gúnyolódik. Mint azok a viaszképek ott a mutogatóknál.

Krénfy úr fejében egy perczre az a gondolat is bukfenczet vetett, ha vajjon nem valami rendkivüli automatot hozott-e magával István gróf, a mivel őt rá akarja szedni. A gróf az ilyesekre sokat költött, s voltak neki önmozdonyai, a mik kártyáztak, trombitáltak és zongoráztak. Vajjon ez nem onnét való-e?

Különös sajátság az némely családnál, kivált előkelő családnál, hogy legközelebbi rokonok a csodáig nem hasonlítanak egymáshoz.

Azt ugyan senki sem mondta volna, hogy ez ifju automat, kit István gróf, mint kedves barátját, Illés grófot mutatott be, az ő tulajdon édes fia, testvére Cynthia grófnőnek, a birodalom legszebb hölgyei egyikének.

István gróf egy vonással sem hasonlított hozzá.

Az ő alkata, modora, magaviselete egy tökéletes udvaronczot árulának el, minők a leghódítóbb királyné, Mária Terézia udvarában végezték tanulmányaikat: arcza simára borotválva, mint egy ifjonczé, vonásai teltek és ragyogók, homloka sima, gazdag hófehér hajfürtökkel, mint minő fehér hajfürtöket egy század előtt a fiatal lovagok viseltek; István gróf hajfürteit az évek hajporozták be ily szépen; kezei simák, fehérek, finomak, nőie-

sen gömbölyűek, mozdulatai kimérten kerekek, csupa előzékenység, csupa illem, csupa mosolygás az egész alak; öltözete, mintha katulyából volna kivéve, egészen ellentétben Illés gróffal, ki egy matróz-kabátban jött mellette, mely épen oly koczkás volt, mint mellénye és kimondhatlanja, még a mellénye közől kilátszó inge is koczkás; az embernek szinte rosszul esik, hogy miért az egész képe is nincsen koczkákra felosztva, mint egy földabrosz.

Illés gróf az alatt, mig Krénfy úr felöltözött, minden kinálás nélkül felült egy három oktávás fali zongorára, mely ugyan eléggé hasonlított valami czifra lóczához, hanem azért mégis kár volt annyira csúffá tenni, hogy felüljön rá s a lábait lógassa le róla.

Krénfy úr félve tekintgetett rá félre, s emlékezett magában, hogy olvasott valaha olyan automatról, mely a lábait lógázza a zongorán. Most mindjárt le fog szállni és elkezd zongorázni. Szokták ezt is a viaszfigurák.

István gróf ez alatt mindent az egész szobában a legnagyobb figyelemmel látszott vizsgálni s a legédesebb udvariasság hangján kezde szépeket mondani Krénfy úrnak.

— Valóban alig ismerek rá e rozzant kastélyra, ön oly széppé, oly elegánssá változtatta ezt át. Egészen meg vagyok lepetve. Mintha a Luxemburg-palaisban járnék.

— Oh kérem alássan, szólt Krénfy úr, a ki egészen felbuzdult e magasztalásra. Én kevéssel hizelkedem magamnak, de mondhatom, hogy mindent elkövettem, hogy méltóságtokat magas rangjokhoz

illően fogadhassam el. Tetszett látni a lépcsőkön az uj statuetteket?

— Oh pompásak, remekek. (István gróf bizonyosan nem látta azokat.)

— Minden az olaszországi Belvedere mintájára készült és a . . .

Krénfy úr belesült a beszédbe, mert Illés gróf elkezdett a két kezén levő tiz darab csont segitségével a zongorán dobolni s a mint reá nézett, úgy megzavarodott viaszfényes szemeitől, hogy elfelejtette, mit akart mondani.

— Mondhatom önnek, szólt István gróf, hogy mióta e kastély áll, ilyen fényben nem úszott soha. Ezek a repkények a falon valami felséges gondolat. Ezt terjeszteni fogom, és elmondom mindenütt, hogy hol tanultam.

— Oh, kérem alássan, monda Krénfy úr, ki kezdett szemlátomást hízni a dicsekvések miatt, hátha még tegnap este tetszett volna látni. Az a tömérdek lámpás, méltóságtok neveivel; csak az üvegekért kiadtam ötvennyolcz pengőt.

Az árendás úr leghatározottabban hivé jó szándékát bebizonyítani az által, ha mindennek megmondja az árát.

— Ötvennyolcz pengőt? szörnyüködék István gróf azzal a komoly képpel, mintha ugyanannyi millióról volna szó. Hát még a faggyú mennyibe kerülhetett? mert az rettenetes drága az idén.

— Oh kérem alássan. Nekem semmi áldozat sem nagy méltóságtok tiszteletére, semmi, semmi.

Krénfy úr valami nagy dolgot vélt mondani.

— Csupán azt sajnálom, hogy nem lehetett

szerencsém méltóságtoknak bebizonyíthatni hódolatomat.

— Oh mi sajnáljuk azt ezerszer! sietett válaszolni István gróf. Vigasztalhatatlan vagyok e miatt. De reménylem magamat kimenthetni nagyságod előtt. Cynthia grófnő szeszélye volt, hogy a hegyeken át gyalog jőjjünk, a hintókat útjokra bocsátva. És Cynthia grőfnő, tudja nagysád, elkényeztetett gyermek, a mit ő kiván, annak teljesülni kell. Reménylem, hogy ezért nagysád meg fog bocsátani a grófnőnek és minekünk és nehezteléséről lemond.

Oh Krénfy úr annyira kész volt megbocsátani Cynthia grófnőnek, hogy csaknem a pallót érinté orra hegyével.

Ez a finom udvaroncz valami rettenetes ember! Úgy földre sujtja, úgy megizzasztja, úgy kifárasztja az embert véghetlenül lekötelező, barátságos, udvarias modorával, hogy utoljára örömestebb ülne az ember Illés gróf mellé és nézne annak mozdulatlan szemei és szája közé, melyek egy szót sem mondanak.

— Méltóztassanak méltóságtok átsétálni az elfogadási terembe; kinálkozék végre Krénfy úr, remélve, hogy ott erősebbnek érzendi magát. Illés grófhoz nem mert hozzá nyúlni, attól tartva, hogy valamelyik keze vagy lába a kezében marad, ha megfogja, hanem István grófot unszolá, illedelmesen előre bocsátván őt, mint illik házi gazdához.

— Oh kérem! kérem! szólt István gróf, megállva az ajtónál, midőn odáig értek s a legfinomabb udvariassággal, a legparancsolóbb szivességgel

állva félre Krénfy úr utjából, őt kényszeríté elől menni és fejét kecsesen hajtá meg előtte és szemeivel nyájasan hunyorított.

Krénfy úr, mint a kit leforráztak, ment előre; egészen odavolt minden büszkesége egyszerre, mert ez a finom udvariasság, ez a szives hunyorítás, ez az előzékeny hajlongás mind azt a lenéző mondást adta neki tudtul:

„Itt én vagyok az úr, te csak jövevény!"

István gróf inte kezével, hogy tessék helyet foglalni.

Krénfy úr helyet foglalt szófogadó képpel; mintha még az a karszék is a brenóczi uraké volna, pedig azt ő vette árverésen kilencz forint huszonkét krajczáron.

István gróf mellé ült, egy másik karszékbe, Illés gróf pedig elkezdett sétálni a teremben alá s fel, a mi Krénfy urat nagyon bántotta, mert a gróf minden lépésnél biczczentett a jobb lábával, mintha egy fog ki volna törve annak a gépezetnek egyik kerekéből, a mely ezt az automatot lépni tanitja, de nem merte őt megkérni, hogy üljön le.

A finom, udvarias gróf a legnagyobb nyájassággal szólt Krénfy úrhoz:

— Méltóztatott nagyságod bennünket szivesen meghivni Brenóczra és mi oly lekötelező modorúnak találtuk becses meghivását, hogy azonnal siettünk azt elfogadni, bárha előbb magunknak akartuk fentartani azt a szerencsét, hogy nagyságodat Bécsben elfogadhassuk, a mi egyébiránt most sem késő és mi most sem teszünk le arról a reményről, hogy nagyságodat magunknál tisztelhessük.

Krénfy úr apródonkint érzé magát semmivé lenni e lekötelező szavak által. Érzé, hogy menynyire ügyetlen, menyire darabos ember ő, hogy így engedi magát nyájasságokkal elhalmoztatni, a nélkül, hogy azokat vissza tudná adni. De mégis! Volt egy alapeszméje, mely nem hagyta el soha; azt megengedé magában, hogy nyájas nem tud lenni, hogy udvariasságokhoz nem ért, de van pénze! Ilyenkor Krénfy úr két kezét mondhatlanja zsebjeibe szokta mélyeszteni s a bennök tartott örök négy krajczárral csörömpölni. És akkor ez a négy kis daemon elmondá neki, hogy mikor ő még gyermek volt, ezzel a négy krajczárral kezdé meg az életet és azóta ezek százezrekre szaporodtak, és ő úr lett, és most nem tartozik sem sima, művelt, sem divatos lenni, mert ő vagyonát maga szerezte, s módjában van mind azzal dicsekedni, a mit a született urak pénzen megvehetnek.

— Nem méltóztatnék előbb méltóságtok egy kis reggelihez ülni? kérdezé az érdemes házi gazda, az által remélve alkalmat nyerhetni, hogy saját munificentiájával a brenóczi urakat meg győzhesse s elmondhassa nekik, hogy ez a thea pecco, terem Chinában, a chinai császár asztalára volt szánva, neki életveszélylyel csempészték, fontja került tíz aranyba.

— Ezerszer le vagyok kötelezve; én nem szoktam reggelizni. Az én kedves barátom, Illés gróf csak pontban tíz órakor, Cynthia grófnő pedig tizenkettőkor.

Ezt már tudta Krénfy úr, mert a pitvarnoktól is hallá.

— De egy szivarral talán szolgálhatok? szólt

még egy kisérletet téve, s három rendbeli szivarládikát tolva a gróf úr elé. Cabanos, valódi Havannah . . .

— Köszönöm, nem szivarozom.

Csupa rendkivüli emberek. Senki sem tudja, mikor bántja meg azzal, ha valamit kinál nekik; mert az valódi megbántás, oly kevés figyelemmel viseltetni az árendásnak földesurához, hogy azokat a rendkivüliségeit se ismerje, miszerint az nem szivarozik, bort, kávét soha sem iszik, s napjában csak egyszer szokott enni. Ezt már mind kellene tudni a haszonbérlő úrnak.

Illés grófot már aztán nem is merte kínálni semmivel.

— Bátrak voltunk, kezdé István gróf, nagysád sokszor tanusított szives indulatját legközelebb ismét igénybe venni, azon szerénytelen kéréssel alkalmatlankodva, hogyha lehetőnek találja, tegye meg értünk azt a nagyrabecsülendő áldozatot, hogy a haszonbéri öszeget családunk számára egyszerre három évre előlegezze, mely szivességért mi viszont készek vagyunk magából az évi összegből elengedni. Ezen bizalmas kérésünkre nagysád nagyrabecsült levelében oly sajátságos választ adott, melyet mi nem birtunk magunknak kimagyarázni, mely a mily meglepő rejtély előttünk, ép oly kellemes leend annak megoldását hallanunk.

Krénfy úr önelégülten, mosolyogva csörömpölt a négy krajczárral zsebében, mintha mondaná: „elhiszem, hogy kellemes fog lenni".

E szavakra Illés gróf is felhagyott az üvegalmáriumokba rakott ritkaságok szemszurkálásával

(fixer) s odalépett a beszélőkhöz, egyik lábát feltéve az asztalra s merev szemét Krénfy úrra szegezve.

Krénfy úr megpróbálta egyenesen ő hozzá intézni feleletét, megkisértve, ha meglehet-e ennek az önmozdonynak valami vonását külső befolyás által is mozditani?

— Igen is. Azt irtam, — volt szerencsém irni — méltóságtoknak, miszerint kész vagyok az eddigi haszonbéri összeget nem három, hanem hat évre előre lefizetni. Kész vagyok a mostani összeget nem kevesbíteni, hanem szaporítani, sőt még azon felül négyezer darab aranyat adni kölcsön méltóságtoknak minden kamat nélkül.

Krénfy úr szavainak hatásán gerjedt diadaltól ragyogó arczával tekinte a két grófra. István gróf mosolygott és fejét malaszteljesen ingatá; Illés gróf most is csak úgy nézett, azzal a viaszképpel, azokkal az üveg-szemekkel, a mikkel az előbb.

— És mi legyen az a föltétel, mely alatt nagysád e nagyrabecsülendő ajánlatot tevé? kérdezé István gróf, gyémánt inggombjait igazgatva helyre.

— Az csekélység, a mi méltóságtoknak semmibe sem kerül; tisztán semmibe. Én csak a czímet, a haszonbér czímét akarom másra változtatni. Majd annak is okát adom, miért? Én kifizetem méltóságtoknak azt az összeget, a mi hat év alatt haszonbérül járni fog. Sok pénz! Méltóztatik elismerni, nagyon sok pénz. Az annyi, mintha öt évre adna valaki kamat nélküli pénzt. S ki teszi azt mai világban? Még a ki törvényes kamatra ad is, rendkivüli ember most, az több mint kereszténység. Én adom kamat nélkül azon haszonbért, melyet

csak hat egymásután leforgandó év alatt fogok behajtani.

Krénfy úr erősen apostrophálva mondá ez utóbi szavakat, egyenesen Illés grófhoz fordulva, az pedig csak az asztalra feltett lábát lógatá, mintha az valami órainga volna, mely a benne levő gépezetet szabályozza.

— A mit ez ajánlatért kivánok, az pedig csekélység, igazán nevetni való dolog, nem érdemes méltóságtok részéről róla gondolkodni. Nekem, mint puszta haszonbérlőnek, itt nagyon precair helyzetem van. Igen kellemetlen állás. A szomszéd földesuraktól sokat kell szenvednem, különösen kettő üldöz kiválólag, két család; egyik közülök a Fenyéry, a másik a Tarnóczy . . .

Krénfy úr arra volt készen, hogy a mint ezen neveket kimondja, a brenóczi grófok fel fognak ugrani székről és asztalról, elkezdik rugdalni az ajtókat, betörik az ablakokat s a falhoz hajigálnak mindent, a mi megmozdítható.

Semmi sem történt abból. István gróf most is csak oly nyájasan tekinte a beszélőre, mint eddig, Illés gróf pedig mintha hírét sem hallotta volna azoknak, a kikről beszélnek; a mi Krénfy urat úgy megzavarta, hogy egyhirtelen alig találta vissza magát elvesztett tárgyfonalába.

. . . — Igen is. Engem mindenütt rontanak, károsítanak, boszantanak, s ha panaszra találok menni a megye uraihoz, ot meg annyi gyűlölettel fogadnak, oly igazságtalanul bánnak velem, mintha ember sem volnék. Ott is nagy befolyásuk van a Fenyéryeknek és Tarnóczyaknak. Én nem tudom, hogy mit vétett nekik Brenócz, mert én nem

vétettem nekik semmit. Mindenre azt válaszolják: ön nem úr Brenóczban, csak haszonbérlő. Egyenesen arra törekesznek, hogy engemet innen megszöktessenek. Látják, hogy a brenóczi uradalmat szépen rendbe hoztam s ez nem akar nekik tetszeni. Én nem tudom, hogy mit vethetett nekik Brenócz?

A gróf urak egy szóval sem mondták meg Brenócz vétkét, pedig Krénfy úr kétszer is kérdezé.

— Én már azon gondolatra is jöttem, hogy méltóságtoknak akarják kárát, mert ha én innen elmegyek, pedig kénytelen leszek előbb-utóbb ezt tenni, utánam semmiféle haszonbérlő ki nem állja a boszantásokat, a kártételt és zsarolásokat. — Tessék figyelemmel kisérni méltóságtoknak, a mit mondok: csak egy esetet mondok. Ezekben a körülfekvő falvakban csupa merő léha, dologtalan nép lakik, mely elhanyagolja gazdaságát, rontja, csalja az uradalmat; dolog idején pénzért sem kapni munkást, s télen azután elszaporítják koldussal az egész vármegyét. Mikor nekem kell, akkor egy sincs itthon, de bezzeg, mikor én kellek nekik, akkor gyerekestül, öregestül itt vannak. Azután tolvajok, zsiványok, s minthogy egymástól nincs mit lopni, honnan lopnának, mint az uraságtól? Ha azt mondom, hogy a brenóczi uradalom parasztjai közül minden tizediket bátran fel lehetne akasztani, minden negyediket megveretni s minden másodikat becsukatni, egy cseppet sem nagyítottam a dolgot. Ezek csalnak, ezek lopnak, ezek részegeskednek . . . és kérdeni méltóztatik, hogy hát lehetséges-e ez? Hát a hatóságok az ilyesmit elnézik, nem tudják? Sőt védelmezik. Igen, mon-

dom, hogy védelmezik. Nem húzom vissza kifejezésemet. A tekintetes vármegye, a helyett, hogy a szegény üldözött, boszantott, károsított birtokost oltalmazná, mit cselekszik? Imhol ni: kiküldenek egy deputatiót, hogy tegyen vizsgálatot országszerte, vajjon miért nincs a embereknek mit enni? S a bölcs küldöttség mit határoz? Semmi egyebet, mint hogy nem lévén a korhely naplopóknak télire valójok, el kell foglalni a legelső legjobb uradalmi magtárt, a mit legközelebb kapnak s arra a parasztságot rászabadítani. Melyik hát a legközelebbi uradalmi magtár? Talán a Fenyéryeké? Oh nem. Az maga egyik tagja a küldöttségnek; vagy talán a Tarnóczyaké? Oh nem. Mert az tudni való, hogy üres; melyik volna másik, mint a brenóczi és kallósfalvi magtárak? Hisz azok csak egy haszonbérlő tulajdonai; a kit felrúgnak, kilöknek, kinevetnek! De így van! méltóztassék elhinni, hogy igazat mondtam. Tessék megkérdezni az ispánomat, a ki ősi nemes ember, armalista, cortesvezér és mivel e napokban világos adósságot, tetszik érteni? vi-lá-gos a-dós-sá-got vala bátor behajtani egy gazdag birkásnál az uradalom számára, a vele találkozó küldöttség által az út közepén hat, mond „hat botütéssel" frissítteték fel. Ilyen a dolog állása Brenóczon!

Krénfy úr saját magába disputálta a lelkesedést. Beszédje végén nemcsak a két kezével hadonázott az asztal felett, hanem a két lábával is az asztal alatt, úgy, hogy István gróf jónak látta a magáét óvatosan a szék alá húzni.

De a haszonbérlő szavai csakugyan nem maradtak hatás nélkül. Az örök mosolygás, mely Mária

Terézia boldog uralkodása óta ott ragyogott a nemes gróf arcán, most egy perczre elmult onnan s az érzett bántalom valami kőhidegségü szigort vont e mindig derült vonásokra, hogy a ki így nem szokta őt látni, szinte megzavarodott tőle.

Krénfy úr itt egyszerre félbeszakitá beszéde fonalát s mintha gondolatai egyszerre más irányt vettek volna, azt a kérdést intézte István grófhoz, hogy szabad-e neki az asztalon álló ananászok közül egyet Cynthia grófnőnek küldeni?

István gróf első perczre összeránczolá homlokát erre a kérdésre, hanem azután egyszerre visszatért ismét arczának mosolygása. Fejével kegyesen inte helybenhagyást. Krénfy úr csengetett, parancsot adott a berohanó inasnak, hogy hova vigye azt az ananászt, milyen tányérra tegye, és mit mondjon, s azután Illés grófhoz fordult és azt kérdezé tőle, hogy látta-e már azt az Attila-tallért ott a régi pénzgyüjteményben, melyet folyvást bámulni látszott.

Az automat ez egyenesen hozzá intézett kérdésre, ha csakugyan élő lélek volt benne, kénytelen volt feleletet adni.

— Láttam; szólt oly száraz hangon, a milyent nem tudnak utánozni az önmozdonyok, így csak ember tud beszélni. Azt a gyárat is ismerem, a hol készitik. Hanem most másról beszéljünk. Mi nem jöttünk egymásnak bókot mondani, sem egymáson sopánkodni, hanem azon igen prózai dolog végett jöttünk össze, hogy szerződést kössünk. Mi pénzt akarunk kapni ön feltételeket szab. Halljuk azokat.

— Krénfy úr ajka úgy mozgott, mintha minden szót utána mondana Illés grófnak.

— Igen is. Tehát feltételeimet adjam elő. Minthogy úgy méltóztatott parancsolni, tehát előadom. Az én itt maradásom nagyon kétséges, csaknem lehetetlen a mondott körülmények között. Nem akarom magamat ismételni. Csak annyit mondok, hogy énnékem lehetetlen minden egyes esetben Bécsbe futnom méltóságtokhoz elégtétel végett; hanem én olyan állást akarok magamnak biztosítani, a mi engemet valódi urává tegyen rendelkezéseimnek.

Itt megint megállt, mintha várná, hogy ki fogja-e találni valaki, a mit mondani készül.

— Nincs róla fogalmam, szólt István gróf szárazon.

— Mondám, úgy-e bár? hallották méltóságtok, hogy hat évre szándékozom e birtokot ujólag megtartani? Ez ellen nem volt semmi kifogásuk. Továbbá azt is mondtam, hogy hat évre kifizetem a haszonbért előre. Ez is jól van, nemde. Még négyezer aranyat is adok kölcsön, kamat nélkül. Helyesen van. E szerint méltóságtoknak hat esztendeig nincsen gondjuk ez uradalomra, hat esztendeig rendelkezésemre bizzák azt. Ugy-e bár? E szerint méltóságtokra nézve tökéletesen mindegy, ha én azt kivánom, miszerint szerződésünknek ne legyen haszonbér a címe; hanem — zálog. Tegyük fel a szerződést úgy, hogy én méltóságtoktól hat évre megvettem a brenóczi uradalmat zálogba azon négyezer aranyért, melyet énnekem a határidő lefolytával tartoznak visszafizetni. Méltóságtokra nézve ebben az ajánlatban leg-

kisebb különbség nincs: hat év mulva ismét birtokosai lesznek az uradalomnak, én pedig azon hat évig háborítatlanul élvezhetem fáradságaim gyümölcsét.

Krénfy úr elég nagy feneket kerített ajánlatának és mégis nagy volt aggodalma, ha nem bántotta-e meg e büszke ősnemes urakat azon merész gondolattal, hogy a brenóczi hat hegy közötti tér, melyet még Zobor idejében hódított el buzogányviselő Marót ős, bár csak hat évre, avagy hat perczre is egy jött-ment új nemesnek birtokába jusson, a mit a hajdani ősök még királyaik hadaitól sem engedtek elfoglalni?

Az újabb brenóczi urak nem oly büszkék.

István gróf igen elégült arczczal tekinte Krénfy úrra. Illés gróf pedig az óráját nézte s azt mondta, hogy már most neki menni kell, mert pontban nyolc órakor szokott mosdani. Krénfy úr kivánata olyan bagatella, hogy nincs miért beszélni róla tovább. A többit majd elvégzi a fiskális.

Azzal leszállt az asztalról és a sipkája után látott. Krénfy úr sietett azt neki kézbesíteni, szerényen megjegyezve, hogy kivánná e vételbe a kastélyt és egyéb épületeket betudatni.

— Szivesen, szivesen, sietett felelni Illés gróf és szeretett volna már menni, de Krénfy úr nem adta oda neki addig a sipkáját, míg újra meg nem igérteté, hogy a magtárakat és a tiszti lakot is odaértette a vételbe.

— Akár még az ősi brenóczi sirboltot is, viszonzá Illés gróf sietve; ha addig meghal ön, miattam oda temetkezhetik valamennyi brenóczi és maróti urak és asszonyságok közé. Adieu!

Azzal elkapta a sipkáját s futott csuklós lábával ki a szobából, sem a házi úrtól, sem István grófttól búcsút sem véve.

Krénfy úr nagyon sajnálta, hogy saját magát nem birta két példányban, egyikkel Illés grófot kisérendő. ki úgy futott, mintha kergetnék, másikkal István grófnak udvarlandó, ki szinte, végzett ügy után, eltávozott, megtartva az illedelmet, mely finom társaságokhoz szokott férfitól várható, s ügyelve rá, hogy minden ajtónál a legildomosabb menuett-bókot alkalmazza, s háttal menjen kifelé, mindanyiszor különös kegyeibe ajánlva magát a nagyságos úrnak.

Most már nem unszolá Krénfy urat, hanem maga lépett ki elébb az ajtón. Az etiquette szabályai szerint most már ő tartozott vele, mert ő volt a vendég és amaz a gazda.

A lépcsők aljáig kísérte őt le Krénfy úr hajadon fővel. István gróf hasonlóul kezében tartá kalapját. Ott Krénfy úr alázatosan kikérte magának azt a szerencsét, hogy a méltóságos családot vendégeiül elfogadhassa mind lakás-, mind étkezésre.

István gróf azt állítá, hogy rendkívüli szerencséjének fogja tartani.

A szoborcsarnok előtt állt már az ezüstös hintó a bérbe fogadott lovakkal, mely a grófot a fogadóig szállítsa; e különös figyelem Krénfy úr részéről nagyon tetszett István grófnak. Még a hintóból is kihajolt, úgy köszöngetett vissza.

Krénfy úr azután felszaladt a lépcsőkön s termeibe érve, kitörő örömmel járta végig nagy léptekben azt a szobát, melyben e rövid alkut köték az imént, s a markába vett négy krajczárt oly ügye-

sen hajigálá a levegőbe, tenyerével újra elkapva, mint valami yongleur, titkosan suttogva magában ez elmés mulatság között: „ezekkel ugyan könnyen elbántunk".

IV. Cynthia grófnő.

Délután hét óra volt, a brenóczi vártoronyban ebédre harangoztak.

A kis falusi egyház tornyában pedig épen akkor harangoztak az éjszakai imára.

Hejh sok ember nem mondhatá el azon este amaz imát, mely ekkép kezdődik: „a ki ételt, italt adott . . ." Éhen, szomjan be sokan feküdtek le aludni, a kiknek nem kellene felébredni többé.

A léha csőcselék! a renyhe, iszákos pórhad! ugyan ki búsulna miattok? Ember volt is, lesz is több a kelletinél; nem kell félteni, hogy kiveszszen a faj. Ugyan ki ügyelne arra, a mit ők beszélnek? Nincs mit enni? nincs egy falat kenyér a háznál? sőt vannak házak, a hol a kenyeret hirből sem ismerik? sőt még azt is mondják, hogy vannak családok, a miknek nincs fogalmuk arról, hogy milyen lehet a meleg étel? Ugyan ki hinne el ilyen badar beszédeket? Tessék, méltóságos uraim! Rakva az asztal. A négy világrész inylete s étkei mosolyognak előttünk. A mi a szemnek és inynek kedves, ezüst tálczákon, aranyozott edényben, délszaki virágok között. A szakács-mesterség művészetté, tudománynyá emelve mutatja be remekeit. Nagyobb pompát nem hiszem, hogy a maison doreé-ban, vagy frères provenceaux-nál találhas-

satok; magános uri banquettekről nem is szólok, azok ismeretesek már. És ezt a pompát, ezt a duskálkodást a ti szerény helyettesetek, a ti jószágaitok haszonbérlője szerezte. Oh itt valójában láthatjátok, hogy jó világ van, tejben, vajban uszik az ország!

Krénfy úr a legelegánsabb salonöltözékben jelenék meg méltóságos vendégei előtt; csupa fehér és fekete.

A hivatalos iratok már készen vannak, aláírva, meg is van pecsételve, az összegek megszámlálva, kifizetve, a kastély termei mind hosszában nyitva és fényesen kivilágítva; a mint Krénfy úr a hosszú sor ajtókon végig tekint, büszkén gondolhat rá, hogy ő itt most már korlátlan úr Brenóczon — hat évig — s ki tudja: tán még azután is?

Ez a gondolat nagy önbizalmat önt a szivébe uri vendégeivel szemben. Többé nem érzi olyan pakfongízűnek István gróf mosolygását, mely mindig ideges izgatottságba hozta, nem fullad el Illés gróf viasz tekintetétől, mely gondolatait meg szokta akasztani. Otthon érzi magát.

Sőt úgy szólván nem is igen iparkodik a két grófnak udvarolni. Oh ezuttal sokkal érdekesebb tárgya van jelen az udvarlásnak, ki a hódolat adóját magához vonzza: egy szép, egy rendkivüli bájakkal megajándékozott hölgy, egy tündérnő a tüneményes századokból.

Egymás között úgy szoktuk öt nevezni, hogy „Cynthia grófnő".

És ha ez a nyolcz egymásba nyiló terem mind úgy tele volna ragyogó szépségekkel, mint tele van ragyogó lámpákkal, még akkor is ő volna ott!

a legszebb és ha Krénfy úron kívül még annyi férfi volna jelen, a hánynál ő magát e perczben különb embernek érzi, az mind valamennyi Cynthia felé volna fordulva, mint fordulnak a széles képü napraforgók a magasan járó nap felé, mely annyit törődik velök, mint a többi zöldségekkel.

Valódi venusi szépség. Bájosan telt idomok, miknek arányát a legizlésesebb öltözék emeli, s miken bizonyos kéjes hanyagság ömlik el, kezei a legvakítóbb fehérek, minőkről valaha európai költő álmodott; Krénfy úr szemei majd átégetik azt a könnyü csipke ujjacskát, melynek finom himzetein át még folytatása látható a szép kezeknek. Arcza szebb, mint a paphoszi istennőé, mert a szerelem istenasszonyának kicsiny szemeket adott a költészet, minőké az édes epedések; míg Cynthia szemei a legnagyobb két drágakő azok között, a miket a gyémántnál is nagyobbra becsülnek.

Szerencse a világra, a boldogtalan fiatalságra és különösen Krénfy úrra nézve, hogy e szemek rendesen le vannak sütve, hogy a hosszú fekete szempillák szinte árnyékot vetnek az alabastrom arczra. Oh ég, ha ezek a szemek még villámokat is lövellnek, ha ez arcz még pirul is, ha ez ajkak még megszólalnak, ki véd meg halandó embert ellenök?

Az egész alak feltünő küljellege bizonyos nyugodt hanyagság, mely mondhatlan lágyságot kölcsönöz minden idomnak, minden vonásnak, de ez nem az erőtlenség kifejezése, hanem a fejedelmi oroszláni erő és szépség nyugalmáé, mely bizonyos az ellenállhatlanságáról, mely tudja,

hogy szava tekintete mindenható és nem akar azzal minden csekély tárgy ellenében visszaélni. Az oroszlánnőt nem ingerli fel a játszó egérke.

Oh pedig Krénfy mennyire szerette játszani az egeret! csupa kézzé és lábbá lett, hogy bájos vendégének kényelmére, mulattatására mindent elkövessen, a mit hódolata találékonyságában megsejt.

Cynthia mindezen apró kedveskedést igen szívesen fogadja. Krénfy úr soha sem tudhatja meg az ő arcáról, hogy nem követett-e el valami ügyetlenséget, nem dicsekedett-e ostobaságokkal, nem kínálkozott-e helytelenül? oh azok a magas delnők nagyon különbözők a táblabiró világ hölgyeitől. Itt a legelső ügyetlenség után szemedbe kaczagnak, izetlenkedéseidre fintorítanak, udvarlásod ha nem tetszik, hátat fordítanak érte. Ám a finom körökben ily kellemetlenség mind nem érhet. Ott meg nem bántanak hibáid felfedezésével; ha ügyetlenséget követsz el, alkalmat szolgáltatnak rá, hogy kövess el még többet; végig hallgatják unalmas adomáidat, érdektelen magánügyeidet a legőszintébb csodálkozással; ha szerelmes vagy, nem kaczagnak érte; ha nagy bolond vagy, hagynak még egyszer akkorára nőni.

Krénfy úr büszkesége semmiben sem talált annyi elégtételt, mint midőn méltóságos vendégeit feldíszített termeiben végig vezethette. István gróf nem győzte eléggé magasztalni azt az izlést, azt a finom elrendezési tapintatot, a mit Krénfy úr e kastély feldíszítésében tanúsított. Krénfy úr rá hagyta magát venni, hogy minden kútforrást megnevezzen, a miből ezt a tudományt tanulta. István gróf

tudakozódott a szőnyegek, függönyök ára után. Krénfy úr mindent megmondott és esküdött rá, hogy igazat mond; Cynthia grófnő meg is tapintá a selymet s fejével bólintá, hogy az igen finom.

Krénfy úr egészen meg volt őrülve örömében s tökéletesen elhitte, hogy ő most a legelegánsabb ember a szárazföldön.

Hogy fognak majd te rajtad mulatni egymás között a brenóczi grófok. Minden szó, a mit kimondasz, elmés, csipős anecdotonná van öntve. Nem mondanál-e még többet is?

— Minden pompás, minden díszes! szólt István gróf, finom taglejtéssel hozzá. Csupán csak egy hiányzik még, csak egyet nélkülöz minden tárgy és ez: találja ki nagysád . . .

Krénfy úr olyan lett, mint a rák, mert kitalálta, de nem merte ráfogni.

– És ez: egy elegáns, művelt, kedves nő, a mi hiányzik e kastélyból.

Krénfy úr a világ minden kincseiért fel nem merte volna e perczben a szemeit emelni, mert ha történetesen Cynthia grófnő szemeivel találkoznék, rögtön elájulna.

— No de majd az is megkerül, az is megjön; biztatá őt nyájasan a derék gróf és barátságos leereszkedéssel veregetett vállára.

Cynthia grófnő légvonatról panaszkodott. Krénfy úr észrevette, hogy a shawlt ő viszi karján s törte magát a többieken keresztül azt a grófnő vállaira feladni.

Oh ez valóban kegyetlenség volt a grófnőtől, hogy a szegény embernek ennyi szabadságot engedett.

Krénfy úr dolgozó szobájába is elvezette vendégeit. Ott állt iróasztala felett egy embertelen nagyságu arczkép, melyet valami vándor művész mázolhatott koszt, kvártély árában, s a minek Krénfy urat kellett volna ábrázolni, ki, hogy jobban ráismerjenek, oda festette arany óraláncát, ezüstgombu sétabotját, kesztyüjét, kalapját s szokatlan félrenéző állásban állt ott a falon, egyik kezét mellényébe dugva, de úgy, hogy a gyűrűs ujja kívül maradjon. A kóbor Apelles kedveskedésből még egy nagy smaragd inggombot is festett neki, melylyel akkor nem birt.

Az arczképet természetesen mindenki igen sikerültnek találta; csupán annyit jegyzett meg István gróf, hogy a festő mégis nem igen tudott hizelkedni, mert Krénfy úr sokkal fiatalabb a valóságban, mint a képen.

Illés gróf pedig a legnagyobb komolysággal mondá, hogy ennek a képnek nem itt kellene állani a dolgozó szobában, hanem egyenesen az elfogadási teremben, a hol a brenóczi ősök képei állanak, a kik épen úgy tulajdonosai voltak a várnak mint Krénfy úr s ennélfogva az ő arcképét is ugyanazon hely illeti.

A jámbor bohó elhitte, a mit beszéltek, s rögtön inasok után kiáltott, szeget veretett a főterem falába s oda akasztatá arcképét a sok pánczélos, prémes és aranysujtásos ős dalia közé. A sok rámába festett kisértet csak úgy nézett reá azon nagy haragos szemöldök alól; kinek kard, kinek buzogány volt a kezében: mit akar ez itt azzal a kis nádpálczával?

A méltóságos vendégek igen meg voltak elé-

gedve ezzel a tréfával. Azután tovább mentek bámulni Krénfy úr comfortját.

Cynthia grófnő elmaradt az erkélyszobában, mely a palota egyik szögletét képezé s a nyitott ablakhoz lépve, bámulni látszott az épen feljövő holdat, mely sápadt rózsaszínnel utánozza a hajnalt.

Krénfy úr egy lépéssel hátra maradt a grófoktól, hogy Cynthia grófnőnek gyöngéden megjegyezhesse, miszerint nem jó a nyitott ablaknál állni, mert az ember könnyen náthát kap.

A grófnő elfogult, ábrándos hangon szólt:

— Ez volt az én legkedvesebb helyem, mikor Brenóczon laktunk. Itt ültem gyakran egész éjfélutánig s megvártam, míg az esteli csillagból ujra hajnali csillag lesz.

És a mint hosszú szempilláit megrezzenté, Krénfy úrnak úgy tetszék, mintha a hold fényénél két teljes könycsepp ragyogna azok alatt. Hajlandó volt azoknak saját magyarázatot adni.

Cynthia grófnő azután a tulsó ajtóhoz lépdelt s mintha itt jutna hirtelen valami eszébe, visszafordult s az átelleni üres falra mutatott azzal a szép fehér kezével.

— Ott állt az én arcképem.

Cynthia grófnő azzal ismét odább barangolt, szép hattyúnyakát hanyagul félrehajtva, mintha még ez a kedves fejecske is nehéz hajzatával terhire volna, hosszú shwaljával a földet seperte végig, csak a két végét tartva karjain. Krénfy úr kétszer is feladta azt vállaira, de egy percz mulva megint a földön volt; míg az úrnőjét

kísérő komorna meg nem rántá Krénfy úr kabátját, fülébe súgva:

— Sohse bántsa a nagyságos úr; a grófnő szeret mindig valamit húzni maga után. Néha csupa szenvedélyből felbontja a haját s két lépésnyire húzza maga után a földön, úgy jár fel s alá órahosszat a szobában.

Krénfy úr szivében megállt a verés: két lépésnyire úszik utána ez a hajhullám, mint valami fekete hegyi patak, mely a szikláról aláomlik. Ezt a gondolatot nehéz elviselni.

Az utolért grófok el nem tudták gondolni, Krénfy urat mi lelte? Olyan alázatos, olyan pirulékony lett, mint egy ünnepi legatus diák. Előhozta, hogy mégis jobban meggondolá és azt sehogy sem tartja helyeselhetőnek, hogy az ő arczképe ott függjön annyi méltóságos és excellentiás úré között s ezerszer engedelmet kér, hogy egy perczig is annyira elhagyta magát önhittsége által ragadtatni. Hiszen az ő arczképének e kastély bármelyik zugában lehetni is nagy megtiszteltetés. Azért ő azt menten le fogja onnan vétetni.

A két gróf egymás szeme közé nézett. Ez a Krénfy úgy látszik, mégis kezd eszéhez térni.

Pedig csak akkor kezdett még az eszétől eltérni.

Egyik ott ácsorgó inasnak néhány szót súgott fülébe. Valamit erősen magyarázni látszott, azután végig vezeté méltóságos vendégeit díszes termein, egész a téli kertig: ott letépett egy csomó virágot Cynthia grófnő számára, s a világot érzé forogni maga körül, midőn Cynthia az egyik biborpiros cactusrózsát minden gond és számítás nélkül eda

tűzte féloldalt a hajába. Mindez oly tébolyító szépen illik neki!

Innen ismét vissza kellett fordulni s ugyanazon termeken végig haladni az ebédlőig.

A mint a két gróf előment, szótlanul, változatlan arczczal és a mint abba az erkélyterembe beléptek, hol Cynthia az elébb ábrándozni hátramaradt, egyszerre megállt mind a kettő, s mind a két arczon a kaczagáshoz készülő vidámság derűje jelent meg egy pillanatra, Illés gróf egy hahotai hangot is adott, de melyet rögtön félbeszakított, s István gróf zsebkendőjét rántá elő, abba takarta arczát.

Krénfy úr arczképe már akkor ott volt az erkélyszoba falán. Átellenben azon helylyel, melyet Cynthia mutatott neki, mint az ő arczképe hajdani helyét.

Hajdan, mikor még itt laktak a brenóczi grófok, mikor még Illés gróf és Cynthia grófnő kicsiny gyermekek voltak (rossz, makacs gyermek volt mind a kettő), azt az erkélyszobát tartották bünhödő szobának, ide küldték a kis grófot vagy grófnőt, ha leczkéjét meg nem tanulta, ha makacskodott, ha tiszteletlen volt nevelői iránt s egyéb ily dolgokért, a mikért szegény ember fiát jól megverik, s azzal átestek a dolgon. Az ő büntetésök pedig az volt, hogy a bünhödő teremben kellett órákat tölteniök egyedül, játék és mulatság nélkül, néha ozsonna nélkül is. Azért a kis gróf és kis grófnő ezt az erkély-szobát gyermekkorukban elnevezték „csunya szobának". Mikor azután már nagyobbak lettek, Illés gróf már kártyázott és párbajokat vitt, Cynthia grófnő bálba járt és hódolatokat fogadott el, akkor megtörtént néha, hogy

egyik-másik rokonukra megharagudtak, kinek arczképe a családi képtárban függött, s akkor azt büntetésül betették a „csunya szobába“. Elégszer megtörtént, hogy Cynthia grófnő Illés gróf képét, emez pedig hugáét száműzte a csunya szobába, a miből azután sok érdekes, tréfával kezdett, haraggal végzett jelenet támadt elő; Cynthia egyszer meggyujtotta a házat miatta, hogy bezárt arczképéhez nem juthatott; akkor István gróf levétette az ajtót a szobáról sarkaival együtt. Cynthia arczképe azonban eltünt és ő semmi kérésre, semmi fenyegetésre meg nem mondta, hogy az hová lett?

Ebben a csunya szobában akasztotta fel becses képmását Krénfy úr, szemben azzal a helylyel, a mit Cynthia mutatott neki. És a két gróf ezt megpillantotta, minden mesterséges és természetes komolysága daczára is alig birta visszafojtani azt a bőszült vágyat, mely a nevetést erőszakolja, s mely minden indulatrohamok között a legnehezebben leküzdhető.

Vajjon hogy jöhetett Krénfy úr arra a gondolatra, hogy magát a csunya szobába akaszsza fel?

Cynthia grófnő, mintha semmiről sem tudna, sétált nagy lanyhán Krénfy úr mellett, hosszú selyem pilláit sötét szemeire eresztve, s telt piros ajkát ábrándosan lepittyesztve, míg István gróf arczát kendőjébe rejté, Illés gróf pedig nagyokat rándult, egyszer-egyszer félbeszakasztott — ha! kiáltásokat hallatva.

— Valami bajok van a méltóságos uraknak? aggódék Krénfy úr szorgalmasan.

— Oh semmi, felelt Cynthia grófnő. István grófnak náthája van, Illés gróf pedig köhög.

Hm. Ezeknek a grófoknak még a tüsszögésök és köhögésök is egészen másféle, mint a közönséges emberekê.

Ebéd előtt még annyi időnek kellett telni, a mig a brenóczi grófok Krénfy úr előtt a kastélynak eddig zárva tartott osztályát felnyittaták.

Mindössze három szoba volt abban, mely említést érdemel. Az egyikben régi, ó-divatú butorok voltak, a másikban ócska zászlók, öltözetek, a harmadikban mindenféle régi fegyvernemü. A brenóczi grófok hajdan nagy becsben tartották ezeket az ócskaságokat, maga István gróf is emlékszik olyan időkre, a mikor a történeti ereklyékre nagyon büszke volt.

Ez a büszkesége föléledni látszott, a midőn e rég zárva tartott terem ajtaja fölnyilt előtte s ő ismét belépett rajta, s ez apáról fiura hagyott, minden divat és használaton kívüli fényes ékszereket megpillantá.

Krénfy úr vigyorogva állt meg ugyanazon tárgyak előtt, mik a brenóczi grófokat egy fejjel nagyobbakká látszottak tenni; s gondolta magában: „ejnye, ejnye, miért nem adják el a méltóságos urak ezt a sok furcsaságot? szép pénzt bekaphatnának belőlök!“ s ezzel a gondolattal vizsgálgatá a szép drágaköves kardot, emaillos függórák, s vésett tálak gyüjteményét.

István gróf különös büszkeséggel mutatott fel egy buzogányt, mely barna volt már egészen az időtől, csak a gerezdjein látszottak ki az apró arany arabeszkek. Krénfy úrnak is különösen látszott az tetszeni.

István gróf látta, hogy a nagyságos úrnak is van

régiséggyűjteménye s nagylelkű akart lenni, meg akará ajándékozni buzogányával.

E végett elmondá annak historiai sorsát, mint viselte azt IV. Béla idejében egy Maróthi bán, hogy látszik meg a horpadás gerezdjén, melylyel Athlamos tatárvezér sisakját, koponyáját betörte. Sisak és koponya is ott állt mellette. Ugyan ez a buzogány volt az később, mely Róbert Károly szerencsétlen havasalföldi hadjárata alkalmával Bazarád vajda kezébe került, az ajándékozta azt később Blaku bojárjának, ki Báthory István idejében, mint lengyel követ azzal kedveskedett a király legkedvesebb emberének, Zornyrszkynak, míg végre ennek a leányát, a szép Zornyrszka Stefaniát egy brenóczi Maróth gróf Bécsben megismerve, nőül vevé, s a lengyel családi tárban megismeré e buzogányt, és akkor minden egyéb menyasszonyi hozományról lemondva, csupán ezt kérte magának. Igy került vissza a nevezetes műdarab Brenóczra.

Krénfy úr e beszéd alatt jobbra-balra forgatta a kezébe vett buzogányt, nézegette s mikor István gróf elmondta a historicumokat, azt kérdezé tőle:

— Ezüstből van ez?

A nemes úr egy végtelenül hideg tekintetet vetett rá e kérdésre.

— Nem. Vasból van.

Azzal kivette a kezéből a buzogányt, mely pedig valóban tömör ezüst volt s oda állítá vissza helyére. Többet azután nem is beszélt neki ereklyéi felől, hanem csak arra kérte, hogy rakassa azokat mind ládákra és küldje fel utána postán. A czímzetre irja azt, hogy értékök százezer pengő.

(Hm. Talán mégis ezüstből vannak ezek a furcsaságok? . .)

„Messieurs et madames, le diner est servi!"

A kölcsönvett pitvarnok e hivatalos salonnyelven tett hirdetése adott új lendületet a társalgásnak, a kölcsönvett inasok siettek a szárnyajtókat szétcsapni s az ebédlő előfüggönyeit félrevonni.

Krénfy úr egy merész vállalatot kisérle meg. Bátorkodott, mint házi úr, karjával kinálni meg Cynthia grófnőt.

A delnő elfogadta karját, a mi Krénfy urat a büszkeség tetőpontjára helyezé.

A mint igy diadallal vezeti elegáns vendégeit szőnyeges termein át, egyszer csak előtte terem Miska kocsis, azon szurtosan és borzasan, a hogy máskor szokott lenni, s egy fél csizmát hoz a kezében, még pedig úgy, hogy a lyukas talpát tartotta kifelé s mint a vak légy, mely senkit sem néz, csak elkezdi Krénfy úrnak az úri vendégek előtt:

— Köszönteti a csizmadia nagy uramat, nem foltozza meg a csizmát nyolcz garason alul, azt is előre akarja látni.

Krénfy urat majd a guta ütötte meg, közel volt hozzá, hogy ott hagyva Cynthia grófnőt, ott mindjárt felpofozza Miskát. Szerencséjére a kölcsönvett komornyiknak volt annyi találékonysága, hogy nyakon ragadta a kocsist s kituszkolta a szobából, odakinn rátámadva, hogy miért jön ilyen részegen a kastélyba, midőn a nagyságos urat meg nem tudja különböztetni az ispántól.

Krénfy úrnak pedig minden ize reszketett a düh és szégyen miatt. Ha kacagni találnának rajta!

Nem tették azt. A két gróf utazási tervekről beszélt s észre sem látszott venni a kitaszigált cselédet, Cynthia grófnő pedig arról beszélt, hogy milyen nagyon szereti ő a fenyőfák illatát, mikor itt lakott, volt egy nyugágya, mely mindig friss fenyőlevéllel volt töltve, s a mitől más elájul; a fehér szurok szagát többre becsüli bármi illatszernél, s ennélfogva milyen boldogoknak tartja azokat az embereket, akik a vastag terpentint főzik.

Ez a bizarr beszéd kiverte Krénfy úr fejéből a csizma okozta kudarczot; azt hitte, senki sem is vette észre zavarát, hisz az előkelő uraknak nem szokásuk észrevenni a parasztot.

Azután asztalhoz kelle ülni, a mi Krénfy urat ismét újabb zavarba hozta, mert nem tudta, hogy kit illet az asztalfőhez ültetés, István grófot-e, vagy őt magát, mint házi urat. A grófot kínálta elébb, s mint meg volt lepetve, midőn ez azt mondá, hogy az a hely Cynthia grófnőt illeti.

Oh hisz ezt magától is fel kellett volna érnie észszel! Hiszen hallotta már a gróftól, hogy Cynthia a család zsarnoka, kegyencze.

A rossz lelkiismeret sehol sem nyilvánul oly erősen, mint ha felkapott ember ebédel együtt igazi nagy urakkal; Krénfy úr minden perczben megzavarta magát az által, hogy majd István gróf finom franczia modorát akarta utánozni, majd ismét Illés gróf amerikai kényelme tetszett meg neki; ha pedig épen Cynthia grófnőre talált tekinteni, akkor megállt lelkében a gondolat és kezében a villa; ez nem azon prózai tünemény, melyet hétköznapi nyelven evésnek neveznek, ez költészet, ez plastica, ez ideál, mint a lepkék méz-szívása, mint a galam-

bok szem-szedése, mint a mythoszi istennök ambrozia-szürcsölése.

Cynthia grófnő semmi húsfélét sem eszik. Az vadítja az embert. Az eszme maga is borzasztó egy nőre nézve. A farkasokkal, rókákkal állani egy koszton. Ha ránéz Krénfy úr, neki ad igazat. Illés gróf ellenben csupán húsfélét eszik és pedig sokat, és nem látszik rajta, hogy rág valamit. Egyik kezében a kés, másikban a villa, egy percz alatt összevágott, el is takaritott mindent, a mi előtte volt. És ennek is igaza van. Az evés egy szükséges prózai, unalmas dolog: czélszerű azon minél rövidebben általesni.

István gróf csak vizet iszik s minden evése abból áll, hogy a mely étel mellett rizskását talál, azt leszedi, s a mártásokat kenyérszeletekkel felitatja. Csupa merő rendkivüli emberek! Mennyire különbözik evésök is más közönséges emberétől, a ki az evés dolgát gyönyörüségnek találja s egymásnak jó étvágyat kiván.

Illés grófnak ezenfelül még az a rendkívülisége is van, hogy a társaságot azzal mulattassa: ez vagy amaz ételt mivel szokás páczolni, micsoda szerekkel teszik azt a bort édessé, pezsgővé, nehézzé; mitől lesz ez a sajtnemű olyan sárga; mivel hizlalják ezt a tekenős békát, hogy olyan fehér legyen a húsa? s több efféle izletes dolgokat, a miknek tudása után kedve volna az embernek, mind ezket a dolgokat kihajigálni az ablakon, és nem enni egyebet száraz kenyérnél. Illés gróf azonban mindezt igen jó tréfának tartja. Igazi yankeeötletek. István grófnak elég nagyszerű alkalma van ilyenkor bebizonyíthatni, mennyire tud arczá-

val nem csak szivén, de gyomrán is uralkodni, a mi Krénfy úrnak kevésbbé sikerül; ő majd kékül, majd zöldül, a mint Illés gróf észrevételei folytán villára szúrt legizesebb falatjait visszateszi a tányérra s úgy szeretné, ha gondolatait ő is azon tündéri mezőkre tudná vinni, a hol Cynthia szép lelke jár, s a hová nem hallatszanak Illés gróf rendkívüli chemiai és technologiai ismertetései.

Krénfy úr egy tál császármadár felhozatala alkalmát meg akarta ragadni azon czélra, hogy egy régen kigondolt áldomást igyék a brenóczi Maróth grófok és Cynthia grófnő egészségére, a midőn az igazi pitvarnok, Jakab, besompolyogva a bérencz inasok között. egy levelet hoz a kezében s azzal urához iparkodik közelíteni. A bérencz pitvarnok észrevette a fiut, s attól tartva, hogy az is valami ügyetlenséget jön elkövetni, útját állta, s kérdőre véve, hogy mit akar?

— Ez a levél nagyon sürgetős, stafétán jött, az van ráirva.

— Nem tudod, te féleszü, suttogá, karjába csipve az ideiglenes pitvarnok, hogy becsületes pitvarnoknak a levelet, mikor vendégek előtt adja át, tálczára kell tenni.

Jakab megértve az etiquette-szabályt, kifordult a konyhába, felfedezett valahol egy nagy huszonnégy személyre való teacsészés tálczát s arra téve a levelet, úgy hozta azt vissza az ebédlőbe.

— Nagyságos, — méltóságos, — ez a levél . . . hebegé odatartva az asztalra a tálczát levelestül. A jámbor azt is feledte, hogy kinek hozta azt?

Az asztalnál ülők természetesen mind a levélre tekintettek, melynek borítékczímje oly szép göm-

bölyű betűkkel volt írva, mint a felfűzött gyöngysorok.

Ezt az irást mind a négyen látszottak ismerni, mert az a rögtöni arczváltozás, a mit e sorok látása előidézett, elárulá meglepetésöket.

Legfeltünőbb volt e hatás Illés gróf arczán. Mintha valami belső tűz a viaszmázt egyszerre leolvasztotta volna róla, minden vonása megelevenült, fellázadt, összerándult; ő volt az egyetlen, a ki a levél után nyult, a ki elvette azt a nagy tálczáról, indulatosan megfordítá mindkét lapjáról előre hátra s azután oda adta azt Krénfy úrnak, ki alig merte eléje kinyujtani kezét.

— Ez önnek van írva.

Krénfy úr csak tétovázva merte elfogadni a levelet.

— Tessék. Önnek szól.

— Oh könyörgöm. Én nem állok ezen úrral semmi összeköttetésben, mentegetőzék az elhalványult férfi, én nem tudom, miért irhat ő énnekem.

— Hisz ön még azt sem tudja, hogy ki irja e levelet?

— Oh igen, kérem alássan, ismerem jól ezt a hátrafelé dülő irást, így nem ír senki rajta kívül. Ez a levél bizonyos Tarnóczy úrtól jön.

A mint ez a név ki volt mondva, egyszerre visszanyerték a grófi vendégek előbbi nyugalmukat s Illés gróf menten elkezdett egy adomát közrebocsátani: hogyan etette ő meg több nagy urak társaságában egy lateinerrel a bogáncsfejeket árticsóka helyett, a mire Cynthia grófnő azt jegyezte meg, hogy vannak lények, a miknek

a bogáncskóró ideál; István gróf mosolygott a tréfás szóváltásra; csak Krénfy úr reszketett még egy kicsinyt, ha arra a levélre gondolt, melyet olvasatlanul dugott asztalkendője alá; mígnem arra a gondolatra jött, hogy talán nem is ezek a brenóczi grófok azok, a kik a Tarnóczykkal örök viszálkodásban éltek és nem Cynthia grófnő az, a kibe egy vakmerő Tarnóczy szerelmes lenni merészelt és nem ezen Illés gróf az, a kinek a temporába lőtt ugyanazon kalandor ifjú ugyanazon ügy miatt.

Az egész ebéd igen vigan ment azután végbe, a kölcsönös toasztok nem vesztek kárba; Krénfy úr maga olyan jókedvű lett, hogy még zongorázott is ebéd után, egészen Lisztet utánozva feje hajigálásával. Illés gróf komolyan állítá, hogy valami nyilvános hangversenyben kellene hallatnia magát. Elhitte. A zongora is valami fölséges! Azt is elhitte.

— Oh, hát még az, a mit Cynthia grófnő szobájába vitettem! hetvenkedék a derék úr. (Ez a zongora is bérbe volt véve.)

Illés gróf említé, hogy Cynthia grófnő gyönyörűen zongorázik.

Krénfy úr a hetedik égbe készült, ha e bájos ujjaktól néhány accordot hallhatna.

Cynthia grófnő mosolygott és engedett; átment az egész társasággal a neki szánt vendégi lakosztályba, helyet foglalt a fehér gyökérfa-zongora előtti causeuse-on, s bűbájos ujjait végig futtatá az ábrándos hangszeren, valami felismerhetlen dallam változatait adva elő.

— Ah superb! ah fameus! sóhajtozék Krénfy

úr, fejével ütve a taktust, mint a hogy affektált ábrándozók szokták, a midőn legnagyobb elragadtatása közepette karja alá nyúl Illés gróf, azzal a száraz, hideg automat kézzel s azt súgja fülébe, hogy jöjjön csak egy kissé a szomszéd terembe.

István gróf a másik felől fogta meg Krénfy úr karját, s így vezették ki szépen három-négy termen keresztül, a hol nem hallhatta az ábrándos zongora-hangokat többé, s ott leültették magok közé, midőn egyedül voltak s ott azt kérdezte tőle Illés gróf röviden és szárazon:

— Uram, mi volt azon levélbe irva?

Ha Krénfy úr birt volna azzal a középkori, furcsa tulajdonnal, mit lovagiasságnak neveznek, erre a kérdésre ilyenformán felelt volna:

— Uram, a levélre azért ütnek pecsétet, hogy annak tartalmát csak az tudja meg, a kihez czímezve van. Az én leveleim tartalma engem illet és ahhoz önöknek semmi közük nincsen. Ha nem tetszik önöknek ez a válasz, tudok a kertben egy szép kis magányos helyet, a hol valemelyikünk, a ki sértve érzi magát, háboríthatlanúl elégtételt vehet.

Szerencsére Krénfy úrba ebből az ábrándos szenvből egy cseppnyi sem szorult; Illés gróf sem intézett volna hasonló kérdést más bárkihez. Az érdemes úr szép nyugodtan keblébe nyult, kivette a levelet és odaadta Illés grófnak, hogy olvassa el.

Egy negyed óra mulva azután a három úr visszatért ismét azon teremhez, a hol Cynthia grófnőt a zongoránál hagyta.

Már nem zongorázott a grófnő, sőt ott sem

volt már. Jakab a pitvarnok értesíté az urakat, hogy a méltóságos kisasszony visszament a vendéglőbe, az uti holmikat ide szállítandó, s társalkodónéjának meghagyta, hogy addig zárja be a zongoraterem kertre nyíló ajtaját. A grófnő nagyon sensitive a nyitott ajtók ellenében.

A gróf urak ezt igen helyesnek találták s Krénfy úrral nagy hálálkodások közt kezet szorítva, ők is visszamentek a vendéglőbe.

Öt percz mulva jött Illés gróf pitvarnoka, a ki Krénfy urat annyiszor felköltötte az éjjel, hozott ötven aranyat s azokat urai parancsából az úri cselédség között kiosztotta. Egyszersmind tudatá Krénfy úrral urai üdvözletét, kik sajnálják, hogy nem vehetik tovább igénybe vendégszeretetét, miután még ez óranegyedben visszaindulnak Bécsbe.

Krénfy úr annyira nem volt ura indulatainak, mik e rögtöni utazás fölötti sajnálatból eredtek, hogy még a vendégpitvarnoknak is elfelejtett ajándékot adni, a miért ez viszont elfelejtett minden szép üzenetet, a mit Krénfy úr a méltóságos urak és Cynthia grófnő számára küldött.

A hintók már készen álltak a vendéglő udvarán, felpakolva bőrládák, kalaptartók, nyeregben az előfogatosok, köpenyegben a hajduk.

Illés gróf, Cynthia grófnő a fogadó belső szobájában voltak együtt. István gróf egy mellékteremben.

Cynthia látta, mint veszi fel Illés gróf úti köpenyét; Illés gróf is látta, mint készül el Cynthia grófnő othoni piperéjével. egyik sem szólítá meg a másikat.

István gróf egy kis asztalnál ült és patienceozott. Azt a nagy Laudon-patienceot játszotta két tuczat kártyával, a mi olyan érdekes és figyelemvonzó, a mire őt maga Soult maréchal tanította, a ki szinte szenvedélyes patience-játszó volt. A nagy emberek mind igen szenvedélyes patiencejátszók.

Mikor Illés gróf az utolsó gombot bekapcsolá kamasliján, a postakürt épen akkor szólalt meg az ablak alatt.

— Készen van ön az útra? kérdé Cynthiától.

— Én? — Nem.

— Úgy jó volna, ha sietne, mert ön miatt késni fogunk.

— Én mit sem tudok az útról.

— De én tudok. Rögtön vissza kell mennünk.

— Miért? Nem értem az okát.

— Kegyed kiváncsi.

— Nem vagyok az. Ön mehet, mikor akar, de én itt maradok.

— Itt? Hol?

— Ebben a vendéglőben.

— Csodálatos! És miért maradna ön itt, ha én és István gróf utazunk?

— Én nem azért jöttem ide, hogy a brenóczi uradalomnak pusztulását megünnepelni segítsem; nem azért követtem önöket ide, hogy egy bolonddal többet megismerjenek, hanem azért, hogy anyám sírját meglátogassam, a hol hat év óta nem voltam.

A grófnő deli arcza büszke méltósággal fordult e szavak alatt testvéréhez, s csak az utóbbi sza-

vaknál szemeibe tóduló köny kényszeríté, hogy szempilláit e büszke szemekre lezárja.

Illés gróf hideg gúnynyal tekinte rá.

Cynthia grófnő megbánta, hogy érzékenységet mutatott s azután hanyag nyugalommal veté hozzá:

— Én nem kívánom öntől, hogy nekem higyjen. Gondolja azt, hogy csak komédiázok, hanem azután gondoljon arra is, hogy igen jól komédiázok.

Illés grófban forrni látszott e szóra az automatokban nem sejtett vér. Közelebb lépett Cynthiához.

— Ön már fenyegetett bennünket egyszer ezzel a szóval.

— Azt ujra teszem. Önök én velem tehetnek, a mit akarnak, de akkor én is teszem azt, a mit akarok. Önök a brenóczi grófi név büszkeségét emlegetik előttem. Büszkeségem nekem is van elég és ahoz nem szabad közeliteni senkinek. Ha önök engem szabad akaratomra hagynak, ha nem leskelődnek, nem gyanakodnak utánam, fogom tenni azt önkényt, szabad akaratból. a mivel ennek a chimaerának, ennek a képzelt brenóczi nagy névnek tartozom; ha önök azt mondják: ehez, vagy ahoz az emberhez ne szóljak, mert az a brenóczi névnek kisebbítése, nem fogok szólani; de ha erővel, erőszakkal akarnak kényszeríteni, ha mint gyermeket ma ide, holnap oda akarnak hurczolni, akkor elfeledem azt, a mit igértem, és eszembe fog jutni az, a mivel fenyegetőztem.

— Ön azzal fenyegetett bennünket, hogy ha aka-

ratát erőszakoljuk, el fogja hagyni szülői házát és színésznő lesz.

— Igen. Én nagyra becsülöm azt a társadalmi állást, szemeim előtt semmi megaláztatás sem lenne az; de jól tudom, hogy annál irtózatosabb dőfés volna ez a ti büszkeségteken, a brenóczi büszke néven; mert ugyanazon Brenóczi Maróth Cynthia grófnő neve alatt lépnék oda, a mit az anyakönyvben kaptam. Ezt mondtam és hidd el, hogy meg fogom tenni. Mikor először mondtam, kaczagtál rajta, mikor most mondom, nem kaczagsz. Én jól tudom, hogy szép vagyok, hangom tiszta, csengő indulataimmal tudok bánni, bizton hiszem, hogy szerencsét fognék csinálni e merész pályán is; de ha ellenkező volna az eset, ha kikaczagnának, kicsúfolnának, hallatlanul, az a brenóczi névre csak nagyobb baj volna, mert akkor gúnyt is hoznék reá. Pedig megteszem.

Illés gróf összefont karokkal dült a szék karjára, melyen Cynthia hevert s legnagyobb nyugalommal beszélt bátyjához.

A gróf szájában kialudt a szivar. Összemorzsolta azt s nem gyujtott másikra.

— Önnek bizarr eszméi vannak, Cynthia. Kész vagyok elhinni, hogy ön mindenre képes és lemondok minden hatalmaskodásról. Ön, mint mondá, anyja sírjához akar menni?

— Igen, anyáméhoz. (Illés grófnak más anyja volt.)

— Ez a bizonyos hely Felső-Maróthon van?

— Igen, Maróthon, a hová anyámat méltatlanul számüzték, a hol szenvedett tőlem távol.

— Ezt nem vitatom. Az a hely ide egy óra járás-

nyira van. Ön hihetőleg kedves dolognak találandja a következő éjszakát azon házban tölteni, a hol anyja meghalt?

— Kétségtelenül.

— Önnek atyja ott fog önnel maradni.

— Ha nem borzad azoktól a szobáktól.

— Oh, nincsenek ily gyöngeségei. Nekem azonban megbocsát ön, ha az alatt utamra megyek; együtt nem maradhatunk.

— Nincs okom tartóztatni.

— Igen jól van. És már most egy okos szót, Cynthia. Ha épen komédiásné akarsz is lenni, előttem ne játszál komédiát. Én keresztül látok rajtad és azt is tudom, a mit gondolsz. Te nem azért akarsz Maróthra menni, vagy itt maradni, hogy ot mezei virágokat keress, s azokat koszoruba fond, hanem: elmondom miért. Te ma az ebéd felett egy levelet láttál átadatni ennek a filkónak oda fenn. Az irást megismerted te is, én is. Láttad, hogy a postabélyegre kívül Strassbourg volt nyomva. Tudod jól, hogy ebből mi következik most?

Cynthia kínos hallgatással inte tagadólag.

— Mondtam azt neked, szólt Illés csaknem susogva és odahajolva hozzá, hogy ha ezen emberről le nem mondasz, én azt az embert megölöm!

Cynthia halkan susogva rebegé:

— Azt nem engedi megtörténni Isten.

— Az meg fog történni. Egyszer már találkoztam vele, akkor neki kedvezett a szerencse. Különös szerencséje volt. Ez nem fog másodszor lenni. Te tudod jól, hogy én Strassbourgig egy órai alvás kedvéért sem állapodom meg. Lemondasz-e?

— Nem; felelt Cynthia határozottan s volt bá

torsága sötét szemeinek bátyja félelmetes tekintetével találkozni.

— Nem mondasz le, hanem így gondolkozol: bátyám nem járhat sebesebben, mint a postaszekér, elmaradok Maróthon, onnan levelet irok Tarnóczynak, hogy menjen Strassbourgból és hová menjen és bátyám ismét keresheti őt egyik világ végitől a másikig, úgy-e így van?

— Én felfogadtam, susogá Cynthia, hogy meg fogom gátolni találkozástokat.

— Jól van. Igazságos akarok lenni irántad. Tudtad, hogy egy másodszori találkozásunkból vagy ő vagy én nem jön élve vissza, és sem azt nem akarod, hogy én öljem meg őt, sem azt, hogy ő öljön meg engem. Ezt elismerem. Nem szokatlan dolog. Tapasztaltam is több izben, hogy Tarnóczy csaknem azon órában távozott el valamely városból, a melyben épen ráakadtam; ez a bujdokolás egy ellenfél elől rá nézve nagyon kínos lehet, mert ő bátor ember. Kár, hogy nem más viszonyba hozta őt a sors velem. Most az egyszer találkozni fogok vele. Igen, igen, most nem fog kijátszhatni. Te így okoskodtál jó leányka: a míg az én bolond bátyám felhányja Strassbourgot, mint egy szénaboglyát, vagy mint egy megyei archivumot, olyan embert keresve, ki álnév alatt él ott, az alatt ez régen megkapta az intő levelet az ismerős betük alatt, odább állhat. Hanem ezúttal nem fog odább állani.

— Azt nem hiszem.

— Hidd el. Be fog várni, mert kénytelen vele. Adott szava, hűsége ellenére.

— Úgy valami irtóztatónak kellett vele történni.

— Nem történt biz azzal semmi borzasztó, csu-

pán csak becsukták valami ki nem fizetett adósságért, a mit úgy hiszem játékban veszte, s most onnan ír a börtönből ennek a régi vampyrjának, hogy Tarnóczy birtokaira, illetőleg testvérjeére, küldjön neki bizonyos összeget, hogy ebből a fatális helyzetből kiszabaduljon.

Cynthia arcza még fehérebb lett, mint azelőtt volt. Alig látszott rajta, hogy él.

— Ez a pimasz odafenn el hagyta e levelet olvasnom, folytatá Illés gróf, a miből meggyőződtem, hogy az én emberem elölem nem menekülhet. Te hiába intenéd, mert onnan nem eresztik; pénzt sem küldhetnél neki, mert nem tudod, mennyiért van bezárva. Krénfy természetesen egy batkát sem koczkáztat, — már csak iránta való szivességből sem. Most én tehát azt teszem, hogy elmegyek Strassbourgba, felkeresem azt a hitelezőt, a kinek tartozik, magamhoz váltom kötelezvényét, abból csinálok két töltést két pisztolyba, oda állok a börtön ajtajához s mikor kilép rajta, engem fog legelőször meglátni; és azután nem válunk el egymástól többet, mint élő emberek.

Cyntha ajkain az iszony rebegése tört ki.

— Oh te iszonyú ember vagy, Illés.

— Nem vagyok az. A legszelidebb, a legnyugalmasab ember vagyok. Csak egy szavadba kerül és az egész szomorú tréfának vége van. Mi elnevetjük magunkat és azt mondjuk, hogy csak bohóskodtunk. Csak ezt a rövid szót kell kimondanod: „lemondok" és én megfordítom rögtön utamat; lemegyek Erdélybe vaddisznó-vadászatra és úgy elfelejtem az egész dolgot, mintha soha meg sem történt volna, s ha valaki elő találja hozni előttem

Tarnóczyt, azt mondom, soha sem hallottam hirét. Nekem egy szavad elég. Ha te e szót kimondád, biztosabb vagyok felőled, mintha annak a kolostornak kulcsait hordanám magammal, a melybe be vagy zárva.

Cynthia hallgatott.

Illés gróf uti köpenyét vevé vállára. A postakocsis újra trombitált.

— Kedves Cynthia, az idő siet. Nekem menni kell. Gondolkozzék, hogy valamit válaszoljon, míg el nem indultam, mert azután késő lehet.

Cynthia megfogá Illés kezét, s kérő tekintettel emelte hozzá szemeit.

— Adjon ön egy napi határidőt.

— Sok lesz.

— Csak holnap reggelig . . .

Illés gróf megnézte óráját.

— Jól van. Nem bánom. Holnap nyolcz óráig elvárok a válasz után. Én előre megyek a székvárosba s ott nyolcz óráig bevárom önöket, István gróf és ön Maróthon maradhatnak az éjjel, a hol nekem nincs mit keresnem. Az én anyámnak nincs sírhalma, mert az a tengeren halt meg, s a hullámok közé temették. Ön tökéletes ura eszméinek és tetteinek holnap nyolcz óráig; ha négykor felkelnek, hétre már találkozhatnak velem. Egy órát engedek előre nem látott véletlenségekre. Gondolkozzék komolyan arról, a mit mondtam. Adieu!

Illés gróf betekintett még atyjához is, mielőtt eltávozék, megkérdezé: kijött-e a nagy patience? fölfedezte, hogy egy alsó az asztal alá esett, azért nem jöhet ki a játék, a miért István gróf véghetlenül le volt kötelezve.

Azután tudtára adá, hogy a hintók már be vannak fogva, Cynthia szólni fog, ha indulni kell és tudni fogja, hol álljanak meg, a mire István gróf azt mondta, hogy igen jól van, s nagyon megörült, midőn Illés gróf eltávoztával újra kirakhatta kártyáit s nagy örömére az as-ok mind alsó sorba estek.

V. Estétől reggelig.

Tiz óra lehetett este, midőn István gróf és Cynthia kocsijai elindultak a brenóczi fogadóból. Cynthia grófnő mélázva nézett ki hintaja ablakából a kétfelől elmaradozó házikók sötét ablakaira. Milyen boldog emberek lakhatnak azokon belül!

Ezek a felsővidéki falvak nem úgy kezdődnek és végződnek, mint mások; messze a helységtől előtünik újra egy-egy távol eső ház és azután ismét sürü erdő folytatása következik, s ismét egy kis házikó, mely még mind azon faluhoz tartozik.

Egyszer az útfélen egy olyan házikót pillanta meg a grófnő, melynek nem volt teteje, s melynek ajtaja előtt egy csoport férfi, asszony, gyermek sírt és jajveszékelt.

István gróf hintaja hirtelen elporzott a sopánkodó tömeg előtt, hanem Cynthia megállítá a magáét s oda küldé inasát, hogy tudja meg, mi bajok.

A baj igen egyszerű volt. A ház leégett tavaszszal; a gazda itthon hagyta leányát, hogy míveljék a kicsi telket, maga és fiai pedig elmentek az alföldre kaszálni, aratni. A mi kis pénzt így sze-

reztek, azon vettek építéshez való szereket és egy pár lovat a gazdasághoz. Szerencsétlenségökre azok lopott lovak voltak, benne veszett a pénzök. A gazda bújában megbetegedett; füstpénz, dézsma, robot tartozásban maradt; ezekért most az árendás elkótyavetyéli tőlök a háztetőhöz való épületszereket, a jámborok az Isten ege alatt maradnak a leégett házban.

Cynthia mélyen felsóhajtott. Tehát még a gunyhókban is van boldogtalanság!

Épen tizenegy óra volt, midőn a maróthi kis lakba behajtattak. Szerény kis mezei lak volt az, három szobával földszint, ugyanannyival az emeleten. E kis lakot Cynthia anyja saját költségén építteté s leányának hagyományozta, ilyenformán azt, mint Cynthia magántulajdonát, nem lehetett az eladó levélbe foglalni.

A ház külseje valami oly csendes, zárkózott képet mutat. A téli zöld repkény már a háztetőt is benőtte s szabadon fonta indáit a bezárt ablakredőnyökön keresztül, jeléül annak, hogy azokat régóta nem nyitották már ki. A párkányzaton a vastag levelü fülfü zöld rózsái tenyésztek, a kert utai mellett elhatalmazott a puszpáng, a thúják csoportozatai is megnőttek már a ház előtt . . . Mind, mind az emlékezet növényei, mik nem hullatják el örökzöld leveleiket, mik nem lesznek hűtelenek a földhöz az elmuló nyárral.

A háznál csak egy vén kulcsár lakik, vén feleségével, ugyanazon szobában, melyben husz év óta laktak; öregek voltak már akkor is, Cynthia soha sem ismerte őket ifjabbaknak.

Milyen nagyon örültek mind a ketten, hogy

Cynthia grófnőt megláthatták újra, hogy mondogatták egymásnak, a mint a kandallókban szitották a tüzet: „hogy megszépült, akkor is milyen szép volt, de akkor mégis sokkal vígabb volt.

Ilyen, évek óta nem lakott házakból olyan nehezen akar kiengedni a hideg; a kandallóban vígan lobogott már a tűz és mégis olyan hideg volt minden szobában.

István gróf a földszinti hálóteremben telepedett le, a honnan egy csigalépcső vezetett ismét fel az emeleti szobába, melyet Cynthia foglalt el társalkodónéjával.

István gróf föltette magában, hogy addig nem fog elaludni, míg Cynthia le nem fekszik. Illés gróf nagyon rábizta, hogy leányának minden mozdulatára vigyázzon, bár ha nem veteti is észre, hogy vigyáz, vagy gyanakszik.

Ez igen könnyü volt olyankor, midőn csak egy lépcsőn lehetett lejönni azon hálószobából, azon felül az udvaron egy nagy szelindek őrködött, mely minden neszre ébren volt.

István gróf odavitette asztalát a kandallóhoz s lábait felrakva annak párkányára, nagy nyugalommal keverte és rakta kártyáit, néha-néha megállva, hallgatózni.

Cynthia, a mióta megérkeztek, folyvást jár alá s fel a felső teremben, mely épen István gróf feje fölött van, léptei majd lassúbbak, majd sürübbek; egy perczre meg nem áll.

Egyszer mégis abba hagyja a járkálást s leküldi társalkodónéját a kulcsárhoz, hogy készíttessen számára vacsorát, mert ő éhes.

István gróf ezen nagyon csodálkozott, mert alig

pár órája, hogy ama nagy vendégségtől felkeltek. Hanem utoljára ez mégis megnyugtatta, a ki éhes, az nem igen lehet kétségbeesve.

Félóra mulva egy szép sült csirkével tért vissza a kulcsárné s azt Cynthia grófnőnek felvitte.

Nemsokára a társalkodónő visszahozta az üres tálat, csak a puszta csontok maradtak rajta. Cynthiának jó étvágya van ma, gondolá magában István gróf a tizenhatodik patience közepett.

Cynthia grófnő pedig ez alatt az ablakban ült s oda csalogatva a nagy szelindeket, annak hajigálta apró darabokban az egész sültet. A kutya nagyokat ugrott örömében s fülhegyeit és farkát csóválta e kedves mulatságra.

Azután ismét újra kezdődtek a léptek a felső szobában és szakadatlanul tartottak órahosszat. István gróf ásított és újra kezdte a kártyavetést.

Odafenn a felső teremben kezeit tördelve jár megnyugvás nélkül a boldogtalan hölgy, néha felsóhajtva keservesen:

— Oh anyám, édes anyám . . .

Még csak arczképe sem maradt fenn a meghalt nőnek, melyhez fordulhatna, melytől erőt, tanácsot, vigasztalást kérhetne nagy szorongattatásai közt. Egészen magára van hagyatva.

Lemondani nem tud, nem akar, nem szabad.

Segítséget nem lát sehol, senkinél, semmiben.

Vagy testvére fog elveszni, vagy kedvese, vagy ő maga. Ez a hármas út kijárása.

Ha pénz volna kezénél, talán segíthetne vele; de azt is kitől küldené és hová, hogy testvérét megelőzze?

Mindössze kétszáz forintja van chatouilljában,

az nem lehet elég. Azt sem bízhatná senkire. Illés megelőzné és ha megelőzi, akkor találkozniok kell és akkor egyiknek vége van.

— Oh anyám, édes anyám . . .

A hold arcza előtt épen oly nyomtalanul mennek el ezek az alaktalan felhők, mint az övé előtt az alaktalan gondolatok.

Most egyszerre egy nagy sötét felhő vonul a hold elé s hosszasan elsötétíti a tájat. Ezek a sötétség perczei egy erős gondolatot adnak Cynthiának.

A legmerészebb út a legegyenesebb és a legegyenesebb a legjobb.

Egy közönséges lélek azt tenné az ő helyzetében, hogy azt mondaná testvérének, miszerint lemond és azután iparkodnék hasznára fordítani azt a bizalmat, melylyel az szilárd igéretében megnyugodott. Cynthiának e gondolat egy perczig sem jutott eszébe.

Hanem így gondolkozott· Vissza fog menni ez órában Brenóczra, — egyedül, — gyalog; — fel fogja keresni Krénfyt, — saját lakán, — éjszaka, — magánosan; — el fogja neki mondani rettegését, őszintén, — világosan; — fel fogja szólítani, hogy a kért összegről rögtön küldjön váltót a strassbourgi kereskedőhöz; — átadja a magántárczájában levő kis összeget neki; — s leköti, átírja, eladja neki maróthi kis jószágát, ékszereit, mindenét . . .

Oh a szegény nőnek, midőn e háborodott eszméket kigondolta, nagy okai voltak magában felfelsóhajtani: „oh anyám, édes anyám".

Hogy mindezt hogy fogja kivihetni? arra nem gondolt többé.

Uti óráján már tizenkettőre jár az idő. Sietnie kellett.

A mellékszobában társalkodónéja aludt már; alulról sem hallatszott semmi nesz, István gróf is bizonyosan lefeküdt.

Cynthia fejére burkolta shawlját, tárczáját keblébe dugta s a nyitott ablakon körültekintett.

Jól tudta, hogy az egész délkeleti házfal be van futtatva a folyondár bércse (clematis) erős indáival, azok bizonyosan meg fogják őt bírni. Nem csalódott; az ablakból igen könnyen lejutott a földre. Szerencsére a hold egészen felhők alá volt borítva.

Azon perczben, a mint a földre ért, nagy rohanva futott felé a házőrző szelindek. Cynthia meg sem mozdult előtte, magához várta szótalanul s midőn odaért hozzá, egyszerre lehajolt, kinyujtotta kezét szeliden s megsimogatta vele a kutya fejét. A nagy izmos eb, a helyett, hogy bántotta volna, előbb meglepetve állt meg előtte, azután hizelgő nyüzsgéssel csúszott lábaihoz s a fejét simító kezet nyalogatá.

Cynthia egy sziszszenéssel sem árulá el magát. Lehet, hogy az eb rohanása figyelmessé tett valakit. Igy azt fogják gondolni, hogy valaki a háziak közől jár az udvaron.

A kertre nyiló ajtó nem volt bezárva. A ház árnyékában könnyű volt oda kerülni; a mint az ebet elhallgattatá, csendesen besuhant a kertbe.

Ott fehérlett egy szomorú kődarab a sötét myrtuszbokrok között. Ez volt az ő anyja sírköve.

Itt már szabad volt sírni.

Odarohant, leborult a begyepesült földre és sírt

szive mélyéből, lelke keservéből, elpanaszlá néma könyeivel anyjának mondhatlan bánatát és kérte szótalan fohászával, hogy legyen segítségére ez órában, ez éjszakában, e magános útjában.

És azután megerősödött szívvel kelt fel onnan. A mint feltekinte, ime a nagy házi eb ott ült mellette.

— Kondor! susogá a grófnő, s a nagy, veszedelmes állat farkát csóválta, midőn nevén hallá magát szólíttatni.

A kertből egy hidon kellett átmenni az útig; midőn Cynthia onnan viszatekinte, látta, hogy a szelindek utána megy. Gondolta, hogy majd elmarad a házakon túl. Hanem a kutya kikisérte egész az útig és a mint kiértek az erdők közé, akkor egészen melléje simult és fejét oda dörzsölte hozzá barátságosan és fogait hizelegve vicsorgatá fel rá, mintha mondani akarná neki: „látod, milyen szép, erős, fehér fogaim vannak, ne félj ám semmit, hogy igy egyedül jársz, majd veled megyek én".

És valóban jól eshetett e jámbor vadállat barátsága e perczben Cynthiának. Az út mindenütt sürű erdők között vezetett el, a fenyőerdők árnyéka nappal is hasonlít az éjszakához. Olyan neszes a csöndesség éjjel a vadon közepett, néha egy-egy száraz galy esik le a fáról, mely csörömpölve hull a haraszt közé, a szél úgy sóhajt sürű lombokon keresztül s a hold árnyékot vet a fák közől az útra, úgy tetszik, mintha ott csupa élő alakok mozognának, minden nesz olyan ismeretlen . . . Milyen jól esik, ha van egy élő lény ilyenkor közel, melyhez beszélni lehet, s mely úgy szeretne felelni, biztatni, hogy ha tudna.

Egy helyütt egészen elmélyed az út a sűrű gyalogfenyők közé; a mint ott egy beárnyalt odvas fa mellett kelle elhaladni, mely csaknem az út mellett áll, egyszerre elkezdett az eb gyanakodva morogni, néhány lépést előre szaladt, ottan megállt s azután haragosan csaholni kezdett a fára.

Cynthia figyelmesen tekinte oda s a sötétben észrevevé, hogy egy férfialak támaszkodik annak a fának, két kezével görcsös botjára támaszkodva.

A szelindek Cynthia elé veté magát s dühösen ugatott az alakra.

Cynthia odalépett a kutyához és elcsitítá, s azután erős, bátor hangon szólítá meg az alakot.

— Ki az? Jöjjön elő!

— Hát ki volnék? szólalt meg egy durva, mérges hang. Olyan ember vagyok, a ki az úton szokott lakni. Az országút mindenkié, nekem szabad itt lennem.

Cynthiának meg kellett fogni a szelindek örvét, hogy az rá ne rohanjon a beszélőre. A grófnő most egész nyugalommal szólt az emberhez.

— Jó barátom; nem mondhatná meg nekem, messze van-e még ide Brenócz?

— Elég messze, volt a daczos válasz.

— Nem lenne szíves engem odáig elvezetni?

E bátor felhivásra valamit dörmögött magában az alak, azután fenhangon azt mondá:

— Nem bánom. S ezzel előlépett a sötétből a holdvilágra.

Valóban nem volt olyan külseje, mely különösen ajánlja arra, hogy éjfél után sötét erdőn keresztül egyedül vezettesse magát vele az ember egyik falutól a másikig.

Az a vén csavargó volt ez, a ki Kallósfalván rá akarta lázítani a népséget a magtárra.

— Elvezetem az ifjasszonyt, dörmögé még egyszer közelebb lépve Cynthiához, kinek nagy bajába került meggátolni a szelindeket, hogy rá ne rohanjon e vad kinézésü férfira.

— Tehát menjen egy kissé előre, mert ez a kutya úgy haragszik az idegenekre.

A csavargó dörmögött és megfogadta a szót; nagy léptekkel indulva meg a kősziklás úton, útközben vissza-vissza tekintgetett az utána jövő hölgyre, kérdezgetve, ha bir-e vele lépést tartani.

— Oh igen, csak siessünk; válaszolt Cynthia, ki a sebes menetekben annyira át volt hevülve, hogy shawlját kénytelen volt levetni fejéről s félkarjára venni. A gyémántos karperecz úgy ragyogott karján a szép holdvilágnál.

A vén csavargó most még többször nézett vissza, s szemei mindannyiszor megakadtak azon a fényes ékszeren.

Az éjszaka olyan csendes volt, a táj olyan elhagyott, ők oly egyedül az erdőben.

Egyszerre valami gyermeknyöszörgés üté meg Cynthia fülét az út mellett, valami nem panaszos, csak önkéntelenül jövő nyögés; a hölgy odalépett: egy kődarab mellett valami három éves fiucska üldögélt, külsejére alig nagyobb egy csecsemőnél s ott sirdogált egymagában.

A grófnő megállt érte, bármennyire sietett is.

— Mi bajod? kérdezé, elvonva a gyermek kezét siró szemeiről, hogy arczára láthasson. Szép kis szőke fiucska volt

A gyermek nem értette azt a nyelvet, a mit a kisasszony beszélt, csak egyre sírt.

— Kérdezze meg, hogy mi baja? miért van itten? szólt Cynthia vezetőjére, mire az kemény hangon förmedt rá a gyermekre, valamit kérdezve tőle.

A gyermek sírástól félbeszaggatott hangon hebegett rá feleletet, a míg a csavargó görcsös botjával fenyegetni látszott, ha nem beszél.

— Azt beszéli a poronty, magyarázá azután a csavargó, hogy az apja, anyja mind halálán van, őtet meg a többi testvérét szétküldözték, hogy menjenek a világba, holnap eltemetik az apját, holnapután eladják a házát, s most ez sír, mert nem tudja, hogy merre van a világ? — Gyerünk ifjuasszony, nem tartozik ez mi ránk.

— Ismeri kend talán a szülőit?

— Hogyne? A vén Simkó az, a kinek háza itt az út mellett látszik leégve. — No, adjon egy krajczárt annak a gyereknek, aztán menjünk.

Cynthia azonban e helyett felvette a gyermeket az ölébe, s nagy byzanci shawljával beburkolgatá s oda szorítá magához, biztatgatva, hogy ne sírjon, majd visszaviszi az apjához és azután nem kell neki elmenni a világba.

A csavargó botjára támaszkodva nézte, hogy mit csinál? Olyan vadul leránczolá szemöldeit, mintha nem tetszenék neki ez a munka.

— Siessünk barátom! szólt Cynthia s a morogva közeledő szelindek kényszerité a csavargót előre menni, mindenütt sarkában szaglálva s minden mozdulatát gyanusan kisérve. Ha az

ember néha magasabbra találta emelni botját, úgy villogtak az eb szemei zöldes-veres fényben.

A csavargó félig magában, félig az ebhez beszélve, dörmögé szlávul:

— Morogj, morogj. Veled majd hamar elkészülnék én, csak azt a gyereket ne vette volna fel.

Cynthia gyanútlan, félelem nélkül lépett az ember nyomaiba, egyedül a gyermekkel volt elfoglalva, azt ápolá, vigasztalta, a gyermek utóbb aprózott sírással elaludt ölében.

— Nem lesz nehéz az a gyerek? szólt egyszer a csavargó hátrafordulva; majd én viszem.

— Csitt! alszik, mondá a hölgy és még lépni sem mert oly hangosan, mint azelőtt, nehogy fölébreszsze.

A hold nemsokára ujra kiszabadult a felhők közől s Cynthia itt már egészen ismerni látszék az utat. Jól emlékezék a szénégető tanyára balrul, attól nem messze kell lenni a leégett háznak. Mint valami nagy vár romja tünt az elő a fák közől az éjszaka optikai csalásában.

— Itt van a ház; szólt a csavargó. Tegyük le azt a porontyot, innen haza talál.

Cynthia nem felelt neki, hanem egyenesen a háznak tartott, belépett a be sem reteszelt ajtón; a kutya odafeküdt a küszöbön keresztül.

A csavargó az ablakhoz ment, onnan nézett be a szobába.

A tüzhelyen néhány hasáb fa égett, az világítá be a kis szűk szobát; a hányt-vetett deszkákon keresztül a hold oda sütött egy ágyra, melyen egy elsoványodott női alak feküdt, vénebb a nyomor, mint az idő miatt, egy rossz gubával takarózva;

az ágylábnál egy férfi feküdt hanyatt, hátával a falnak támaszkodva s két kezét hóna alá dugva, talán hogy melegebbje legyen.

— Tietek ez a gyermek? kérdé a grófnő a rábámuló pór szülöktől. Miért hagyjátok elveszni? Nem kell kétségbeesni mindjárt, jó az Isten.

— Hát mit csináljunk? szólt siránkozó hangon a pór, a nő csak nyögni tudott már; nincs mit enni adjunk neki, jobb ha elvesz, holnap minket is kiűznek a házból, adósság, portió miatt, bár egyenesen a temetőbe mennénk innen. Meg sem hagynak halni békességgel. Bár legalább meghalhatnánk egy fekvő-helyünkben. Nem, mint a haldokló kutyát, kihúznak a sövény mellől az árokba.

— Azt talán nem fogják tenni.

— Oh azt teszik. Ez az új úr ott a kastélyban nem igen számlálja az embereket, a kik meghalnak.

Cynthia szive mélyében megborzadt.

— Mennyi az a tartozás, a miért el akarják venni a házatokat?

— Száz forint, nyögött a pór, mintha oly súlyos volna ez összeg, hogy ki sem bírja lélekzettel.

Cynthia ezüst száz forintot értett, pedig azon a vidéken még most is váltóban számítanak.

— Hát a gazdaság rendbehozása mennyibe kerülne?

— Oh Istenem. Az is száz. Húsz esztendeig izzadtunk, koplaltunk, s egy esztendő alatt mind elvesztettük. Sok pénz az nagyon. Nem lehet azt megbirni, nem.

Cynthia kivette a keblébe tett tárczát s a benne volt kétszáz pengőt oda adta a férfinak.

— A gyermekre gondot viseljetek. Isten áldjon.

Azzal sietve kijött a házból.

A szegény család örömsikoltása kihangzott utána, a beteg anya egész a küszöbig vonszolta magát ágyából, hogy szótlan sírásával tudassa áldását, melynek más hangot adni nem birt; a férfi csak ezt rebegé: én Istenem, oh én Istenem! s nem tudott hová lenni azzal a sok pénzzel.

Cynthia most előre sietett; mintha az áldó hangok elől akarna szabadulni, vezetője a háta mögött maradt, a nagy komondor meg a mellett.

A csavargó egyre csóválta fejét s dörmögött, hol a gyanakodó kutyához beszélve; most már öklében sem tartotta a görcsös botot, hanem hóna alá vette.

— Furcsa ez, nagyon furcsa . . . De bolond kutya vagy te, hogy úgy morogsz rám, hiszen jó ember vagyok én . . . Fölvette a gyereket és oda adta neki a pénzét . . . Hm, hm. — Jó szelindek, ne szaglálj engem. Én ölném azt meg, nem te, a ki a te kisasszonyodat bántani merné! . . . Ki hinne el ilyet a mai világban, ha nem látta volna? . . .

Cynthia észrevevé, hogy nagyon előre sietett, s megállt, hogy kísérőjét bevárja.

— Sietős dolga van a kisasszonynak? kérdé a csavargó, most már sokkal lágyabb, csaknem elérzékenyült hangon.

— Elfáradt, jó öreg, ugy-e? viszonzá a delnő s maga mellett hagyta a vénet ballagni. Lassabban is mehetünk.

— Vén vagyok már, kisasszonyom. Megnyomorított az idő, meg más is. De nem panaszképen mondom. A mi bajom volt, megérdemeltem, s a mit megszolgáltam, azért kiszenvedtem.

Cynthia odahívta egészen magához az öreg bujdosót, s bár a komondor mindig kettőjök közé furakodott váltig, egész bizalmasan beszélgetett vele; belehozta a beszédbe, elmondatta vele élte egész történetét, zajos, bűnös fiatalságát, hosszú fogságának éveit, iszákos és gonosz életét, elhagyatott voltát. A vén ember sok dolgot elmonda őszintén, töredelmes szívvel, miket az itélő biró előtt és a gyóntató atyának ki nem vallott soha.

A hölgy nem pirongatá, nem gyalázta érte, hanem szánta és megismeré róla, hogy a mit lelkében szenvedett, az még több és nehezebb volt, mint a miket a törvény mért valaha rá, s majd mind jobban lesz az még ezután.

— Furcsa ez, nagyon furcsa . . . dörmögé az öreg ember, fejét csóválgatva. Soha ilyen lénynyel nem jött ő még össze, a kinek így elmondta volna minden búját, baját, a ki vigasztalta volna valaha életében.

Ezalatt mindig közelebb jöttek a brenóczi vár fekete tornyai, mik az út mélyén keresztül régóta láthatók voltak a holdvilágos tájon. Cynthia figyelmes szemei észrevették a gyertyafényt, mely még most is világít a kastélyban. Tehát Krénfy úr még ébren van. A gyertyafény majd az egyik, majd a másik ablakot világítja meg. Krénfy most vizsgálja sorba a szobákat. Végre megállapodik egy helyen. Cynthia messziről is ismeri azt a szobát. Az erkélyterem az. Krénfy úr ott szentel egy órát az ábrándozásnak.

Az erdő szélében megállítá kisérőjét a grófnő.

— Ne jöjjön tovább, innen oda találok magam is. A járást ismerem.

A csavargó leült egy nagy kőre az útfelen s azt mondta: hogy várni fog, míg a kisasszony visszatér. Bár ne esnék rajta semmi baj.

* * *

Krénfy úr el volt fáradva, mint egy lóversenyből hazatért paripa. Ez nagy munkába kerülő nap volt. Reggeltől estig a méltóságos urak mulattatásával erőltetni magát; keresztülesni mindazon kínzáson, amit egy szárazföldre kihúzott vizi állat érez a nem neki rendeltetett légkörben; azután, hogy a grófok eltávoztak, még be kelle számolni a cselédséggel, nehogy egy nappal többet hiába fizessen nekik; kiveszekedni magát bérencz inasokkal, ledisputálni tőlök egy pár garast, fölétetett zabért, eltört findzsa-fülekért s azután meg a porczellán- és edényárus biztosával czivakodni, hogy úgy kapta már törötten az edényeket; zongorákat, tükröket még azon éjjel összepakoltatni, mert azok mind napszámban vannak ott; — szőnyegeket felgöngyölgetni, függönyöket, csillárokat leszedetni és azokat mind a számukra rendeltetett deszka-ládákba elpakolni, s minden egyes emberrel lármázni, huzakodni, s mikor ez mind megvan, akkor még újra végigfutni valamennyi szobát, nem tévedt-e valami igaz jószág a sok idegen vagyon közé?

És azután a mint magára maradt, a mint bezárt minden ajtót egyenkint, a mint a kastélybeli zaj, lárma, csörömpölés, kalapácsolás lassankint elcsendesült, akkor elkezdték valami különös érzések szállni meg mellének azt a részét, a hol a poéták állítása szerint a szívnek kellene lenni.

Kezdte érezni, hogy ez a kastély sokkal üresebb ma, mint volt azelőtt. A szobák között is kezdett különbséget tenni: az egyik nem oly kívánatos, mint a másik. Azt hitte, hogy azokat a lábnyomokat is észrevehette a tükörsima parquetten, a mik ott végig lejtettek, s képzelte magában, hogy a mikor ezeket a tündérpicziny lábnyomokat azok az utána úszó hosszú hajfürtök beseprik, hogy senki se találjon reájok. Itt állt, ezen a helyen ült, ezen az ablakon nézett ki, oda mutatott, hol arczképe állt egykor és sehol semmi nyoma ittlétének többé. Krénfy úr százszor is összekeres minden széket, minden asztalalját, nem vesztett-e el valamit a csodálatos hölgy nála? nem feledett-e el ott valami csekélységet, csak egy gombostűt! Hisz az oly rendes dolog, hogy a hölgyek egy-egy gombostűt elejtenek; — ez semmit, semmit.

A zongora-terembe, hol annyi elragadtatással kisérte Cynthia ábrándjait, nagy bajára nem mehetett, mert az be volt zárva. A kulcsát a grófnő vitte el magával, azt gondolva, hogy ide költöznek át néhány napra, s hihetőleg elfeledte azt visszaküldeni. Lakatost pedig a városból kelle hozatni, a ki felnyissa.

Krénfy úr testben, lélekben kimerülten rogyott le egy székre s fejét lehajtá az asztalra, mint egy őrült.

E pillanatban úgy tetszék neki, mintha ama bezárt ajtó zárába egy kulcsot tolnának be csendesen.

Egyszerre felugrott. Hallgatózék. Talán csak képzelődött, vagy álmodta ezt a hangot.

Most egyet fordult a kulcs a zárban.

Krénfy első gondolatja az volt, hogy rablók akarnak rá törni, s hirtelen lekapva pisztolyait a falról, elkiáltá magát:

— Ki az? mit akar? Én lövök!

És mind a két pisztolyt az ajtónak szegezte.

A kulcs másodszor is elfordult, az ajtó feltárult s a két pisztoly nyilása előtt ott állt Cynthia grófnő.

Krénfy halaványvolt és reszketett, a hideg veríték ragyogott egész orczáján.

Cynthia nyugodtan, szeliden nézett rá.

A férfi a rémülettől és csodálkozástól elfogultan állt e váratlan tünemény előtt; csak későre jutott annyi is eszébe, hogy azokat a pisztolyokat még sem kellene olyan sokáig a grófnéra szegezve tartani, hanem elhajítani a szegletbe.

Cynthia nem várta a megszólítást, nem várta, hogy bámuló látogatottja kérdéshez jöjjön, maga sietett hozzá.

— Uram. Kérem, ne üssön zajt. Egyedül jövök. Egy rövid szóra.

— A grófnő! hebegé Krénfy. Hogy jött ide? Honnan? Lehet-e ez?

— Rendkívüli dolog mindenesetre; de nem lehetett másképen. Engedje ön, hogy leüljek; elfáradtam, gyalog jövök Maróthról.

— Gyalog idáig? ebben az éjszakában? szólt Krénfy, kiben minden szónál növekedett az elbirhatatlan bámulat.

Cynthia leült egy asztal mellé. Látszott rajta, hogy egészen el volt fulladva.

— Láthatja ön uram, hogy valami borzasztó oknak kell annak lenni, a mi engem erre kény-

szerített. Röviden kell mondanom, mert minden pillanat veszély reám nézve. Kérem önt, üljön mellém. Krénfy úr égett és fázott, midőn a kérelmet teljesíteni kellett; félig gyanítá e látogatás okát.

— Ön néhány óra előtt egy levelet kapott Strassbourgból; azt a levelet ön elég gondatlan volt bátyámnak megmutatni.

— Oh kérem . . . Krénfy úr valamit akart hazudni.

— Már ez megtörtént. Most tudja meg ön ennek a következését. Azt a levelet egy ember irta önnek, a ki most Strassbourgban az adósok börtönében ül és onnan nem szabadulhat; Illés ez emberrel már egyszer vivott párbajt, s akkor ő sebesült meg. Nem fog nyugodni addig, azt fogadta fel, míg ismét és ismét nem kényszeríti a megverekedésre, a míg csak egyik kettőjük közől el nem esik.

— Istenem! sopánkodék Krénfy úr.

— Nem titkolom el az okot sem, mely miatt Illés ez ember ellen tör; ez a férfi nekem gyermekkori ismerősöm. Ez az én bünöm. Láthatja ön, hogy semmit sem titkolok el ön előtt. Kezébe tettem le jó híremet, ön engem semmivé tehet egy szavával. Elmondhatja, hogy brenóczi Maróth Cynthia egy éjfél utáni órában önt egyedül fölkereste, saját hálótermében, hogy itt ön előtt megvallotta bünеit, hogy ön látta őt maga előtt sírni, könyörögni, bünеit megvallani, magáról elfelejtkezni. E perczben csak Isten hatalmában és az önében vagyok. Mindent koczkára tettem e lépéssel.

Vannak emberek, kiket hasonló bizalmas vallomások nagyon lehűtöttek volna. Krénfy úr nem

tartozott azok közé. Ez eszme őt felmelegíté. Ezek a szavak közel hozták, lealázták hozzá ezt a büszke grófnőt, a ki most nem volt előtte egyéb, mint egy bájos némber, a kinek úgy illik, ha sír, ha könyörög, ha ótalomért esd. Egy botlás azt szerzi a nőnek, hogy egyszerre mindazok ismerősüknek tartják, kik azelőtt rá sem mertek nézni.

Krénfy úr igen tökéletes fogalmat vélt alkotni magában Cynthia grófnő felől, a midőn őt e helyzetben látva, így okoskodott:

„Ez egy könnyelmű kalandornő, a ki nem hiába okoz főfájást a brenóczi grófoknak. Megismerkedett tilos úton egy deli korhelylyel, azt persze a grófok megugratták; most megtudta, hogy egykori kedvese külföldön az adósok börtönébe jutott, szeretné onnan kiszabadítani; nem azért, mintha különösen hűséges akarna hozzá lenni, mert hiszen hasonló korhelyt találhatott, talált is bizonyosan eleget; hanem, mert az ilyen hölgyek rendesen jó szivűek szoktak lenni. Az összeg mindössze nem sok, a tárgy megéri az áldozatot. Szép hölgyek miatt sok fösvény ember tett már elveiből kivételt. Meglássuk, hogy mit tehetünk érte."

— Kezében vagyok önnek . . . szólt reszkető hangon Cynthia. Olyan lépést tettem, a mit ha csak egy lélek megtud, el vagyok veszve. Önnek csak egy szóval kell tudatni bátyámmal, hogy itt voltam és semmivé vagyok téve.

(Van eszemben, gondolá Krénfy úr, — hogy főbe lövessem magamat.)

— Legyen nyugodt nagyságd, szólt egész bizalmasan közelebb huzódva Cynthiához. Senki sem fog erről megtudni semmit.

Fölkelt, megvizsgálta az ajtókat. Azután ismét visszatért.

— Minden ajtó zárva van. Beszélhetünk nyugodtan.

Azzal egy szivart vett fel asztaláról, meggyújtotta a gyertyánál s levetette magát a pamlagra a grófnő mellé, elkezde fesztelenül beszélni, mint a ki nagyon otthon érzi magát helyzetében.

Oh a grófnőnek e perczben egészen másutt jártak érzelmei, gondolatai, hogy sem a durva figyelmetlenséget észre is vette volna.

— Nagyságod azt kívánja ugyebár, szólt Krénfy, nagy füstkötelet fújva szájából, hogy Tarnóczy urat az adósok börtönéből kiszabadítsuk. Bizzék bennem. Nagysád kedvéért mindent megcselekszem. Nekem ugyan Illés gróf megtiltotta, hogy ez ügybe avatkozzam, de nagysád szemeinek egy pillantása elfeledteti velem azt a tilalmat.

Cynthia most is oly gyanútalanul nézett ez emberre, mint a kinek eszméje sincs arról, a mire ez e pillanatban gondol.

— Az összeg, melyet Tarnóczy úrnak kell küldeni, elég szép. Úgy hiszem ezer frank. Azonfelül még a perköltségek és a szükséges uti költség, hogy Tarnóczy úr rögtön eltünhessen Strassbourgból, ez fog tenni ismét ezer frankot.

— Istenem, Istenem! sóhajtá Cynthia, ki minden pénzkészletét ez órában egy nyomorult családnak ajándékozá.

— Ha épen nagysádnak nem volna kezénél ez összeg, ámbátor ez órában nagyon ki vagyok költekezve, a méltóságos grófoknak nagy összegeket kel-

lett kifizetnem, de nagysád bűbájos szavára kész vagyok azt előteremteni a föld alól is.

Cynthia nem merte arczán mutatni örömét. Érzé, hogy teljes szüksége van önmérsékletére, minden indulatos köszönet és hálálkodás helyett a száraz szerződési térre vitte a kérdést.

— Én e szivességet nem akarom sem ingyen, sem biztosíték nélkül elfogadni. A brenóczi grófok minden jószágaikat zálogba vetették már, de még nekem van egy csekély birtokom, melyet anyám hagyott rám. Szegény jó anyám. Nem szép tőlem, hogy az ő sírjára alkuszom. Ő nem tartozott a brenóczi nagy urak közé, kiket utódaik kriptástul együtt eladnak, a hogy feküsznek sorban. Ő egy igénytelen, sokat szenvedett nő volt, ki a legegyszerűbb sírkő alatt nyugszik, a legcsöndesebb kertben, csak néhány lépésnyire attól a háztól, a hol annyit szenvedett. Ezt a házat, ezt a kertet, ezt a sírt én zálogba adom önnek. Látja ön, milyen nagy kincseket áldozok fel. Én nem tudom, menynyit érhet ez mindössze? de gondolom, hogy kétezer frank fedve lehet általa. Kérem uram, adjon ön tollat kezembe és mondja, hogy mit írjak? Az idő rám nézve rövid.

Krénfy úr sokszerűen megbűvölve érzé magát a különös nő által, annyiféle érzésen vitte őt keresztül, a mitől ő máskor távol tudta magát tartani; majd vágyat érzett iránta, majd szánalmat, majd végtelenül magasan látta őt, majd végtelenül alant.

— Jól van, én nagysád kedvéért, minden megteszek, szólt nemeslelkű szenvelgéssel, s letette szájából a szivart, mert az nem illett a nemeslelküség

kifejezéséhez. Nagysád ez ügyet sürgetősnek találja, ugy-e bár?

— Oh igen, meg kell előznöm Illést, ki holnap egyenesen Strassbourgba indul, hogy azt a párbajt folytassa, melynek vagy ő, vagy Tarnóczy fog végre áldozatul esni. Láthatja ön, hogy miért tettem e kétségbeesett lépést.

— Tökéletesen értem. Erre nézve nagyon könnyü lesz segítenünk. Nagysád ir egy levelet Saint Gris strassbourgi kereskedőnek, vagy talán más akármi név alatt, akár névtelenül, ez nem jelent semmit. Sőt legjobb is lesz, ha épen semmi nevet sem tesz levele alá, ez minden lehető kellemetlenséget elhárit.

A lehető kellemetlenségek közt leglehetőbbnek tartotta Krénfy úr azt, hogy Illés gróf, ha megtudja közremunkálását, felnyársalja.

— Én félek nevemet aláirni, felelt Cynthia. Egyébiránt úgy teszek, a hogy ön kivánja.

— E levélhez mellékel nagysád egy váltót kétezer frankról, mely általam lesz elfogadva; az említett bankár régi összeköttetésben áll velem s váltóim készpénzül forognak kezében. Nagysád utasitani fogja őt, hogy e váltó értékéből levonva Tarnóczy úr adósságát, őt rögtön szabadon bocsátani siessen, s a fenmaradó összeget kézbesítve neki, adja tudtára, hogy illanjon tova, mig Illés gróf oda nem érkezik.

Cynthia grófnő e lenéző kifejezésre egészen elfeledkezett magáról.

— Uram! ő nem gyáva! mondá indulattól reszkető hangon. Azután halk hangon tevé hozzá: nem akarom, hogy megölje testvéremet.

Krénfy úr bocsánatot kért válogatlan szavaiért, nem akart bántani velök.

— Nagyságod maga leggyorsabban fogja eszközölni e levél elküldését; az egyszerű levélpostával térítvény mellett előbb kézben leend az, mint Illés gróf megérkezhetnék.

— Kérek uram egy tollat.

Krénfy úr oda húzta a grófnő elé iróasztalát, azzal a kis réz daemonnal tintatartója fölött, egy jó tollat keresett ki számára s odanyujtá, hogy irjon vele.

Valóban nem volt tréfa dolog ezeket a finom rózsáshegyű gyöngéd ujjakat elnézni, mint simulnak végig a papiron, hajszálnál vékonyabb betükből font sorokat rajzolva arra és elnézni, mint kisérik ezek a nagy fekete szemekre zárt hosszú selyempillák ezeket a microscopicus betüket, s elnézni, mint rebegik utána néha ezek a piros, élveteg ajkak egy reszketeg rándulással a leirt szót... Krénfy úr három váltót elrontott, a midőn így szemközt ülve a grófnővel, rajta felejté szemeit.

A levél készen volt. Krénfy úr átadta a váltót, Cynthia összehajtotta a levelet s egy finom kis amethyst gyűrűvel lepecsételé azt. Krénfy úr saját kezével irta rá a czimet.

— És most irjuk meg a záloglevelet. Mondja ön, mit irjak.

— Oh könyörgöm, elvégzem én azt magam; szólt Krénfy úr és hozzáfogott a záloglevél irásához, de alig tudott vele elkészülni s annyi minden bohóságot belefirkált, hogy maga sem igazodott ki belőle; azok a száraz, hivatalos műszavak sehogy sem jutottak eszébe, inkább szerette volna

azok helyett ezt irni: „én szeretlek, én imádlak, én bolond vagyok"; vagy földhöz csapni a tollat és nem irni semmit.

— Készen van ön? kérdezé Cynthia, látva, hogy Krénfy úr oly sokáig mereszti rá szemeit, s a toll hegyét rágja

— Igen, felelt az s úgy reszketett a keze, midőn a grófnőnek átadta az irást.

Cynthia végig futott rajta; talán nem is olvasta azt, hanem maga elé tette és teljes nyugalommal aláirta a nevét.

Mikor Krénfy úr e szép selyemszál nevet leirva látta, már akkor tökéletesen eszén kívül volt, szemei égtek, arcza hevült; mindenről elfelejtkezett, csak e bűbájos tünemény számára volt érzése, gondolatja. Nem törődött vagyonával, nem Illés gróf pisztolyaival, nem a pokol valamennyi bűnhődésével. Őrült volt.

Cynthia pedig minderről nem tudott semmit.

Mikor nevét aláirta, a nélkül, hogy ránézne az emberre, odanyujtá neki az iratot.

Krénfy úr egy perczig reszkető kezeiben tartá Cynthia grófnő kötelezvényét, s akkor egyszerre kétfelé repeszté azt.

— Mit tesz ön? kiálta fel a grófnő, s egyszerre rátekintett a férfira.

Egy pillanat elég volt a grófnőnek az indulatzavart arczra, hogy azon helyzetet átértse, melyben forog. Még csak szempillái rezzenésével sem árulta el magát.

Közönyös, hideg tekintettel vett újra maga elé egy tiszta papirlapot; biztos, szilárd kézzel ráirta a keletet és saját nevét, azután felvette a ketté hasí-

tott iratot s azt a fehér lappal együtt Krénfy elé helyezve, csendes, de határozott hangon mondá:

— Irja ön uram újra. Én ajándékot elfogadni nem tudok.

Krénfy gondolá magában, hogy így még jobb. Szive teljes rosszaságát visszanyeré.

— Kérem önt, írja le ezt ismét, szólt Cynthia és fölkelve, fél kezével azon szék karjára támaszkodott, melyen Krénfy ült és írt, kinek úgy tetszék, hogy a grófnő vállain keresztül nézi az irását.

A férfi sietett az irással, nem törődött most a betük szépségével, nem a helyesirással, csak mentül elébb készen legyen vele, úgy tetszék neki, hogy a delnő forró lehellete minden perczben éri arczát, a mint háta mögött állva nézi, hogy ugyanazt másolja-e le? Az a kis rézördög úgy látszott vigyorogni, kezeivel, lábaival verni az ütenyt a rossz gondolatokhoz.

Az utolsó sorok alig birtak már valami olvasható jelleggel.

Egy hosszú gondolatjel a végére.

— Készen van, grófkisasszony! szólt rekedten a férfi s lázongó kebellel ugrott fel a székről.

És ime, — a grófnő nem volt sehol.

Krénfy bámulva tekinte körül. Senkisem volt rajta kivül a teremben.

Végig simitá kezével homlokát. Keze hideg volt, mint a jég és homloka forró, mint a tűz. Azt képzelé néhány perczig, hogy álomból ébredt.

Hanem hiszen az oklevél ott fekszik az asztalán. a grófnő saját aláirásával. Két perez előtt itt állt ő még, a toll még nedves, melylyel irt; neki itt kell közel valahol lenni.

Minden ajtó zárva volt, csak a zongora-teremhez vezető volt nyitva; abból pedig sehova sem volt kijárás.

Krénfy sebesen futott azon terembe, két szoba vezetett odáig, mindkettő tárva-nyitva volt, egyikben sem talált senkit; a harmadikba lépett és az is üres volt.

Csak egy nagy fali tükör állt az átelleni falon, mely egy perczre visszadöbbenté; úgy tetszik neki, a mint véletlenül belé pillanta, mintha négy öt végig kinyitott szoba következnék még azután, melyekből egy vad, bódult kinézésű férfi tör elő, a milyennel nem jó éjszaka ily magányos házban találkozni. Idő kellett hozzá, míg észrevette, hogy az saját arcza.

Hanem most már nem mondott le erről az arczról. Ha mindjárt egyenesen a kárhozatra kellene is azzal mennie. A hölgynek itt kell valahol elrejtve lennie.

Összeszaladgálta az egész szobát, székeket, pamlagokat elránczigált helyökből. A legapróbb butort megnézte minden oldalról, a legkisebb fiókokat kinyitogatta, a szőnyegeket letépte. Sehol senki. Ismét visszarohant az elhagyott szobákba, összehányt, vetett minden útjába eső tárgyat. Néha egy-egy perczre megállt merően, hogy nagy lelki erőfeszítéssel eszébe juttasson magának valami elképzelhető rejteket, mit még nem keresett meg és azután újra visszafutott oda, a hol már tizszer volt és újra felhányta butorait és lábaival toporzékolt, mint a ki meg van dühödve.

Minden ajtót, minden ablaktáblát megpróbált.

Mind zárva voltak. Az ablakokat kinyitogatá, kinézett a holdvilágos éjszakába. Olyan csendes, olyan néma volt minden. A hűs éjszakai levegő égő arczába csapott kivülről. A fák susogásán kivül semmi nesz; még a kutyák sem ugatnak. Itt nem járhatott idegen.

Pedig itt volt. — Hová lett? — semmi nyoma...

Most egyszerre jutott eszébe, — talán a hüs éji lég hozta azt, — hogy titkos látogatója ép oly megfoghatlanul jött e zárt, kijárástalan termekbe, mint a hogy távozott. Erre nem volt nyugalmas ideje hamarább eszmélni.

Itt titkos kijárásnak kell lenni e szobákból.

Ez a gondolat egyuttal meg is rettenté. Ez ismeretlen úton ugyan az, ki csábító arczczal jelent meg nála, éles késsel is küldhet valakit reá, midőn alszik!

Elkezdte a falakat kopogtatni. Sehol sem talált ürességet a szőnyegek alatt. Talán a padlat négyszögei félre mozdíthatók? A teríték szőnyegein semmi rendetlenség sem látszott. Az ész megállt vele, nem tudott hová gondolni többé. Az az egy nem jutott eszébe, hogy az ajtók küszöbeit vizsgálja, melyeknek egyike, valamely egyszerű szeg kirántása után, rögtön lesülyed s miután a rajta állót a földszintre leszállította, egy rúgó nyomására ismét fölemelkedik.

A hideg veríték csorgott homlokáról e hosszas keresés sikertelensége után. Bezárta valamennyi ajtaját és azután leült iróasztala mellé, maga elé vette pisztolyait s eszméletlenül bámult lecgő gyertyája fényébe.

Az éji őr künn a kastély előtt vontatott hangon kiáltá:

«Éjfél után óra kettő!
Dicsértessék a teremtő!»

* * *

Éjfél után két óra volt, midőn Cynthia grófnő elhagyta a brenóczi kastélyt. Az ismeretes rejtekút egy széles közfal üregében vezetett végig s kivül egy vékony márványlap által volt álczázva, mely szorosan odaillett a bástyák alját szegélyező többi márványkoczkák közé, s ajtó gyanánt befelé nyilt.

A mint Krénfy figyelmesen másolta egyik iratot a másikról, Cynthia felhasználta a perczet, s nesztelenül el tudott suhanni háta mögül, úgy hogy midőn ez az utolsó szavakat irta, akkor ő már a várkertben volt, hová a hosszú bástya vezetett, azon a szük, sötét rejtekúton, melyen évek óta nem járt emberi nyom, most a tekervényes angol kerten kellett végig futnia még, hogy az erdőt elérje, melynek szélében kisérőjét elhagyá.

A nagy komondort, midőn ide jött, bayadér shawljával egy fához megkötötte örvénél fogva, a mit az csendesen engedett magával tenni. Annyi volt neki azt a vékony foulard kendőt elszakitani, mint egy pókhálót. Cynthia attól tartott, hogy egész a házig találja őt kisérni e jóakaratú pártfogója, s a házi ebek zajt ütnek miatta. Ott találta, a hol hagyá. Az eb tudta, hogy csendesen kell neki lenni, csak a farkát csóválta, mig Cynthia eloldá a fától.

Azután futott előre az eb, hátra-hátra tekintve s olyankor füleit hegyezve és nyelvét kitolva, mintha mondaná, hogy már most siessünk!

A vén csavargó ott várt az erdőszélen Cynthiára. A legszélső fákig előre mert jönni.

Cynthia egyenesen oda futott hozzá.

— Nagyon köszönöm önnek, hogy megvárt. Igen nagy szükségem van önre. Ennek a levélnek holnap reggel a legelső posta-állomáson kell lenni.

— Ott lesz.

— Ezen levéltől két ember élete függ, ha gyorsan nem jut kézhez, meghal valaki és az leghamarább én leszek.

— Sietek vele, kisasszonyom.

— Ime, vegye ön ezt jutalmul jó öreg: szólt Cynthia, lecsatolva gyémántos karkötőjét s az öregnek nyújtva.

— Én? kiálta az, visszaijedve s eltávolító mozdulatot tett kérges kezével. Nekem nem kell az; nekem semmi sem kell. Tudja: megteszem én azt egy jó szóért, — semmi másért. Tegye el előlem azt a ragyogó portékát. Valamit mondok. Mikor éjszaka egyedül jár sötét erdőn keresztül, ne rakjon fel olyan ékszereket magára.

Oh, Cynthia erre nem is gondolt. Hisz az rá nézve mind nem volt értékes tárgy. Hanem a postára mindenesetre pénz kell. E végett oda nyujtá a csavargónak zománczos portmonnaie-ját, melyben az apróbb érczpénzt szokta tartani.

A csavargó kivett belőle egy huszast.

— Ennyi elég lesz a postára. A többit visszaadta.

— Oh nem lesz elég, mondá a grófnő, a levél igen messze megy.

És azzal még néhány darab pénzt tukmált rá az öregre s kérte, hogy már most siessen, maga

pedig ellenkező irányban indult sebes léptekkel a maróti utra.

A csavargó egy darab ideig gondolkozva állt, azután utána sietett a delnőnek.

Cynthia észrevette, hogy követi s bevárta.

— Mi kell, öreg?

— Bocsásson meg, kisasszony. Nem engedhetem, hogy így egyedül térjen vissza, elkisérem az erdőn keresztül. Tudja, nem szeretném, ha valami baj érné. Még majd ezekre a szegény emberekre hárulna a gyanu, a kiknek pénzét adta.

— Oh ez nem baj. Csak a levéllel siessen. Én nem félek, engem megvéd az Isten.

Azzal sietve ment tova, úgy ellebbenve, mint valami holddal járó tünemény.

A vén csavargó fejcsóválva dörmögte magában:

— Az Isten, az Isten! Milyen nagyon kell bízni annak az Istenben, a ki egyedül védtelenül mer járni setét, ismeretlen éjszakában, és a ki egy levelet egy ismeretlen csavargóra mer bízni, a melytől emberek élete, halála függ. Milyen különös az, milyen különös! . . .

— — — — — — — — — — — —

Három órát ütött István gróf ismétlő zsebórája, midőn a feje fölötti szobában valami neszt hallott.

— Ön az, Cynthia? kérdé a gróf.

— Igen, atyám.

— Mit csinál?

— Öltözöm az úthoz. Négy órakor el kell indulnunk.

— Úgy? tudom, szólt a gróf s nagyot ásított, mint a hogy a közönséges emberek szoktak s inasa után csengetve, felöltözteté magát, miután legelébb

szokása szerint egy pohár mandulatejet czukorral megivott.

Néhány perez mulva Cynthia is lejött hozzá, egészen más úti ruhába öltözve, mint tegnap.

István gróf gondolá magában, hogy a kinek a pipere-változtatás még az úton is eszébe jut, annál nem igen lehetnek veszélyesek a szív sebei.

— Hogyan aludt ön? kérdezte Cynthiát udvarias nyájassággal.

— Igen jól, de keveset. Atyám sokat zörgött álmában.

— Valóban? Álmodhattam valamit, már nem jut eszembe.

István gróf valóban azt hitte, hogy Cynthia hallotta, miszerint ő nyugtalanul aludt.

Pontban négy órakor előálltak a hintók, az ég kezdett már szürkülni; a hold közel volt a láthatárhoz és fénye nem vetett árnyékot többé.

Cynthia grófnő engedelmet kért atyjától, hogy egy perczre meglátogathassa anyja sirját. István gróf nem ellenzé, sőt maga is elkisérte odáig. Oh a gróf nem fél a kisértetektől. A kik már meghaltak, azok jó emberek.

Cynthia semmi túlságos komédiát sem követett el anyja sirja előtt, mint ezt István gróf talán várta, egyszerüen oda térdelt a fübe, és megcsókolva a követ, susogá:

— Köszönöm jó tanácsodat, anyám, édes anyám.

Azután még egyszer megcsókolá a sirkövet és felkelt, karját István gróf karjába akasztá, ki őt udvariasan felvezeté a hintókig és gondolá magában, hogy milyen derék nő az, a ki még holta után is ad jó tanácsokat a leányának.

Ott fölsegíté Cynthiát a hintóba, kitől könyezve bucsúzott el a vén kulcsár feleségestül és a mint azok elbucsúztak, oda jött a hintóhoz a nagy házi kutya, lobonczos farkával mind összesározva a körülállókat s hiába mondták neki: csihi-te! juhoz-te! erővel oda furakodott a hintóhoz, föltette két lábát a szőnyegre s orrával a grófnő kezeit kereste.

A grófnő úgy tett, mintha most látta volna először az ebet, s lehajolt hozzá, megczirógatva fejét.

— Oh be szép eb, jaj be kedves eb. Adják nekem, elviszem magammal! elfér itt a lábunk alatt; nem lesz alkalmatlan.

S mielőtt választ adhattak volna neki, fölsegítette a nagy medvényi komondort a hintóba, mely szépen meghúzta magát a lábai alatt.

— Már látott valaha valaki ilyet, dörmögé a kulcsárnéhoz a társalkodóné: ezt a nagy kegyetlen komondort elhozni magával Bécsbe. Képes lesz ott a szalonban tartani. Ilyen bolond szeszélyei vannak. Ezt most csak azért teszi, hogy engemet szekirozzon vele, mert tudja, hogy mennyire félek a kutyáktól.

István gróf vállat vont rá:

— Nem kell a szeszélyeinek ellenmondani . . .

. . . . Hét óra után néhány perczczel érkeztek meg a hintók a megyei székvárosba.

Illés gróf rögtön sietett Cynthiát a vendéglőben fölkeresni.

— Vártalak. Jó jelnek tartom, hogy siettél. Határoztál-e már?

Cynthia óráját nézte.

— Nyolcz óráig tart határidőm, Még csak húsz perecz hét után.

— Igaz. Majd addig elfecsegjük az időt.

Legjobb időtöltés volt ez idő alatt Illés grófnak a nagy komondoron gyakorolni dressirozó szenvedélyét, mely eleinte úrnője széke alá behúzta magát, de miután az előhívta, kénytelen volt magát Illés gróf tanrendszerének alávetni, ki őt két lábra állította, fejét felemelve tartani, orra hegyén kenyérdarabokat egyensulyozni tanítá. Az ilyenekhez nem szokott komondor nyugtalanul szükölt, nyihogott, s fejét mindig Cynthia felé forgatá, mintha kérdené tőle: „ne kapjak ennek az inába?"

De úrnője ilyesmire nem látszott őt bátorítani. Csak azzal vigasztalta, hogy majd nem soká tart ez.

Illés gróf azután azt próbálta, hogy széttépett zsemlyéket hajigált fel az eb előtt: hogyan tudja elkapni. Az hozzá sem kapott.

— Oh be ostoba állat ez, hisz ez semmit sem tud.

Egyszerre ütötte a nyolcz órát. Illés gróf abba hagyta a kutyamulatságot s testvéréhez fordult.

— Grófnő, nyolcz óra. Tetszett elhatározni magát?

— Igen.

— Lemond?

— Soha sem, felelt Cynthia és félre fordítá fejét.

Illés gróf egy couplet danáit dudorászta, míg felöltönyét magára vevé.

— Akkor én utazom.

— A hová tetszik.

— Adieu.

A postakocsi készen állt. Illés gróf elbucsúzott atyjától s a hintóba veté magát. Midőn a fogadó

előtt elhajtott, felnézett Cynthia ablakaira. A grófnő nem állt ott; még csak utána sem nézett . . .

. . . . Cynthia grófnő ezután mintegy négy hét mulva, midőn már Bécsben voltak, egy levélkét kapott Illés gróftól, melyben csak ez volt írva:

„Cynthia! ön valóban egy ördögi nember."

VI. A kis tündér háza.

A boldogult Tarnóczy Mihály életében egyike volt a legjobb gazdáknak. Jó karban tartott vagyona megért kétszázezer pengőt. Teljes életében irtózott az adósságtól; soha semminemű kötelezvény, váltó, vagy egyéb adóslevél azon megtiszteltetésben nem részesült, hogy az ő nevét leirva viselje; sőt e névaláirási iszonya annyira ment nála, hogy ha valami ártatlan bizonyítványt, vagy egyéb levelet kellett aláírnia, nevét mindig oly szorosan a végsorok alá irta, hogy a benne levő hosszú betük szárai beleolvadtak a felettök levő irásba, ilyenformán biztosítva magát az ellen, hogy névaláírásából váltót ne csináljanak, melyre, mint sokszor gyülölettel mondá, a legkeskenyebb fidibusz is alkalmatos.

S lám, hogy elesik az alma a fájától; egyetlen figyermeke, Béla, épen nem ütött e tekintetben apjára. Ő már huszonhárom éves és tizenegy hónapos korában revocált mintegy negyvenezer forint adósságot s igen valószinű volt, hogy azután sem felejtette el a nevét leirni.

Ez a jó fiú mindazon phasisokon keresztül ment,

a miket a flatal tékozlók meg szoktak érni; ruháit eladta, ha megszorult; adósa volt minden embernek, a kivel valaha három szót váltott; el-elszökött, úgy, hogy hirét sem lehetett hallani; engedte magát ujságokban hirdettetni; bujósdit játszott egy csomó váltóügyvéd, pinczér, mesterember, mosóné, vendéglős és más egyéb fogdmegekkel esztendőkig; ha pedig pénzt kapott, az épen csak addig tartott nála, a mig senkivel sem beszélt, egy jó szóra kiosztotta azt a legelső bolondok és semmiháziak között. Ha ma kifizették az adósságát, egy hó mulva megint annyi volt neki, mert az tökéletesen mindegy volt rá nézve, hogy a kapott száz forintért ezret irjon-e alá vagy tizezret?

Ilyenformán legokosabb dolog volt őt sorsára bizni és nem törődni vele. Az öreg Tarnóczy a leghiggadtabb phlegmával hallotta fia bohóságait, miket olykor hirül hoztak neki, s teljesen meg volt nyugodva abban a jövendő kilátásban, hogy majd mikor ő meghal, ezt az ő szépen rendezett birtokát milyen egyszerre dobra fogják ütni, hogy vezeti egyik üzér erre, a másik arra ökreit, lovait kötőféknél fogva; Béla fia ott fog állni a kerítésen kivül egy rossz köpönyegben, egy kölcsönkért köpönyegben.

Pedig milyen szép, milyen daliás fiú volt! mikor az országgyűlésen járt, minden leány, minden asszony utána volt bolondulva, mennyi szerencsét csinálhatott volna életében, ha nem olyan szeles bolond.

Hanem már ennek mind vége van. Ezen segíteni nem lehet.

Mikor az öreg úr érezte közelgő halálát, oda hívta betegágyához leányát, Irént.

Akkor még ez nem volt idősebb tizenöt évesnél; de már akkor is oly okos, oly figyelmes teremtés; anyja halála óta ő vezette az egész házi gazdaságot és pedig az öreg úr teljes elégültségére.

Az ember a ránézésnél fogva alig merte volna ezt róla feltenni; hisz alig látszott idősebbnek tizenkét éves gyermeknél, oly finom, oly parányi volt; apró kezecskék, lábacskák, mikről alig lehet elhinni, hogy arra legyenek rendeltetve, mikre más ember keze és lába; oly piczi kis száj és oly ártatlan, halaványarcz; hacsak ezek a nagy, komoly, eleven szemek nem hirdették volna, hogy az, a kit mi gyermeknek néztünk első pillanatra, komoly, tiszteletreméltó delnő, a kivel okosan kell beszélni és meggondolni, hogy mit mondunk előtte, mert ha balgaságot találunk kiejteni, ő bizonyosan megigazit, s ha valamit nem tudunk, ő tudni fogja és megmagyarázza.

Midőn betegágya elé hivatá Tarnóczy Mihály okos leánykáját, megmagyarázá neki, hogy egész vagyoni állapotja mennyiben áll? Előkeresteté vele az illető okiratokat, ott azokat elrendezve, csomagokba kötözteté s azután tudtára adá, hogy azok között, melyik a legutolsó végrendelete. Kötelezvényekben közel kétszázezer pengő forintja volt; ez tisztán keresmény. Ezt az egész összeget Irénnek hagyta, hogy azt halála után rögtön minden gyámnoki őrködés nélkül kezéhez vehesse, vele rendelkezhessék szabadon. Négyszem között elmondá azután leányának, hogy ez a szép jószág, mihelyt az ő szemét befogják, Béla kezére jut, mint ősi;

azt pedig egy év alatt elfoglalják tőle azok, kik annyiban rosszabbak a sírban lakó férgeknél, hogy az eleven embert eszik meg. A birtok, a kastély, a szép kertek kótyavetyére fognak jutni. Irén ne engedje azt idegen kézre szállni; hanem vegye meg. Így az ő szerzeménye leend az. „Legalább te akkor nem fogod engedni, hogy szegény, szerencsétlen bátyád az útfélen haljon meg".

Ez volt az öreg Mihály ur szava.

És minden akként teljesedett be. A mint ő meghalt, egyik idéző levél a másikat követte a tarnóczi ház kapuján s nem sokára eladó lett a jószág és ház, s Irén az apja hagyatékából magához váltá, miáltal alig tizenhét éves korában a tarnóczi uradalomnak teljes hatalmú úrnőjévé lett.

Tizenhét éves leány, tündéri szépséggel és a mellett szabadon rendelkezhető nagy birtokkal nem igen maradhatott titokban a környék ifjai előtt. Az ilyen árvának örömest akad gondviselője.

Hanem Irén nem olyan könnyen választott magának pártfogót, a kit a jó magyar nők ezen megtisztelő czímmel szoktak nevezni: „az én uram". A ki neki ura akart lenni, annak őt előbb meg kellett hódítani.

Ennek következtében soha Gyimóton és Karádfalván annyi kosarat nem kötöttek, mint a menynyit ez a kicsi parányi tündér kiosztogatott jók és gonoszok között. Utoljára elnevezték kis Turandotnak, a minek ő nagyon örült, mert legalább kevesebbet alkalmatlankodtak neki.

Ő odahaza is igen jól találta magát. Tökéletes ura volt tetteinek, saját tetszése szerint választhatta házi körét.

Hajdani nevelőnője, madame Rayon, beszármazott lengyel nő, kinek férje Francziaországban esett el a juliusi napokban, most rendes gondnoka, felügyelője, barátnője, mindenese. Ez pörlekedik helyette, a hol kell, ez lót-fut gazdaság, cselédség után, elfogadja, mulattatja a vendégeket, nyáron kirándulásokat rendez füvészeti, bogarászati nemes élvekkel összekötve, télen hangversenyeket jótékony czélokra és magasztalja a maga kedves tündérkéjét boldogok s boldogtalanok előtt.

Azután van a háznál egy Czenczi kisasszony; született siketnéma, a kit még Irén nagyanyja fogadott fel s a ki ereklyeként szállt leányról leányra; most már sokkal idősebb, mint hogy évszámai után tudakozódni udvariatlanság ne lenne. Igen mulatságos teremtés. Arcza csaknem mumiaszerű már, ezer ránczra alkalmazva, azonban ezen ránczok mindegyike mosolyog; s miután a hölgyekkel közös vágy, a gondolatnak másokkal közlése iránt, benne a legnagyobb fokra van kifejlődve, a szokott organum azonban hiányzik hozzá, e miatt a némabeszéd legfurcsább játékaival szokta rendesen meglepni a reá figyelmezőt, minden ujjával, szemeivel, arczfintorításával iparkodva megértetni vele közleendő eszméit. Az idegen rendkívül jól mulathatja vele magát. Hanem Irén igen komolyan, a legszivesebb tisztelettel szokott vele bánni, néma beszédén nem szokott mosolyogni s másoktól is rossz néven veszi, ha abban mulatságot találnak.

E két hölgyön kívül még egy csaknem mindennapos látogatója van Irénnek, a szép Dobokyné; igaz ugyan, hogy ez asszonyságot már huszonkét

év óta hívják szépnek, hanem azért valóban szép ő most is s nem kis igényt tart rá, hogy bájai elismertessenek; ha hozzá juthat, bele is szövi a beszélgetésbe azon históriai tényeket, miszerint L'Enclos Ninon ötven éves korában tartatott a legszebbnek s Cleopatra hatvan felé járt, mikor Antoniust meghódítá.

A szép Dobokyné egy sajátszerű szenvedélyéről ismeretes a környékben.

Milyen boldog sorsuk volt a classicus költőknek, a kikre nézve meg volt határozva a hét főerény, a hét főbűn, a hét főszenvedély; csak embert kellett találniok, a kit beleillesszenek, s kész volt a classicus mű, csak commentátorok kellettek hozzá.

Pedig Dobokyné szenvedélye akkor is bizonyosan ismeretes lehetett már; hanem talán nem ütötte meg a classicitás mértékét, — sokkal mulatságosabb ez, mint hogy erénynek nevezzük: a derék asszonyságnak a „házasságszerzés" volt uralkodó szenvedélye.

Nem létezhetett miatta békével fiatal férfi és leány, hogy valami uton beléjök ne kötött legyen; mielőtt észrevették volna, „összebeszélte" őket, hanem azután hibái jóvátevéseül ugyanannyi házasságot el is rontott. Előbb megcsinálta, azután elrontotta; ilyenformán rettegés volt reá gondolni mind a házasságon kívül, mind azon belül élő férfiaknak és nőmbereknek.

S hogy ez a törekvés tisztán szenvedély volt nála, azt ő saját magán is bebizonyította. Tíz év óta volt özvegy; ez alatt legalább ugyanannyiszor járt jegyben, s ugyanannyiszor bomlott fel leendő házassága, néha már épen az oltárnál mentek

széjjel. Vagy szerette a férfit, a kit választott, de nem becsülte, vagy becsülte, de nem szerette; vagy szerette, de az nem szerette őt; vagy becsülte, de az nem becsülte őt; — az Isten őrizzen, hogy tovább folytassam ezt az összeállítást, a mi hasonlatos volna a „kulcs nélküli lakat“ theoriájához!

Hogy e szerint valahányszor megjelent a Tarnóczy-kastélyban, mindig volt valakije in petto, magyarul mondva: „a begyében“, azt előre lehet gondolni; a környék valamennyi fiatal embereinek a nevét sorra próbálta már a „kulcs nélküli szívhez“, de egyik sem nyitotta azt fel. Irén nem akart semmiről hallani, s ha valakit nagyon dicsért előtte szép rokona, azzal tréfálta vissza: „hogy ha olyan derék az, miért nem megy ő maga hozzá?“

Azon az estén, hogy a három táblabiró körútját végezve a környékben, Tarnóczra, mint végső állomásra betért, épen jelen volt Dobokyné kis rokonánál; hanem ezúttal nagyon rosszkor jött, mert az udvar, a pajta, a pitvarok mind tele voltak éhen holt tótokkal, a kikkel a háznép minden tagja el volt foglalva, maga Irén ott működött mindenütt, hogy ételükről, ruházatjokról gondoskodjék, s ha Dobokyné felkereste, csak annyit nyert vele, hogy a kezébe nyomott vagy egy irtóztató nagy ollót, hogy segítsen neki ingeket, mellényeket szabni a szegény emberek számára egész vég vásznakból, varrta az egész házi cselédség, vagy a konyhán állította dologba; rábízva egy-egy nagy főzőkanalat, melylyel irtóztató üstökben fővő gombóczokat kellett rendben tartani, vagy felkérte, hogy az ételkiosztást segítse végrehajtani, mely rendkívüli munkáktól a derék asszonyság egyre ájuldozott.

Ha neki ezeket a nyomorult parasztokat így kellene látni napokig, ő nervosába esnék, ő rajta még a mágneskura sem segítene, ő teljes életére szerencsétlenné tenné magát.

Pedig ez a látvány mindennap szaporodott, nem hogy fogyott volna; a szegény inséges csak oda tartott, a hol enni adtak neki; Irénnek alig volt már annyi helye a kastélyban, mennyin maga és vendégei megszorulhassanak, alig jutott ideje olvasásra s gyakran megesett, hogy saját maga, hozzátartozandóival együtt, csak késő este jutott az elhült, elázott ebédhez, a nagy szolgálat miatt.

Hanem azért Dobokyné nem hagyta el a házat, sem ideglázba nem esett; most megint volt valakije, a kit mindenesetre elő kellett hozni Irén előtt, egy derék fiatal ember, a kinek annyival több kilátása lehet Irén hajlamát megnyerhetni, minthogy az instellationalis bálban tánczolt is vele s mint az ifjú ember maga dicsekszik, egy bokrétát kapott is Iréntől emlékbe, melyet szünten szivartárczájában hordoz, neki is megmutatta.

Erről azután van mit hallani Irénnek. Nem állhat meg, nem ülhet le egy pillanatra, hogy Dobokyné valami furcsát ne mondjon neki a derék Csejti Gazsiról, a ki milyen ügyes, derék fiatal ember, milyen qualificált ifjú, micsoda carrierja van neki, már is tiszteletbeli főjegyző, fölségesen lovagol. Azután következnek a féltréfás példálózások a bálban töltött kedves órákra, bizonyos ott feledett bokrétákra, mik miatt a szegény kis leánynak egy pillanatig sincs helyben maradása.

Késő este végezte el a takarítást Irén, kinek ilyen roppant nagy családról kellett gondoskodni

s miután meggyőződött róla, hogy házán belül senki sem maradt éhen, épen akkor érkezett egy új csoport udvarára, kiket egy megyei hajdú vezetett odáig.

A hajdu engedelmet kért, hogy a kisasszonynyal rögtön szólhasson. Felvezették hozzá. Néhány percz mulva maga lejött Irén az udvarra, az újon érkezett csoport közől kiválasztotta azt a kis hat éves leánykát, öreg apjával együtt s felviteté őket saját előszobájába, ott ágyat vettetett számukra, a többieket elhelyezteté a még üresen álló csűrben.

Dobokyné most kezdett még csak az igazi ájuláshoz. Ez a leány már az előszobába is behordja a koldusokat, az ember ki sem mehet a nélkül, hogy keresztül ne lépjen rajtok, az ajtón keresztül kénytelen hallani nyöszörgéseiket, sopánkodásaikat; ha vasból volna az ember idegzete, még sem állaná ki. Ez a három némber itt a háznál, ez mind más, ezek kiállják: Irénben épen semmi érzékenység sincs, az a volt nevelőné még orvosi tudományokat is tanult, tehát szinte érzéketlen, Czenczi kisasszony pedig nem hall semmit; de oly sensitive hölgy, mint a szép Dobokyné, képes halálra ijedni, ha valami ilyen borzas fejű koldus azt találja neki mondani éjszaka, hogy — adjon egy darab kenyeret.

Hanem azért még sem szökik meg a háztól, fülhegygyel kivette a hajdú beszédéből, hogy éjszakára a megyei körutazó küldöttség ide fog betérni s másnap itt fog határozatot hozni a rögtöni teendők felől. Itt Dobokynénak okvetlenül jelen kellett lenni. Ha Dobokyné soha egy regényt sem olvasott volna életében, pedig sokat olvasott, mégis

igen természetesen így kellett okoskodnia: a küldöttség tagjai között van egy fiatal ember, derék, okos, férfias ifjú, ez meg fogja látni Irént, Irén meg fogja látni őt, egymásba szeretnek, s azzal a regény be van fejezve.

Oh ebből semminek sem szabad lenni! Hát akkor a szegény Csejti Gazsi hová legyen? Dobokyné annak szánta Irént és most más constellatiókat nem szabad az ő számításai közé keverni.

Azon kívül még egy különösebb oka is volt, le nem feküdni addig, a míg a küldöttek meg nem érkeztek, hanem fenvirrasztani Irénnel együtt és ájuldozni attól a gondolattól, hogy ennyi meg ennyi vég vásznat mind magok a háziak varrjanak fel, ingeknek rongyos emberek számára. A küldöttség elnöke, az alispán, ezelőtt tizenhat esztendővel az ő nyilatkozott imádója volt. Akkor még nem volt alispán, hanem csak kezdő tiszti ügyész. Dobokyné igazán érzett iránta hajlamot, mint ifjú leány, hanem a közben megkérte kezét Doboky úr, ki igen nagy birtokú volt és főbirói hivatalt viselt, s biz ő elfelejté a fiatal ügyészt a főbiró kedvéért s annak lett nejévé.

Később elégszer megbánta ezt. Doboky úr egy tisztújitás alkalmával kimaradt hivatalából, erre következett az, hogy miután befolyását veszté, osztozatlan testvérei, kiknek osztályrészét bitorolta, beperelték, exequálták, csak a saját harmadrésze maradt neki. Lippay ellenben mindig magasabbra lépett, majd másodalispán, végre első alispán lett, megnyerte őseinek egy régi zálogos perét, mely rögtön nagy uradalmakhoz juttatá, s első tekintély vált belőle a megyében.

A szép Dobokyné nagyokat sóhajtott, hogyha erre gondolt, s midőn ez alkalommal megtudá, hogy Lippay ide fog jönni, az a gondolatja támadt, ha nem lehetne-e tizenhat évet kifelejteni az élet sorából s ott kezdenie, a hol félbenszakadt.

Lippay az ő férjhez menete után még csak kisérletet sem tőn a nősülésre; nem volt legkisebb hire, hogy valaha bárkit megkért, megszeretett, vagy még csak biztatott volna is. Ez jelent valamit. Itt szikra van a hamu alatt.

Éjfél körül lehetett már az idő, midőn az udvarra begördülő hintók zörgése hirdeté, hogy a várt vendégek megérkeztek.

Néhány percz alatt lekászolódott mindenki a szekérről s Leonora (az volt a hajdani nevelőnő neve) a három táblabiró úr kiséretében feljött a kastélyba.

Következett a kölcsönös bemutatás. Leonora elbeszélé a történteket, a miket egyszer meghallani is, úgy hiszem elég unalmas volt az olvasóra nézve. Dobokyné láttára Lippay alispán úr azt mondá, hogy mi már régi ismerősök vagyunk, a mire Dobokyné sóhajtva jegyzé meg, hogy óh nagyon régiek!

Irén szokott szivességgel fogadá vendégeit, öregát, fiatalát s rájok bizta, hogy helyezzék magukat kényelembe.

Már most tisztességes regényi eljárás szerint az következnék, hogy Fenyéry és Irén, mint a két legjámborabb jellem a többi között, a mint megpillantják egymást, rögtön egymásba szeressenek; ebből támadnának illendő jelenetek titkos sóhajtozással és obligát holdvilággal illusztrálva;

regényhős és regényhősné szenvednének sokat, míg végre a szerző, ha annyi papirost teleírt, a mennyire szerződve volt, megszánná őket s összeadná kihirdetés, dispensatio s egyéb ceremoniálék nélkül. Hanem ezt a mulatságot nem köszönnék meg a mi becsületes táblabiráink, a kik tizenkét óra óta egy falatot sem ettek, s el vannak fáradva és csigázva; az ilyen holdvilágos jelenet nagyon gonosz tréfa volna rájok nézve.

Irén talán három szót sem váltott Fenyéryvel, hanem ment a konyhába és az ebédlőbe, a vacsorát elkésziteni, feltálaltatni; Fenyérynek pedig esze ágában sem volt, hogy szivéhez kapjon, elénekelve: „látni téged és szeretni pillanatnak míve volt", hanem előkeresteté iróeszközeit s egy szögletbe leülve, nagy sietséggel megirá a bizottmánynak e napról szóló jegyzőkönyvét.

Lippay és az öreg főjegyző azalatt Dobokynéval mulattak, ki minden áron szerette volna a társalgást valami sentimentalis térre átvinni, de a honnan minduntalan elüzték az alispán örök adomái, miken Czenczi kisasszony nevetett legtöbbet pedig a jó lélek egy hangot sem hallott belőlök.

A párolgó gulyáshús már az asztalon volt, sőt a túrós galuskát is hozták, Fenyéry még sem volt készen az irással, csak néhány sort engedjenek még; utoljára Leonorának kellett ahhoz az erőszakos eszközhöz folyamodni, hogy elvegye elöle a kalamárist, s igy kényszeritse abban hagyni az irást. Pedig tessék elhinni, hogy nagyon siet.

Az asztalnál szemközt kell ülnie Irénnel. Ez igen alkalmas helyzet egy gyöngéd viszony megkezdésére; de mikor az ember nem ér rá: Iré

minden perczben kénytelen felkelni az asztaltól, hogy házi asszonyi tisztjét teljesítse, mert Leonora ért ugyan az elmélethez s eltartja beszéddel az egész társaságot, de tálaltatni nem tud, Dobokyné pedig százszor jobban affectál most, mint egyébkor. Irén és Fenyéry az egész vacsora alatt tán annyit sem néztek egymásra, hogy számot tudnának adni róla, ha megkérdené valaki: milyen szinüek szemeik.

A mint Fenyéry letette a villát, rögtön megint szaladt az iróasztalhoz, s mert nagy válogatás nem volt most a szobákban, ott kellett jegyzőkönyvét bevégeznie, a hol ebédeltek, úgy látszott, hogy egy kicsinyt még bosszantja is, hogy körülötte oly hangosan beszélnek.

Vacsora után a delnők még egy kis ideig együtt maradtak vendégeikkel, Fenyéry egyre irt és nem sokat ügyelt Lippay mulatságos adomáira, Leonora tudós értekezleteire, Dobokyné patheticus emlékezéseire; Irén szerény, csengetyü hangocskája csak néha-néha szólt közbe. Egyszer-másszor azon is rajta kapta magát Fenyéry, hogy ásítani kezdett s alig birá azt a vágyat magába visszafojtani. Negyedik éjjel nem aludt már, éjjel-nappal úton, munkában, izgatott lélekállapotban volt. S mikor az ember még fiatal, a természet nagyon szigorúan követeli adóját. Egyszer huzamosabban kellett valamin gondolkoznia, a mi nem elég tisztán jutott eszébe; e végett hátradült karszékében. A keresett tárgy helyett egyre-másra mindenféle zavart eszmék jelentek meg agyában, egyszer csak kiesett a toll a kezéből s midőn Dobokyné észrevevé, hogy Fenyéry már nem ir, oda fordult hozzá,

a legédesebb hangon sipegve: — Ön is visszatér hozzánk, úgy-e Fenyéry úr? hát az egész érzékeny társaság meglepetésére akkor vevék észre, hogy Fenyéry — alszik.

Ott abban az ülő helyében elaludt, a mulatságos delnők közepett, a kik között egy szép özvegy asszony, egy tudós dáma és egy bübájos tündérke is volt jelen; és Fenyéry valamennyi szemeláttára aludt, behunyt szemmel, félrehajtott fejjel, a hogy aludni szokás.

No ez derék gavallér! Ez ugyan nem lesz veszedelmes vetélytársa Csejti Gazsinak, a ki hét éjjelt végig tánczol egymás folytában, s ő az utolsó, a ki a bálból elmegy. De aludni ennyi delnő társaságában!

Dobokyné nem bírt magához térni a szörnyűködésből.

Még Leonora is scandalizálva volt egy kissé e váratlan eset által; csupán csak a kis tündér maga találta ezt igen természetesnek: az urak sokat fáradtak, nyugalomra van inkább szükségök, mint mulattatásra.

— Kivánjunk egymásnak csendes jó éjszakát.

Fenyéry még erre sem ébredt fel; a hölgyek eltávoztak, a cselédek ágyakat, pamlagokat rendeztek fekhelyekül, azután azok is elmentek lefeküdni.

Lippay megrángatá az alvó kabátját.

— Mit álmodtál öcsém? Zabban a lovak!

A fiatal ügyész felnyitá szemeit s azon mámorosan, a hogy szokott az ember lenni, ha első álmából felébresztik, felállt nagy nehezen, körülné-

zett s meglátva, hogy ágyak vannak vetve, nagy phlegmával vetkőzéshez fogott.

— Talán álmos vagy? tréfálózék vele az alispán.

— Nagyon.

— Meg sem vártad, hogy elmenjenek.

— Kik?

Az alispán nagyon nevetett. Ez még azt kérdi, hogy „kik?“

Fenyérynek az volt a legnagyobb gondja, hogy lefeküdjék. Ott pedig, a mint letette a fejét, úgy elaludt. Még kérdezett valamit az alispántól, hogy mennyi az idő? de a mit az felelt neki, már azt nem hallá.

Még csak azt a fáradtságot sem vette magának, hogy a padlásra fölnézzen s megszámlálja a gerendákat (a mik ugyan nem voltak), hogy azután a mit azon a helyen álmodni fog, a hol legelőször alszik, beteljesüljön.

Még csak álmodni sem volt kedve.

A felettük levő szobákból Dobokyné és a többi hölgyek egészséges kaczagása hangzott alá. Bizonyosan azon a lovagon kaczagnak, a ki jelenlétökben Morpheus karjai közé szenderült.

Ilyen volt az első találkozás Irén és Fenyéry között a Tarnóczy-kastélyban.

VII. Actus majoris . . .

A következő nap délelőttje csupa unalmas foglalkozásban tölt le; a küldöttek sorba kérdezték a nyomorult nép beszédesebbjeit. A szegény ember, ha nyomoruságáról kell beszélni, könnyen ékesen szólóvá lesz; elmondja apró bajait, csekély élettörténetét, garasos veszteségeit, a miket más fel sem venne, de a mik nála élet-halál kérdések.

A jó urak ezt a sok, regénybe nem illő hitványságot mind irásba tették, aláirták, megpecsételték, komolyan, türelmesen hallgatták ki beszédeiket, nem mondták a panaszlónak: ezt már hallottam egyszer, — ez nem én rám tartozik, — ezt add be hivatalosan, — menj vele a szolgabiróhoz, majd az elküld a főügyészhez, az visszaküld az adószedőhöz; hanem sorrul-sorra vettek minden embert és ők kérdezték: mi bajt tud még?

Oh ezen apró-cseprő hangya-bajok tömegének rettentő alakja volt egy összefoglalt képben. Két hét alatt csupán egy megyei járásban hétszáz telek maradt üresen! Hétszáz szorgalmatos család pusztult el; elvándorolt talán? vagy elhalt, halálban? micsoda halálban? azt senki sem tudja. Járvány akkor nem volt sehol. Az emberek csak úgy vesztek el maguktól.

... — Ah mily unalmas, rendkivüli emberek ezek a mi uraink! sóhajta fel a szép Dobokyné, midőn talált valamely helytálló személyre a háznál, a kivel beszédbe eredhessen. Az öreg úr már rekedtté beszélte magát, a hangját sem hallani; Lippay sem az, a ki hajdanában volt! Ah hajda-

nában! Az idők persze nagyon megváltoztatják az embert: az idők, meg a szenvedések. És ő, szegény, jól tudom, sokat szenvedett. (Dobokyné néma szemrehányást tett magának, hogy e szenvedéseket ő okozta.) A mi pedig ezt fiatal ügyészt illeti: ilyet épen soha hiréből sem hallottam. Első találkozásunkkor hölgyek társaságában elalszik, azután meg csak úgy viseli magát, mintha a vármegye házában találkoznánk egymással, egy jó reggellel elvégzi a dolgot s minden felelete „igen“ vagy „nem“, ha már hosszabb: „nem tudom, nem szolgálhatok vele“. Meglehet, hogy jó hivatalnok, de felesége nem szeretnék lenni. Pedig elég csinos alak, arcza sem rút, de semmi szellem benne, mint a németek mondják: „Ein Bild ohne Gnaden“.

— Quanta species! Aesop rókájaként, erősíté Leonora, kit szintén nagyon izgatott az, hogy ennél a háznál tanácskoznak és őt nem hívják oda.

— Ah Lippay ily idős korában mennyivel más ember volt! sóhajta Dobokyné s ezt elmondá kétszer-háromszor is.

Azonban ma Lippay is osztani látszék társai rossz kedvét. Az a lelketlenség, a mivel a nagy birtokosok egészen a középosztály vállaira engedék nehezülni a közinség enyhítése sulyát, őt is nagyon leveré.

Ezen a Kis-Tarnóczon, mely egyike a legszerényebb uradalmaknak, legalább nyolcz közeli és távoli uradalomból összesereglett éhenhalók csoportja élősködött, kiket a végső inség kénysze-ríte elhagyni telkeiket, házaikat, és menni koldulni.

A brenóczi nagy uradalom minden faluja kép-

Dobokynénak egyenesen, hogy mikor fognak ismét találkozni?

A hátramaradt hölgyek pedig egyedül lévén, kölcsönösen megegyeztek abban, hogy soha unalmasabb, fásabb, ridegebb emberekkel még nem találkoztak, mint ez a három táblabiró; de a kik között e tekintetben még az elsőség Fenyéryt illeti, a ki az udvariatlanságnak és izetlenségnek quintessentiája.

És az azután legjobb alkalom volt előhozhatni Csejti Gazsi érdemeit.

A kis tündérke hallgatott mindent és ha mondott is valamit, abból nem lehetett kitudni a véleményét; ennek ellenkezőjét teljesíté Czenczi kisasszony, a ki bár egy szót sem szólt, de arcz-, szem-, száj- és kézmozdulatokkal a legcsodálatosabb gúnyoros megjegyzésekkel halmozá a tollfaragó, ásítozó, jegyzőkönyv-iró, senkire sem ügyelő fiatal embert, a kit, ha még egyszer idejönne, szeretne kicsukni az ajtón. Ah a Csejti Gazsi! ez már egészen más ember, ez kedves mulatságos ember. (Csejti Gazsi volt ő nála az, mikor a két kezével mutatta, hogy a bajusza felfelé van pödörve s a szemeit szokatlanul felnyitotta hozzá s a szájával nagyott fútt.)

— — — — — — — — — — — —

Irén asztala tele volt hirlapokkal. A lapszerkesztők akkor is ismerték már azt a phrásist, miszerint az „irodalom pártolása a legnemesebb hazafiúi kötelesség!“ és e szerint a jó hazafiak és honleányok neveinek legteljesebb és leghitelesebb lajstroma ott volt található az előfizetési könyvekben, mint hajdan feljegyeztettek az égben.

Azon felül Irén, mint kifáradhatlan előfizetésgyüjtő is volt ismeretes, a kitől minden megtisztelő ív stereotyp tizenkét aláirás nevével tért vissza. Ezek az aláirók ugyan empyrice nem léteztek, csupán elméletileg, mert azokat Irén csak úgy gondolomra irogatta maga, hogy a boldog szerző azt gondolja, miszerint tizenkét különböző egyént hódított meg munkáival.

(Képzelem: e sorok olvasása után mennyien fogják keresni Fényes földirati szótárában: merre esik Tarnóczfalva?)

Az asztalon hevert egy csomag Budapesti Hiradó. Ennek a borítékját sem volt szokás felszakítani. Átellenben a Pesti Hirlap, melyet legelőször átolvasni Leonora kiváltságai közé tartozott, ki épen e pillanatban nagyon el van merülve valamely velős vezérczikk élvezetében s arczkifejezésével iparkodik kimutatni: mennyire helyesli annak eszméit; ő is épen így irta volna azt.

A szép Dobokyné a pamlagon heverve forgatja a divatlapokat, ez az ő szakmája. Pál-leirások, divatczikkek őt nagyon szokták érdekelni. Aztán a novellákat is olvassa. Neki mindegy: akár Jósika irta azokat, akár Holdas Péter; — mindegyik szép. A legujabb lapokat különös érdekkel tépegeti fel. Restelli a papirvágó zománczos késecskét keresni, csak úgy az ujjaival szeldeli fel a lapokat, a mitől azok aztán úgy néznek ki, mint a szebasztopoli redán. A derék Csejti Gazsi verseket irt Irénhez: azon bizonyos casinó-bál után megigérte, hogy valamelyik lapban ki fogja azokat adni. Ez a legczélszerűbb út szerelmes nyilatkozatokat kézhez szolgáltatni. Dobokyné keresi azokat az Életképek-

ben, Divatlapban, Honderűben a versek között. Semmi sincs. Holmi Vörösmarty, Petőfi, Tompa s egyéb érdektelen emberek munkáival töltik meg ezek a szerkesztők a lapjaikat; Csejti Gazsi nincs közöttük. Talán a szerkesztői mondani valók között lesz. Valóban a Honderű galambpostája hoz egy levelet Cs. G. úrnak. „Irénéhez stb. versek nem közölhetők!" A Honderű mintegy véletlenül az asztal alá esik. Ez nem ért hozzá, bizonyosan el sem olvasta. A Divatlap bizonyosan jobb érzelmű, Ahá! Ez is beszél Cs. G. úrnak: „ugyan az Istenért, hogy irhat ön Irénéről ilyet: „Szemeidnek éjkorányа bíbortengert gyöngyösít?" A Divatlap határozottan az asztal alá dobatik. Nem érdemes, hogy az ember kezébe vegye. Hol az Életképek? Ez meg azt irja a boritékon Cs. G. úrnak: „A pezsgőt megittuk, a hozzá mellékelt vers visszavehető".

— Oh milyen szemtelenek, durvák, póriasak ezek a magyar divatlapok! fakad ki Dobokyné. Mivelt hölgy igazán kezébe sem veheti azokat elpirulás nélkül.

Iréne felkel a himzőráma mellől s szépen felszedi az elszórt lapokat, gyöngéden lesimogatva összegyürt boritékjaikat s visszateszi az asztalra.

Leonora egyszerre érdekelten kiált fel a Pesti Hirlapból.

— Halljuk! uraim, halljuk!

Az „uraim", úgy mint Dobokyné és Irén, kérdezék, mi van ott?

— A székvárosi nagy gyülés! A dicső szónoklatok! Az ellenzék diadala!

— Kérjük, olvassa fel! sipogott Dobokyné, míg Iréne nem várhatta, oda futott hozzá s vállain

keresztül iparkodott a tudósítás sorait szemeivel kisérhetni.

Leonora nagy szónoki lelkesüléssel s minden zöld asztalhoz beillő svádával olvasá a leirtakat, mint nyitá meg az ülést a főispán, mint olvasá fel a főjegyző a küldöttség tudósítását a megyében tett körút felől, a mi után felállt Fenyéry . . .

— Ah, nem aludt el ott is? szólt közbe gúnyosan Dobokyné.

Leonora kezével intett csendet a hirlap magas bástyáin keresztül.

És olvasá elragadtatással azt a lelkesítő beszédet, melyben az ifjú szónok annyi tűzzel, annyi érzelemmel rajzolá a köznép szomorú helyzetét, az inség megragadó képeit, a szivrendítő csapást, mely alatt ezrek feküsznek meggörnyedve; — és elmondá azt a szent kötelességet, mely ez Istentől látogatott napokban az ország vezetőin fekszik; az óriási munkát, melyhez elég erőt csak az ég kölcsönöz, s csak nemes szíveknek; — és midőn fel kelle szólítani a nép nemeseit önfeledt áldozatokra, mily nemesen ajánlá fel mindenét, mivel bir, földön és szivében, eszének, kezének munkáival együtt, oda ragadva magával együtt minden igaz lelket az áldozat oltára elé s egy templommá varázsolva a tanácskozás termét, melyben a lelkesülés kitörő zajában egy szívvel, egy lélekkel mondták ki a megye nemesi rendei, hogy minden tehetségeikből meg fogják menteni végpusztulásából a szegény földnépet . . .

— Csak az a kár, jegyzé meg mindezekre Dobokyné, hogy ezek a nagy szónokok társaságban mind oly ügyetlenek.

Leonora nem hallgatott rá, de minthogy már benne volt az olvasásban, folytatá azt, mint lelkesültek fel a karok és rendek Fenyéry szónoklatára; hogy gyűlt össze egy óra alatt százezer forintra menő önkénytes adakozás; minő erős határozatok hozattak az inség gyökeres megorvoslására; kemény rendszabályok a gabnaüzérek, elővásárlók ellen; mint adatott teljhatalom a küldöttségnek, hogy a megyében bárkinél található fölösleges élelmiszereket összeírja, a megállapított piaczi áron kifizesse és a hol szükségét látandja, kiossza a nép között.

Jámbor, jámbor táblabirák, milyen bajt csináltak magoknak olyan dologból, a mi az ő bőrüket bizony nem égeté.

Fáradtak is, költöttek is, vitatkoztak, heveskedtek, fejöket törték — és most szépen kinevetjük őket érte.

Mert lehet-e annál nagyobb balgaság, mint ha valaki a más bajával törődik: ha valaki azt veszi a fejébe, hogy ő annyi meg annyi ezer ember boldogságán munkálkodik, a helyett, hogy hagyná a magok útján folyni az időket s megnyugodnék a bölcsek azon arany mondásán, hogy „a kinek lova nincsen, járjon gyalog".

A szép Dobokyné már akkor mondta azt, a miből kitünik, hogy a szép lelkek gyakran évtizedekkel megelőzik a kort, melyben születtek.

Előtte igen nagy hitványság volt ez az egész izgalom, miután a furcsa határozatok miatt a pünkösdre indítványozott urak bálja is elmarad, az illetők az összes kiállítás költségeit a közczélra szentelvén.

Azonfelül a koldulási ívet bizonyosan ő hozzá is el fogják vinni. Bár csak addig hoznák, a mig Irénnél van; ez majd irna akkor helyette is alá.

Irén majd szintén adósságokba veri magát, kénytelen lesz háztartását összébb húzni, a mit ismét rokonai keserülnek meg.

És mindezt csupán azért, hogy néhány rongyos Istenadta tótnak a bőre megmaradjon.

Oh ezek a könnyelmű táblabirák!

Irén csendesen, szótlanul himzett tovább rámája mellett, egy sirkő volt az, virágbokorral, a mit himzett; valami tárczába való kép.

Ah, ha valaki tudná, miket gondol azalatt a hölgy, míg igy gyöngyöt gyöngy után rak? ezek az egymást követő öltések apró keresztjei mennyi gondot, mennyi reményt, mennyi ábrándot zárnak le? Ha azokat a sorokat úgy végig tudná olvasni valaki, az volna még a regény!

Hanem ezek az öltések titoktartók. Ez egyedüli titkos irás, a minek kulcsát csak egy ember találja meg. És néha az az egy ember nem támad elő soha.

Ha a bölcsek, ha a tudósok el tudnák olvasni a himzetek apró keresztjeit! — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — —

Kallósfalván a nagykéményü ház előtt szokatlan népcsoportozást lehete látni. Egész sor szekerek álltak az utcza hosszában, sovány lovacskákkal, kifáradt ökrökkel befogva. Az emberek nyugtalanul látszottak az országútra vigyázni, s kétségesen tekintgettek a nagy zárt kapura, a vörös téglafalakra, s a füstokádó kéményre.

Egy szögletkövön ott ült a vén csavargó a körüle

csoportosuló néptömeg közepett, mely szavait hallgatá.

— Oh ti marhák, oh ti bolondok, ti ostoba szénaevő állatok ti! Hát ti azt hiszitek, hogy csakugyan segít rajtatok valaki? még ma? most mindjárt! Oh ti ökrök! Még szekerekkel jönnek ide, mint valami készre! Még zsákot hoznak a hátukon. No rajtatok ugyan beteljesedik, hogy ha nincs mit enned, hát táncolj! — Azt mondjátok, a vármegye elhatározta, hogy eleséget oszszon ki közöttetek, már pénz is van rá elég. Jól van biz az; hát meg lehet enni a pénzt? Ha én nektek egy marok kövecset adok, vagy egy marok ezüstöt, nem mindegy? Annyi százezer embernek ki adhat kenyeret. — Azt mondja valaki a hátam mögött, hogy van itt abban a házban elég, kitelik innen százezer emberre is. Ejnye, de bölcs fiú vagy öcsém, de kár, hogy nagyobbra nem nőttél; majd ha a kallósfalvi tornyot hádoggal befedik, megmondom, hogy az ócska zsindelylyel a te fejedet zsindelyezzék be. Előbb meg kell azt fogni, a mit meg akarsz enni. A nyulnak is jó husa van, de nem adja oda, míg meg nem nyúzzák. Azt gondolod, hogy azért hozatta ez a lakatszájú azt a pesti fiscalist extrapostán, hogy boltot nyisson a háza oldalán s beleállítsa péknek? Egy szem búzát nem fogtok onnan kapni! Ezt a bozontos fejemet adom oda, ha szinét is látjátok e gabonasárkány takarmányának, a min úgy ül, mint a pokolbeli szörnyeteg az elásott kincsen s négy árát kivánja, a ki venni akar belőle. Hallom, hallom, hogy mit mondasz: a vármegye csak nagyobb úr, mint ez a csutorafejü. Látszik, hogy szamár vagy, paraszt vagy. Te nálad persze, hogy nagyobb

úr a hajdu is, ha szót nem fogadsz, kihúznak a házadból, végig vernek; de tudnád csak, hogy mit tesz az a két szó azon éhség-vár kapuján: Salva Guardia. Az azt teszi, hogy annak a birtokosa egy pálczikát a kezébe vesz, nem nagyobbat, mint ez a te kurta ostornyeled és azt mondja: takarodjatok innen! hát az a kis pálczika erősebb ám az ő kezében, mint az egész vármegye, ha mind talpig fegyverben állna is. Igaz, nagyon igaz, hogy ezért azután majd pör támad ellene, azt bizonyosan el is veszti, megbüntetik kétszáz forintra — majd két esztendő mulva. Hiszen két esztendeig könnyű lesz tinektek itt elvárakozni szekerestül, zsákostul. Ha, ha ha.

A vén csavargó kaczagott erősen és vasas botjával döfte a földet. Igen tetszett neki, hogy az emberek arczai úgy meghosszabbodtak gonosz biztatásai után.

Az öreg Popák jött a többi falvak elöljáróival, jelentve, hogy a tekintetes küldöttség hintói már az országúton vannak; ők magok is mindjárt itt lesznek. A nép tartsa fenn a jó rendet egymás között. A vén Mártonnak szinte meghagyatott, hogy csak akkor szóljon, a mikor kérdezik.

A népség parancsszó szerint, illő távolban helyet foglalt szekerei mellett, ott találta őket szép rendben a megyei küldöttség, mely a közgyülés határozatait foganatosítni határról-határra jött.

Az alispán, a főjegyző és a tiszti ügyész a birák kiséretében a salva guardia ajtajához léptek s azon illendően bekopogtattak.

Az első koczczanásra felnyilt az ajtó, s a három úr belépett. Vártak reájok.

A nyitva maradt ajtón kiváncsian bekacsingatók előtt kitünt, hogy az első kapun kivül a bejárat tulsó felén egy másik kapuval van elzárva az udvar.

E két kapu közötti téren várta a küldöttséget Krénfy úr és egy magas, vékony, minden perczben kettétöréssel fenyegető alak, a kiről azt mondták, hogy pesti fiscalis.

Az obligat üdvözlések után előadá az elnök küldetésök czélját, hogy a megye határozatából felhatalmazásuk van minden fölösleges élelmi készletet az éhhalállal küzdő néptömegek számára átvenni, azoknak folyó árát készpénzzel kifizetvén. Reménylik, hogy Krénfy úr az emberbaráti és hazafias szándékot méltányolni fogja és nagy mennyiségü gabonakészleteit a közjóra átengedi. annyival inkább, minthogy azokért becsületes árt fognak fizetni.

Krénfy úr egy szót sem válaszolt, hanem helyette az a hosszú férfi lépett a küldöttek elé; a lehető legszárazabb hivatalos hangon felelve, melyben még az a rendkivüliség is volt, hogy a beszélő szertelenül hebegett, s mikor egy-egy betüt nem tudott kimondani, akkor ezerféle ránczba húzta arczát és homlokát.

— S—s—s—s— sajnálattal vagyunk kénytelenek kifejezni abbeli határozatunkat, miszerint a brenóczi uradalomnak egészen más szándékai vannak gabonakészleteivel, mint hogy azokat most árúba bocsáthassa; minélfogva a tekintetes vármegye felszólítását kénytelen teljesítetlenül mellőzni.

Lippay megemelinté kalapját a beszélő előtt.

— Kihez legyen szerencsém?

— Én Kompolthy vagyok, a nagyságos brenóczi uradalom birtokosának jogigazgatója.

— A gróf Maróthoknak?

— Nem a gróf Maróthoknak, hanem Krénfy Adolf ő nagyságának, ki a jelen zálogeladási levél szerint jelenleg a brenóczi uradalmak törvényes és valóságos birtokosa.

Az ügyvéd átnyujtá az alispánnak a záloglevél hiteles másolatát.

Lippay rendkívül meg volt lepetve. A záloglevél keletéről látszott, hogy ez azalatt támadt, míg a küldöttség körútját végezé. Krénfy ezúttal nagy előnynyel birt, ő törvényes birtokosa volt ez uradalomnak.

Az alispán sóhajtva tekinte a szegény ügyefogyott nép előljáróira, kik áhítatos arczczal álltak a kapun kívül, kalapjaikat levéve, s bizva uraik jó voltában.

Még egy kisérletet kivánt tenni.

— Ha talán önöket az látszik akadályozni, miszerint mi a folyó piaczi árt ajánlottuk az átadandó készletekért, ez ne legyen ok a tartózkodásra; mi készek vagyunk azokat bármi áron megszerezni, csakhogy rögtön megnyerhessük, mert itt minden elmulasztott nap száz meg száz ember életébe kerül. Elhiszszük, hogy nagyságos Krénfy úr később még magasabb árt remél termékeiért. Nyilatkozzék, mit tartand legmagasabbnak, s mi fizetni fogunk a szerint.

A fiscalis védenczére tekintett. Krénfy végig

simitá ujjait lakat-állán s fejével inte némán tagadólag.

— A nagyságos úrnak okai vannak nem állani rá.

Az alispán ajkaiba harapott, kezei reszketni látszottak. Nem tudott mit mondani e hideg válaszra. Félreforditá arczát.

Az ősz főjegyző lépett akkor Krénfy elé s kalapját levette alázatosan és szólt reszketeg könyörgő hangon:

— Uram! Ha van önben emberi szeretet, emberi szív, hallgasson meg bennünket. Nem parancsolni, nem végrehajtani: könyörögni jövünk most önhöz. Im lássa ön ezt az ősz fejemet alázatosan meghajolva ön előtt, ki soha magam földi javáért még Istennek sem alkalmatlankodtam könyörgéssel, de most az inség látása, e nyomorult nép elveszésének sóhajtásai kényszerítenek, hogy ön előtt kalaplevéve, fejemet meghajtva álljak és könyörögjek, kolduljak: hogy ne hagyja ön a legirtózatosabb lassú halállal elveszni ennyi embertársát, a kik önnek hű szolgái, jobbágyai voltak eddig, Isten előtt tanubizonyságai lesznek ezután. Fogadja el az általunk ajánlott összeget; ha kevés az, mi megsokszorozzuk, de nyujtson segélyt rögtön, mert ön teheti azt.

A jámbor falusi birák, midőn látták, hogy e nagy úr oly alázatosan könyörög ama kőszívű ember előtt nem állhatták tovább a hallgatást, hanem ők is oda borultak le térdre ez ember lábaihoz és kezeit, ruháit csókolták, hogy — adja vissza jó pénzért azt, a mit tőlök féláron, uzsorában elharácsolt.

Krénfy csak az utolsó szavakra felelt, a többit keresztül bocsátá fülein.

— Igaz, hogy én tehetném, ha akarnám. De nem akarom. Nyiltan kimondom, hogy nem akarom. Magtáraim tele vannak, de azokból én egy szemet sem adhatok, mert nekem szerződéseim vannak gabonaszállítás iránt, a miket meg kell tartanom. Ezen az én hitelem áll. És a hitel nekem drágább, mint minden a világon.

— Hát a másvilágon! kiáltá egy hang a nép közől. Krénfy nem látszott róla tudomást venni, hanem folytatá:

— Én nem áldozhatom fel hitelemet tekintetes uraságtok kivánatának. Hogy a nép most ilyen inségben van, az nem az én hibám. Miért nem iparkodott a munka idején szerezni? Sajnálom, hogy nem segíthetek, de kimondom, hogy lattal sem mérhetek ki számukra gabonát.

Azzal az ajtó felé fordulni látszott.

— S elnézheti „az úr!“ kiálta rá indulatosan Lippay, hogy itt ajtaja előtt haljanak meg az emberek élhen ezer számra?

Krénfy, kiben a megvető „az úr“ megszólítás felkavarta a pórgőg epéjét, egyszerre hevesen kifakadva felelt:

— Mit gondolok én életökkel és halálukkal? Semmi gondom reájok, miattam elveszheť az egész nyomorult, piszkos, haszontalan faj, melynek apraja nagyja meg van rohadva, mint az a krumpli, a mitől felnőtt, mely csak részegségre, tunyaságra való, mely mindenütt rontja, pusztitja urait, hátam mögött szid, átkoz, szemben letérdepel és kunyorál, valódi örökben kapott ellen-

ség! Ha csapás van rajta, megérdemelte azt, s ha egy jó szóval megmenthetném, azt a szót sem mondanám ki érte. Történjék vele, a mi történni akar. Ha kivesz a földről, nekem majd lesz gondom rá, hogy falvaim üresen ne maradjanak.

— Halljátok azt! ordított kivülről rikácsoló hangon a csavargó. Hallottátok ezt emberek? Hát van itt miért isteneskedni többé? Hát könyörögni akartok-e még, csúszni, mászni kutyamódra? Adjatok egy fejszét a kezembe és én magam leütöm őt, mint egy veszett kutyát! Tüzet a nyelvére, tüzet a házára.

És valóban a vén csavargó kapott valahol egy fejszét s a felbőszült éhdühös néppel oda rohant a kapuhoz. A többiek is vasvillák, dorongok után futottak s elhagyták szekereiket.

Krénfy ijedten hátrált vissza.

— Uraim. Ezért önök felelősek! E lázadást önök idézték elő.

— Legyen ön nyugodtan, szólt az alispán, s azzal a három férfi kilépett a kapu elé.

— Megálljatok! kiáltá dörgő hangon Lippay a zendülőkre, s végig hordozá hatalmas uralkodó tekintetét a néptömegen, mely láttára meglepetve huzódott vissza.

— Ki merészel e dologba avatkozni?

— Én, én merészelek! kiálta a csavargó fejszéjét rázva öklében. Menjenek az urak e helyről, az urak nem tudnak semmire menni, majd elvégezzük mi magunk, a mit végezni kell. Én leszek a vezér, én leszek a legelső. Az én életem annyit ér, mint egy kutyáé. Nosza azt az olcsó életet elég jó árért adom most oda.

— Figyelmeztetek mindenkit, kiáltá Krénfy reszkető hangon, hogy cselédeim fel vannak fegyverezve és lőni fognak!

— Takarodjatok innen! dörgött haragos szóval az alispán az újra felzajduló néptömegre, s teljes lélekjelenléttel lépett egy nyommal még előre.

— Ejh! félre az útból uraim! kiálta a csavargó, megforgatva feje fölött a fejszét s vakon előre rohant; utána a többi.

E pillanatban, mint az oroszlán, szökött előre Fenyéry s egy kezével mellbe ragadta a csavargót, a másikkal egy percz alatt kifacsarta kezéből a fejszét s azzal úgy hajítá őt a hajduk közé, hogy az ember térdre bukott.

— Vasra kell verni! kiáltá rámutatva a hajduknak és végig tekintve kigyuladt orczával a lázadókon, szilárd hangon mondá nekik:

— A ki közel mer lépni, azt egy percz alatt leütöm!

A zúgolódó nép meghunyászkodva huzódott el onnan, míg a csavargó békével engedé kezére lakatolni a könnyü bilincseket, miket az egyik hajdu készen hozott magával.

A táblabirák azután ismét visszatértek a kapu alá Krénfy úrhoz, kit e pillanatban a legirtózatosabb haláltól mentettek meg.

— Beszéljünk komolyan uram, szólt az alispán Krénfyhez; önnek más gondolatra kell jönnie.

— Talán az iménti jelenet miatt? kérdi Krénfy gúnyosan. Újabb okom van, ugyebár, e népet megszeretni? Vagy talán azért, mivel megrettenék e jelenettől? Oh nem, uraim. Én jól tudom, hogy önök engemet védelmezni kénytelenek minden

zendüléstől, mert önök a vármegye urai, s mert önök rendelték ezt a népet ide; tehát önök tartoznak is azt innen elrendelni. Én semmit sem félek; önök jobban félhetnek attól, hogy e nép kicsapongásokat követ el, mint én magam, mert önök annak vezetői. Önök azzal hívták ide a csőcseléket, hogy kenyeret adnak neki; most ám magyarázzák meg neki az ellenkezőt.

— Uram, mi a megye képviselői vagyunk, szólt szilárd hangon az alispán, kiknek jogunk van parancsolni és nem kérni s minden eszközt elővenni, a mi ez országos csapás elfordítására jónak látszik.

— Minden eszközt? szólt gúnyos hangon Krénfy s hátra fordult, hol Boros ispán állt kezében tartott kétcsövü puskával. Az ispán azt hitte: a puskára van szükség. Nem, csak a vessző kell.

És azzal felemelve a puskavesszőt, oda állt Krénfy az ajtó elé:

— Én a törvények által adott jogomnál fogva minden hozott határozat végrehajtásának ünnepélyesen ellenállok.

Azzal kihivó tekintettel nézett végig az urakon.

— És most csak egy eszköz van önök előtt határozatukat végrehajtani.

— Igen; szólt Fenyéry és előre lépett, a csavargótól elvett fejszét kezében tartva. Ez az eszköz, az ön ellenállását figyelembe nem venni és a kaput erővel betörni.

Fenyéry arcza szokatlan lánggal égett e pillanatban.

— Uram! kiálta közbe Krénfy ügyvéde, hosszú kezét felemelve bot gyanánt. Ön tudja, hogy az

gonosz következésű merénylet fog lenni, mely miatt ön egész vagyonát, jövőjét, becsületét elveszthetí: ez actus majoris potentiae! . . .

— Tudom, szólt Fenyéry, s még közelebb lépett a kapuhoz.

— Uram, én figyelmeztetem önt a leggonoszabb következésekre! rikácsolta éles hangon az ügyvéd, míg az ispán a lőfegyvert az ifjú szivének tartá.

Ez pedig nem ügyelt sem fegyverrel, sem tiltakozással.

— Bocsássák őt! Bocsássák! kiáltá Krénfy; engedjék neki tenni, a mit akar. Tegye kend le azt a puskát! Ha Fenyéry úr fel akarja magát áldozni a haza javáért, az alkalom előtte áll. Csak egy fejszecsapás uram és ön lesz a haza megszabadítója, neve dicsőittetni fog, és vagyonait elveszti és hivatalából kicsapatik, és fog ülni a börtönben a gonosztevők között. Csak egy ütésbe kerül mind ez a dicsőség erre a czímeres ajtóra, Fenyéry uram! Hozzá ne nyuljon senki egy ujjal is.

Fenyéry egy perczig tétovázni látszott; mialatt Krénfy ördögi gúnynyal rikácsolá:

— Nem tetszik úgy-e a dicsőségnek ez az útja, módja? Könnyebb, háladatosabb a zöld asztal mellett dictiókat tartani a nép boldogságára, mint elveszni a kedvéért. Ezt mindjárt gondoltam.

Fenyéry arcza egy pillanatra elsápadt, — azután hirtelen felemelte a fejszét s olyat csapott vele a czímeres ajtóra, hogy az recsegve hajolt meg sarkaiban s ütközőjéből kipattanva, egyszerre feltárult . . .

— Hah! Actus majoris! . . . kiálták egyszerre Krénfy, az ügyvéd, és az ispán.

— Actus majoris . . . ismétlé a düh vigyorgásával Krénfy, Fenyéry mellé lépve.

És a két táblabiró ur is szomorúan hajtogatva fejeiket, suttogák:

— Valóban, ez actus majoris.

Csak a vén csavargó volt megelégedve e fordulattal; tapsolva verte össze bilincses kezeit:

— Ez már ütés volt. Ennek van keze. Nem hiába bánt olyan könnyen velem. Olyat ütött, mint az istennyila!

Lippay szomorúan nyult az ifjú keze után.

Fenyéry hirtelen visszavonta kezét.

— Maradjon ön tőlem távol. Nekem semmi közöm önökkel többé.

Az alispán súgva mondá neki:

— Ön gonosz bajba hozott bennünket; hanem már most legyünk együtt.

Fenyéry meghajtá magát az alispán előtt mélyen:

— Uram, ne feledje ön, hogy ön nekem e perczben birám.

Az alispán rögtön átértette Fenyéry gondolatát, mert hátra lépett tőle s a főjegyző karját megfogva, a nélkül, hogy egy szót szólna, elhagyta a házat.

De Krénfy esze is járt annyira. Oh Krénfy úr finom ember.

— Valóban, Fenyéry úrnak helyén van az esze. Eltávolítja az alispánt, hogy a bűnrészese ne legyen, kiben kegyelmes biráját fogja látni. Hanem hiszen feljebb is van még világ.

— Ne töltsük az időt hasztalan beszéddel; vágott közbe Fenyéry. A mit tettem, az magán tényem s azért magam vagyok felelős. Én bezúztam önnek kapuját, hogy felhalmozott élelmi szereihez hozzájussak. Meg van ön elégedve ennyi hatalmaskodással.

— Hogy érti ön ezt? Az ördögbe lehetek én megelégedve a hatalmaskodással?

— Azt akarom tudni, ha átengedi-e már most élelmi szereit?

— Semmi esetre sem, uram. Engemet a pokol nyeljen el, ha engedem.

— Hideg vérrel beszéljünk uram. Én már betörtem önnek egy ajtaját, be fogom törni a többit is, míg azt meg nem lelem, mely magtáraihoz vezet.

— Akkor ön mint rabló tör házamra.

— Az meglehet.

— És én nekem jogom van önt akkor főbelőni, mint egy betörő zsiványt.

— Az rám nézve még legjobb lesz, mert akkor az az éhes nép utánam rohan és önt agyonveri. Láthatja ön, hogy önt senki sem mentheti meg más, mint én.

Krénfy kénytelen volt kínjában kaczagni, olyan jó volt Fenyérynek ez az elménczsége.

— Én tökéletesen tisztában vagyok azzal, amit tennem kell, szóla Fenyéry rendületlen nyugalommal. A mit elkezdtem, azt bevégezem. Vagyonomat, szabadságomat már koczkára tettem; ha kell, életemet is odavethetem. Még most csak hatalmaskodást követtem el az ön kapuján, még most megtorolhatja ön rajtam, a mi sérelmet ejték nemesi jogain. Ha még egy lépést akar tovább, én arra is

el vagyok határozva. Csak azt kell mondanom, hogy vegyék le a lánczot arról a csavargóról s engedjék beszélni és egy óra mulva — uram — akkor én is, ön is — halva lehetünk.

Fenyérynek e szavai oly határozottan voltak mondva, hogy Krénfy elsápadt bele.

Az ügyvédhez és az ispánhoz fordulva, fogvaczogó hangon mondá:

— Önök tanuim urak, hogy én rajtam a leggaládabb, a legerőszakosabb, a legtörvénytelenebb hatalmaskodás követteték el, s hogy én az ellen ünnepélyesen tiltakoztam és csak a halálos fenyegetéseknek engedek. — És most nyitva az ajtó uram!

VIII. A hárpia.

Nyitva az ajtó uram!

Az udvaron felállított cselédség lerakja fegyvereit, a szelindekek lánczaikra köttetnek; mindenkinek tudtára adatik, hogy ez az úr, ki ott az ajtón belép fejszével kezében, hatalmaskodást kiván e házon elkövetni, azért senki egy ujjal hozzá ne nyuljon. Álljanak félre az útjából s engedjék neki, a mit tenni akar.

Ámde ha meg lehet kötni a dühös szelindeket, s lefegyverezni egy egész várőrséget, ki az, ki meg tudja kötni egy dühödt nember nyelvét, ki fegyverezi le egy harczra fölkészült asszonyi állat haragját?

Az asszonyi állat, a kiről szó van, az udvar kö-

zepén áll, csipejére tett kezekkel s kipirult arczával.

Hajdan szép lehetett, de túlpiros orczája éles redőiről meglátszik, hogy a festék és a szenvedélyek korán lerontották annak virágát s most tökéletesen olyan tekintete van, mint egy ruinának. Öltözete hanyag és lompos, féloldalt ránczaiból kiszakadva, kezei veresek a sok munka miatt s hajfürteiből egy-egy különvált csomó sehogy sem akar a szennyes főkötő alá símulni, hanem a mint a szélnek tetszik, majd arczán, majd homlokán repked.

Ez azon sokszor emlegetett asszonyság, kit Popákné a vén boszorka czím alatt szokott tisztelni, s kiről a kutató világ nem tudja egész bizonyossággal: anyja-e, nagyanyja-e vagy régi szeretője, talán dajkája, vagy épen felesége Krénfy úrnak? annyi látható, hogy valami erős viszonynak kell kettőjök között létezni, mert mikor összejönnek, mindig veszekesznek, hanem ha külön vannak, egymást senkinek sem engedik bántani.

Ez a jeles asszonyság állt az udvar közepén.

A cselédek lerakták már a puskát, de ő nem irta alá a capitulációt.

— Ah ti akasztófára valók, ti gyáva haszontalan nyomorultak; a kik szemetek láttára be hagyjátok törni a ház kapuját, s lekonyítjátok a füleiteket, úgy jöttök előre; takarodtok ebben a nyomban előlem! Hol egy seprü, hol van egy sodrófa; ki innen az udvarról, tekintetes, nem tekintetes, akár úr, akár paraszt; mert ha kapom azt a sótörőt, úgy vágom a fejéhez minden embernek, hogy rögtön kiomlik a béle.

— Eredj az útból asszony, szólt Krénfy, ki res-

telni látszott a lármát; ne szólj ebbe a dologba. Eredj föl a konyhába, ott a helyed.

— Én menjek? Te nyomorúság hálványa, te reszkető lidérez, te tehetetlen féreg; hát ki vagy te, hogy én velem parancsolni akarsz? Ki vagy te? mi vagy te? Rongyadta rongyházi vagy, a ki ha mogharagítasz, úgy löklek ki „velök“ együtt ebből a házból, hogy szétmállasz bele. Takarodjatok innen ebben a nyomban. Béres! juhász! tehenes! fogjátok azt a cséplőt, fogjátok azt a villát, verjétek, szúrjátok őket agyon. Agyon mind a hármat!

A pesti fiscalis protestált, hogy őtet ne!

— Te hetes! ereszd el a kutyákat a lánczról. Uszítsd rájok. Kinél van egy puska? Barátom, masinista, kedves barátom. Maga tud lőni. Tegyen abba a puskába három golyóbist, lőjje agyon vele egyszerre mind a hármat.

Hogy azonban sem a béres, sem a juhász, sem a hetes, sem a masinista nem látszottak hajolni a biztatásra, maga gyürközék neki a derék asszonyság s hátracsapva főkötője kontyát, hirtelen megkapott egy sulykot s találomra oda hajítá a három úr közé, mely is épen Krénfy úrnak a lábán találta el az öreg hüvelykujját.

— Zárjátok be ezt az asszonyt! ordítá erre mérgében és fájdalmában Krénfy úr. Boros, fogja meg és hurczolja el innen.

Boros uram előre lépett, oly orczával, mely Herkules akármelyik föladatának megfelelni igérkezett.

— Ide ne próbáljon jönni, förmedt rá az élő Meduza, mert úgy képen felejtem, hogy mind a két szeme kiugrik.

Boros uram megállapodott e szóra.

— Engem meg ne üssön az asszony, mert én nemes ember vagyok.

Krénfy, látva, hogy ispánja nem mer a veszélyes vadállathoz nyulni, maga ugrott oda s boszusan megragadá a némber karját, mire a dühös asszony azonban hirtelen a másik kezével úgy ütötte arczul, hogy a kalapja a sárba röpült.

Krénfy erre bőszült méreggel ragadta meg a némber kuszált haját s a földre teperte, annak vadállati rikácsolása közt.

A körülálló háznép világért közbe nem vetette volna magát, sőt egymást csitítani látszék, hogy senki el ne rontsa ezt a mulatságot.

Fenyéry szivét fenékig felfordítá ez az utálatos jelenet. Odarohant a czivódók közé; szétválasztá őket egymástól, kiszabadítá Krénfy nyakravalóját a némber körmei közül, valamint ennek hajbozontjait Krénfy markából s kétfelé tolva a tépett, fuldokló feleket, véget vetett a küzdelemnek

Az asszonyi állat megcsókolta Fenyéry kezét, Krénfyt pedig leköpte s azzal nagy átok, szitok között felfutott a konyhába, kihajigálva onnan az udvarra minden megmozdítható edényt; a mi által természetesen csak a fazekakban történt kár, az emberek bátorságos helyekre húzván el magokat.

Krénfy urat egészen kihozta sodrából — vagy mint polgárisultabb nyelven mondanák: egészen decontenancirozta e rosszul rendezett jelenet; nyakravalója helyrehozhatatlan állapotban volt s orczájának épen a leggondosabban borotvált helyein egy pár letörölhetlen runája maradt az asszonyi körmöknek.

— Várj, hiszen várj! dörmögé magában, nyálazott zsebkendőjével nyomogatva a karczolásokat. Majd megkeserülitek ezt!

Még haragja nem higgadt meg annyira, hogy tudhatná kin álljon inkább boszut: a némberen-e, vagy Fenyéryn, a ki mind ennek közvetett okozója.

Az ügyvéd meg akarta szolgálni napidíját s hivatalához sejtő buzgalommal ajánlkozék Krénfy úrnak, ha nem kellene-e ezt a „szolgálót, vagy micsodát?“ criminális perbe fogni.

— Szolgálót, vagy micsodát? förmedt fel erre Krénfy úr. Imhol van az úrnak napi díja, itt van az úti költsége, üljön kocsira, menjen vissza Pestre. Tisztelem a principálisát. Majd ha beszélni akarok vele, magam megyek hozzá . . . Szolgálót, vagy micsodát!

A jámbor férfi alig birt magához térni ijedtéből s megkapva a salárium ot, elkotródott szépen, magára hagyva Krénfy urat Fenyéryvel.

— Uram, lesz ön szives magtárait felnyittatni? kérdezé Fenyéry, a mint egy előszobába értek.

— Én, uram, semmihez sem nyulok. A belső szobában vannak a kulcsok; ott függnek a falon, hanem azokat önnek magának kell onnan elhozni; én azt sem mondom meg, melyik kulcs az igazi, sem azt, hogy melyik ajtóba illik bele; önnek egészen úgy kell képzelnie magát, mint a ki egy idegen házba betört és saját leleményességére van bizva, hogy a kivánt szerekhez hozzá férjen. Én csupán annyiról biztositom, hogy erőszakkal ellene nem állok; hanem minden ténye ellen tiltakozni fogok.

Fenyéry meg volt elégedve s benyitott a belső

szobába. Ott azonban hiába kereste a falon a kérdéses kulcsok csomagát, mert azokat már akkor Krénfy úr hárpiája régen lefoglalta s ott függöttek a fentisztelt sárkány köténye szatying-övébe akasztva; a ki vérben forgó szemekkel várta az eléje lépő fiatal embert.

Krénfy gúnyos kárörömmel nézte a nyitott ajtókon keresztül a bekövetkezendő jelenetet.

A sárkányok királynéjának kezében egy tüzvonó vaslapát volt marokra fogva, mely elszánt akaratot látszott képviselni.

Krénfy úr óhajtotta látni, hogy tépik össze egymást! Legalább csak az orrát harapná le ennek a szépséges fiatal embernek!

Fenyéry udvariasan lépett közelebb s egészen illedelemmel meghajtva magát a kétséges rangú delnő előtt, monda:

— Tisztelt asszonyság, én szivemből sajnálom azt a kellemetlenséget, a mit kegyednek okoztam, s a mennyiben az miattam történt, őszintén bocsánatot kérek.

E szavak oly szives, oly nyájas hangon voltak mondva, hogy a sárkány fejedelemasszony elszégyenlé magát, hogy azt a vaslapátot kezében tartá, s mintha csak azért vette volna azt föl, hogy valami dolga volt vele, ismét szépen visszatevé a kandalló párkányára.

— Én régebben óhajtottam, és szelidebb úton kegyed ismeretségébe juthatni; de soha sem lehettem szerencsés kegyed által elfogadtatni. Pedig azon esetben bizton remélem, hogy e mindnyájunkra nézve alkalmatlan jelenetek helyett sokkal kellemesebb módon végződhetett volna az egész

ügy. Én annyit hallottam kegyed jószivűségét, igaz emberszeretetét magasztaltatni, miszerint bizonyos vagyok felőle, hogy ha az illető felvilágosítással kegyed elé járulhatok, okvetlenül czélt fogok érni. Mert azt én teljesen méltánylom, hogy kegyed a lusta, korhely naplopóktól megtagadja a martalékot, a mit azok követelnek, de én a megye nevében jövendék kegyedhez tisztelettel könyörögni, hogy azon valóban nyomorultakon segíthessünk, a kik azt méltán megérdemlik. Hiszen én jól tudom, hogy kegyednek igen jó áldott szive van s a szegény haldokló árvák, az elhagyott kisdedek látása könyekre indítja. Oh kérem, ne titkolja kegyed e könyeket; ezek egy nő legszebb ékszerei.

A hárpia, Krénfy úr nagy bámulatára, egy széket emelt föl, még pedig nem azért, hogy azzal Fenyéryt kiverje, hanem hogy „tessék leülni reá".

— Oh köszönöm. Kegyed valóban igen szives hozzám. Mennyire sajnálom, hogy nem lehetett kegyedhez fordulnom legelőször. Hiszem, hogy kegyednek sikerült volna Krénfy urat rábeszélni, hogy a megye közóhajtásának eleget tegyen. Annyival inkább, minthogy mi ezt semmiképen sem kivántuk ingyen, sőt a méltányosság szabta árt azonnal készek voltunk lefizetni s azonfelül kegyednek örökre hálás leköteleztjei lettünk volna.

A sárkánykigyó egészen elérzékenyült: köténye nem volt elég könyeit törülni.

— Miért nem beszélt hát az úr velem hamarább? Ha én velem ilyen szépen beszélt volna valaki, a czipőmet is odaadtam volna a lábamról (az pedig ugyan rossz állapotban volt mind a kettő),

de én velem azt hitette el ez az akasztófára való (értette Krénfyt), hogy ide erőszakos rablás végett jönek, hogy az urak elhatározták, hogy minket koldussá tegyenek; így tett engem csúffá az urak előtt, az egész világ előtt, hogy felhuszított mint egy lánczos kutyát, s azután megint be akarta tömni a számat, mert nem is tudom, hogy miért nem hasítottam ketté a fejét a semmire valónak?

E szóknál kitörő mérgében megint felkapta az elkeserült amazon a letett vaslapátot s a mint Krénfy úr bámult a nyitott ajtóban, egyenesen neki rohant s ezuttal bizonyára csúffá teszi, ha Krénfy nem elég gyors becsapni előtte az ajtót s a kulcsot hirtelen ráfordítani.

A tigris kalitkájába zárt Fenyéry óhajta véget vetni e népszinmünek s igen nyájasan instálta az asszonyságot, hogy ha elhalaszthatja máskorra annak az ajtónak döngetését, tegye meg az ő kedvéért s inkább keresse ki a sok kulcs közől, a melyik a magtárhoz vezet.

A bőszült amazon ezt igen helyes boszuállásnak találta Krénfy ellenében.

— Tessék; szólt leoldva harczias csipejéről a csomó kulcsokat s kifacsarva a vaskarikából kettőt a sok közől. Ezzel nyilik a vasajtó itt balra a folyosó mellett, ez a másik a lakat-kulcs, mely a rácsajtó vasdorongját fogja. Hanem ez a semmirevaló ide zárt bennünket, most nem lehet kimenni a szobából.

— Majd mindjárt ki fogja nyitni; szólt Fenyéry bizton mosolyogva. Addig is legyen szíves kegyed, igen tisztelt „házi asszonyság" az általam majdan

átveendő gabona nemüekért az illető méltányos összeget kezéhez venni.

— Szívesen, szívesen! monda a hárpia. Hanem ebben a perczben fel is nyilt aztán az ajtó s Krénfy úr nem törődve sem a két szeme világával, sem semmi eltörhető porczikájával, esze nélkül rohant be az ajtón, kézzel-lábbal protestálva e veszedelmes tény ellen.

— Egy fillért sem szabad tőle venni. Ellent mondok, protestálok. Itt én vagyok az úr. Egy félpénzt se vegyen el senki ettől az úrtól, sem ajándékba, sem fizetésképen. Te félbolond asszony. Tönkre akarsz tenni? el akarsz pusztítani?

A nember még tán gonoszabb dolgokat is akart Krénfy úrral mivelni, de Fenyérynek már nem volt kedve azt végig várni.

— Tetszik önnek velem jönni, uram, vagy itt maradni? kérdi Krénfytől, midőn az ajtó már nyitva volt s a kulcsok kezében.

Krénfy természetesen inkább vele ment, s ez által a tragoedia befejezetlen maradt.

IX. Hony soit qui mal y pense.

— Miért nem lehettem én ottan? hogy láthattam volna az árvák örömét, e nyomorból kiemelt, megszabadított, a világnak visszaadott nép elragadtatását, oh az magasztos látvány lehetett, kenyeret adni ezernyi-ezer népnek, visszahívni az életre egy egész ivadékot, felosztani szívét, lelkét, vagyonát, jövendője kincseit egy szenvedő nép között; ez

mennyei, ez túlvilági. Ezt a Fenyéryt irigylem és becsülöm, miként senki mást.

Ezt a kitörését a lelkesülésnek Leonora hallatá a főjegyző magánlevelének elolvasása után, melyben ez az előbb eltávozott alispánnal tudatja körülményesen a Kallósfalván történteket.

Lippay a tarnóczfalvi kastélyban várta be a tudósítást s épen ott ült a szép Dobokyné mellett, kinek gyöngéden emlékbe hozott apró czélzataira iparkodék mindannyiszor megfelelő anecdotákat mondani.

A szép Dobokyné practicusabb oldaláról vette fel a kérdést s azt válaszolá Leonora elragadtatott szavaira, négy gyöngéd újját kecsesen az alispán kezére téve:

— De a mi ezután fog következni, azt úgy hiszem, nem fogja kegyed irigyelni Fenyérytől. Alig hiszem.

— Mi történhetik vele? kérdé Leonora magasan. Talán csak nem fog büntetést nyerni ily nemes, bátor, elhatározó tett miatt, mely által tizezer embert mente meg?

— Itt az alispán úr; tessék tőle megkérdezni.

— Hogyan, uram? szólt Leonora az alispánhoz fordulva, Fenyéryt érheti ezért valami baj?

— Természetesen; felelt az alispán, akkor sem vesztve el jovialis arczkifejezését.

— Például uram, például?

— Hát legelőször is elveszti minden vagyonát.

— Elveszti? miért vesztené el? Ezt én nem értem. Sehogy sem értem.

— Azért veszti el, mert van egy törvény, a mi

azt a büntetést szabja arra, ki egy nemes ember házába erővel betör és ott hatalmaskodik.

— Törvények? Holt betük! Hol marad a szív, hol az általános emberi kötelességek? hol a felebaráti szeretet? Egy férfi, ki bátran keresztül törve a törvénynek bástyáin, félretéve minden kicsinyes formaságokat, merész lélekkel kiszabadított ezer szenvedőt egyes emberek ördögi kénye alól, nem borostyánt érdemel-e inkább, mint büntetést? Ah uram, ily törvény nincs a világon, és ha van, nincs biró, a ki azt végrehajtsa.

Az alispán jó kedvvel viszonzá:

— Bizony, alig ha nincs olyan biró.

— Akkor van Isten, a ki azt meg nem engedi történni.

— Minő kár, hogy nem hölgyek ülnek a törvényszék padjain! sóhajta fel Lippay, fél tréfásan, de mélyebb érzelemmel. A prózai férfiak csak a holt betü szerint itélnek.

— És ha igy lenne is, Fenyéry nem volt a vagyon bolondja soha. Ezzel nyugtatá magát Eleonora. Szegény lesz, de szivében annál gazdagabb. S lesznek, a kik őt ezen gazdagságáért fogják becsülni.

Az alispán gyönyörködött az exaltált hölgy túlzott beszédében; hisz ő maga is úgy szerette Fenyéryt, mintha tulajdon fia lett volna, s épen azért ingerlé Eleonorát, hogy az mentül erősebben védelmére keljen.

— És pedig még ez nem az egész baj, szegény Fenyéryt még azonfelül alkalmasint börtönre is fogják itélni.

— Börtönre! kiáltá fel Eleonora. Nem! az nem

lehet! Hisz akkor fel volna fordulva a világ; hisz akkor jelen volna az Antikrisztus országa, a mikor a bűn itéli el az erényt, s visszafelé olvassák az Isten tizparancsolatját! Azonban . . . nem lehetetlen . . . nem, minden megtörténhető az ég alatt. Miért ne eshetnék meg ez is. Az evangelium legelső hirdetőit is börtönre vetették. Ők is épen így szenvedtek a közügyért. Jól teszik önök, büntessék, gyalázzák meg, ostorozzák meg őt; annál jobban rá fog illeni a martyr név, s annál jobban fogják őt szeretni, a kiknek szivök az igazi helyen van.

Dobokyné nagyon jó kedvűen kaczagott fel e bohó szavakra, mert az alispán mosolygott. De Lippay mosolygása alatt rejtett könyek voltak, a miket nem vett észre senki.

A piczi tündérke ott hímzett egy ablakmélyedésben, s nem látszott egyébbel elfoglalva lenni, mint ezekkel az egymást követő apró keresztkékkel; valamelyik szónál megszúrta az ujját a hímzőtűvel, a bibor cseppecske odaesett a szövetre; le sem törülte azt onnan, hanem ott hagyta száradni s eltakarta azt a hímzett gyöngyeivel.

Eleonora ingerelve volt Dobokyné jó kedve által, most már igazán tűzbe jött s heves elragadtatásában többet talált mondani, mint a mennyit akart.

— És ha önök százszor kikaczagják, százszor elitélik őt, én tisztelem, én becsülöm, és ha itt volna, képes volnék őt megcsókolni!

És épen abban a pillanatban nyilt föl az ajtó és lépett be rajta Fenyéry.

Hasonló jelenetek nem csak a franczia drámákban, hanem az életben is akárhányszor történnek.

Fenyéry komoly ember volt, komoly arczczal lépett be, s épen el nem tudta gondolni, miért kaczagnak oly nagyon megjelenésén.

Dobokyné szinte megrontotta magát a nevetésben, melynek rohama nem volt arányban vállfüzője korlátaival.

— Ah! ime itt van. Mintha hívták volna. Leonora! ön igéretét teljesíteni tartozik. Fenyéry úr itt áll előtte.

Leonora egy perczig sem jött zavarba, hanem komoly méltósággal felállt székéről, ünnepélyesen, mint egy áldozatra járuló druida papné, lépett a megdöbbent ifjú elé s megfogva annak két kezét, magasztos hangon mondá:

— Uram, Fenyéry úr; én azt mondtam, hogy önt becsülöm, tisztelem s ezt ismétlem önnek szemében. Tekintsen úgy, mintha ezt édes anyja, vagy édes testvére mondta volna önnek.

És azzal gyöngéden odahajolt Fenyéryhez s annak homlokát ihletteljesen megcsókolá.

Dobokyné visitott nevettében e tréfás jelenetre s csak arra jött lassankint magához, midőn tapasztalá, hogy kívüle senki sem nevet, még az alispán sem.

Leonora pedig büszke öntudattal emelé fel arczát, erősen megnyomva a szót, „hony soit, qui mal y pense!“ (A miből Dobokyné egy szót sem értett.)

A mulatságos jelenetben senki sem gondolt a ház tündérkéjére, hogy megkérdezte volna tőle:

„Miért lett halvány arczod oly piros?“

Fenyérynek elég jó tapintata volt átlátni, hogy neki most komoly arczot mutatni nem szabad. Az mindig kellemetlen dolog, ha valaki saját bajai miatt támadt rossz kedvét észrevéteti, kivált ha az ember vendég. Különben is azt a bajt maga kereste magának, a kimenetellel meg kell elégedve lennie.

Nem is kellett neki sok alakoskodást játszania, mert valóban nem törődött azzal, hogy saját magával mi történik? A dolog jól ütött ki. A többire nézve meg volt nyugodva.

Szépen megköszönte Leonorának a csókot, s azzal helyet foglalva mellette, tréfás komolysággal kérte fel rá, hogy ha ügyét előveszik a királyi táblán, legyen ott ügyvédje.

Leonora egész komolysággal állítá, hogy ő bizonyosan jobban is megvédené őt, mint akárki más. Szerinte Fenyéry koszorút érdemelne.

— Csakhogy azzal a koszorúval úgy járhatna, szólt az alispán, mint a czigány a lopott süveggel: nem merte viselni, mert félt, hogy megismerik a fején, hanem egyszer éjjel kelt fel az ágyból. „Hát kend mit csinál?“ kérdi a felesége. „Hallgass anyuk. A süveget viselem.“

Ezen azután mindenkinek nevetni kellett.

Leonora is nevetett, de annál jobban megharagudott saját magára, hogy miért nevetett.

— De uraim, hogy lehet ilyen komoly dologból tréfát csinálni. Fenyéry úr, én önön csodálkozom legjobban, hogy mit tud ezen nevetni?

— Hát hiszen semmi rendkivüli dolog sem történik velem. Majd egy kicsit becsuknak, ott legalább más visel rám gondot, s ha elképzelem, mennyi kellemes látogatást fogok kapni hajdani

Hasonló jelenetek nem csak a franczia drámákban, hanem az életben is akárhányszor történnek.

Fenyéry komoly ember volt, komoly arczczal lépett be, s épen el nem tudta gondolni, miért kaczagnak oly nagyon megjelenésén.

Dobokyné szinte megrontotta magát a nevetésben, melynek rohama nem volt arányban vállfüzője korlátaival.

— Ah! ime itt van. Mintha hívták volna. Leonora! ön igéretét teljesíteni tartozik. Fenyéry úr itt áll előtte.

Leonora egy perczig sem jött zavarba, hanem komoly méltósággal felállt székéről, ünnepélyesen, mint egy áldozatra járuló druida papné, lépett a megdöbbent ifjú elé s megfogva annak két kezét, magasztos hangon mondá:

— Uram, Fenyéry úr; én azt mondtam, hogy önt becsülöm, tisztelem s ezt ismétlem önnek szemében. Tekintsen úgy, mintha ezt édes anyja, vagy édes testvére mondta volna önnek.

És azzal gyöngéden odahajolt Fenyéryhez s annak homlokát ihletteljesen megcsókolá.

Dobokyné visitott nevettében e tréfás jelenetre s csak arra jött lassankint magához, midőn tapasztalá, hogy kivüle senki sem nevet, még az alispán sem.

Leonora pedig büszke öntudattal emelé fel arczát, erősen megnyomva a szót, „hony soit, qui mal y pense!“ (A miből Dobokyné egy szót sem értett.)

A mulatságos jelenetben senki sem gondolt a ház tündérkéjére, hogy megkérdezte volna tőle:

„Miért lett halvány arczod oly piros?“

Fenyérynek elég jó tapintata volt átlátni, hogy neki most komoly arczot mutatni nem szabad. Az mindig kellemetlen dolog, ha valaki saját bajai miatt támadt rossz kedvét észrevéteti, kivált ha az ember vendég. Különben is azt a bajt maga kereste magának, a kimenetellel meg kell elégedve lennie.

Nem is kellett neki sok alakoskodást játszania, mert valóban nem törödött azzal, hogy saját magával mi történik? A dolog jól ütött ki. A többire nézve meg volt nyugodva.

Szépen megköszönte Leonorának a csókot, s azzal helyet foglalva mellette, tréfás komolysággal kérte fel rá, hogy ha ügyét előveszik a királyi táblán, legyen ott ügyvédje.

Leonora egész komolysággal állítá, hogy ő bizonyosan jobban is megvédené őt, mint akárki más. Szerinte Fenyéry koszorút érdemelne.

— Csakhogy azzal a koszorúval úgy járhatna, szólt az alispán, mint a czigány a lopott süveggel: nem merte viselni, mert félt, hogy megismerik a fején, hanem egyszer éjjel kelt fel az ágyból. „Hát kend mit csinál?“ kérdi a felesége. „Hallgass anyuk. A süveget viselem.“

Ezen azután mindenkinek nevetni kellett.

Leonora is nevetett, de annál jobban megharagudott saját magára, hogy miért nevetett.

— De uraim, hogy lehet ilyen komoly dologból tréfát csinálni. Fenyéry úr, én önön csodálkozom legjobban, hogy mit tud ezen nevetni?

— Hát hiszen semmi rendkivüli dolog sem történik velem. Majd egy kicsit becsuknak, ott legalább más visel rám gondot, s ha elképzelem, mennyi kellemes látogatást fogok kapni hajdani

szép ismerőseim és ismerőnéimtől, még kellemesnek is fogom találni helyzetemet. Ha pedig kieresztenek (egyszer csak rám unnak) — akkor majd eléldegélek egyik-másik atyámfia, jó barátom, hajdani kenyerespajtásom nyakán; ma itt, holnap amott, olyan mulatságos életem lesz, hogy Lavotának sem volt különb.

Dobokyné most már egész érzékenységgel, egész szánalommal szólt vele, hogy „bizonyára mindenütt igen szívesen fogják látni".

— Oh ez iránt nem aggódom, felelt könnyü vérrel Fenyéry; Csejti Gazsit úgy is épen most hagyta el a lengyelje, majd beszegődöm hozzá — lengyelnek.

Azon időben nagyon népszerű dolog volt birtokos nemeseink részéről a muszka földről átmenekvő lengyel patriotákat felfogni. Ki mentül magasabb rangú lengyellel birt, annál nagyobb dicsőség volt házára nézve.

Leonora ezekért a rossz élczekért szerette volna kötőtűjét anyailag keresztül szúrni e könnyelmű fiatal kabátján.

— Hogy tud ily könnyen beszélni oly súlyos balesetről?

— Hisz ez máson is megtörtént és sokkal kisebb ok miatt. Hát ha egy éjjel elkártyáztam volna vagyonomat és most semmim sem volna. Nem kellene-e könnyen vennem akkor is?

E szavaknál Iréne felkelt himző asztalától s hirtelen kisietett a szobából.

Nem sejté senki, hogy mi baja lehet? Hanem a mint a szép Dobokyné felállt, hogy karját Lippay karjába fűzve, a mindig kedves táblabirót néhány

gyöngédebb szóra a szomszéd termekbe átvezesse s Fenyéry egyedül maradt Leonorával, a derék delnő komolyan szemrehányó szóval mondá neki:

— Ön rossz húrt pendített meg, kedves barátom, kedves testvérem (mondjuk így, hogy kedves testvérem).

Fenyéry kezet adott rá: és kérdezé, hogy mit vétett?

— A midőn ön oly könnyelmüen beszélt vagyona elvesztéséről, az én kedves tündérkémnek nagyon rossz érzéseket okozott.

— Hogyan?

— Úgy, hogy igen élénken emlékezteté őt saját bátyjára, ki valóban kártyán és könnyelmü pazarlással vesztegeté el minden vagyonát.

— Valóban nagyon ostobául viseltem magamat; mondá Fenyéry megilletődve.

— No lássa. Az ilyen fiatal gyermek nem bir annyi emberismerettel, hogy megitélhetné, miszerint a könnyelműség a férfiaknál őket ért csapások fölött, csak a világnak mutatott álarcz s elszomorodik rajta, hogy azok mind ily szívtelenek. Pedig én tudom, hogy önnél ellenkezőleg van az eset. Azért ezt a hibáját jóvá kell tennie.

— Mutasson kegyed utat és módot és én örömmel cselekszem.

— Menjen, keresse fel Irént azonnal. Bizonyosan az angol kertben fogja őt találni. Lássa, mennyi bizalmam van önhöz; magam utasítom önt hozzá, a kit tulajdonképen őriznem kellene. Ez csak önnel történik. Menjen és győzze meg felőle, hogy az nem érzelemhiány, nem kérgesszi-

vűség, a mi a férfiakat könnyelműen nézeti a balsors szemébe. Menjen ön, testvérkém.

Fenyéry engedett a komoly szónak. Valóban bánta, hogy a kedves kis jólelkű teremtésnek meggondolatlanul szomorúságot okozott és sietett őt felkeresni.

Mint Leonora mondá, épen az angol kertben találta őt.

A leányka, a mint őt megpillantá, hirtelen felszárítá finom zsebkendőjével szemeit, azt hivé, hogy így nem fog azokon meglátszani, hogy sírt.

Fenyéry észrevette azt. Egy gyöngéd, finom lélekkel volt dolga, melynek tiszta tükrén még a lehellet is meglátszik.

Nem tagadhatá meg magától, hogy szíve annyira elfogódott e perczben, hogy nem tudta magát elhatározni, vajjon megszólítsa-e, vagy egyszerűen üdvözölve úgy tegyen, mintha csak véletlenül találkozott volna vele és ismét tovább menjen?

Oh a férfiak oly ostobák ilyen helyzetben; — értve az okosabb részt, mert a bolondok mindig készen vannak valami semmit nem mondó phrasissal, a mi csak a nyelvnek adott dolgot.

Fenyéry elfogultsága annál nagyobb lett, midőn Irén egyenesen hozzá lépve, szemeibe tekinte azokkal a mélybe látó, okos szemeivel, s karját megfogva, mondá:

— Jó, hogy jön.

A fiatal férfi nem tudá, mi történik vele?

Jó, hogy jön! ki értené ezt? Hiszen még alig váltottak egymással szót. Egymást alig érdekelhetik.

Irén karját az ifjuéba akasztva, komoly, érdeklett hangon kérdezé tőle:

— Igazán elveszti ön vagyonait?

— Kétségtelenül. Ebben meg kell nyugodnom.

— És ez nem a legnagyobb baj önre nézve. Ön csorbát szenved becsületében is?

— Az is nagyon valószinű. Az ilyesmi együtt jár.

— De ön nem aggódik azon, mert tudja, hogy vannak jó barátai, tudja, hogy a kik eddig becsülték, bukása után még jobban fogják becsülni.

Fenyéry könnyedén mosolygott és fejét tagadólag rázta.

— Ezt nem tudom. A szerencsétlenség mindig megvetést szül; a bukás egyuttal becstelenség. Olyan helyen nem maradok, a hol ismernek.

Irén egy vén hárs mohos oldalához támaszkodék. Egészen egyedül voltak; a kertben dolgozó cselédség sokkal távolabb volt, hogy sem szavaikat hallhatta volna.

— Nincsenek önnek barátai, a kik önt megmenthessék? kérdezé oly hangon, mely szilárd, elfogulatlan akart lenni, de mégis úgy reszketett.

— Azok csak kötelességöket teljesithetik és az rájok nézve szomorú kötelesség lesz.

— Elitélik önt.

— A törvény igen.

— De a világ nem.

— A világ? szólt Fenyéry, szomorúan mosolyogva s azzal tárczájába nyulva, egy kis vékony arany gyürűt vett ki abból, mely két összecsavart fonálból látszott állani. — Lássa kegyed: tiz évi ismeretségem volt egy leánykával, még mint gyermeket ismerém. Szüléi szerették volna, ha nőmmé lesz s előttem mindig azt beszélték, hogy a leányka mennyire ragaszkodik hozzám! ő előtte pedig arról,

hogy én mennyire szeretem. És meg is lehet, hogy jó férj és nő lett volna belőlünk. Már jegyben jártunk, nem sokára meg kellett volna esküdnünk. És most ez eset után ime visszaküldték jegygyürümet, azzal a hideg tudósítással, hogy már mást gondoltak.

Irén lihegő kebellel vevé kis finom ujjai közé a vékonyka gyürüt, azczán az látszott, hogy örül valaminek e mondottakból, pedig hiszen ez elég szomorú dolog.

— Ez legjobb mértéke annak, hogy bukott ember mit várhat a világtól? sóhajtá Fenyéry.

— Hátha talán nem volt oka ennek a hölgy? rebegé Irén, a gyürüt forgatva ujja hegyén. Hátha szülői kényszeritették annak visszaküldésére?

— Ah nagysád, egy nőt, a ki szeret, nem lehet kényszeriteni. Egy nő, ki annak jegygyürüjét, a kit szeretett, ujjára vonta, csak önkényt vonhatja azt le onnan és nincs hatalom a világon, mely őt annak elhagyására birja, saját meggyőződésén kivül. És én ezt a meggyőződést igazán nem is vehetem rossz néven szegénykétől. Jól meggondolva a dolgot, nem is nagy kedve lehet valakinek egy oly kezet elfogadni, melyre még lánczot is tehetnek, s összekötni sorsát egy férfiuval, a ki a helyett, hogy ősi kastélyba vinné menyasszonyát, az oltártól egyenesen a börtönbe vándorolhat. Ilyen lemondást senkitől sem kivánhatok s még csak meg sem ütközöm rajta, hogy gyürümet visszaküldték.

És azzal kezét nyujtotta Fenyéry gyürüje után, hogy ismét visszategye tárczájába.

Hanem a vékony aranyfonál gyürücske ez alatt,

hogy? hogy nem? Iréne ujjára csúszott, arra az alabastrom fehér ujjra, s a lyánka összefogta kezét s visszatartá azt.

Hanem arcza oly szokatlanul égett, és szemei úgy ragyogtak e perczben.

Keblének elfogultsága meg-megszaggatá a szavakat, a miket mondott.

— Fenyéry! Meglehet, hogy önt a törvény elitéli oly tettért, a mi önnek nemes szivét tanusítja. Meglehet, hogy ön szegénységre jut. Az is meglehet, hogy balesete után a világ elzárja magát ön előtt, hogy a kik legjobb barátai voltak, azok elitélik, hogy nevét meg fogják bélyegezni . . . Akkor jusson önnek eszébe, hogy van egy lény, ki önnel kész megosztani szegénységét; kinek ön előtt háza és lelke nyitva áll, ki önt fölmenti, ha el van itélve, s ki büszke lesz azon nevet viselhetni, melyet mások igaztalanul megbélyegeztek . . .

A kedves gyermek szép szemei könyben úsztak e szavaknál, olyan szép volt, oly való, oly égi szépség; egy elragadó tünemény, a milyen csak ritka boldog halandónak jelenik meg életében.

— És most emlékezzék ön arra, a mit mondott; rebegé a leányka és oda mutatott az ujját átszoritó vékony kis gyürűre és azután összeszorítá azt mind az öt ujjával, mintha igy akarná kimondani azt a gondolatot: „ha egy nő annak gyürűjét, a kit szeret, ujjára felvonta, azt onnan semmi hatalom sem képes elvenni!“

És ezzel elfutott onnan. Mire Fenyéry utána nézett, már eltünt előle.

A fiatal férfi egy új világot látott maga előtt. Nem az az ég, nem az a föld, a mi az előbb.

Ő maga sem ugyanaz többé. Valóban egy szívvel több volt keblében: egy szívvel, a mely tele-tele boldogsággal, érzelemmel, reménységgel!

Alig tudta, mint jutott fel újra a kastély termeibe, ott sehogy sem találta magát többé vissza előbbi helyzetébe. A társaság minden tagjainak olyan visszás válaszokat adott; ebédnél olyan szórakozott volt, hogy az alispán komolyan aggódni kezdett miatta, a szép Dobokyné pedig meg is szólította, hogy szokás szerint megint el ne aludjék itt közöttük.

Csak Leonora látszott jól értesülve lenni.

Irén az egész ebéd alatt meg nem jelent az asztalnál. Azzal menteté ki magát, hogy rosszul van, kénytelen szobájában maradni.

Leonora félre hivta Fenyéryt.

— Ön gyaníthatja, hogy mi oka Irén elmaradásának. Önnek a stoicismusa még jobban elvadította őt. Ő ugyan nem szól egy szót is arról, hogy mit beszélgetett ön neki, de én megszoktam az emberek arczaiból olvasni, különösen Irén lelkét keresztül-kasul ismerem. Ön a helyett, hogy gyöngéden megengesztelte volna őt, bizonyosan cynikus hidegséggel beszélt előtte sorsa felől s ez az, a mi Irénnek legrosszabbul esik. Annyit mondhatok, hogy Irén nagyon haragszik önre, kedves testvérkém; nekem ugyan nem szól, de valahányszor önnek nevét előhoztam, mindig mintha galvanicus ütés érintette volna idegeit. Az én psychologiámnak ez is sokat mond.

Fenyéry arcza gyönyörteljesen mosolygott.

Leonora pedig, ki nagy emberismerő és olvasni tud az arczokból, mindjárt átlátta, hogy ez megint

nem egyéb, mint gúnymosolygás s keményen megfeddé érte kedves testvérkéjét.

— Nekem sehogy sem tetszik ez a gúnymosoly, kedves barátom, sem önhöz, sem általában fiatal emberhez nem illik az a blazirt kedély, ez a gúnyos fitymálása minden föllengésnek, ez az örökös negativ tartás minden érzelem ellenében; mi egészen más úton haladunk s bár mennyire tiszteljem is önt, ha ön e diogenesi phlegmát, gunyort akarja szenvelgeni, akkor mi önnek határozott ellenségei leszünk.

Fenyéry megragadá a delnő kezét és csókjaival halmozá el azt és oly jó kedvüen kaczagott bele.

— Hogy bohóskodik! suttogá Dobokyné.

— Hogy erőszakolja jó kedvét a bánatra, gondolá Lippay magában.

— Hogy gúnyolódik, hogy affectál! haraguvék Leonora.

Pedig oly igazán boldog volt, miként boldogok azok, a kik az égben vannak.

X. A boldog labyrinthok.

Könnyű most ügyvédnek lenni. Mai világban csak jó emlékező tehetség kell hozzá, a paragraphusok bő ismerete, megfelelő stylus curialis, jó két talp, mely nem fárad el a járás-kelésben; a többi mellékes dolog.

Hajdan művészet, virtuozitás volt az ügyvédség, a pör hasonlított egy gyönyörű lovagjátékhoz, egy szellemi tornához, hol ügyesség, merészség, tárgy-

és helyismeret nagy előnyöket adtak; mikor már lováról le volt verve a hős, még akkor is felülkerülhetett, s megesett, hogy az alperes exequálta a felperest, ha ügyvéde bátor és nevének megfelelő dalia volt. Az igazi ügyvéd kezében jó eszköz volt minden világi tényező, a tisztújítástól kezdve fel az országgyűlésig; a kitérések, kifogások, mellékútak gyakorlatában alkalma volt remekelni; egy szóval, minthogy már benne vagyok a classicus hasonlításokban, a hajdani ügyvéd oly viszonyt képez a mostanihoz, mint a négy szilaj paripát kormányzó kocsis nyaktörős utakon a locomotivon ülő tender-vezetőhöz, kinek egyéb gondja nincsen, mint hogy ki ne menjen a kerékvágásból.

A Krénfy contra Fenyéry pör olvasása valódi gyönyör lehetne egy igazi ügyvédre nézve. Mindkét fél ügyésze remekelni akart e válságos ügy eldöntésében, melyben a rokonszenv, az emberi jogok, a becsületesség kétségtelenül Fenyéry részén voltak, de a kérlelhetlen törvény még világosabb jogot adott a felperesnek.

A birák szíveik szerint mind kénytelenek voltak Fenyéry tettét helyeselni, de a jog szerint el kelle őt ítélniök. Lippay maga aláirta a tanúvallomást azon ember ellen, kit az életben tán legjobban becsült, legjobban szeretett.

Az első biróság rokonszenve csupán annyi jót tehetett irányában, hogy szigorú ítéletét szabad lábról engedé neki feljebb vinni a hétszemélyes táblára.

Jószágai elvesztését nem gátolhatta meg. Azokat még ezen évben elfoglalá a brenóczi uradalmak birtokosa s többé a nagy kiterjedt uradalmat nem

háborítá az a közbe tolt földdarab, melyért a brenóczi ősök annyi áldozattal, haraggal és erőszakkal küzdöttek valaha és mindig sikertelenül.

Fenyéry pöre ezzel a felsőbb régiókba vitetett át.

A kérdés második pontja volt a személyét illető büntetés.

Ezalatt azonban egy szerencsés eset jött közbe.

Minden oldalról szerencsésnek lehet azt nevezni, nem csak azért, mert véletlen, de mivel nagy jótékonysággal hatott mind a mi ügyeinkre, mind azon emberekére, kiket e regény folytán nem fogunk megismerni.

Ugyanazon évben, a midőn a felső megyéket az éhhalál ostromolta, hazánk alsóbb megyéiben nem csekélyebb csapás fenyegeté a közjólétet.

A mi kedves Dunánk, kit a vers „hazánk szívverének" nevez, ugyanazon vers sóhajtása szerint „be sokszor megárad". Dunamelléki elménczség ilyenkor azt szokta mondani, hogy „kicsiny a Duna", tudniillik nem fér belé a víz. A mi pedig belé nem fér, az kiönt a vidékre s elpusztít huszharmincz falut s egynéhány ezer embernek megint nincs kenyere.

Ismét kenyérről van szó! Erről a kimondhatatlan prózai tárgyról, melynek olyankor eszünkbe sem kellene jutni, a mikor regényt irunk és olvasunk. Ez a rettentően leverő tanúbizonysága az ember földi származásának, szellemi kisebbségének. Az emberi büszkeség semmi előtt sem lehet annyira megalázva, mint a kenyér előtt.

A jámbor táblabirák szinte tudták azt, hogy a kenyér milyen nagy szerepet játszik a földi tényé-

zők között, s egyik közép megyében, melynek vidékén a kenyérpusztító elem minden évben garázdálkodott, összeültek a nemes rendek s megvizsgálva a megye térképeit, elhatározták, hogy a nemes folyót eddigi szabadalmaiban megszorítandják s a hol túlságosan regényes kalandor hajlamból illetlen kanyarulatot képez, ott egy szép átmetszést követnek el rajta, s kényszerítik azontúl egyenes úton járni.

E bölcs terv annak rende szerint határozatba is ment, az átmetszés kijelöltetett a térképen vörös tintával, a költségvetés is megtétetett; hanem . . .

. . . ekkor azok a tisztelt hazafiak, a kiknek a földén keresztül kellett volna húzatni az átvágásnak, felemelék az ő pálczáikat és azt mondták, hogy ebből ugyan semmi sem lesz.

Volt közöttük egy pár nagy birtokos, egy csoport kis birtokos, ezek nem engedték jogaikat, ellenálltak, pörlekedtek, mérnököt, küldöttséget megugrattak, a jelpóznákat feltüzelték, gyüléseken czivakodtak, perlekedtek, a sok perből, perorvoslatból kényelmes gát készülhetett volna már mind a két partján a kérdéses folyamnak, mely évről-évre nem szünt meg azontúl is a nemes közbirtokosság szénáját, szalmáját a pörben forgó félszigetről betakarítani; hanem azért egy hajszálnyit sem engedett senki a maga jogaiból.

Nem is igen bátorkodott már minden gyenge szívű ember e per bolygatásához fogni, mert annyi volt már abban az egymással ellenkező itélet, parancsolat, határozat, hogy a ki tisztába akart volna jönni, semmi hatalom sem mentheté meg, hogy az öt érzékét oda ne veszítse.

A mondott évben új veszélylyel fenyegette a jövő tavasz az alvidéket. A felföldön roppant havak estek, a miből gyanítani lehete minden prófétai ihlet nélkül, hogy rendkivüli árvizek fognak aláomlani s lesz ismét siralom országszerte.

Volt azon időben az említett megyének egy vasszívű alispánja, a ki az előre sejtett veszélyen törődve, egy szép napon parancsot adott ki a járásokban, hogy kétezer szekér huszezer emberrel jelenjen meg a vitatott félsziget előtt.

Azon a napon ő maga oda vezérlé az egész sereget, s a nélkül, hogy a birtokosoknak csak jóreggelt is kivánna, helyet méretett az új ásandó medernek a félszigeten keresztül, neki állított embereket, szekereket, s meghagyta mindenkinek, hogy ha az ég rájok szakad, se hallgassanak senki szavára, hanem ássák, hordják a földet, mig benne tart.

A meglepett közbirtokosság félreverte a harangokat e rettentő erőszakra, protestált, opponált, teljes tehetsége szerint; fenyegetőzött törvényekkel, visszatorlásokkal; senki sem hallgatott rájok s huszezer embert lehetetlen volt birtokukról kihajigálni.

A sérelmet vallott felek nosza futottak Bécsbe — Budára! Fellármáztak minden törvényhatóságot, orvoslatért a rajtok elkövetett istentelen, égbekiáltó erőszak ellenében. Mint rendén is volt, egy pár hét alatt meg is kapták, a miért jártak; a magasabb hatóságoktól kiadatott a parancsolat az alispánhoz, hogy a míg a kérdés mibenléte bővebben megvizsgáltatik, addig ne merje folytatni az erőszakos folyamszabályozást.

Arra az időre épen készen is volt az alispán a

munkával. A Duna már akkor szépen folyt a félszigeten keresztül. Tessék ezt repellálni.

S e vakmerő tény által, melyben ily sérelmesen megbántotta a birtok igaz jogait, megmenté az egész vidéket örök időkre a szokott Istencsapásától.

Ez analog esetben sok mellékes körülmény hasonlított azokhoz, a mik Fenyéry perében előfordultak.

Az alispán a megye határozatát foganatosítá; ezt cselekedte Fenyéry is.

Amaz törvényellenes hatalmaskodást követett el a nemesi szabadalmak ellenében; Fenyéry bűne is épen ez volt.

Ott az országos csapás elhárítása volt a merész tett indoka; Fenyéryt is ugyanaz buzdítá.

A megtörtént tett sikere ott teljesen igazolá a heroicus orvosi műtét helyességét; itt szinte úgy.

E hasonlítások váltak Fenyéry ügyének nagy egészségére.

Azt ugyan a törvénykiszolgáltatás legfőbb piaczain sem neki, sem az alispánnak nem engedhették el, hogy a közjog tályogaiba olyan merész keresztvágásokat mertek tenni, az alispánnak alkalmasint fel kellett mennie ad audiendum verbum, mely állapot a közéletben veszélyes crisis fogalmául volt följegyezve. Fenyéry is megkapta itéletét, miszerint az általa sértett birtokos, ha fejváltságával megelégedni nem akar, egész birtokát lefoglalhatja. Hanem azért az alispán orráról senki sem mondta azt, hogy hosszabb lett, mint azelőtt volt; s Fenyéry minden egyéb büntetés alól teljesen fölmentetett, visszakapta ügyvédi okleve-

lét s neve nemcsak megyéjében, de az egész hazában az ünnepeltek közé lőn sorozva.

Az, hogy vagyonát elveszté, bánatra nem érdemes bohóság. Huszonöt éves korában, eleven ésszel, tele szívvel minden ember gazdag!

TARTALOM.

Lap

Valami előszóféle _____ 3

ELSŐ RÉSZ.

A halál és a mentő _____ 7
Jött-ment (parvenu) _____ 78
A gazda és vendégei _____ 108
Cynthia grófnő _____ 139
Estétől reggelig _____ 166
A kis tündér háza _____ 199
Actus majoris _____ 214
A hárpia _____ 236
Hony soit qui mal y pense _____ 244
A boldog labyrinthok _____ 257

A RÉGI JÓ TÁBLABIRÁK.

REGÉNY

IRTA

JÓKAI MÓR.

MÁSODIK KÖTET.

TIZEDIK KIADÁS.

BUDAPEST.

FRANKLIN-TÁRSULAT

MAGYAR IROD. INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA.

1909.

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMODÁJA.

MÁSODIK RÉSZ.

Ember csapásai.

I. A nyugtalan lélek.

— Kedves Irénem, kedves kis tündérem! mi megválunk egymástól. Én nem maradok önnél tovább. Én nem akarok azon a tájékon maradni, a hol diadalt ül az igaztalanság s büntetést kap az erény. Nekem ez a Fenyéry senkim és semmim, nem is kellene rá semmi gondomnak lenni; azt sem foghatják rám, hogy szerelmes vagyok bele, elmultam negyvenhat esztendős; teljes életemben távol tudtam magamat tartani minden bohóságtól, de ha mégis eszembe jut, hogy minő igazságtalanság történt egy nemesszívű férfival; — mert bár tudom, hogy ön előtt, kedves Irénem, nem tünt ő fel valami kellemes alakban, de azért a kérges külső alatt valóban tiszta, nagy lélek lakik; és ha eszembe jut, hogy e nagy léleknek, ki még gazdag volt, annyiak jóltevője tudott lenni, most földönfutóvá kell lennie, ajkamig jön a keserűség. Nem, kedvesem, nem élhetek tovább azzal a gondolattal, hogy ez annyiban marad. Mondják, hogy szenvelgő, bolond vagyok; mondják, hogy olyan ügybe ártom magamat, a mihez semmi közöm; nevessenek ki; mind azzal nem törődöm semmit.

A megmentett ezerek hálasóhajtása felmegy az égbe, de nem megy fel Bécsbe; szükséges, hogy azt valaki felvigye. Az a valaki én leszek. Úgy is mindig szoktam magamnak olyan dolgot keresni, mely rám nem tartozik; most ez lesz az. Én eljárom a minisztereket, agyonbeszélem a referendáriusokat, kisérete leszek valamennyi udvari ágensnek; ha az ajtót bezárják előttem, bemegyek a kulcslyukon; úgy is „czifra asszony"-nak hínak a parasztok. De meg nem nyugszom addig, a míg vissza nem disputálom Fenyéry itéletét. Azért ne is vegye rossz néven tőlem, kedves Irén, hogy elmegyek; ne is iparkodjék marasztani, mert bizonnyal elmegyek. Ez föltett szándékom és ettől el nem állok.

Hogy e hosszú mondatot Leonora tartá, azt említenünk is fölösleges azok előtt, a kik vele ismeretesek.

A szép Dobokyné nevetve kérdezé:

— De hát miből fog Bécsben élni oly hosszú ideig?

— Az az én gondjaim közé tartozik; ha negyvenhat évig megéltem tisztességesen, a nélkül, hogy valaki azt mondhatná, miszerint megcsaltam, vagy koldultam tőle, ezután is csak megélek. Azért, kedves Irénem, ez órától kezdve már csak vendég vagyok önnek házánál, még pedig olyan vendég, a kinek be van fogva a szekere.

Irén nem is iparkodott a jeles delnőt marasztani, sem elválását alkalmatlan érzékenykedéssel nem igyekezett nehezíteni; sőt maga is segített neki a szükséges holmikat csomagokba rakni, bőröndjeit elrendezni, maga gondoskodott úti készleteiről. Az elutazás órájában is megkímélte minden el-

ájulástól, szívgörcsöktől, a mik olyan illendő kísérők hasonló catastrophákná. Még csak nem is sírt, midőn őt utoljára megölelte, megcsókolta, midőn a kocsiig kikisérte, mely a kapu-bejárás előtt állt felpakolva.

— Erős szív, kedvesem, csak erős szív! un coeur ferme! biztatá őt Leonora, kinek magának is oly erejébe került könyeit vissza parancsolni, hogy kinjában minden ismert nyelven elmondá Irénnek, hogy csak erős szíve legyen; pedig a jó lélek csak saját magát akarta azzal biztatni.

— És ha válni kell, váljunk gyorsan, mondá hirtelen felszökve a hintóba. Adieu!

A kocsi elrobogott; Leonora szemeit törlé, midőn senki sem látta már és suttogá magában:

„Erős szíve van a gyermeknek. Un tête d'enfant, et un coeur de lyon.“ Ezt a mondást mindjárt fel is jegyezte naplójába.

Mindig ilyennek ismeré ezt a lánykát. Szíve tele érzelemmel; mert oly finom, hogy egy párja vesztett madárka szenvedéseit is megérzi, s érdekkel tud viseltetni egy beteg hangya sorsa iránt, de tud parancsolni magának! Mennyire szerette őt, talán anyját se jobban: még sem mutatta ez érzését; pedig képzelhetni, mennyire rosszul esett neki. Maga Leonora is csak egy hajszálnyira volt attól, hogy elfeledve spartai jellemét, a leghevesebb könyekre fakadjon, s kedvenczét átölelve, ott minden ember előtt össze meg össze csókolja; és ez aligha meg nem történt volna, ha Iréne legkisebb kezdeményezést tesz rá. Derék leány volt, hogy nem tette. Erős szíve van.

Az egész úton adott foglalkozást ez a gondolat

Leonorának. Mire Bécsbe ért, egészen ki volt szemében dolgozva az a szilárd, belül szellemgyöngéd, kivül aczélkemény jellem, mely nem sír, midőn szíve jobb felétől örökre megvál. E csodás ellentétekből még csodásabb lélektani bonyolulatoknak lehetett támadni, melyeket Leonora mind a leggyönyörűbben megfejte, azokat egymással kiegyezteté, s naplójába, mely életbölcsészettel tele volt, fel is jegyzé érdemeik szerint.

Bécsben azután beszállt azon vendéglőbe, melyet Irén előtt kijelölt, hogy legelső leveleit oda intézze, a mig a sors más megállapodási helyet mutatand számára; ott egy szerény szobácskába felhordatá holmiait, s midőn már ideiglenesen kényelembe téve magát, hogy uti fáradalmait kipihenje, kopogtatnak az ajtaján.

— Ki az?

— Egy hölgy. (Ismerős hang.)

Felnyitja az ajtót. És ime ki borul a nyakába? Senki más, mint az ő kedves kis vasszivű tündérkéje.

— Hát ön itt? kérdi Leonora, ki nem tudta, hogy örüljön-e, vagy ijedtében sikoltozni kezdjen?

— Egy órával hamarébb érkeztem önnél.

— S miért jött?

— Ugyanazon okból, a miből ön.

És ezen azután elkezdtek kaczagni és sírni, és ujra kaczagni és sírni, mint a hogy a philosophok nem volnának képesek tenni, a hogy csak nők tudnak egyszerre sírni és kaczagni szíveik mélységes érzelméből.

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

Leonora, igéretéhez hiven, kisértete lett a refe-

rendariusoknak, ijedelme az agenseknek és fátuma minden rangon levő hivatalbeli embernek, a kinek legkisebb befolyása volt a Fenyéry-perben.

Egy hónap alatt úgy ismerte már a miniszterek, kamarások, titkos tanácsosok bejárásait, mint egy húsz esztendeig szolgált sollicitator és rettegésben tartott minden embert, a kinek szerencséje volt megismerkedni élőszóval elmondott vezérczikkeivel.

A derék urak kénytelenek voltak őszinte bámulattal nyilatkozni az asszonyi ékesenszólásnak ily különös mértékbeni adománya felett s a hideg lelte őket, a mikor nevét a kihallgatásért folyamodók között olvasták, mert ettől menekülni nem lehetett; ez nem engedte magát emberi nyakról lerázni, ez elől hiába tagadta el az ember magát, ott is rátalált, a hol legbiztosabbnak érezte magát s nem tágított, nem engedte magát kidisputálni; úgy tudott kérni, okoskodni! ez képes volna az ördögöt rábeszélni, hogy mosdjék szappannal.

Hanem azért a per mégis elveszett.

Az a hit, hogy egy peres ügyben a birákhoz szaladgálás, informálás változtat valamit a dolgok folyamatán, valóságos babona, egyenlő szük felfogás a jégeső-hárítóval, a zivatar elleni harangozással és a sympatheticus gyógymódokkal.

Fenyéry vagyonvesztési pöre minden felebbezésen elbukott . . .

— Már pedig én azért sem teszek le róla; szólt a védnő kis tündérkéjéhez, kinek az volt a dolga, hogy míg ő az illető országos urak sziveit rettegteté, az alatt Irén családi összeköttetéseinél fogva

azok urnőihez lelve bejuthatást, két oldalról segített a jó urak számára meleggé tenni a poklot.

— Én még most sem adom fel ügyünket, monda Leonora egy reggelen, egy nagyon sáros, piszkos reggelen, felkapcsolt volantjai, szürke harisnyái, csatos félczipői, s hóna alá csapolt esernyője jelképei által gyaníttatva, hogy ma ismét nyakába ölti a várost, még pedig annak oly érthetetlen utait, a hova nem kell elegáns öltözékben menni. E tekintetben különben sem igen volt alkalmazkodó.

Irén sóhajtva kérdezé, hogy hová akarja azt még feljebb vitetni.

— Az Istenhez! szólt Leonora, esernyőjét malaszteljesen emelve magasra. Én nem állítom, hogy különös nagy reményem van, miszerint az égből egy pár mennykövet imádkozom alá, melyek a felperest és másokat eszökre térítsenek, de folyamodom az emberi szíveken uralkodó Istenhez. Oh, gyermekecském, az Isten nem fogyott ki csodatételeiből most sem. E felől majd fogok én önnek egy történetet beszélni, hanem most arra nem érek rá, mert mennem kell és estig alkalmasint nem is jövök haza, addig is adieu, kedvesem.

A védnő és a kis tündér megcsókolták egymást, azután az előbbi kopogó félczipőivel végig csattogott a folyosókon; Irén utána nézett az ablakból, s látta, mint vágott keresztül az utcza közepén, nem igen keresve, hogy hol kisebb a sár?

Irén egész nap egyedül volt a vendéglőben, semmi kedve sem lehetett kimenni. Az eső megpihenés nélkül szakadt egész késő estig; a zuhogó víz úgy tombolt az ablak fölötti rézcsatorna csövé-

ben, mint valami kínjában kaczagó elkárhozott lélek, ki jobb szállás hiányában oda vette magát. Irén egész nap azt hallgatta, és rajzolgatott egy kis képet, melyen egy zuhogó hegyi patak volt és az átvezető híd le volt törve, s két ember úgy áll a két parton és nem tudja, hogyan jusson át egymáshoz? Az egyik férfi, a másik leány.

Azután este is lett, besötétedett; a lámpákat is meggyujtogatták, Leonora még sem jött haza.

A két hölgy szobái egymásba nyíltak, a miért azokat úgy rendezték el, hogy az egyiket használták ebédlőnek, a másikat hálószobának.

Irén vacsorát rendelt mindkettőjük számára, vizet forralt a theának; jó meleg szobára várta Leonorát.

Azután, hogy még sem jött, csengetett a pinczérnek, hogy hozza fel az estebédet. Sokszor hallotta azt a jókedvü babonát, hogy ha valakit nagyon várnak az ebéddel, és azután már nem győzik várni, akkor csak szaporán tálaltatni kell, mire az étel az asztalon van, a várt személy is ott leend.

Most az egyszer különös kivételképen ez eset nem teljesült be. Leonora nem jött meg és Irén egy falatot sem tudott enni; minden étel elhült, megfagyott, a theakatlanból kifött a viz és Leonora még sem jött haza.

Irén már komolyan aggódni kezdett, a midőn egyszerre meghallja a nagy eső-tocsogásban az ismerős kopogásokat; még künn az utczán meghallotta azokat, száz hordár, utczakölyök, kofa s egyéb sárban járó teremtés lépései közől kiismeré az ő sarkos czipőinek csattogását.

Előre kifutott eléje a lépcsőkig.

Nem csalatkozott; csakugyan ő jött.

Köröskörül csupa sár volt, mintha hajtóvadászatról jönne s lóháton vágtatott volna keresztül turfás lápokon és márga földeken s azoknak minden szinü sárpecsétjét hozná magával. Kalapja, köpenye keresztül ázva, keztyüi paczallá téve.

— Az Istenért, Leonora, hol járt ön? kérdé aggódva Irén, és sietett barátnéját mentül előbb a meleg szobába vinni, vizes ruháitól, czipőitől megszabadítani, s addig feleletet sem várt kérdésére, míg ismét szárazba nem öltözteté, azután ismét nem engedte szóhoz jönni, míg a kis theás asztalt oda nem vonta a kandalló mellé, a honnan Leonorának föl sem volt szabad kelni a kényelmes karszékből; lábai alá egy puha zsámolyt tett és azután teletölté findzsáját theával, azt megitatta vele, tányérján darabokra szelé a sültet s csak azután foglalt ő is helyet mellette és olyan elégültséggel nézte, mint fogyasztja Leonora a kettőjök számára rendelt vacsorát és theát, mintha az saját étvágya volna.

— Ön nyugtalanul várhatott engem, szólt végre Leonora, midőn kissé magához birt térni e működésből; tudom, a várakozás a legnehezebb föladat, ez próbálja meg legjobban a philosoph lelket. Messze jártam, aligha nem jártam ma négy mértföldet. Azt hiszem, meg is áztam egy kicsit. Nem vehettem az esernyőnek semmi hasznát, az eső még nagyobb cseppekben hullott róla rám. De nem tesz semmit.

— Miért nem fogadott fel egy bérkocsit?

— Ah, azt nem lehetett kedvesem. Nem olyan helyen jártam, a hol bérkocsi kell; látja, hogy

elmerültek a czipőim. Az mind gyerekség. Nem árt nekem. A kholera idején, mikor annyira el voltam foglalva a betegekkel, sokan kérdezték, nem félek-e, hogy én is megbetegszem? Oh, én nem érek rá beteg lenni, nekem nincs arra időm! Most is azt mondom. A kinek a lelke úgy el van foglalva, semmi hatása arra a test törékenységének. Egész nap ma ülök le először.

— De hol jár ön annyit?

— Azt majd elmondom egyszer. Istent kisérteni jártam, annyi bizonyos, és aligha sikertelenül. Mától fogva igen jó reményeim vannak.

— Hogyan? kérdé Irén rendkivül érdekelve.

Leonora leönté az utolsó csésze theát, megmelegité kezeit a kandallónál; a hideg csak most látszott belőle kimenni tökéletesen. Vagy talán nem a hideg volt az, hanem valami sötét bús történetre való visszaemlékezés, mely jobban megborzogatja az ember testét, lelkét, mint a nedves zivatar?

— Azt mondtam ugy-e kegyednek, hogy egy különös eseményt fogok elbeszélni, ha visszajövök, melyben csodálatos jelensége van annak, hogy azon általános szellem, kit a felvilágosodás hamis bölcsei úgy szeretnének megtagadni, vízzé, léggé tenni, vegytani alkatrészeire szétbontani, most is úrkodik az emberek sorsa felett és tanúbizonyságait adja lételének ott, hol legjobban kétkednek azon. Irénem, az Isten él! Azt mondom, hogy az Isten él. — Csak ezt a kis történetet hallgassa meg.

Leonora bezárolá az ajtókat, meggyujtá az éji lámpát, új szenet rakott a kandalló tüzére, s akkor arra kérte Irént, hogy előbb feküdjenek le szépen,

mielőtt elbeszéléséhez fogna, mert ez olyan történet, a mit az ember csak úgy mer végig hallgatni, ha takaróját fejére húzta, s bizonyossá tette magát felőle, hogy ajtók és ablaktáblák jól be vannak zárva, ágy alá és szekrénybe sem rejtette el magát senki.

Oda künn most is egyre szakadt az eső, s a rézcsatornában zuhogó víz infernalis párdalt bömbölt a kandalló kürtőjében helyét nem találó széllel; az utczákon nem hallatszott már egyéb, mint egy-egy elkésett kocsi robogása, mely olyan sokáig eltart, míg el tud enyészni.

A két hölgy olyan félve bújt fekhelye menedékei közé, csak ott érzi az ember magát igazán bizton az éj és a képzelet rémei elől.

— Kedves Irénem, kezdé Leonora, egy történetet fogok önnek elmondani egy ember életéből, melyet a napokban kellett egész iszonyatosságában megismernem. Ezen ember Brenóczi István gróf. Elég szomorú emlék alkotja e név ismeretét önre nézve. Ön eléggé tudja, minő büszke, önmagával eltelt ember ő. Ez a gőg nagy szerencsétlenség volt azokra nézve mindig, a ki vele érintkezésbe jöttek valaha. Ön hallotta talán már egyszer azon catastrophát életében, mely őt Cynthia grófnő anyjának férjévé tette?

— Nem hallottam.

— Azon igen csodálkozom, mert sokan tudják. Ő egy fiatal leányt elcsábított, s szülei tudta nélkül titokban felvitte magához Bécsbe. A leány egy nyugalmazott huszártiszt gyermeke volt, kit a gróf azzal szédített el, hogy majd nőül veszi. A gróf sokáig rejtve tartá a leányt, ily nagy városban

könnyű ismeretlenül maradni; hanem azért egyszer mégis, midőn épen kedvesét látogatni ment, a mint titkos szállása ajtaján belépett, a leány helyett annak apját találta az elfogadó teremben. A vén katona addig szót sem váltott vele, míg az ajtót be nem zárta mögötte, s akkor elővett egy pisztolyt a zsebéből és bemutatta magát, hogy ő annak a leánynak az atyja, a kit a gróf elszöktetett. Brenóczi István azt hitte, hogy a sértett apa párbajt akar vele víni, s késznek mondta magát minden elégtételre. Oh nem uram, szólt az apa, itt csak egy pisztoly van, ez nem párbajvívásra való. És azután tudtára adta a grófnak, hogy ezúttal semmi egyéb választása nincsen, mint vagy főbe lövetni magát, vagy elvenni azt a leányt nőül, akit elcsábított. A gróf szabadkozott, a mint lehetett, de utoljára is kénytelen volt átlátni, hogy elszánt emberrel van dolga, ki őt vonakodás esetében oly hideg vérrel lövi főbe, mintha csak czélba lőne, s kénytelen volt beleegyezni. Ekkor felnyitá az apa a mellékszoba ajtaját; ott volt egy pap, két tanú és egy halvány reszkető nő. A katona bemutatá előttök a grófot, megmondá neki, hogy ez a két tanú a menyasszony két testvére, a pap pedig nagybátyja, s ez által megfosztá őt attól a reménységtől is, hogy a tanúk előtt tiltakozzék az erőszak ellen vagy őket kényszerített házassága körülményei ellen bizonyságokul használhassa. Meg kellett neki esküdnie az elcsábított leánynyal, aláírni a házassági kötvényt, folyvást a pisztoly végével homlokán. Mikor a szertartásnak vége volt, az örömapa, a násznagyok, az esketö pap vették holmiaikat, magokat ajánlották, kocsira

ültek és elmentek haza. A menyasszonyhoz nem szóltak egy szót is, nem bánták azontúl, akármi történik vele.

István gróf kétségbe volt esve. Nagyszerű kilátása volt egy előkelő herczegnővel leendő összeköttetésre, ki vén volt ugyan, de gazdag és egy ranggal magasabb a grófnál, s most ez ím szét volt tépve, semmivé téve, s a helyett beültetve a családba egy névtelen köznemes leány, kinek apja nyugdijból él, testvérei prókátorok és aki neki már azelőtt kedvese volt.

A gróf rögtön elküldé uj nejét maróthi jószágára, ott egy kis szerény lakba számüzé, a honnan a nőnek soha sem volt szabad még csak a megyei székvárosba is kimenni.

Ott szülte számüzetése első hónapjában Cynthiát a szerencsétlen grófné, ott nevelte őt hét éves koráig, tán emlékezik ön arra a mélabús arczra, mely olykor a tarnóczi kastélyban megjelent; ön lehetett akkor tán négy éves.

Cynthia hajlama ön testvéréhez még ezen időktől kezdődik.

A gyermek érezni látszott anyja szenvedéseit, s mindig rejthetetlen gyűlölettel viseltetett azon körök iránt, honnan anyja számüzve volt, s daczosan kereste a rangján alóli társaságokat.

Midőn atyja és testvére Brenóczra jöttek lakni, őt elvették anyjától, s ott nevelteték magok előtt; anyját csak nagy ünnepeken volt szabad meglátogatnia, mindig egy udvarmesternő kiséretében, ki rendesen úgy bánt Cynthia anyjával a maróthi házban, mint egy cseléddel; a mit azonban Cyn-

thia százszoros mértékkel fizetett vissza neki a brenóczi kastélyban.

Azt tartották felőle, hogy soha gonoszabb, boszantásokra találékonyabb gyermek nem volt nálánál a földön; de én sokszor láttam őt anyjánál, ott olyan volt, mint a galamb, csupa szeretet, csupa gyöngédség, ki a komoly szenvedő hölgy minden arczmozdulata előtt remegett.

Az anyja néhány év mulva azután meghalt. Cynthiát fölvitték Bécsbe. El kellett válnia játékszereitől, játszótársaitól s egész parasztos magaviseletétől.

Ott szép, bájos delnőt neveltek belőle, a ki csillaga lett az előkelő köröknek.

Részesült mind azon bálványozásban, mire szépsége és helyzete följogosítá. Keze által a Brenóczi család ismét új gyémánt kapocscsal fűzhetett egy új ragyogó nevet törzsfája leveleihez. Voltak főurak, kik boldognak tartották volna magokat, ha neveiket elfogadná. Sőt beszéltek egy németországi fejedelmi család ivadékáról is, ki két ízben megújított ajánlatot tett István gróf előtt.

Cynthia mindazokat visszautasította.

Mire vár még? mondák az emberek egymás között. Minő szerencse után jár még képzelődése?

És a midőn így keresték a magasban Cynthia elképzelhetetlen eszményképét, akkor egyszerre kisült, hogy a grófnő egy vagyontalan köznemes ifju után ábrándozik, kivel gyermekkorában tán együtt játszott szembekötősdit, s kit azóta sem feledhet. Ez az ön testvére.

Ki birná leirni azt az elkeseredést, mely a bre-

nóczi grófok szivét ellepte, midőn a botrány kitudódott. Hogy kaczaghatott az egész világ!

Herczegek helyett egy korhely köznemes, egy tekintetes úr!

— A gyalázatos parasztvér! kiálta István gróf, kit kétségbeejtett az a gondolat, hogy az ő megbocsáthatlan összeköttetése által egy köznemes leánynyal, ez a vérszerinti vonzalom az alsóbbak után, mint valami átkos testi kór, ivadékról ivadékra átmegy s elkorcsosítja a Brenócziak ibolyaszinű nemes vérét.

A leány a legborzasztóbb szellemi kinzásokon ment ezután keresztül, hogy gyülölt hajlamáról lemondjon. Ön sajnosan tudja a következményeket, hogy Cynthia ezt nem tevé, hanem makacsul, megtörhetetlenül maradt szívének első, örök hajlama mellett, s szerencsétlenné tette általa mind magát, mind önnek testvérét.

Testvére, Illés, a grófnak első házasságából, egy angol myladytől származott fia, párbajra hívta ki testvére gyülölt kedvesét, a hol az hatvan lépésről lőtte meg a grófot tomporán, hogy az összerogyott és elájult. Azt mondják, hogy ha Illés lőtt volna előbb, amannak kellett volna elesni, de barrierben lőttek, s Illés gróf néhány lépéssel közelebb akarta őt még ereszteni, hogy lövése halálos legyen.

Ez eset után Cynthia megfogadtatá kedvesével, hogy Illés grófot mindenütt kerülni fogja, tudva azt, hogy mihelyt ez fölgyógyuland, nem nyugszik addig, mig ellenfelét föl nem találja, s egyik kettőjök közül halva nem marad. Cynthia irtózott a találkozástól, s kedvese fölfogadá előtte becsüle-

tére, szerelmére, hogy el fogja magát rejteni Illés gróf elől.

És azzal úgy eltünt a szerencsétlen ifju, hogy senki sem tud felőle semmit, még mi sem.

. . . Irén szomoruan sóhajta föl.

Leonora folytatá az elbeszélést.

— Csak Cynthia maga tudá Tarnóczy hollétét. (Nem akarom keresztnevét emliteni, tudom, hogy az önre nagyon bánatosan hat.) Egy izben azonban a grófok egész véletlenül rájöttek e jól őrzött titokra. Épen Brenóczon voltak, jószágaikat zálogba adni Krénfynek, midőn ez egy levelet kapott a szerencsétlen ifjutól, ki abban régi gonosz uzsorását felszólítá, hogy küldjön számára valami összeg pénzt, mely összeg erejéig ő az adósok börtönében van letartóztatva. Ezt a levelet irta Strassbourgból.

Irén sírni kezdett keserüen.

— Istenem. Legnagyobb ellenségének ir, midőn baja van és nem nekem.

— Büszke volt ahoz folyamodni, a ki őt annyira szereti, a ki érte annyit áldozott s inkább folyamodott ahoz, a ki őt megrontotta. Ez férfierény kedvesem . . . Krénfy nemcsak hogy kedvet nem érzett magában a kivánt pénzt megküldeni neki, hanem azonfelül még a levelet is megmutatá a grófoknak, a miből azok megtudák, hogy Tarnóczy oly helyzetben van, a honnan még csak el sem futhat előlük.

— Irgalmas Istenem! kiálta Irén, dobogó szívvel emelkedve föl fekhelyéről.

— Ne aggódjék, kedvesem. Engedje tovább mondanom. Illés gróf elmondá e tudomását Cynthiának és fölszólítá, hogy ha azt nem akarja, mi-

szerint ő rögtön fölkeresse Tarnóczyt, mondjon le őrült hajlamáról.

— Istenem, Istenem! És lemondott-e?

— Másnap reggelig határidőt kért gondolkodásra, éjszakára atyjával Maróthra utazott, hol anyja tölté szomorú napjait s reggel tudatá Illés gróffal, hogy nem mond le szerelméről. A gróf még azon órában elutazott.

Iréne ajkain megfagyott a szó, keblében elállt a lélekzet.

— És a midőn Illés gróf Strassbourgba megérkezett, Tarnóczyt már akkor nem találta ott. Előtte való nap ki volt fizetve adóssága — egy Krénfy által kibocsátott váltóval.

— Ah! sóhajtá megkönnyebbült kebellel Irén, s a felfakadt vér annál sebesebben kezdett szívében dobogni. Ez mégis különös.

— Illés nem tudott az eseménynek magyarázatot adni; hogy ez Cynthia ténye volt, azt tudta jól, de hogy mikor és mi úton vihette ezt végbe, az keresztülláthatatlan talány volt, miután Cynthiának Krénfyvel találkozhatni, vele beszélhetni sem ideje, sem alkalma nem volt, nem lehetett.

Ez a rejtély sokáig megoldatlan maradt a grófok előtt. Egy napon azonban, midőn a farsangi vigalmak évszaka elkezdődött, herczeg ***, kinek régi kiváltságai közé tartozik a saisont megnyitni, szokott meghívó jegyével ismét megtisztelé a Brenóczi családot. István gróf nagy megütközéssel vevé észre, hogy a meghivó lapon csak az ő neve és Illés grófé volt fölirva. Máskor Cynthia grófnő is különösen meg szokott azon nevezve lenni. A gróf azt hivé, hogy ez bizonyosan a titkár hibájából

történt s a herczeg szórakozottságból nem vette észre az etiquette-hiányt, hogy a grófnő is külön meg nincs nevezve a családi meghivó jegyen. E figyelmetlenséget éreztetni akarta István gróf a herczeggel, s az estélyen csak fiával jelent meg, Cynthiát otthon hagyva.

A herczeg azonban egy szóval sem kérdezé tőle, hogy hát a grófnőt miért nem hozta el magával, a mire pedig István gróf különös finom, udvarias keserűséget tartott már előre készen. Nem volt alkalma azokat elmondani.

A második estélyre ismét megküldé hivókáját a herczeg István grófnak, s arra ismét csak az ő és fia nevei voltak fölírva.

Regényekben rendesen csak a hármas szám a teljes, hanem az nagyon rosszul ismerné Brenóczy Maróth István jellemét, a ki azt hinné felőle, hogy ő hasonló meglepetésekből a harmadikat is elvárja. Rögtön elment személyesen *** herczeghez, komolyan megtudandó tőle, hogy mi akar az lenni, hogy mikor egy előkelő ősnemest társas ünnepélyre hivnak, családjának bármely tagját kifeledik a meghivásból.

A gróf beszéde a herczeggel egész késő estig tartott. Közel volt már az éjfél, midőn hintaja palotája kapuin berobogott.

Pitvarnokától kérdezé, hogy Cynthia grófnő megérkezett-e?

Régen alszik, válaszolták neki; azzal először fölment szobáiba, ott sokáig járkált egyedül, cselédeit elküldé aludni, s mikor mindenki elcsendesült a háznál, akkor vevé gyertyáját, s egyedül átment Cynthia szobáiba.

Az előteremben aludtak a grófnő szobaleányai, azoknak meghagyá, hogy a mig ő a grófnővel fog beszélni, addig öltözködjenek föl, s várjanak a társalkodónő szobájában, a míg csengetni fog nekik. Azzal benyitott Cynthiához.

A grófnő nagyon keveset szokott aludni, most is ébren volt, s megdöbbenve látta atyját belépni hálószobájába e szokatlan órában és e szokatlan feldult arczulattal.

— Ébren van ön? kérdezé a gróf, betéve maga mögött az ajtót, s azzal leült egy karszékre Cynthia ágya elé.

— Cynthia, szólt hozzá reszkető, elfogódott hanghangon. Én maga felől egy gonosz történetet hallottam, a melytől beteg vagyok, sokkal betegebb, mint valaha voltam életemben. Már kétszer történt rajtam olyan megbántás, hogy egy magas körből, melynek ön egyik csillaga volt, egyszerre kihagyták az ön nevét és csak rólam egyedül emlékeztek meg fiammal. Én az ön irányában történt sérelmeket nem szoktam eltürni. Én ismerem azon kötelességeket, a mikkel, mint apa, családomnak tartozom, s még a lehelletet is megtorlom, a mi az ön nevére homályt vetne.

Valóban e szavakat mondá István gróf, a finom, mosolygó udvaroncz, ki igazi képét nem szokta mutatni senkinek. Most valódi hangjával jelent meg leánya előtt.

— Én kérdést tettem e figyelmetlenség iránt, folytatá a gróf; most jövök *** herczegtől, a ki a következő történetet mondá el nekem. — Történt egy éjjel, hogy én és ön azon házban háltunk meg, melyben az ön anyja lakott. Én, mint őr, feküdtem

az alsó szobában, ön mint fogoly a felső teremben. Mit őriztem én? családom becsületét. Mit vesztett el ön? Azt, a mit én őriztem.

Cynthia reszketett e szavakra, arcza elfehérült . . .

(Talán Irén épen úgy reszketett, úgy halaványult el, ki csak elbeszélni hallá azon történetet, a mit amannak át kelle élni.)

— Ön éjszaka, midőn mindenki aludt, folytatá a gróf, megszökött a házból; nem tudom, hogyan? nem tudom, merre? csak azt tudom, hogy megszökött. Egyedül, gyalog, késő éjjel visszament Brenóczra. Rejtelem, kimagyarázhatlan titok, hogy történt? de megtörtént, hogy ön Brenóczon éjszakai órában a kastély mostani urával találkozott; őt, nem tudni hogyan, rávette, hogy az ön gyülölt kedvesét megszabadítsa. Ez tény; ezt bizonyítani nem kell. Kétséget, találgatást csak az a kérdés szenved, hogy „mi áron"? Azon ember, kivel ön a brenóczi kastélyban találkozott, mosolyogva mondja a történet elbeszélése után, hogy öntől megtagadni semmit sem lehet.

Cynthia hideg, mozdulatlan halott volt e pillanatig, mint kit egy rettentő álom tart koporsójához szegezve s hallgatja, mint szegezik annak fedelét reá; de e szóra, e meggyalázó szóra, ha halott lett volna is, ki kellett törnie koporsójából.

— Atyám! Ez hazugság! Én anyám házát adtam el neki a kért összegért.

A gróf nehéz lélekzetet vett.

— Tehát ön megvallja, hogy ott volt. Igy jobb. Attól remegtem, hogy ön tagadni fog, s kényszerit hazugságok miatt megpirítanom

Azzal csengetett a gróf, a bejövő komornától egy pohár vizet és theáskanalat kért, s midőn az kiment, tárczájából egy összehajtogatott papirtokocskát vett elő, azt szétbontotta, abban valami fehér por volt; csendesen beletöltötte a vizbe, mely rögtön zöld színt váltott s a mint a theáskanálkával felkavargatá, lassankint sötét lilaszinbe ment át, s ha abba hagyta a kavargatást, sűrű, nehéz seprűben ülepedett le a pohár fenekére.

A gróf sokáig nem szólt azután egy szót is, csak a pohárba kevert nedvet kavargatá.

— Mi fog történni most? kezdé végre hosszas hallgatás után. Ez esemény közhírré válik, minden ismerős körben beszélni fognak róla; már is érzem az emberek gúnyos hidegségét, melylyel minden nyomon találkozom; az emberek, kik máskor mosolyogva siettek elém, most sietnek elmenni mellettem; ha megszólítok valakit, rövid szavakkal válaszol; fiam házassági viszonya rögtön félbeszakadt Pálmafy grófnővel; Illés ez órában utazik a külföldre, hogy soha többé e városba ne jőjjön. Én sem várhatom meg itt a reggelt. El akarok menni még sötéttel, hogy a lépemet ne lássa senki és elrejtem magamat a maróthi remete-lakban, a mit sietek visszaváltani azon embertől.

Cynthia zokogva rejté arczát párnái közé. Kétségbe volt esve.

A gróf csendesen kevergeté a kanálkát a pohárban.

— Most önre nézve csak egy teendő van hátra, Cynthia: úgy gondolom, hogy ön maga is jól tudja azt. Kell mondanom talán?

— Nem tudom; rebegé a szerencsétlen hölgy, kit az eszmélet kezde elhagyni.

— Nem tudja ön? Azon nagyon csodálkozom. Egy magas rangú delnő, egy Brenóczi Cynthia grófhölgy, egyike a legünnepeltebb nőknek az egész birodalomban, elveszti jó hirnevét, a világ becsülését, családja czímerét beszennyezi, világ botrányává lesz; — és akkor nem tudja, hogy mit cselekedjék? Igazán nem tudja ön, hogy mit kell tennie?

A kinzott leány csak fejével inte, hogy nem tud eszmélni.

— Úgy, tehát én vagyok kénytelen azt megmondani, szólt a gróf felemelkedve székéből s a felkavargatott poharat odanyujtá Cynthiának. Ön meg fogja ezt inni.

— Istenem! mi ez? kiálta eliszonyodva a leány.

— Mi volna? Méreg. Biztos, csalhatatlan szer Fogja ön.

— Atyám! sikoltá a hölgy s a rettegés görcseivel ragadta meg apja kezét. Mit akarsz? Mit akarsz velem tenni?

— El akarlak temetni. Meg akarlak siratni. Tisztán akarom a nevedet letenni a sírba. A halottaknak mindent megbocsátanak, a halál mindent kiengesztel. Meg kell halnod.

Cynthia az irtózat kétségbeesésével vevé magát párnái közé, minden tagján a hideg veriték futott alá s nyögött a haláltól való félelmében, mely kínosabb, mint maga a halál.

— Nyomorult. Gyáva; mondá a gróf, letéve az asztalra a poharat. A pór vérében van a gyávaság.

E szavakra elfojtá nyögését, reszketését Cynthia s összeszedve minden lélekerejét, odafordult atyjához, ki hideg vérrel állt ágya előtt.

— Nem. Én nem félek a haláltól, rebegé. Kész vagyok meghalni minden órában, mikor Isten úgy akarja. De nem lehet meghalnom így, a hogy ön kívánja; ily rögtön, ez ismeretlen italtól, e kétségbeesett lélekkel; oh atyám, ne nézzen rám ily megölő szemmel, hisz az elveszi eszemet.

A szegény leány félaléltan rogyott le ágyáról, de a gróf felfogta őt és visszafekteté párnáira és azután odaült ágya szélére és gyermeke fejét ölébe vevé és felbomlott hajfürteit lesimogatá, a hogy kedves, szeretett gyermekkel szoktak bánni nyájaskodó szülők. És szólt hozzá édes, megnyugtató hangon:

— Ne félj, ne félj Cynthia. Szép Cynthiám. Kedves leányom. Tudod, hogy mennyire szerettelek mindig. Ha nem mutattam is, de annál inkább éreztem. Hiszen büszkeségem, boldogságom voltál. Ne remegj. Térj magadhoz. Igy. Szünj meg remegni. Ez nem illik tehozzád. Légy erős, amilyen mindig voltál. Rendezd el fejed alatt párnáidat, takaródat vond kebledre szépen, hajfürteidet szorítsd fökötöd alá; ne légy illetlen zavarban. Ne félj, én itt leszek melletted mindig. Biztatni, vigasztalni foglak; az én kezem fogja tartani a poharat, ha a tied remeg. Mintha beteg volnál, s én nyujtanám a megmentő gyógyszert. Ne félj. Nem fog ez fájni; nem okoz semmi kint. Hatása rögtöni. Én itt leszek veled és ölemben fogom tartani fejedet és lezárom szemeidet és lecsókolom ajkaidról az utolsó lehelletet. Oh légy nyugodt.

A leány pedig a borzadály őrületétől sikolta fel és kirohanva ágyából, odaborult atyja lábaihoz és görcsös kezekkel, kétségbeesett lélekkel ölelte át annak térdeit.

. . . Irén lelkére oly iszonyú hatása volt e jelenetnek, hogy miként a kínzott hölgy maga, felszökött ágyából s odafutva Leonorához, annak ölébe rejté el arcát, rebegve:

— Oh, ez irtózatos rege. Ne mondja ön tovább Végezze el. Megölte-e leányát ez ember?

— Nem. Nem. A rettegés az őrültség erejét, ékesszólását kölcsönzé Cynthiának. Elmondá, hogy nem tud, hogy nem akar meghalni, hogy kedves előtte az élet, hogy kész atyját követni a világ bármely ismeretlen zugába, ott elrejtve s elfeledve örömtelen napokat élni; minden pillanatát az ő vigasztalására, nyugalmára szentelni: de meghalni nem tud, nem akar, nem lehet neki.

A gróf gyülölettel és megvetéssel taszítá el magától leányát s a düh és utálat hangján kiálta rá:

— Ne érj hozzám.

A leány a földön vonaglott, mint egy féreg, mint egy elgázolt, megtaposott féreg.

Brenóczi István még folyvást a méregpoháron tartá kezét, szemeit leánya alakján, ki e tekintet alatt százszor kínosabban látszott meghalni, mint ama rettegett méregpohártól.

A gróf ujra felkavargatá a leülepedett salakot a kis arany kanálkával, míg az egészen lilaszínüre festé az egész pohár vizet, s akkor hideg, tompa hangon mondá leányának:

— Tehát, ha te meg nem teszed, majd megteszem én.

S azzal a méregkelyhet saját ajkához emelte.

Irén csaknem leroskadt már a beszéd alatt. Leonora megszánta a szegény leánykát, helyet csinált neki saját ágyában, odavonta maga mellé, betakargatá szépen s azután tovább mesélt neki, mint a dajka szokott mesélni altatott gyermekének, ki félve rejti magát védő keblére a mesélt rémek elől, miktől elég behunyni szemeit, hogy azok ne bánthassák.

Cynthia őrült sikoltással kiálta fel atyjának ez iszonyú mozdulatára:

— Anyám! anyám az égben!

És abban a pillanatban kihullott Brenóczi István kezéből a pohár, s cserepekre törve pattogott szét a padlaton; jobbja mereven esett alá oldalára. Egy merev, elbámuló tekintetet vetett maga elé s azzal egy szó nélkül végig zuhant a padozaton.

A sikoltásra és zörejre betörő cselédek két aléltat leltek a szobában. Cynthiát vissza fektették ágyába és orvosért futottak. Cynthia csak két óra mulva tért magához; István gróf csak harmadszori érvágás után.

Legelső szava, a mint felébredt, leánya utáni tudakozódás volt. Azt mondá, hogy látni akarja őt.

Cynthia nem ügyelt saját gyöngültségével, sietett atyja fekhelyéhez.

A büszke Brenóczi István grófot nem lehete megismerni e pillanatban.

— Gyermekem, suttogá, midőn orvosai hátra vonultak, hogy őt egyedül hagyják leányaival. Egy századot álmodtam keresztül. Többet, mint a mennyi egy egész hosszú emberéletben megtörténhetik; oh mi jó volt felébredni! Nem jó az az

álom oda át. nem jó az ott. Ne keressük azt fel idő előtt.

És azután beszélt leányának iszonyú dolgokat, a miket önnek. kedves jó Irénem, nem jó volna meghallani. És azután arra kérte Cynthiát, hogy ne hagyja őt el soha, maradjon mellette. Oly jó lesz nékik egymással élni együtt csendesen, minden zajtól elvonulva, emberek társaságától távol és azután bocsánatát kérte leányának mindazon fájdalmakért, miket neki okozott.

Midőn Cynthia a büszke gróf szemében e soha nem látott könyeket látta megjelenni, odaborult zokogva keblére és sírt oly hosszan, a milyen hosszan jól esett fájdalommal teljes tele szívének.

Kérte atyját, hogy ő bocsásson meg neki és bocsánata jeléül ölelje meg.

A gróf csak nyögve tekinte rá és nem teljesítheté kívánatát. Az a jobb keze, melylyel a méregpoharat ajkához emelé, meg volt a széltől ütve s örökké mozdulatlan hevert ott mellette.

E naptól kezdve Brenóczi István egészen megváltozott. A dölyfös férfiúból csendes, alázatos ember lett; a síma, mosolygó világfi egy megtört, roskatag alak most, kit gyakran láthatni reszkető fővel, megnyomorodott tagokkal a város csendesebb helyein sétálgatni, egyedül leányától kisérve, annak karjaiba kapaszkodva; s korán reggel már ott áll a hintaja a templom előtt. Nem a báltermeket többé, most a templomokat látogatja. Olyan későn jönnek rá erre a gondolatra az emberek, hogy az egyetlen úri szállás, a honnan senki keserűséget nem hoz magával vissza: a templom. Meg

kell törve, őszülve lenniök, érzékeik felét elveszteniök, mig erre a gondolatra jutnak.

Azután megint az egész napot azzal tölti, hogy kikocsikázik leányával valamely félreeső városnegyedbe, kocsiját megállítja valamelyik téren s akkor neki indul szegény embereket látogatni. Felkeresik a betegeket, a nélkülözőket, kikérdezik bajaikat; itt élelmiszert, amott orvosságot szereznek a szükölködők számára; gondoskodnak téli tüzelőjökről; elhagyott árva gyermekeket felruháznak, mesterséget tanulni visznek; megállnak beszélgetni mindenféle nyomorult emberrel és ez igy megy napról-napra; eső, hó, zivatar nem tesz különbséget nálok; mindennap megújítják ezt a járást s az öreg grófnak nem hogy ártana e megviselő foglalkozás, sőt erőt látszik neki adni, midőn napról-napra látja, mint javul választott szegényeinek állapota.

Ha őt valami véletlen baj gátolja a kimehetésben, akkor Cynthiának egyedül kell megtenni ez utat. Most már nem félti őt a gróf: egész nap távol lehet, a nélkül, hogy egy gyanakodó tekintettel megbántaná. Hisz tudja, hogy jó helyen jár, — a szegények, a nyomorultak között.

Ily alkalommal találkoztam vele egyik külvárosban. Én epen a tizenkettedik nagy befolyású személytől jövék, ki által a tizenharmadikhoz kelle bejutnom, hogy attól megtudjam, vajjon a tizennegyedik nem mozdíthatna-e Fenyéry ügyén valamit? Cynthia rögtön rám ismert s egészen meglepett az által, hogy ott kisérő cselédje láttára megölelt és azt mondá, hogy örül láthatni. Gyermekkorában igaz, hogy nagyon szeretett, mert anyjá-

nak csaknem egyedüli barátnéje voltam, hanem a későbbi események mégis nagyon valószínűtlenné tevék, hogy Brenóczi grófnő engemet megismerjen Bécs utczáin. Kérdé tőlem, hogy mi járatban vagyok? Én kitérőleg feleltem neki: ügyeim, bajaim vannak, a miket el kell intéznem. Ő rögtön egész készséggel ajánlá, hogy utasítani fog, hogy kihez forduljak leginkább. Itt kénytelen voltam neki megmondani, hogy jóságával lehetetlen visszaélnem, miután épen a brenóczi uradalom oka minden bajainknak, s az ellen járok informálni. Ő nem látszott érteni szavaimat. Őszinte elbámulásából bizonyossá levék, hogy egy szót sem tud a legközelebbi félév alatt történtekről. Menynyire el kell zárkózva lennie a világtól; a legcsekélyebb hír sem hatott hozzá az egész hatalmaskodási esetből, mely Fenyéryre oly rossz következéseket hozott. Én azután elmondtam neki mindent. Látszott arczán, szemein, mennyire új dolgok ezek rá nézve mind. Rosszul esett neki, mikor azt találtam mondani: most már a brenóczi urak teljesülve láthatják sok százados vágyaikat, hogy a birtokukba benyuló kis uradalom nem okoz fehér foltot térképükön. Ő elhalványodva kérdezte, hogy hát van ez ügyhöz valami köze a brenóczi családnak? Én vállat vontam. Erre ő azt mondá, hogy másnap, úgy mint ma, jőjjek össze vele korán reggel ismét ugyanezen helyen, akkor valamit fog nekem mondani, a mi ez ügyben nagyfontosságú lehet. Nekem is egy gondolatom támadt, mindig azt hittem, hogy a grófoknak is van szivük, csak úgy, mint más embernek, csak hogy jobban el tudják titkolni, hogy hol van? Meg akartam kísér-

leni, ha rátalálnék-e egy ily elrejtett szívre? Ma reggel azt mondtam, midőn eltávozám: én appellálok az élő Istenre! Hanem az Isten megelőzte óhajtásomat, előbb járt ott, — a hova én őt hivni akartam.

A megjegyzett kapu alatt várt reám már a grófnő; úgy látszott, hogy ő még előbb sietett megjelenni a találkán, mint magam. A mint meglátott, rögtön elém jött. Karját kezembe ölté, egy esernyő alá bujtunk mind a ketten, s azzal vitt magával vizen, sáron keresztül a leggonoszabb külvárosi utczákon jobbra és balra. A vizre, sárra csak most kezdek már emlékezni, akkor az ő szavai foglalták le testemet, lelkemet.

Azon kezdé legelsőbb is, hogy segíteni nem lehetetlen az elveszettnek hitt ügyön. Tegnap értekezett családjok ügyvédjével, a ki igen megnyugtató választ adott felhivására. Az itéletet megmásítani már nem lehet, minden perújítás hasztalan volna. Kegyelmet senki sem adhat itt, csupán csak a nyertes felperes. Egy új jogvitát kell tehát az iránt támasztani, hogy ez ügyben a felperes nem Krénfy, a rövid ideig tartó zálog birtokosa, hanem a Maróth grófok, mint Brenócz örökös urai, s így a foglalás őket illeti; az ügyvéd azt mondá, hogy a kérdésnél csaknem bizonyos a siker.

Akkor aztán a Maróth-családnak szabadságában áll a neki itélt Fenyéry-uradalom helyett a hatalmaskodó fejváltságát, kétszáz forintot fogadni el. (Zárjel között mondva: ez engem boszant, hogy Fenyéry fejét csak kétszáz forintra becsülik.)

Irén megcsókolá e parenthesisért Leonora arczát.

— Nemde, kedvesem, Fenyéry minden „kellemetlen“ szokásai mellett is többet ér ennél az összegnél? Az eszme igen szép, mondám én Cynthiának, de a hogy én Brenóczy grófot ismerem, alig merem reményleni, hogy ez alkalmat egy szívbeli nemes tett véghezvitelére el ne szalaszsza. Ha hölgy volna, a kitől függ az ügy, nem kételkedném, de a férfiak a mennyivel gyöngébbek a szerelemben, annyival tartósabbak a gyűlöletben. A férfi törhetetlen, ezt én jól tudom, daczára annak, hogy minden századbeli irók a legmakacsabb álarczossággal az ellenkezőt akarják bebizonyítani.

Ekkor mondá el nekem Cynthia grófnő ama borzalmas történetet, mely a férfiak legbüszkébbikét a legalázatosabb emberré tevé. Brenóczy István gróf nem az, a ki volt. Egy komor, túlvilágra gondoló férfi lett belőle, mint a kinek jobbja már elzsibbadt a halállali kézszorítás miatt.

Cynthia biztosított róla, hogy pár nap alatt indulni fognak Brenóczra, s István gróf maga siettéti az ügy rendbehozását. Az ember nem tudja, hogy meddig él.

Én csodálkozva kérdezém: „atyjával is közölte már a dolgot?“

Ő azt felelé, hogy István gróf teljes jóváhagyását adta a tervhez.

Kénytelen voltam megölelni és megcsókolni a derék hölgyet.

— Önnek bűbájos hatalommal kell birnia atyja felett.

— Csak egy szavamba került azegész, felelt ő vidoran, de e vidor arcz kifejezését meghazudtolák

azok a méla nagy szemek, melyek úgy nem értenek a mosolygáshoz.

Kíváncsi voltam megtudni, minő szóval vehette rá a grófot e hirtelen határozatra.

Egyszerű az; tudtára adá István grófnak egész tervezett kívánatát s azt tevé hozzá, hogy ha ebben megegyez, akkor ő — lemond Tarnóczy iránti szerelméről.

— És lemondott? kérdezé Irén.

— Kolostorba fog menni.

És e szónál mind a két hölgy kénytelen volt elhallgatni, hogy megsirassa azt a szenvedő nőt, a kinek egész élete nem volt egyéb, mint áldozat.

Olyan lassan, mint a csendes sírás, hallgatott el oda künn is az eső és a zivatar; még egy pár csepp, még egy sóhaj és elaludt a vihar mindenütt; künn az utczán, s benn a szívekben. Vajjon minő álmai voltak?

II. A találkozás.

Krénfy urat, mint a száraz mennykő, érte az a kellemetes újság, hogy Brenóczy István bele akar avatkozni a Fenyéry-pörbe, sőt a felperességet egészen magának vindikálja.

— Ah ez irtózatos! kiálta az ajtókat rugdosva maga után. Dühében nem kívánt csekélyebb elégtételt a természettől, mint hogy a föld nyíljék meg s nyelje el a földet, vagy szakadjon le az ég, vagy legalább küldjön hevenyében ide egy üstököst, a ki tengelyéből kiüsse ezt a csillagzatot, a hogy rossz

poéták szoktak dühöngeni, kiket nem hallgatott meg imádottjok, vagy kiknek nem hitelezett tovább a korcsmáros, s kik azért nem sajnálnák az egész ártatlan emberiségnek fejére szakasztani a napot, holdat és egyéb nehéz tömegeket.

Azt is megtudta Krénfy úr, hogy a kellemes mulatságot, kik rendezik oda fenn az ő számára? Senki sem más, mint a tarnóczi tündérke: ez a mindenütt útban álló, leskelődő kis daemon és barátnője, a kik szüntelen gyógyítgatni akarnak ott, a hol ő sebet akar ütni.

— No, de hiszen fogadom, hogy kiszedjük ez angyalkának szárnyaiból a tollakat!

Krénfy úr nem szokott sokat beszélni haszontalanul, még magánbeszédben sem, a mit különben is csak a drámairók találtak fel; okos ember nem gondolkodik fenhangon.

Ő tenni szokott, a miről beszéljenek mások. A furfangos, tekervényes utakat, a miken tettei világra jöttek, nem igen szokta megnevezni ő, meghallani más.

Egy napon, midőn István és Cynthia grófnő elutazásához készültek Brenóczra, Cynthia egyedül volt magánszobájában. Márt több hete volt, hogy látogatást nem fogadott el, pedig egyik-másik ismerősét rávitte a kiváncsiság (a közforgalomban részvétnek nevezik), hogy a megbukott szívkirálynőt meglátogassa. Meghagyta cselédeinek, hogy senki számára nincs otthon: hogy beteg, ideglázban van.

Nem is nagy túlzás kellett hozzá, hogy ezt állítsa, mert arcza eléggé mutatá, mennyit szenved! A szenvedés azonban még szebbé tette azt. Annyi

bú és aggodalom nem volt képes bájait elpusztítani, csak újakat kölcsönzött neki; még a mi mást rúttá tesz, nála az is szépséggé vált.

Egy idő óta elhagyta az angol fürtök viselését, öltözékénél soha sem szorult szobaleányára, maga hajtá össze hajzatát jól-rosszul, egy fekete selyem hálóval lekötő hanyagul; nem viselt mást, mint síma, himzéstelen fehér ruhát és ez a hanyagság, e rosszul rendezett fürtök, e szoborra vetett gondatlan öltöny még százszorta szebbé tették őt: istennő volt a homeri énekek idejéből.

Soha sem látták őt azóta sem könyvvel kezében, sem himzése mellett, sem zongorája előtt. Egész nap járt szobájában alá s fel: nem tudott sem dolgozni, sem olvasni, sem énekelni. De sírni sem. A ki látta, a szíve szakadt meg érte.

Mit példáztok Niobe fájdalmával. Niobe tudott sírni, annyit sírni, hogy patakká vált könnyei által. Az a fájás, a hol nem jön a köny; a hol nem szabad neki jőni!

— Egy asszonyság akar a grófnővel beszélni! jött jelenteni az egyik cseléd.

Cynthia szó nélkül tekintett rá, mintha kérdené: mi jutott eszedbe, hogy ezt velem tudatod? Nem tudtad neki mondani, mint a többieknek, hogy nem vagyok sehol, hogy meghaltam?

— El akartam utasítani, szólt a cseléd; de szavamba vágott, mielőtt beszélhettem volna. Azt mondta: tudom, édesem, hogy a grófnő nincs itthon soha és hogy beteg, ragályos lázban fekszik; mind tudom, hanem azért csak legyen szíves bemenni hozzá és megmondani neki, hogy Leonora kíván beszélni vele.

E névre rögtön felderült a delnő arcza és sietve küldé vissza cselédjét, hogy vezesse be a látogatónét.

Nem is várhatta meg, hanem eléje ment egész az előszobáig s tárt karokkal fogadá és szerencséjének nevezte, hogy őt láthatja.

— Nem szerencse, kedves grófnő, sőt szerencsétlenség, a mi ide hozott, szólt Leonora, midőn Cynthia szobájába értek, s a grófnő elszedett tőle kalapot, köpenyt, mint olyan vendégtől, a kitől azt kívánjuk, hogy sokáig ott maradjon.

Cynthiát megdöbbenté e bevezetés.

— A legrosszabbon kezdem, kedves grófnő. Én valóban azért jöttem, hogy kegyednek a legkellemetlenebb legyek; azért haragudjék rám a lehető legerősebben, mert a miket mondani fogok kegyednek, azok mind a legbántóbb, vérzőbb tárgyak kegyed szivére, a miket, ha kegyed legnagyobb ellensége volnék is, kegyetlenség volna előhoznom. Azért öltsön kegyed irányomban lehető legharagosabb arczot.

Cynthia biztosítá őt, hogy azt nem fogja tenni és bármit mondjon neki Leonora, az kedves dolog leend előtte; melynek bizonyságául maga mellé ülteté és kezét kezébe fogta, úgy hallgatott reá.

— Kedves grófnő, azon a szomorú híren kell kezdenem, miszerint az én kis védencznőm, az én kis tündérkém igen közel áll ahhoz, hogy vagyonilag tönkre jusson.

— Hogyan lehet az? Hisz ő oly okos volt, olyan szerény, nem pazarolt. Igaz ugyan, hogy az idén nagyon sokat kiadott a köznyomor felsegélésére; ezt hallottam. Ez nagy áldozatába került.

— Ez is. De ezt nem vezetjük a számadásokba. A jótékonyságra kiadott fillérek soha sem jönnek jegyzőkönyvbe. azokat a mulatságra szántakból kell meggazdálkodni. Az ilyesmi nem teszi tönkre az embert. Elmondom kegyednek e balsors okait, miket csak most tudtam meg tőle. Szegény gyermek mindekkorig el tudta azokat előlem titkolni, hogy csak egy komoly ránczocska sem árulta el a gondot homlokán. Most azonban kénytelen volt azt megvallani, mert a dolog csaknem végét érte. E perczben úgy hiszem, hogy semmije sincs többé.

— Én Istenem! De hát hogy történhetett ez?

— Igérje meg, kedves grófnő, hogy azon embereket, a kikről beszélni fogok kegyed előtt, úgy tekintendi, mintha soha sem hallott volna felölök semmit. De igérje meg, kérem.

Cynthia megszorítá a különös hölgy kezét, igérete jóváhagyásául.

— Akkor elmondhatom. Az én kis Irénemnek van egy könnyelmű testvére, a ki most külföldön él.

Cynthia nem állhatá meg, hogy keze göresös rándulásával meg ne hazudtolja igéretét.

— Ez ifjúnak okai vannak haza nem jöhetni és a külföldön is eltitkolni hollétét.

— Már ninesenek, susogá halkan Cynthia.

— Volt e szerencsétlen ifjúnak egy vészes ismeretsége . . .

Cynthia sötéten tekinte reá.

— . . . Egy pénzes emberrel, ki n·ki kölcsönözni szokott; ez embert Krénfynek hiják, embernek vagyok őt kénytelen híni, miután Buffon nem rendelt

külön osztályt azok számára, kik e név való fogalmától eltávoznak.

Cynthia könnyü mosolylyal szorítá meg a hölgy kezét.

— A könnyelmü ifjúnak, bátran elmondhatom, miszerint két harmada atyai örökéből ez emberi nadály gyomrába, e tizkörmü pók hálójába került; mert ő is azok közé tartozott, kik eladják a holnapi tüzokot a mai verébért. Igen természetesnek találom, hogy az ifjú ember külföldön is élni kénytelenittetvén, azon mások által is gyakorlott módszerhez folyamodott, miszerint kölcsön kért összegeket, boldogabb időkbeni visszafizetés reményével. Az ilyen összegek nagyon drágák szoktak lenni. A ki ilyen vállalatokra koczkáztatja pénzét, az úgy szokta intézni dolgát, hogy ha kilencz emberen beleveszt, a tizediken mindenik veszteségét megvehesse. Az ifjú ennél sokkal egyszerübben cselekedett volna, ha egyenesen testvérét tudósitja hollétéről és a pénzmennyiségről, a mire szüksége van; ezt Irén bizonyosan megtette volna, mert nagyon szereti testvérét. Hanem jól ismerem, hogy készebb lett volna inkább tengeri kalózzá lenni, vagy meghalni éhen, mint testvérének terhére lenni, épen azért, mert tudta, hogy az őt mennyire szereti.

Cynthia eltakarta szemeit kendőjével.

— Kérem, grófnő, ön megigérte nekem, hogy mit sem fog tudni azon személyekről, a kikről beszélek. Ez a dolog igen egyszerü, legfeljebb egy kicsit unalmas.

— Ugy, igaz; szólt Cynthia magához térve. Folytassa ön.

— Ez a balgyöngédség azonban nagy kárt okozott Irénnek. Testvére nem is gyanítá, miszerint külföldön elszórt váltói megfoghatatlan utakon mind Krénfyhez szállinkóztak, a ki soha sem késett azokkal Irénét felkeresni s tudatni vele, hogy ha azokat névértékök szerint ki nem fizeti, vagy érettök kezességet nem vállal, testvérét, ott, hol van, elitélteti és bezáratja. A szegény gyermek természetesen minden gondolkozás nélkül fizetett bátyjáért, vagy ha azt nem teheté, kezességet vállalt érte és az ifjú embernek hihetőleg legkisebb tudomása sem volt arról, hogy ő ekként nem magát, hanem testvérét húzza az örvénybe alá.

Cynthia nyugtalanul kelt fel ültéből s indulattól reszketve kezdett fel s alá járni a szobában.

— Folytassa, Leonora, hallgatom.

— Hanem mind ez csak tréfa, szólt Leonora. És akkor igen komoly volt.

— Hogyan? Tréfa? kérdé Cynthia idegenülten.

— Igen. Tréfa ahhoz képest, a mi ezután következik. Egy napon Krénfy ismét egy váltót mutatott be Irénnek, mely Tarnóczy által volt elfogadva, Buchheimer berlini kereskedő által kibocsátva s Vanhagen brüsseli bankár által Krénfyre forgatva. A váltó értéke szólt 80 ezer frankról.

— Ah, Leonora! Az lehetetlen, ekkora összeget nem vehetett fel ő; ekkora összeget a legnagyobb könnyelműséggel sem írhatott alá. Ez képtelenség! Melyik kereskedő és jóhitelü bankár adná a nevét egy olyan váltóra, a hol az elfogadónak semmije sincs!

— Mindjárt meg fogja kegyed érteni. Irén is

ugyanazt mondá Krénfynek, hogy ez lehetetlen: ebben a váltóban valami valószínütlenség van.

— Ugy-e bár? ő is mondta azt?

— Krénfy mosolygott. A ki nem látta őt mosolyogni, az nem tudja, hogy mit tesz ez a szó.

— Én láttam, suttogá Cynthia.

— És nagy mosolyogva súgá Irénének, hogy bizonyára azon váltó több mint valószínütlen, az a váltó — hamis.

— Istenem!

— Azaz, hogy Tarnóczy elfogadó aláirása valódi; a forgató Vanhagené szinte az, hanem a kibocsátóé, az a hamis.

— Istenem! Istenem! Nem értem, a mit ön beszél. Megőrülök, de nem értem; kiáltá Cynthia, kétségbeesetten tördelve kezeit.

— Szegény Irén, ő épen igy kétségbe volt esve, midőn azt mondá, hogy nem érti a dolgot, pedig akkor már értette. A tény tehát ez: Tarnóczy egy váltót adott el Vanhagennek, a mit az, Buchheimer nevét becsülve, beváltott; a váltó Krénfyhez került, mint Tarnóczy régi hitelezőjéhez, s midőn ez a váltót Buchheimernek bemutatá, ez azt állitotta, hogy az aláirás hamisitott.

— Eszem elhagy, eszem elhagy! rebegé a szerencsétlen grófnő.

— Krénfy megmutatta a levelet, melyben Buchheimer tudatá vele a fölfedezést. Semmi kétség sem lehetett iránta.

— És mi történt tovább?

— A mi legtermészetesebb. Irénnek nem volt más választása, mint vagy bátyját tiz évi gályarabságra itélve tudni, vagy elfogadni érte a váltó-

összeg teljes értékéig a kezességet. Ő igen természetesen az utóbbit tevé és tönkre jutott általa.

Cynthia keservesen kinlódva borult pamlagvánkosára. Hasztalan. Nem tudott sírni.

— És most csupán annyit kérek kegyedtől, kedves grófnő, hogy ha lenne annyi bizalommal irántam, miszerint tudatná velem Tarnóczy hollétét.

— Miért? kérdezé Cynthia, lázasan égő szemekkel tekintve Leonorára.

— Hogy megírhassam neki, miszerint testvérére többé nem számolhat, tehát intézze a szerint jövendő napjait.

Cynthia indulatosan kelt föl helyéből és íróasztalához sietett.

— Én magam fogok neki írni! szólt egészen elváltozott hangon.

— Grófnő! Kegyed megígérte atyjának, hogy soha sem fog többé írni.

— Igen; megígértem és meg is esküdtem rá; az Isten nevére esküdtem, azt mondtam, hogy kárhozzam el, legyek egész életemben szerencsétlen, ha valaha reá is gondolok. És mégis írni fogok neki. Megírom, hogy mily irtóztatóan rágalmaztatik, mert rágalom, iszonyú költemény az egész és lehetetlen még a gondolat is reá. Én ismerem őt, lelke nemes és tiszta; könnyelmű volt mindig, de becstelen soha. Ez nem lehet. Ez csak egy rút, pokoli játék egy megkötözött emberrel, a ki nem védheti magát. De én feloldom őt!

— Mit akar kegyed tenni?

— Megírom neki, hogy jöjjön haza.

— És ha találkozni fog kegyed testvérével? . . .

— Akkor — ítéljen közöttük az Isten . . .

— Grófnő, az Istenért, ön rettentő balesetet fog előidézni.

— Az meglehet. De a legrettentőbb baleset is jobb a gyalázatnál. Irtóztam egykor azon gondolatnál, hogy Tarnóczyt vagy bátyámat egymás kezétől megöletve lássam, most hidegen gondolok rá; a halál tisztesség, de a becstelen név kétségbeesés. Én tagadom, én nem hiszem, hogy ő becstelen! Én inkább megölöm őt, mint hogy azt hagyjam róla mondani. Menjen haza kegyed Tarnóczy kisasszonyhoz és mondja meg neki Leonora, hogy két hét mulva testvérét látni fogja, — meglehet, hogy holtan, de mindenesetre tisztán.

Leonora egészen megzavarodva kelt föl helyéről, ez indulatroham, e felháborodott női alak látása egészen kivette józan nyugalmából. Meg volt rettenve, mint a gyermek, ki tűzzel játszott s most a háztetőn látja kiütni. Látta, hogy a kisebb veszélyből nagyobbat csinált, s a teendőkön nem bir uralkodni.

Még szólni akart valamit Cynthiának, de az leült iróasztala mellé s hevesen írt reszkető kezével s nem felelt többé sem kértére, sem búcsúszavára; azt sem vette észre, mikor elment.

A jó Leonora ijedten futott haza Irénhez és otthon nem merte elmondani, a mi vele történt, hanem hallgatott róla, mint a csint tevő gyermek, öntudatát rosszul rejtő arczczal.

Cynthia megirta a levelet és mielőtt lepecsételné, még egyszer elolvasá azt.

Oh milyen keserű volt e sorokat olvasnia! Igy széttépni önön szivét.

— Nem, nem tehette ő azt, kiálta fájdalma túl-

ömlő mértékében; s mintha elégtételt akarna adni a kedves eltiport emléknek, előkeresé asztalkája rejtekéből azt az eldugott arczképet, melyre nem volt szabad gondolnia többé, még egyszer megnézte bíráló és mégis szerető szemmel azt a nyájas, deli arczot, azzal a büszke, nemes homlokkal, azokkal az igazmondó szemekkel s mentül tovább nézett rá, annál erősebben hitte, hogy ez nem lehetett aljas, s mintha le akarná tisztítani róla a méltatlan gyanú homályát, mintha bocsánatot akarna kérni tőle, hogy benne kételkedett, ajkaihoz szorítá azt és hévvel összecsókolá és könyei megeredtek ekkor és ráhullottak a kedves képre és szíve megkönnyebbült bele.

És azután kivéve azt rámájából, szeliden, fájdalmasan szívéhez szorítá, meggyujtott egy viaszgyertyát s föléje tartá a képet. A láng belékarapott s lassanként terjedt tovább; már a szép homlokot érte, utána elhamvadtak a szemek és az ajk még akkor is mosolygott; és ezután az egész képet ellepte a láng; ő kezében tartá azt az utolsó szegletig, s midőn elbocsátá azt, az égő kép felszállt csendesen a magasba, s csendesen leszállt újra, egy feketévé égett szemfödél, melyen fényes szikrák tünedeznek, mint kigyóznak a sírok veres férgei a fekete szemfödelen.

És azután lepecsételé a levelet . . .

. . . — Mitől veresek a szemeid? kérdé István gróf leányától, midőn esti sétáiból visszatért hozzá. Kit sirattál? . . .

— Egy embert, a ki meghal, válaszolá Cynthia. Már akkor útban volt a levél; saját maga vitte

azt el egy külvárosi postahivatalba, hogy senki se tudjon róla.

Néhány hét mulhatott el ez esemény óta, a midőn a bayonnei vasút egyik állomásán, a mint két szemközt jövő vonat egymást bevárta, a Páris felől érkező vonatból, épen azon perczben, a hogy az ellenkező irányba menendő másik vonat elindulását jelezték, egy utas nagysietve rohant elő s iparkodott a másik vonatba felkapaszkodni.

Fiatal ember volt, viselete és arcza felől könnyen angolnak lehete tartani, egyik lábára észrevehetőleg biczczentett; egész úti készülete egy kis hosszukás bőrtokból állott, a mi úgy nézett ki, mint valami hegedűtok, vagy valami nagyon kicsiny koporsó.

A Párisból jött vonat kalauza utána iramodott s még a lépcsőknél elfogta.

— Uram, ön nem az igazi kocsiba ül. Ez a vonat vissza viszi önt Párisba.

— Tudom. Ugy akarom.

— De podgyásza emezen van s ez Bayonneig meg nem áll.

— Majd érte jövök.

— Köpenyét is ott feledte. Pedig hideg van.

— Hagyjon nekem békét. Mi baja önnek azzal, ha én fázom?

— Legalább váltson előbb jegyet.

— Nem érek rá.

Azzal félrelökte a kalauzt s felugrált féllábbal a vaslépcsőkön; jobbra-balra taszigálta a szájtátó embereket s befurakodott a waggonba; kiveszekedte magát a másik kalauzzal, de vissza nem hagyta magát utasítni.

A mozdony azon perczben füttyentett s a vonat robogva megindult.

A különös utas körülnézett s egy üresen talált helyre leült.

Az átelleni ülést egy fiatal, deli arczú férfi tartá elfoglalva, szép fekete körszakállal, tojásdad, halavány arczczal és sugár szemöldökkel, a mik nyilt, bátor szemeit e perczben észrevehető borúval látszottak beárnyazni. Kezében Boz regényeinek egy füzetét tartá és szivarozott.

Az utas, ki átellenét elfoglalá, udvariasan üdvözlé őt.

— Jó reggelt, uram.

Ez rátekintett. Megemelte kalapját.

— Köszönöm, uram. Jó reggelt.

És azzal olvasott tovább.

Átellenese rosszul ült helyén. Lábait nem nyújthatá ki.

— Nem engedné meg ön, uram, ha úgy tetszik, hogy lábainkat kereszteznök? Igy mind a ketten kényelmesebben ülünk.

— Igen szivesen.

— Nekem rossz lábam van. Megbocsát ön. Hasonló szivességekben meg kell az utasoknak egymással egyezniök. Rossz lábam van. Valamikor egy golyót kaptam a tomporomba, egy csuklóm meg van sérülve.

Az átellenben ülő ifjú kinézett a mellettök elrepülő tájakra, s egykedvüen bocsátá ki szivarfüstjét az ablakon keresztül. Azután ismét könyvébe nézett s olvasott érdekletten. Lehete látni, mint fordít egyik lapot a másik után s szemei a sorokat kisérik.

— Érdekes művel van kegyed elfoglalva, uram? kérdé a különös utas az olvasó ifjút.

— Boz regénye, felelé ez, megmutatva a címet. Chuzzlevit Márton.

— Ah és pedig Chruihshank tollrajzaival. Ismerem, én is olvastam. Igen érdekes regény. Hányadik kötetnél jár ön?

— Ez az utolsó.

— Az a legérdekesebb. Olvasta ön már azt a fejezetet, a hol a principális üldözi előle futó bizományosát?

— Épen ott járok.

— Az nagyon érdekfeszítő. Ez a Boz oly elevenen tud írni, hogy az ember szinte magát képzeli annak a helyzetében, a kit üldöznek, nemde, uram?

A kérdezett tovább olvasta a regényt s úgy látszott, nem akarta nagyon folytatni a beszélgetést, míg úti társa újra belé nem kötött.

— Ha szabad kérnem: szivarom kialudt, engedje az önével meggyújtanom.

— Tessék.

— Nem akarok gyufával bánni, az ember könnyen kárt tehet vele szorosságban. Köszönöm.

A vonat ekkor lassítani kezdé futását, annak jeléül, hogy állomáshoz közeledik. Ilyenkor az utasok mind kinéznek az ablakon; még a ki százszor látta is már azt az egész környéket.

— Tisztelt uram. Nem találja ön ezt a kis erdőt itt a vonal mellett regényes fekvésünek? kérdé a furcsa utazó szomszédjától.

— Meglehetősen az; szólt ez, futólag tekintve oda.

— Nem volna önnek kedve egy sétát tenni velem ebben az erőben?

— Épen nem.

— Hm. Ugy látszik, hogy arczomnak kellett megváltozni. Ön hihetőleg nem ismer rám.

— Oh igen. Ön Brenóczy Illés gróf.

— Nagyon örülök, hogy van szerencsém. És kegyed, nemde, Tarnóczy úr? tekintetes nemes és vitézlő?

— Találva van, nem is volt titok soha.

— Mi olyan régen nem láttuk egymást, pedig én annyiszor akartam önnél tisztelegni.

— Pedig, uram, most sem állhatok önnek szolgálatjára.

— Nem értem önt. Sehogy sem értem, hogy mit akar mondani? Tán csak nem azt értette alatta, hogy nem akar velem megvívni? Ah, bocsánat, hogy ezt kérdezhettem.

— Pedig azt akartam mondani. Nekem tíz nap alatt okvetlen Magyarországon kell lennem, s ott meglehet, hogy hónapokig nem fogok életemmel rendelkezhetni.

Illés gróf végtelen megvetéssel mondá:

— Ön nyomorult, gyáva.

Tarnóczynak még szemöldökei sem mozdultak meg e szóra. Nehéz sóhajjal hörgé:

— Most nem felelhetek e szóra.

— És ha én önt arczul köpöm?

— Venni fogom zsebkendőmet és letörlöm arczomat, s még csak arra sem használom kezemet, hogy önt összezúzzam, mert nem akarok rendőrségi vitába keveredni, hogy napokat veszítsek, a mik rám nézve drágák.

Illés gróf sápadtabb volt még a vértelen viaszképeknél is.

A vaskocsi füttyöngve, dörögve ment odább s Illés gróf megint nem beszélhetett megkapott ellenfelével tovább, mert a kerekek zuhogása nem hagyta hanggá válni a halk beszédet, s e beszéd nem volt olyan, a mit fenhangon lehessen folytatni. Kénytelen volt dühének mondhatlan szavait elhalasztani egy egész állomásig, a hol a gőzvonat újra megállt, a dübörgés újra szóhoz hagyta jönni az embereket.

Akkor újra megelevenült ez a viasz álarcz és hevesen szólt ellenfeléhez.

— Ön visszautazik Magyarországra?

— Az meglehet.

— Önt hítta valaki, tudósította levél által?

— Erre nem felelek.

— Én esküszöm önnek, hogy ha ön a határon belép, annak, ki önt haza hívta, gonoszabb élete lesz a pokolba jutottakénál.

A fenyegetett vállat vont és azt mondta, hogy egy szót sem ért belőle.

A vaskocsi újra rákezdé a menydörgést, Illés gróf újra hátrahanyatlott ülésébe, ajka és minden tagja reszketett. Ismét egy hosszú állomásig kellett várakoznia, míg beszédét folytathatá.

Oh az válogatott kínzás neme: a rohanó gőzmozdonyon találkozni rég keresett ellenféllel, a kivel annyi halaszthatlan suttogni valója volna. rémes, haragos szavakból, s valahányszor a düh folyamában van már, mindig kiveretni abból ettől az ostoba zuhogó, dübörgő vasgép hangjaitól, mely annyira nem törődik a rajta ülők idegeivel.

Most egy kissé hosszabb nyugvásköz következett; a kalauzok öt perczet ajándékoztak az utasoknak, miket a mennydörgő csoda pihenésül kegyeskedett nekik engedni.

Tarnóczy felkelt és az ajtó felé indult.

— Hová megy ön, uram? kiálta a gróf megragadva az ifjú kezét.

— Szomjas vagyok, egy pohár vizet akarok inni.

— Maradjon, ide hozom.

S azzal maga futott biczegő lábával a vizet áruló pórleánykákhoz, kik a vonat mellett álltak, megvette egytől a vizet poharastul, oda vetett neki érte öt frankot s egy pillanat mulva megint ott volt.

Tarnóczy megköszönte a szívességet s visszaadá az üres poharat. Illés gróf kidobta azt az ablakon.

És azután oda hajolt ismét ellenfele füléhez s mintha valami nyájas dolgot közlene vele, suttogá:

— Önnek sok ismerőse van Magyarországon, a kik önre, mint derék, lovagias, bátor férfiúra emlékeznek.

— Meglehet.

— Én el fogom azon embereknek mondani, hogy ön egy haszontalan, gyáva nemember, a ki ellenfele szitkait tűri.

— Gondolom, hogy el is fogják hinni.

— Többet teszek; nyilt levelet írok mindazon városok casinóihoz, a hol ön valaha, mint vendég, vagy rendes tag megfordult; tudtul adom önnek gyávaságát s követelni fogom, hogy az ön nevét törüljék ki könyveikből.

— Azt hihetőleg mindenütt meg fogják tenni, mert én nem fogom az ellenkezőt bebizonyitani.

Illés gróf ajkai egészen elsárgultak.

— Bár mibe kerüljön, találni fogok olyan lapot, mely hirdetményemet felveszi, melyben én önt az egész világ előtt névről-névre egy becstelen, megvetendő embernek fogom nyilvánítani

Tarnóczy hideg mosolylyal vevé félbenhagyott olvasmányát kezébe s a legközönyösebb hangon válaszolá:

— Mondhatom önnek, hogy mindezek a dolgok, a miket ön nekem itt elmondott, engem legkevésbbé sem érdekelnek.

A tűz-evő szörny megint rákezdte füttyeit, zuhaját, a suttogásnak megint el kellett némulni. Illés gróf tiz perczig gondolkozhatott a jövő szón, melylyel megszakadt beszédét megint újra kezdje.

Alig várta, hogy a dörömbözés lassulni kezdjen, midőn megfogva ellenfele kezét, hogy az olvasott könyvet elvonja szemei elől s az ő rámeresztett kőszemeibe nézni kényszerítse, azt suttogá neki:

— Önnek él Magyarországon egy leánytestvére, a kiről azt mondják, hogy szép, fiatal és ártatlan.

Tarnóczy most egyszerre vadul tekintett Illés gróf arczára.

— Mi köze önnek ahhoz?

— Én e nőt úton-útfélen bántalmazni fogom mindazon sérelmekkel, a mikkel egy minden tekintetet félretevő férfi egy üldözött nőt bántalmazni képes; bemocskolom jó nevét, nyilvánosan fogom kigúnyolni.

Tarnóczy képe egészen elsötétült, ajkai kékesveressé kezdtek duzzadni. Csaknem a hörgéssel határos hangon viszonzá:

— Akkor ön azt képzeli magában, hogy egész Magyarországon nincs egy férfi, ki ha egy ártatlan

nőt bántalmaznak, kezét felemelje s az üldözőt leüsse.

— Sőt erre számítok: ön nem lesz az a derék férfi, hanem lesz más; mert egy szép, ártatlan gyermeknek bizonyosan van imádója, választottja, ki ön helyett meg fog jelenni előttem. És én akkor ezt a derék, bátor, jeles ifjút, akárki lesz, nekem mindegy, azt fogom megölni ön helyett. Mert szavamra mondom uram, hogy kezem nem reszket soha s a mióta utolszor láttuk egymást, nem tettem egyebet, mint lőni tanultam. Megölöm, a kit szemközt állítanak velem. S ez nem gascognade, uram, hanem egyetlen egy hit, a mi még szívemben van.

Tarnóczy letette a könyvet kezéből s odavonva ellenfele fejét ajkaihoz, fülébe súgott.

A mozdony rohant már ismét, de szavát megérté azért ádáz ellenfele.

— Ön nem gyanítja az okot, mely engem Magyarországra visszatérni kényszerít. Ez nem kaland, nem szerelem; hanem egy átkozott ármány, mely ellen testvéremet akarom megvédeni. A míg ezt be nem fejeztem, addig nem vagyok senkié, addig életemmel nincs rendelkezésem. Láthatja ön, hogy e perczben önnek semmi szava sem indít meg, hogy kihivását elfogadjam. Ön tapasztalhatá máskor, hogy a halálnak mertem szemébe nézni, sőt tudtam azt ellenfelemre visszafordítani. Az én kezem sem reszket, az én kezem is bir azzal az átokkal, hogy a hol ártani kell, ott ne hibázzon. Nem is találok az életen semmi szeretni valót, a miért azt saját magamért féltsem s igazat adok önnek, a midőn azt állítja, hogy egyikünk nélkül, akár mind a kettőnk nélkül is, ellehet a világ. Azért azt mon-

dom önnek: a legközelebbi állomás nevét jegyezzük fel tárczáinkba, az úgy hiszem elég alkalmas hely leend. Irjuk fel ezt a napot is, melyen találkoztunk. Én mától számítandó hat hónap mulva ugyane helyre visszatérek s önnek minden kívánatára készen állok. Nem fog sem betegség, sem semmi természeti hatalom gátolni, hogy önnel itt találkozhassam. Ha ön megbízik adott szavamban, akkor az egész áldozat, melyet ön számomra hoz, csupán félévi várakozásból áll; ha a rendelt időre meg nem jelennék, akkor azután szabadságában áll önnek mindazon fenyegetéseket foganatosítani, a miket imént elősorolt. Ha pedig ön ez ajánlatomat el nem fogadná és engemet vagy bárkit azok közül, a kik előttem becsesek, ez idő alatt bántana, megsértene, meggyalázna, akkor én a legelső bottal, a mi a kezembe akad, leütöm önt, mint a kutyát. — Tessék gondolkozni rajta.

A két összehajolt fő ismét széjjel vált egymástól, mindkettő saját karszéke támlájába temetkezve. A kik látták őket, idegenek, gondolhatták magokban: milyen jó barátok lehetnek, milyen nyájasan suttognak együtt, bizonyosan régen nem látták egymást

Az elért állomáson azután Illés gróf felállt, megnézte az indóházra felirt állomás nevét, feljegyzé azt utitárczájába, a napot utána irta és sugva mondá Tarnóczynak:

— Elfogadtam.

Azzal véve kis koporsóforma tokját, melyben pisztolyai voltak, s indulni készült.

— Ne szorítanók meg egymás kezét? kérdé visszafordulva Tarnóczytól.

— Igaz, szólt ez és odanyujtá a magáét.

A kalauz megint elfogta a grófot, hogy hová megy? helyét Párisig fizette. Hanem ez biztosítá, hogy a gyorsvonatot meg akarja ott várni, s azzal visszautazik eléhbi útvonalára.

Hagyták menni és nevettek rajta.

„Ilyen különczök ezek az angol utazók!“

III. Csak egyedül?

„Miként lehet meggazdagodni?“

Alig van eleven phantasiával biró ember, a kinek ez az eszme, a kivitel különféle eltérő változataival meg ne fordult volna képzeletében. Száz meg száz ó meg új költő remekelt már e feladat legragyogóbb megoldásában.

. . . „A hősnek gazdag unokabátyja halt meg Mexicóban, ráhagyta millióit.“

Vagy pedig:

. . . „Elásott kincset lelt véletlenül, melyre csodálatos utakon akadt rá.“

Ez is szép és mindenek fölött regényes. — Azután meg ez:

. . . „Katonává lett, harczba ment, fölvitte fővezérségig, herczegséget kapott, nagy úr lett belőle.“

Ez is igen szép alkalmat nyujt rendkívüli hőstettek és kalandok leirására. — Jobb még a következő:

. . . „Elutazott, hajótörést szenvedett, egy macskával megmenekült, a macska megmentette a nagymogul birodalmát az egerektől; ezért a hős kapott akkora gyémántot, mint az öklöm.“

Igen érdekes ethnographiai leírásokat lehet csatolni hozzá. Továbbá:

. . . „Gazdag ember fia beleesett a Dunába, a hős utána ugrott, a fiut kifogta a vízből, gazdag ember adott a hősnek százezer forintot."

Ez igazán érzékeny is. Hát még:

. . . „Álmában megjelent a hősnek ősz ember. ezüst szakállal, arany juhászbundával, mondott neki három számot, a hős betette a lutriba, ternót csinált, nem tud a sok pénzzel hová lenni."

Ez nem csak szép, de népszerű is. Hasonlóul:

. . . „Hős azt hiszi, hogy ő az anyjának a fia, pedig kisül, hogy nem igaz. Megjelen, mikor szükség van rá, egy nagy grófné: keresztlevéllel bebizonyítja, hogy a hős az ő fia, elcserélték, ármány kiderül, titkok napfényre jönnek, hőst felöltöztetik grófnak és nagy úr lesz."

Ez is gyakran megtörténik. Azután . . .

. . . „Szegény fiu, szegény leány feljönnek a fővárosba, itt elbódorodnak; az egyiket egy herczegasszony fogadja fiává, a másikat menyévé teszi egy vicekirály, a mik Magyarországon csak úgy hemzsegnek; elmennek Párisba, ott megesküsznek, lesznek belőlök nagy urak."

Ez egy kissé vad, de nagyon szép. Legérdekesebb azonban kétségtelenül:

„Mikor egy titokteljes pártfogó, a ki számlálhatatlan pénzzel bír, hőst minden nyomon követi, s mire észre veszi, már tele rakta zsebeit bankóval, s nem ismer szentebb hivatást, mint hőst kiszabadítani minden pénzzavarokból, olvasó előtt örökké titokban maradó regényes okoknál fogva."

Ez a megoldás tagadhatatlanul legtöbbet ér.

Ime én előlem mind elvették az érdekes, regényes és meglepő kilátásokat hősöm boldogítására, szerencsésebb költők boldogabb hősei úgy bejárták már az előrebocsátott aranytermő tartományokat, hogy enyémet hiába küldeném oda, mert ez már semmit sem találna ott, a mire más rá nem tette a kezét.

Neki nem maradt egyéb útja a meggazdagodásra, mint a legprózaibb, a legköltészetnélkülibb, a mi másnak senkinek sem kellett, a mi által még csak érdekessé sem lehet az ember: — a munka és a szorgalom útja.

Fenyéry vagyonának elvesztése után hirhedett ember lett az országban.

Veszteségét mindenki úgy tekinté, mint egy olyan tartozást, melylyel neki az egész ország adós. Bukása diadallá vált a közvélemény előtt. (Értem a közvélemény alatt nem azt a kis várost, a melyben lakott.)

Most lelkének egész erejét az ügyvédi pályára fordítá.

„Dat Justinianus honores."

Hirtelen ismeretessé lett neve a hazai első nevezetességek közé emelte őt; egyszerre elhalmozták megbizásokkal, gazdag uradalmak áruházták ügyészségeiket s Fenyéry mindenkor fényesen igazolá védenczei bizalmát; esze, becsületessége, önzetlen szive oly elismerést szerzének számára, mely nem csak boldog öntudattal, de igen kényelmes vagyoni jóléttel is jutalmazta. Azt beszélték felőle, hogy jövedelmei felérnek egy uradalommal, s rendes fizetései, miket állandó védenczeitől kap, úri módon biztosítják jövendőjét.

A pletykakörökben már azt is tudják, hogy egy szép nyári mulató lakra van alkudozásban, melyet tulajdonosa el akar adni, minthogy kevés hasznot hajt.

Tehát már fölösleges összegei vannak.

Kis városban az ilyen embert jó partienak nevezik.

Az öreg ügyvédek ugyan, kiknek itt nem szokott annyi dolguk lenni, mint Pesten s így jobban ráérnek a mendemondára, eleget zúgolódnak, hogy ez botrány, miszerint egy ilyen fiatal ember, ki magát actus majoris potentiaeval bélyegezte meg, ennyire rehabilitálja magát, hogy szinte kiszorít minden más tekintélyesebb, feddhetlen életű férfit agentiáiból; a kinek tulajdonképen silentiumot kellett volna kapni, per te s tu van valamennyi főhivatalnokkal, magával az alispánnal is, bejelentetlenül jár be a királyi tábla ülnökeihez, a személynök messziről üdvözli az utczán, az országbiró barátságosan levelez vele s azonkivül valamennyi fiatal ügyvéd, mintha ő volna a czéhmesterök, úgy jár hozzá munkát, tanácsot, foglalkozást kérni!

Képzeljék a tekintetes urak, még miben is töri a fejét? ügyvédi esküdtszéket, juryt akar felállítani, melyben magok az ügyvédek detegálják egymás gyöngeségeit, megfenyítsék, megdorgálják a zsaroló, huza-vona collegákat! Ki adott neki jogot ilyeneket kigondolni? Csak söpörjön kiki a maga háza elején!

Nincs is sem replica, sem szóbeli vita, a hol a vén sasok valami módon szemére ne vetnék Fenyérynek az actus majoris potentiaet. És azután

mérgelődnek rajta, ha Fenyéry észre sem vette azt, a bíró pedig kitörülte veres plajbászszal.

Gonosz a világ!

— — — — — — — — — — — — — — — —

Irénnek mindennap kell hallani a mende-mondákat Fenyéryről, hol a legémelygősebb dicséret, hol a leggonoszabb rágalom alakjában. És neki nem lehet őt sem az egyik, sem a másik ellen védelmezni.

Irén most Dobokynénál lakik. Talán már tudják kegyetek, hogy Tarnóczfalvát végképen el kellett hagynia? Nem volt más mód. Át kellett azt engedni Krénfynek. Iréne nem akarhatta, hogy világ elé kerüljön az ügy; el kellett titkolnia az okot, mely vagyonától megfosztá. A világ azt beszéli, hogy tudálékos gazdálkodás s túlzott fényűzés által jutott tönkre. Oh én sok derék regényirót ismertem, de olyan derék regényiró, mint a világ, nincs több a világon.

Leonora egy pesti nevelőintézetbe ment nevelőnének. Irén is hasonlóul akart tenni, de rokonai nem engedték. Szégyen lett volna a nagy előkelő családra, ha egy tagja saját eszével kereste volna kenyerét, s azt határozták a rokonok, hogy Irénnek Dobokynéhoz kell menni, ki Irén anyjával első unokatestvér, különben is nagyon szereti Irént, hajdan egész nyarakat töltött nála Tarnóczfalván.

Dobokyné különben is szereti fiatal rokonait maga körül tartani, kivált a téli időszakban; akkor ő estélyeket szokott adni, melyekre a város haut voléeja (értve azokat, a kik inast tartanak) hivatalos. Ilyenkor nagyon szükséges, hogy a vonzerő

mentül több oldalu legyen. Maga a szép Dobokyné ugyan az ég királynéja, de szükségesek a ragyogó hold körül a pisla csillagocskák is. Ilyen csillagocskák Málcsi és Luiz, távolabb és közelebb rokonok leánykái, az első kis piros pozsgás barna, tűzszemű leányka, eleven arczczal, jókedvű tekintettel, a ki úgy tánczolja a mazurt, mint egy kis ördög. Minden órában férjhez mehet, az anyja meghalt, az atyja rögtön kiadja az őt illető hatszáz hold örökségét. Az utóbbi pedig egy magas sugár leányka, tömött szőke hajjal, ábrándos szemekkel, különös szépen tánczolja a keringőt. Leendő férjétől csak annyit kiván, hogy hivatala legyen. Az atyja is hivatalnok.

Harmadik csillagocska volna Irén Dobokyné holdudvarában, hanem őt már csak a harmad-, negyedrangú csillagok közé lehet számítani.

A mióta szegény leány lett belőle, mindenki úgy találja, hogy nem az a szépség, a kinek hirdették. Elfogultak lehettek azelőtt iránta. Igaz ugyan, hogy mindig kedvetlen is, hanem hiszen van is rá oka szegénynek. Csejti Gazsi sem üldözi most már olyan nagyon, mint azelőtt, ámbár nagy társaságokban, a hol sokan vannak együtt, borozó pajtások között most is elmondja elégszer, hogy sajnálja azt a kis leányt, a ki fülig szerelmes belé most is; de hiába, arról szó sem lehet, hogy őt nőül vegye, mert azzal nagyon derangirozná magát; arra pedig, hogy őt elcsábítsa, ő nagyon becsületes ember; pedig úgy segéljen, csak egy szavába kerülne. Azért távol is tartja magát a szegény gyermektől.

Mások is követik példáját. Irén oltárképi szép-

ségének alig marad egyéb imádója, mint egy-egy ma született patvarista, a ki még nem mer a többi gavallérok elé tolakodni.

Az estélyek alkalmával Irén rendesen a zongoránál ülés veri azt a végtelenül sok franczia négyest, keringőt és lengyelt, a mire a többi delnők tánczot járnak, s ha egyszer valamelyik hölgy könyörületből vagy apprehensióból felváltja e minden napszám között legunalmasabb szakmánynál, s valakinek épen vis-a-vis-ra van szüksége, vagy valamelyik patvarista ellenállhatatlan vágyat érez lábakat letaposni, akkor ő is bejut a tánczba. Szegényke, milyen rosszul tánczol! Semmi kellem, semmi báj tánczában. Mintha senkit sem látna maga körül s tánczosai kezeit szövő osztovátáknak nézné, a miket phlegmatice ide-oda kell rakni.

A vidéki dalidók közt, mint különös nevezetességet szokták emlegetni Lippa alispán évenkint megtartott szüretjét.

Ugyanazon megye, melynek északi része oly mostohaképen viselte magát a jámbor burgonya irányában, déli részén, hol a székváros épült, termé a legjobb hazai bort, melyről leghaladatosabban emlegetnek bennünket a külföldön is.

Ott a verőfényes hegyoldalban állt az alispán pompás sajtóháza, melyben évről-évre nagyszerü vigalmak szoktak tartatni; előre örvendve készült azokra minden mulatni szerető lélek.

A környék előkelői messze falvakból összegyültek arra, s a szomszéd megye székvárosából is átjött az egész czigánybanda, melyet a vidéki földesúr saját költségén zöld dolmányba s kék nadrágba öltöztetett; a minek neszét kapva Csejti

Gazsi, ő meg a székvárosbelieket, kik patronatusa alatt álltak, piros attilába, sárga nadrágba varratta, a primásnak kócsagot is adott s mentéjét ezüsttel hányatta ki. A két megye fiatalságának nagy érdeke volt abban, hogy melyik czigány fogja kivívni az egri nevet?

Jókor reggel porzottak a hintók és szekerek mindennemű alakjai az alispán szőleje felé, egy-egy lovas gavallér is vágtatott közöttük, négylovas szekéren vitte maga a szép Csejti Gazsi a czigányait, s a gáton belül levők puskalövésekkel üdvözlék a most érkezőket, egy pár hölgy ruhája ki is égett az égő fojtástól, hanem az szüretkor mind nem tesz semmit.

Lippay ezuttal a szép Dobokynét volt szerencsés megnyerni, hogy a háziasszony szerepét viselje. Ennek még más következése is lehet. Dobokyné tehát még korán reggel kiment, mint hivatása hozta, két nevelt kisasszonyával.

„Hát a harmadik hol maradt?“ Igen természetes dolog volt, hogy minden ember ezt a kérdést intézte hozzá, a ki családi körével ismerős volt.

„Ah, szegény Irén, ő beteg, rosszul érzi magát, mindig beteg.“ Ezt válaszolá legrövidebben a szép Dobokyné; hanem a hol bizalmas akart lenni, a hol gondolá, hogy megértetik, ott egy sóhajtást is toldott feleletéhez, s suttogva mondá el bizalmasan a kérdezőnek: nagyon természetesnek találhatja ön, hogy szegény leány, ki megszokta, hogy körül legyen véve udvarlóktól, most nem örömest jő oly helyre, a hol kénytelen észrevenni a mellőztetést. Mert ilyenek ezek a mai férfiak: önmagáért senkit sem szeretnek

S ha olyankor Csejti Gazsi épen közel talált lenni, nem mulasztá el Dobokyné, hogy felemelt ujjával czélzatosan meg ne fenyegesse, mintha ebben a bűnben neki volna legterhesebb leledzése, melyet pedig Csejti Gazsi hasonló buzgalommal sietett nemeslelkűen visszautasítani.

„Kedves nagysád, engemet semmi körülmény sem vádolhat. Én sajnálom szegény Irént, s e hajlamot örökké tisztelni fogom, de hiába . . .“

Szokása e mondat tulsó felét elharapni, hogy azt egészítse ki mindenki tetszése szerint, hogy gondolja utána: a balga leányka őrjöng utánam, mit tehetek érte, ha én nem szeretem.

„Szerencsés kópé ez a Gazsi“, mondják a pajtások, körülfogva az ellenállhatatlan hódítót. „Nincs olyan leány, a kit el ne bolonditana, hej sokan sírva néznek utána.“

„Csitt, uraim, egy szót se erről“, tiltakozik Csejti Gazsi, inggallérját komolyan fölhúzva orra hegyéig. „Ez delikát kérdés, a miben férfiak kötelessége a hallgatás.“

Ez még több ürügy a faggatásra.

„De iszen tudjuk minden viszonyodat a szép leánynyal. Elégszer elárultad magadat! Vagy az a bokréta? He? Hát aztán a titkos levélke? nono. Jobb lesz megadni magadat.“

Csejti Gazsi annál komolyabb képpel állítja, hogy mindezekről beszélni nem illik, hogy igaz lovag soha sem árulja el hölgye titkát s hogy az ő talizmánja épen abból áll, miszerint hallgatni tud, mint a sír, azért töle hiába is akarnak bármit kivenni Iréne felől, mert ő hallgatni fog.

Ebből aztán mindenki gyaníthat jót és gonoszat Iréne felől, a hogy tetszik.

Csejti Gazsi pedig a leglovagiasabb ember, a kivel bátran köthet akárki bármilyen kényes végletekig menő viszonyt; ő azt el nem árulja soha, mert ő hallgat, mint a sír.

Fenyéry is ott van a társaságban s Dobokyné unokahugait mulattatva, nem látszik ügyelni Csejti renommisticus beszédeire.

Az egyik szép unokahug lefoglalta őt az első quadrillera. Életkérdés, hogy ki lesz az átellenes?

— Majd felhivom Csejti Gazsit. Jó lesz-e? indítványozza Fenyéry.

Az indítvány általános pártolásra talál.

Fenyéry oda fordul Csejti Gazsihoz, karját karjába öltve s szivélyesen fülébe súg.

— Uram, a hogy ön egy jelen nem levő hölgy irányában viseli magát, az oly megvetésre méltó dolog, hogy azért megérdemli, miszerint a legelső férfi, a kiben becsületérzés van, önnek egy pofont adjon . . . Vegye úgy, mintha megkapta volna; mert ha úgy nem veszi, bizony mondom, hogy meg fogja tőlem kapni.

Azzal ismét vissza megy a kis barnához, folytatni a beszélgetést.

— Nos, lesz önnek „átellenese?“ kérdi ez.

— Bizonyosan lesz, felel Fenyéry.

— De olyan különös képet csinált, mikor ön megszólította.

— Bohóskodott. Szokása ellenkező képeket fintorítani, mint a mik rendén vannak; nézze, most két barátjával beszél s mind a hárman úgy mutogatnak rám, mintha meg akarnának enni, pedig

csak arról van szó, hogy ki legyen a füzértánczban előtánczos, Gazsi-e vagy én?

A kis barna olyan jóizűn nevetett e furcsaságnak.

Mikor azonban a czigányok rákezdték az első csárdást, Fenyéry és Csejti Gazsi nem voltak sehol láthatók, s a rákövetkező quadrilleban a kis barna nemcsak hogy átellenes, sőt tánczos nélkül maradt. Ha valahol nem fognak egy patvarisłát, a ki eddig nem mert bejönni a teremłbe, még ülve marad szegényke az egész négyes alatt.

Dobokyné ezért komolyan megneheztelt s feltette magában, hogy Fenyéryt e dologért szigorú számadásra fogja vonni.

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

Mint az árva hamupepejke, az örömtelen házban, egyedül ült Iréne, még halványabb, mint valaha.

Együgyű mulatsága van. Vörösmarty versei közt talált meg egy költeményt, melyet annyiszor elolvasott, hogy könyv nélkül is tudja már, mégis újra azt olvassa. „Az éjféli ház“ az, egyszerű története egy szerető menyasszonynak, ki addig várja eltávozott vőlegényét, a míg meghal a várásban. A megtérő csak sírt talál és a hideg menyasszonyhoz fekszik abba:

. . . „Minden szellem éjfélen túl alszik csendesen.“

A míg mások víg táncz, örömzaj között vigadnak, neki ilyen szomorú mulatsága van. Ezek a költők is csak azért írnak olyan szomorú eseményeket, hogy a kivel hasonló történik, megsirathassa magát bennök.

Künn az utczán paripadobogás hallik, épen mint az éjféli ház előtt.

«Benn merengő nyugalommal egy leány ül,
Könyökére hajtott fejjel, búsan egyedül.»

Épen mint az éjféli házban.

A folyosón oly ismerős léptek hangzanak végig, a cselédektől ismert hang tudakozódik, s egy pillanat mulva Fenyéryt látja a leányka maga előtt.

Az ifju egészen fel van hevülve a sebes lovaglástól, szép arcza egészen kipirult.

— Csak egyedül? kérdi forró, reszkető hangon a leánykától. Ez nem bír neki felelni az elfogódástól. Oly sokat érez és az érzésnek oly kevés szava szokott lenni.

Fenyéry észreveszi, hogy a szép gyermek szemei két nagy könynyel terhesek és e két nagy könyalól egy könyv soraira tekint most is és alabástrom ujjai oda látszanak mutatni, mintha mondaná: olvasd! a költő megtanít arra, a mi a szíveknek fájni szokott:

«Várva láttam a tavasznak nyiló kellemét,
Várva hő nyárt és az ősznek hulló levelét,
Most lakásom hideg és szük, szük és szomorú...»

Fenyéry oda tekintett és értette a szemrehányást.

— Mi régóta nem láttuk egymást. Szólt reszketeg hangon a leánykához.

— Nagyon régen, viszonzá ez és hangjában oly igazi fájdalom volt.

— De azért nem változtunk.

— Ön engem igen igen elfeledett.

Az ifju szabadságot vett magának, hogy oda üljön a leányka mellé.

— Kedves Iréne, engedje, hogy egy komoly szót szóljak. Tegyük félre ezt a könyvet és beszéljünk az életből. Nem hallotta azt kegyed felőlem, hogy én egyik napról a másikra mily makacs kitartással dolgozom, hogy pihenésre, mulatságra nem adok magamnak időt, hogy szinte tréfát csináltak belőlem, miszerint még vigalmakba is csak azért megyek, hogy a bírákat informáljam, s peres feleket békítsek? És ebben nem találta fel kegyed azt az eszmét, mely arról tanuskodik, hogy én kegyedről emlékszem? Hogy miért sietek oly nagyon fillérekből vagyont gyüjteni; fáradsággal jövedelmet biztosítani magamnak, becsült, elismert nevet vívni ki a világban? Nem talál kegyed ebben azon világító gondolatra, hogy ez az ember emlékezik arra, a ki neki egy időben így szólt: ha szegény fogsz lenni, én megosztom vagyonomat, ha szerencsétlen lész, sorsodat enyimhez kötöm, ha nevedet meggyalázzák, én viselem azt; s hogy ez a férfi kötelességének tartja így felelni arra: „ime újra gazdagságot szereztem, boldog vagyok, nevem becsült"; akarsz-e így elfogadni? Én így tettem, s várom itéletemet.

Ki ne ismerné a mesét arról a méztengerről, mely egy beléhullott méregcsöpptől rögtön eczetté változik? Én egy másikat mondok arról a méregtengerről, mely egy belé hullt mézcsepptől merő édessé válik.

Ilyen tenger az elhagyott hölgy keserve, kinek kedvese ismét egy jó szót adott. Vegyész urak, bölcs chymisták, ez az a bölcsek köve, mely az

aranyból port, s a porból ismét aranyat csinál, az örömből búbánatot s bánatból ismét örömet; s nem drágább-e a szív öröme minden aranynál, s nem rosszabb-e a bánat, mint a por? Azonban ti ezt nem hiszitek, azért ti nektek nem is beszélek. Hanem elmondom ti nektek érző, szerető, gyönge szívü emberek, hogy midőn a kesergő leányka azt hallá választottjától, hogy az, a mióta őt nem látta, mindig róla gondolkozott, hogy a míg a jólét és jó hir után küzdött, azt csak érte tevé, akkor egyszerre édes mézzé vált szivében az az egész fájó tenger, a minek partját nem látta, hogy egy varázsütéssel kigyógyult minden bajából és azt mondá szivében: boldog vagyok.

Fenyéry gyöngéden nyúlt a reszkető kezecske után s érzé annak meleg szorítását.

A kedves gyermek egészen övé volt; ha azt mondta volna neki: mosolyogjon, mosolygott, — ha azt, hogy sírjon, sírt volna. Ha azt kivánta volna tőle, hogy kövesse rögtön bárhová, ment volna vele; ha azt mondta volna neki, hogy haljanak meg együtt, boldog lett volna általa.

— Kedves Irén, nekem nagy kérésem van önhöz. Azért jöttem ide.

A leányka oda simult hozzá és rábízta, hogy parancsoljon.

— Nekem rövid időn szükségem lesz arra, hogy kegyed föltétlenül bizzék bennem. Hogy a mit mondok, ne kérdezze, miért? de teljesítse. Hogyha kétsége leend, ne hallgasson senki szavára, mint az enyimre. Ugy-e, megigéri ezt?

A leányka ránézett nagy okos szemeivel. Azok mondák neki az igent.

— Mert pár nap mulva különös dolgok fognak kegyed körül történni, a miket mind úgy kell fogadnia, a hogy én mondom. Meg van-e kegyed győződve a felől, hogy minden gondolatom, szándékom egy czél után megy: kegyedet igen igen boldoggá tenni?

A leányka zokogva rejté az ifju keblére arczát. Boldog volt. Hitt.

Fenyéry annyira elhagyta magát ragadtatni, hogy odahajolt hozzá és arczát megcsókolá. Csak akkor ijedt fel azután, midőn látta, hogy a gyermek mint reszket, hogy sápad el a csók után, mint omlik karjaiból ülő helyére vissza. — Ah ezt nem kellett volna tenni.

Fenyéry susogva mondá, tán hogy magát igazolja:

— Lelkemre, lelkedre mondom, nincsen egyéb gondolatom, mint te érted élni.

Irén remegve mutatá, hogy elhiszi, mindent elhisz.

Pedig Fenyéry csalta őt, rútul megcsalta; e perczben sem mondott igazat és vétkezett az igazság ellen, a midőn azt mondta, hogy kedveseért élni akar, őt boldogítani fogja. Nem igaz. Épen azon járt az esze, hogy Irénnek valami nagy, igen nagy szomorúságot szerezzen.

És ha a kegyes olvasó e soroknál azt nem mondja, miszerint annak, ki e zavart dolgokat itt írja, elment az esze, akkor én nekem nagyon jó akaróm.

Pedig a következés majd bebizonyítja, hogy igazam volt, hogy Fenyéry egy titkolódzó alattomos ember, ki midőn azt mondja kedvesének, hogy örö-

met akar neki szerezni, épen meg akarja keseríteni s azért én Fenyéryt egy szóval sem akarom menteni.

— Holnap reggel, kedves Irén, ismét látni fogjuk egymást és akkor emlékezzék meg arra, a mit kértem. Most pedig keresse fel valahol Dobokyné legyezőjét, hadd viszem utána.

Irén bámulva nézett rá: minő csodálatos ember ez! Hol jár az esze? egy perczben a menny körül, másikban egy hitvány legyezőn, és az arczán nem látni sem az egyik, sem a másik gondolat nyomát.

Irén előkeresé a legyezőt, s átadá azt Fenyérynek.

Az ifjú megcsókolá a fehér kezecskét és megcsókolá másodszor is, harmadszor is; hisz ez már csak az övé volt, ezt már joga volt megcsókolni

Néhány percz mulva azután ismét lóháton nyargalt vissza Fenyéry a szüreti mulatságba, s a vidám csoportok között felkeresve Dobokynét, mint egy őskori Paladin, odalépett hozzá a legyezővel.

— Ime, nagysád az imént sóhajtott, hogy legyezőjét honn feledte. Elhoztam.

És mindenki azt mondá, hogy ez a Fenyéry csodálatos lovagias egy fiu, a ki példányképe lehet minden igazi arszlánnak és a városi mendemonda úgy alakult, miszerint ez a gavallér nem restelt félmértföldet lovagolni, hogy egy szép asszszony legyezőjét elhozza. Irén nevét nem is volt szükség belekeverni.

Fenyéry azután helyre hozta hibáját a két szép unokahúgnál is, a kik természetesen szinte el voltak ragadtatva általa, sokat tánczolt, vigadott, mu-

lattatott mindenkit. Ebéd fölött geniális toasztokat mondott, Csejti Gazsival per tu lett; ebéd után a férfiak a pipázó szobába vonultak, a hölgyek kimentek mulatságból szüretelni és nehezteltek érte, hogy a férfiak miért nem mennek utánok, mit tudnak abban a füstös szobában mívelni, s abbeli haragjokat megizenni el is küldék Náczi bácsit, az egész világ Náczi bácsiját, hogy kergesse ki a házból a fiatalságot. Csunyaság az!

Náczi bácsi észrevevé, hogy egy szobában Fenyéry, Lippay, Csejti Gazsi, meg két más ifju ember nagy titkolódzva vonultak félre, s a mint őt meglátják, abba hagyják a beszélgetést s más szobát keresnek. Ott megint rajtok tör.

— Mit bujkáltok, titkolództok? Micsoda súgás, búgás ez? Én feladlak benneteket az asszonyoknak, megmondom Dobokynénak, hogy titkaitok vannak, s akkor meg vagytok ölve.

Az alispán odahúzta őt gomblyukánál fogva.

— Ne bolondozz te. — Fenyéry holnap esküszik. Az erdei mulató lakban tartja lakodalmát, te is hivatalos vagy rá este nyolcz órára.

— Micsoda? esküszik? Fenyéry esküszik? Kivel esküszik?

— Ez, tudod, holnapig titok. A többit elmondhatod bárkinek, csak Dobokynénak ne, mert őt fogja Fenyéry leginkább meglepni. Már most elmehetsz.

Náczi bácsi rohant vissza, legelső dolga volt Dobokynénak elmondani a hirt, persze azt is tudatta vele, hogy azt egyedül neki nem szabad tudni, mert őt érdekli legjobban, azután meg a két unokahugnak és azután az egész világnak; két-

ségbe esve, ha olyan embert talált, a ki már tudta a dolgot.

Az együtt maradt hat férfi azután szép nyugodtan elvégezheté az ügyet. Hogy Fenyéry esti nyolcz órára megérkezik menyasszonyával az erdei lakba, ott vidám társaság lesz együtt, mulatnak éjfélig, éjfélkor a boldog vőlegény felkel és eltávozik hálószobájába, az ifjak mulatnak tovább a pohár mellett reggelig. Éjfél után fél órakor pedig a temető kapujánál találkozni fog két ellenfél négy párbajtanú kíséretében, húsz lépésre felállítják őket, egy-egy lámpát tesznek mindegyik fejére s harmadik kézcsattantásnál lőnek egyszerre.

A ki elesik, azt eltemetik szépen és soha senki sem fogja azt a képtelenséget mondhatni, hogy egy boldog fiatal ember azon az éjszakán, melyen kedvesével megesküdött, valahol halálos munkában állt, s ellenfele meglőtte, vagy meglövetett általa.

A tanúk megkísérlék előbb a kibékítést, de Fenyéry hallani sem akart ról

Ilyen alattomos, csalárd ember volt Irén vőlegénye.

Késő éjszaka érkeztek haza a szüretről Dobokyék a szép őszi holdvilágnál.

Irén még ébren volt, várta őket.

A két leány tele volt dicsőséggel, ah, mennyire sajnálták, hogy Irén nem jött el, milyen jól mulattak. Az a Fenyéry milyen nagy bohó, mennyi tréfát követett el velök! Minden ember csodálkozott a kedvén! ő különben igen komoly ember szokott lenni. De mindenkinek is olyan jó kedve volt, hogy párjára nem emlékezik. Miért is nem volt ott Irén? Egy részt jó, hogy nem volt ott, mert megint

szomorú lett volna, s elrontotta volna a többiek mulatságát.

A két leány még lefekvés után is egyre kaczagott, nevetett, valamit suttogva meséltek egymásnak, a mire azután ismét élesen felvisítottak. El nem birtak aludni.

Dobokyné hasonlóul volt. Ő a mellékszobában feküdt Irénnel, lehetetlen volt szemeit becsuknia azzal a lemondással, hogy Irénnek el ne mondja, a miket hallott. Hogy Fenyéry holnap házasodik. Kit vesz el? senki sem tudja, de azt elárulták neki, hogy ez az ő házát érdekli legközelebbről. Vajjon melyikkel értik egymást. Mind a kettőnek egyformán tette egész nap a szépet. De hisz az mégis lehetetlen, hogy ma megszeressen egy leányt s holnap esküvőre vigye, ugy-e bár? az minden rend ellen van. Azután a leányoknak kiházasításról is kell gondoskodni: menyasszonyruha, stafirung, butorok nem készülnek el egy perez alatt. Talán mégis más valaki lesz, a kit el akar venni? De ugyan, ki lehet?

Irén hallgatott, de a kit legkésőbben látogatott meg az álom ezen az éjszakán, az bizonyosan ő volt.

Másnap szokottnál korábban keltek az egész háznál, a két unokahug elökereste leghatásosabb öltönyeit; Dobokyné segitett őket frizirozni. El kellett róluk ismerni, hogy olyan szépek, miszerint közülük választani tudni csakugyan elhatározott jellemre van szükség. Hanem azért valahányszor hintó gördült el a ház előtt, elfutottak mind a ketten a mellékszobákba.

Csak Irén nem cziczomázta magát s nem futott

el semmi neszre; most is azt az egyszerű perkail ruháját vette fel, azzal a kis köténykével, a mit tegnap viselt; szép haja most is simán hajolt halántékai körül; hanem hiszen mi szüksége is volt e tündér termetnek földi szövedék varázsára, s e szemekhez kellett-e még más ékszer?

Nem volt több kilencz óránál, midőn egy hintó és utána a másik csakugyan megállapodott Dobokyné háza előtt, s az úri asszonyság egy egész ismerős társaságot látott belépni elfogadó termébe.

Elől a főtisztelendő úr, az esperes, utána az alispán, az öreg főjegyző és Fenyéry.

Ez tehát csakugyan nem volt tréfa.

A két unokahúg úgy elszaladt, hogy még a szobát is magára zárta. Dobokyné maga is rendkivül el volt fogulva, csak Irén arcza maradt nyugodt, háborulatlan. Neki hite volt. A legerősebb hit, a mit női-szív helyez a férfiban.

— Kedves hugomasszony, szólt az öreg főjegyző Dobokynéhoz, mi egy kellemes ügyben jövünk kegyedhez. Kellemesnek nevezem, mert egy ifjú pár életboldogságáról van szó, és ügynek, mert valóban ez a legnevezetesebb ügy, a mi valaha levátába kerül. A mi kedves barátunk, Fenyéry, reánk bizta, hogy lennénk szíves szószólói kedves hugomasszony előtt az ő szivének legforróbb óhajtásában, a mit is mi örömmel sietünk teljesíteni, bevezetvén magamat, mint ünnepélyes kérő násznagyot, kedves jó barátomat, tekintetes Lippay alispán urat pedig mint kiadó násznagyot, a főtisztelendő urat csak azért említvén utóljára, minthogy az ő működése az Isten áldásával szinte ily sorban következik.

Ez épületes mondatok alatt Fenyéry oda lépett Irénhez, s megfogta a leányka remegő kezét.

Dobokyné elfogultságában alig talált szavakat az elfogadásra.

— Nagy megtisztelésnek veszem kedves urambátyám szavait, de még azt sem tudom, hogy tulajdonképen kit kérnek meg Fenyéry úr számára.

Lippay homéri kaczajra fakadt.

— Megijedt ugy-e? Hogy kegyedet magát? Nem, már ott nem leszek kiadó násznagy.

Dobokyné gyöngéd mosolylyal hálálta meg az édes czélzatot.

A főjegyző szelid publikánus arczczal szólt, Fenyéryre mutatva.

— Ugy hiszem, a választ e kérdésre látni is olyan jól lehet, mint mondani.

Dobokyné elbámult. Fenyéry Irén kezét tartotta kezében. A leány arczán legkisebb zavar, meglepetés sem látszott, azok a stereotyp összokásos kifejezések, a szégyenkedés, a megdöbbenés, a félelem, mik a kért leányt máskor oly jól ékesítik, mind távol voltak tőle. Ugy állltak egymás mellett, mint a kik régi jó ismerősök, a kik csak most mondják meg a világnak azt, a mit addig csak ők ketten tudtak.

— Irén? és Fenyéry? szólt Dobokyné, összekulcsolt kezeivel a csodálkozás minden pantomiaját elkövetve; ezt nem értem. Mióta ismerik önök egymást?

— Oh, régen! szólt Fenyéry mosolyogva és Irén is intett, hogy úgy van.

— Én mindenesetre nagyon örülök, bár nem tudom megmagyarázni a dolgot.

Dobokyné egy kissé neheztelt, hogy Irén nem bízta őt meg e régi titkával. Azt még kevésbbé bocsáthatta meg, hogy Irén tudta, miszerint ő érte fognak kérőbe jönni, s még csak díszesebb öltözéket sem váltott.

— Uraim, engedjenek egy kissé magamhoz térnem, mert én előttem ez az egész dolog oly rejtélyesnek látszik, hogy azt kell hinnem, miszerint álmodom. Legalább adjanak magyarázatot. Ezzel tartoznak nekem. Én most Irénnek anyja vagyok és én akarom tudni, hogy keletkezett a viszonyuk? Fenyéry úr, feleljen ön, mikor látta Irént legelőször?

Fenyéry meghajtá magát udvariasan és kész volt felelni.

— A tarnóczi kastélyban, a küldöttség idejében.

— A hol ön elaludt?

— Valóban azt tettem. És másodszor, midőn nagy bűnömet végezve, ugyanoda visszatértem.

— A mikor ön oly udvariatlan volt?

— Valóban az voltam, és már akkor tudtam, hogy más nő nem fogja nevemet viselni, mint Irén, és Irén tudta, hogy más férfi nevét nem fogja viselni, mint enyimet.

— De hisz ennyi titkolódzás kétségbeejtő! kiáltá fel Dobokyné. Uram, ön nekem férjemnek nem kellene, ha maga volna a világon, s ha férfi volnék, el nem venném Irént egy menyországért, a kik így tudnak titkolódzni a világ előtt.

Dobokynénak e féltréfás kifakadása általános derültséget idézett elő.

— Én is váltig mondom nekik, szólt az alispán, hogy ők nem egymásnak valók. Szóljuk szépjel

ćket kedves Dobokyném. Majd én elmondom Irénnek, a mi rosszat tudok Fenyéry felől, kegyed meg rágalmazza Irént. Kisasszony, ez az én barátom dühös szerelemféltő, valódi Othello. A mellett alattomos, csapodár, a ki korhely pajtások kedveért kegyedet a menyegzői éjszakán oda fogja hagyni, a ki kegyedet a legelső napon a legrútabbul megcsalja . . .

A megszólásnak csak az az eredménye lett, hogy Irén annál szorosabban simult Fenyéryhez, mintegy kényszerítve azt, hogy karcsú derekát átkarolja, s el ne hagyja őt magától vetetni.

— No hát érdemes ezekkel beszélni? szólt nevetve az alispán Dobokynéhoz, mig magában szomorúan gondolta: „pedig a mit mondtam, mind igaz".

— Most tehát nincsen egyéb hátra, szólt a főjegyző, mint a szükséges szertartások végrehajtása.

— Mit ért ez alatt, uram bátyám? ijedt fel Dobokyné, talán csak nem azt akarja vele mondani, hogy az esküvő itt most mindjárt rögtön megtörténjék? . . .

— Kedves hugomasszony, épen ezt akarom mondani. A dispensatio, a házasságlevél mind készen van.

— De hát Irén?

— Ő beleegyez.

— Ah, uraim, ez csak tréfa.

— Hogy nem tréfa, arról az én jelenlétem kezeskedik, szólt bele a főtisztelendő úr, ki könyveit is elhozta magával.

— Nem értem. Kétségbe esem rajta, de nem értem.

— Nem is szükséges ezt érteni, kedves Dobokyném, vigasztalá őt Lippay. Elég, ha ők ketten értik egymást. Ha ő rájok bíznók, képesek volnának mindenféle botrányt elkövetni, fehér keztyű, menyasszonyi koszorú nélkül megesküdni, gyalog, karon fogva hazamenni, s a papon és a két násznagyon kívül, senkivel sem közleni a dolgot. Hanem mi időt engedünk. Öltöztessék föl fehérbe a mi kedves kis menyasszonyunkat, a mint illik, Málcsi és Luiz kedves hugaim elvállalják a nyoszolyóleányságot. Még egy rövid reggeli lakomára is lesz idő. Holnap délben a menyegzőt egész vígsággal üljük azután meg Fenyéry erdei lakában, a hol kegyetekhez és több kedves ismerősünkhöz is lesz szerencsénk. Ime három egész órai haladékot adunk kegyednek mind e készületek megtételére, ez csak elég? Három óra mulva ismét visszajövünk. Hanem annyit mondok, hogy a mi szép menyasszonyunkat még szebbé ne tegyék, mert akkor a mi barátunknak nagyon fog fájni érte a szíve.

A kiknek nem kellett érteni a szomorú czélzást, azok nem értették. A négy férfi pedig felült hintajába, s egyenesen hajtatott a káptalan elé, a hol Fenyéry a törvényszabta ünnepélyesség mellett minden bárhol fekvő vagyonát felvallotta „hitvestársa“ Fenyéryné, született Tarnóczy Irén nevére.

Azután a megye házához siettek, hitelesítendők Fenyéry végrendeletét, mely által minden szerzeményének örököseül Fenyéry-Tarnóczy Irént „egyetlen egy kedves szerető nejét“ nevezi ki.

És már most vissza az esküvőre . . .

IV. A menyegzői éj.

Az étcsarnokban vígan folyt még a férfimulatság, poharak csengnek, vidám felköszöntések hangzanak; a jó kedvű czimborák hangosan éltetik a vőlegényt és a menyasszonyt.

A menyasszony és a hölgyvendégek eltávoztak már háló szobáikba, a vőlegény is nehezen tud már maradni társai között; a mint éjfél felé közeledik az idő, bocsánatot kér, hogy társait elhagyja, azok mosolyogva nyujtanak neki kezet s elkisérik szobája ajtajáig, ott „boldog éjt" kivánnak neki, boldogságos boldog éjt! a szerencsés vőlegénynek, ki a földi tündérek legszebbikét, legjobbikát vette nőül.

Boldog, boldog jó éjszakát!

A vidám üdvkiáltás szobákon, folyosókon át behangzik a menyasszony szobájáig. Ott virraszt még ébren az éji lámpa világa mellett; szép feje kezébe hajtva. Van miről gondolkoznia; egy nap alatt egy egész életszakasz folyt le vele, minden óra egy-egy év. Tegnap elhagyott, bús leány, ma boldog nő, kit a férfiak legnemesbike szerelmével boldogit. És mégis úgy nyomja valami a szivét. Miért nincsen ő tehát itten?

Azonban nyílnak az ajtók, hangzanak a folyosón az ismerős léptek, az utolsó csendes ajtó is felnyílik, s az örömtől mosolygó vőlegény ábrándozó menyasszonya előtt áll.

Megöleli, megcsókolja a keblére simuló nőt, fülébe súgja gyöngéden, hogy csak egy percre jött hozzá, csak hogy lássa, megölelje. Azután ismét

vissza kell menni, mert úgy illik; a szokás úgy kívánja, hogy míg vendégeit a jó kedv ébren tartja, addig a vőlegény közöttük maradjon.

Oh, a nő oly könnyen elhiszi azt. A mit a férj mond, az mind igaz.

Azután sorba vezeti őt a férj szobáin, mik rendelkezésére lesznek, átadja neki kulcsait, megmagyarázza, melyikkel mi zár nyilik. Ez az íróasztalka, ez a szekrény kulcsa. Ez végre a férj szekrénye, erre jó gondot viseljen, mert abban vannak minden féltettebb iratai, pénze és titkai.

— Miért álljon ez a kulcs ő nála? kérdi a hölgy csodálkozva.

— Két kulcs van, az egyik nálam marad. De sokszor megesik, hogy valamire szükségem van, a midőn nem vagyok itthon, s kulcsomat nem bízhatom másra, akkor kell, hogy nőm keresse azt elő, érted-e, kedvesem?

— Oh igen! (Ha értette volna.)

— És ezt senkinek sem szabad kinyitni másnak, csupán csak neked, neked mindig, másnak soha. Érted-e, kedvesem?

— Értem, értem.

Ha csak egy távoli gondolattal is értette volna, kétségbe kellett volna esnie és férjét magához szorítni és azt mondani neki: „ne menj ez órában sehova! ne hagyj el engem".

A nő azt hivé, hogy mindent ért, a mit férje mondott neki.

Azután megcsókolá őt a férj gyöngéden és szívéhez szorítá szerelmesen és azt mondá neki, hogy aludyék már most nyugodtan.

A menyasszony megigérte, hogy aludni fog csendesen.

Az ajtóban még egyszer megállt Fenyéry s gyöngéden tekinte vissza; Irén odafutott hozzá és olyan nehezen esett neki karjait lebontani férje nyakáról, mintha valami mondta volna neki: ne bocsásd el őt!

És azután visszatért, valami ideges érzéssel szívében, a minek örömnek kellett volna lenni, de a mi egész ellentéte volt annak, úgy nyomta, úgy szorítá, úgy kínozta szívét, mikor arra gondolt, hogy milyen boldog ő most, mivel szereti az, kit ő is szeret.

Lerakta könnyű öltönyeit, pedig nem az öltöny szorítá keblét; lefeküdt, pedig nem az álom bántotta szemeit és soká kínozta még valami ismeretlen szívnyomás, a mi nem is múlt el addig, míg össze nem tette kis kezét keble fölött, s el nem kezde imádkozni: hogy Isten áldása legyen azon a férfin, a ki őt úgy szereti, hogy védje azt az ég minden lépten, minden jártán balesettől, fájdalomtól s engedje, hogy sokáig boldog lehessen.

Erre azután eltávozott a szívnyomás, megjöttek helyette az édes álom tündérei, lecsukták a szép szemeket, felszabadíták a pihegő szívet, kilopták a lelket a testből s elvitték magukkal ismeretlen tündérországokba, a hol egyik világrész a másikhoz csak egy lépés, egyik század a másikhoz csak egy óra.

— — — — — — — — — — — —

Fenyéry kilépve neje hálószobájából, a mint az előtermet elhagyá, csendes léptekkel a mellék-

folyosón végig ment, a ház hátulsó ajtaját felnyitá s azon át a kertbe lépett.

Hideg, őszi éjszaka volt, a szél fútt erősen, egy-egy csillag kibukkant néha rongyos felhőpalástja közől; sietett azután ismét hirtelen betakarózni bárányfelhős talárjába. Az udvaron ugattak az ebek, másutt oly csendes volt minden.

A mint Fenyéry a hátulsó házajtót felnyitotta, hogy egy perczre a belső világosság kivetődött, a kert alól, mintegy viszonzásul, egy tolvajlámpa futó fénye villant arra vissza. Fenyéry odasietett. A kert rácsajtaja nem volt bezárva. Az ajtó előtt, a mellékúton állt egy nyitott szekér két lóval. Egy férfi a gyeplőt fogta, a másik a hátulsó ülésben ült.

— Nem késtem el, épen tizenkét óra, mondá Fenyéry, oda lépve hozzájok.

— Néhány percz óta vagyunk csak itt, felelt neki egy ismerős hang, s a férfi a hátulsó ülésben oda nyujtotta Fenyérynek készen tartott köpenyegét, mit az magára véve, felhágott a kocsiülésbe, s a szekér tova robogott.

Keresztül a mezön, egyenesen a temető felé vágtattak, néhány percz mulva elérték az árkot. Egy másik szekér már ott volt másik három férfival.

Azzal kifogták a lovakat a kocsikból s megkötötték az akáczfákhoz, mert a kocsisok nem maradhattak mellettök. Egy-egy párbaj-segéd hajtotta mindkét szekérnél a lovakat.

Azután beléptek a temetőbe.

Régi nagy orgonafa-bokrok egészen eltakarták őket, nem lehetett meglepetéstől félniök.

A párbaj birái még egyszer tárgyalás alá vették

az ügyet, mielőtt a határozást a sorsra bízták volna.

„Van-e helye a párbajnak, van-e elég ok reá?“

„Egy férfi rágalmazott egy hölgyet...“

„Mivel rágalmazta?“

„Férfiak előtt dicsekedett vele, hogy neki e hölgy szeretője volt.“

„Sérelem-e ez?“

„Nagy sérelem“.

„Nem orvosolható-e ez más úton, szóvisszavonás, megkövetés által?“

„Nem. A sértés csak rosszabb lenne az által, mert a gyanút többekkel tudatná, s a hölgy nevét még inkább közforgalomba hozná“.

„Van-e joga a kihívónak ez ügyet magáévá tenni?“

„Van, mert e nőnek férje.“

„Micsoda fegyver választandó e párbajra?“

„Egyedül pisztoly, mert becsület van sértve, még pedig nő becsülete“.

„Alkalmas idő-e ez a vívásra?“

„Épen az, mert halál esetében senki sem fogja állíthatni, hogy Fenyéry menyasszonyát első éjszaka, ily ügyért elhagyta, s az egész esemény örök rejtély marad.“

„Hányszor lőhetnek a vívók?“

„Háromszor mindegyik; ha három lövésre egyik sem talál, a párbaj bevégzettnek mondatik.“

„Minden rendben van.“

Még egyszer megkérdezik azután mindegyik felet, ha nem akar-e a párbajtól önként elállni?

Mindkettő nemet mondott.

„Úgy tessék helyre állani.“

Sötét van, másként látni nem lehet, mint hogy a két vivó fejére egy-egy tolvajlámpát állítanak. Husz lépésnyi távolban megállanak. Egyiknek sem szabad mozdulnia. Egyik segéd háromszor fog tapsolni kezével, akkor mindketten egyszerre lőnek...

...Néhány pillanat mulva a két lámpa embermagasságban fénylett, egymástól husz lépésnyi távolban, nem látszott ingadozni egyik is.

... A tenyércsattanások hangzottak... egy... kettő ... három ... Akkor egyszerre két lövés dördült el; az egyik lámpa ezer darabra zúzva repült szét, — a másik viselőjével együtt felbukott.

Öt percz mulva a két szekér ismét nyargalt jobbra, balra a sötét éjszakában. A szél kergette a felhőket a sápadt csillagok előtt!...

— — — — — — — — — — — —

Mindenki elnyugodott már a lakodalmas háznál, a vig czimborák elhallgattak, alusznak már. A menyasszony is alszik mélyen, csendesen — és egyedül.

Valami rosszat álmodik, mert keble oly sűrűn piheg, ajka szólna, kiáltana, de nem bir megnyilni szóra, kezeit emelné, de azokat az álom lekötve tartja.

... A vőlegény ott ül ágya mellett és gyöngéden néz alvó arczára. Nem állhatja aztán, hogy a gonosz álmot el ne űzze a kedves szemekről, odahajol, megcsókolja mindkét szemét; a hölgy felébred arra.

S mint a ki rossz álmában kedvesét látta elveszni, s ébredtében ott találja őt maga mellett, oly édes önfeledéssel borul annak kebelére és fejét

odavonja magához, és arczát oda teszi szivére és rebeg reszkető szóval:

— Oh milyen jó, hogy itt vagy.

— Sokáig el voltam tőled. Látod, násznagyod igazat mondott: férjed korhely, esküvője éjén elhagy vidám czimborák miatt. Miért is szeretsz engem?

A hölgy mosolyogva felelt, sápadt arczczal — és mosolyogva.

— Oh mi rosszat álmodtam felőled. A mint elaludtam, egyszerre úgy tetszék, mintha épen akkor lépnél ki szobámból, s a mint hallgatóztam. úgy hallám, hogy nem az étterembe tértél vissza, hanem kimentél a ház hátulsó ajtaján . . . Én nem tudom megmondani, miért és hogyan, de arra oly borzalom fogott el, minőt csak álmában érezhet az ember. Egy percz alatt fel voltam öltözve és kimentem utánad; — ez mind álom volt; — ott két férfi várt reád egy szekérrel: én kiáltottam utánad, te nem hallottad azt, nem hallgattál rám, vagy talán nem is kiáltottam, csak képzeltem ezt; azzal felültél a szekérre s elrohantatok a mezőkön keresztül. Én egyedül maradtam a sötétségben, éreztem mint fú a szél, láttam a felhőket rohanni az égen, s a hogy te elmentél, elindultam utánad erdőn, mezőn keresztül, eltévedtem egészen vad, ismeretlen helyekre, a hol soha sem jártam még. Végre azt vettem észre, hogy egy temetőben vagyok, lábam megbotlott valami eltört sírkőben, mit a nagy fü benőtt, a többi sírkövek is mind oly töredezettek, mohosak voltak. Valami elhagyott temetőben voltam. És azután úgy tetszék, mintha ott ismét elaludtam volna és álmodtam, hogy

álmodom: álmodtam, hogy fölébredek, hallok susogást magam körül; látok férfiakat a sötétben egy csoportban állani, kik beszélnek csendesen, s a csendes beszéd közben oly elevenen hallottam, a mint két pisztoly sárkányát felhúzták. A bokrok közt közelebb húzódva néztem, mit csinálnak? Egyszerre négy a férfiak közől hátravonult s kettő maradt a téren egymással szemben. Az egyik háttal, a másik arczczal állt felém. Irtóztató volt az: a te arczodat ismertem meg abban! oda akartam rohanni, megakadályozni az iszonytató jelenetet, de nem birtam megmozdulni, nem birtam kiáltani, nyelvem és tagjaim le voltak kötve: a hogy azt annyiszor érzi az ember álmában.

Egy halk tapsolás hallatszott ekkor, én láttam, mint emeltétek fel a pisztolyokat egymásra; láttam, igen jól láttam, hogy ellenfeled egészen fejednek czélzott, egyenesen homlokodra; sikoltani akartam, és lélekzetem elhagyott; a második taps is hangzott. Az iszonyat, a kétségbeesés erőszakot tett az álomnyomáson, egyszerre felszöktem helyemből s midőn a harmadik taps hangzott, megragadtam ellenfeled kezét, s a lövés eldördült, s én felébredtem. Oh milyen jó, hogy te itt vagy . . .

Fenyéry áhitattal leste érzékeny hölgye minden szavát, s azután tréfásan mondá neki:

— Az álom azt jelenti, hogy rólam gondolkoztál ébren.

— De meg a lövéseket is oly élénken álmodtam hallani.

— Az ajtó csattanása volt az, szólt kedvesét

nyugtatva az ifju férj s a szép fejecskét oda vonta keblére szeliden és haját lesimogatá.

— De mily hevesen ver szíved, suttogá a szép menyasszony.

— A bortól van az kedvesem, szólt tréfásan a férj; pedig azt megérezte volna a hölgy, mert ajkaik olyan közel voltak egymáshoz! . . .

— — — — — — — — — — — — — — — —

Reggel, midőn kilép a menyasszony szobájából, az előteremben várják már a rokon-nők, férjes és özvegy asszonyok, kik ősi szép szokás szerint érzékeny ünnepélyességgel teszik fel a menyasszony fejére a legelső főkötőt.

Úgy vezetik őt ki a világ elé.

Oly szépen illik fejére a főkötő, ez a csipkés, fodros jelmez, a minek titkos értelme: „én boldog vagyok, szeretek.“

Boldogság és szerelem jelképe a főkötő, azért szebb és bájosabb a főkötővel minden arcz.

A vidám reggeli mellett együtt vannak a násznépek. Ártatlan tréfák nem maradnak ilyenkor el vőlegénynek, menyasszonynak jó kedvéről; csak Dobokyné szótalan most, valamit látszik magában rejtegetni, minek titokban tartása nagy erejébe kerülhet, mert untalan feszeleg. Az éjt a városban tölté, csak reggelre jött vissza ismét.

Alig várhatja, hogy a reggeli után egy pillanatra félrehívhassa Irént egy mellékszobába s ott oly sopánkodó arczczal, a minőtől minden szó nélkül is meg lehet ijedni, elkezdi neki:

— Ah, te Irén, te szegény asszony, milyen szerencsétlen nő vagy te!

Irén nem akart megijedni a bevezetéstől, hanem nyugodtan nézett reá.

— Képzeld magadnak ezt a rettenetes embert, a te férjedet. Az éjszakán, melyen veled megesküdött, elment a háztól s félóra járásnyira innen pisztolyra párbajt vívt Csejti Gazsival; az egy hajszálon mult, hogy főbe nem lőtte őt, ez pedig belelőtt Csejti Gazsinak a karjába. Ezt én onnan tudom, hogy Csejti Gazsit odavitték a nénjéhez éjszaka, azt mondva, hogy szekérrel felfordult s kitörte a karját, de nekem megvallotta szegény fiu az egész esetet, úgy a hogy történt, még azt is megmondta, hogy miattad verekedtek. Ez a Fenyéry egy rettenetes ember; én ha neked volnék, még ma elhagynám őt, még ma! meg nem virradnék vele egy fedél alatt. A ki menyegzője éjszakáján el tudja hagyni a menyasszonyát, hogy verekedjék, ez csak ördögi jellem lehet.

Irén mosolygott és azt mondá, hogy ez csak bohó tréfa Csejti Gazsitól, kivel Fenyérynek soha sem volt semmi baja. Csak Dobokyné előtt akarta magát érdekesebbé tenni e mesével.

— Persze; szép mese! Feküdni fog vele hat hétig.

Irén nevetett és szeretetreméltó pirulással mondá, hogy azt ő mégis legjobban fogja tudni, hogy férje hol volt?

Azzal otthagyta Dobokynét, felkereste vendégei között férjét s oly édesen, oly szerelmesen ölté karját azéba, hogy a ki látta őket, a szíve örült rajta.

Kivéve Dobokynét, a ki nem nyughatott, míg

valamennyi ismerősét sorba nem kérdezte, hogy hol volt az éjjel Fenyéry?

Kapott azután furcsábbnál furcsább feleleteket és csodálatos arczokat a kérdéseire; mindenki kétségen kivülinek találta, hogy sehol másutt, mint idehaza.

Ha valaki azt találta volna állítani, hogy Fenyéry időközben itt meg ott kalandozott, lövöldözött másra és hagyott magára lőni, majd kikaczagták volna azt szépen s legfeljebb azt mondták volna neki, hogy máskor álmodjék okosabbat.

Dobokyné, midőn eltávozott, megfenyegette ujjával Fenyéryt s jelentésteljesen súgá fülébe:

— Ön ravasz ember. Én félnék önnel egy házban lakni.

Fenyéry szép nejére mosolygott, az imádattal néze fel rá, s ha hitte azt, a mit mondtak neki, csak annyival jobban szerette azt a férfit, a kinek oly erős szíve van.

Soha sem kérdezősködött az esemény felől tőle.

V. Rossz munka.

István gróf újra megjelent a brenóczi vendéglőben, egyedül leánya által kisérve. Ügynöke által előre tudatá Krénfyvel, hogy a Fenyérytől elfoglalt birtok iránt jogát akarja vitatni, minthogy évei végén érezve magát, nem akar lelkén egy olyan terhet a másvilágra vinni, s a birtokot eléhbeni tulajdonosának vissza kivánja adni.

Krénfy úr személyesen kivánt értekezni a mél-

tóságos úrral, a kinek így nem volt más teendője, mint lejönni Brenóczra, a hol ezúttal valószínűleg nem várták sem illuminatióval, sem diadalkapukkal.

Cynthia szüntelen atyja mellett volt. Az öreg gróf nem is volt már ember leánya nélkül; ha az néhány pillanatra elhagyta őt, olyan volt, mint az elhagyott, gyámoltalan gyermek, s éjszaka, a hányszor fölébredt, mindig fölcsengeté Cynthiát, ki rendesen a szomszéd szobában rendezte fekhelyét, nyugtalanul kérdezve, ha ott van-e? Éjszaka különösen ingerlékeny volt a gróf. És Cynthia mindannyiszor felkelt, pongyoláját felölté, kiment hozzá, adott neki, a mit kért, majd vizet, majd orvosságot, majd jelentéktelen, haszontalan tárgyakat, a mikre szüksége nem volt, kihallgatá türelmesen képzelgő panaszait, álomlátásait, megnyugtatá s úgy hagyta ismét magára.

Szegény gróf, nem tudna már élni, ha leánya ott nem volna mellette.

A mint Krénfy ur megtudta a gróf megérkezését, rögtön sietett a vendéglőbe.

Azt hiszi tán valaki, hogy Krénfy úr haragszik, hogy czivakodni, erőszakoskodni jött, hogy vakmerő szándékai vannak? oh nem. Egyes egyedül jön, brachium és assistentia nélkül, egészen fegyvertelenül, még csak egy botot, még csak egy prókátort sem hozott magával.

A legnagyobb nyájassággal, a legalázatosabb képpel üdvözli a grófot és leányát.

István gróf készen volt rá, hogy egy perlekedő, kifogásokkal teljes sértett felet fog benne találni,

ki keresztül lábolhatatlan okiratokkal, bonyolódott szövevényekkel jön őt megkötözni s rettegett e gondolattól és azt hivé, hogy a martyrok között foglaland helyet, ha ezt dicsően kiállta.

Cynthia is készen volt rá, hogy egy gúnyolódó férfit fog találni, ki elég gonosz játékot üzni egy nő legkényesebb titkaival, ki őt atyja előtt megalázni, megszégyeníteni jön; de nem félt tőle s hitte magában, hogy érzéketlen tud maradni.

Mily nagy volt meglepetésök, midőn ezek helyett egy udvarias, illedelmes férfi lépett eléjök, a ki legelébb is a méltóságos gróf egészségi állapotáról tudakozódik, a méltóságos kisasszonynak alázatos bókokat mond, s állítja, hogy szívéből örül, midőn őket láthatni szerencséje van, bár eléggé sajnálja, hogy nem egyenesen ő hozzá szállottak a kastélyba. Elfogadásukra még most is épen úgy minden készen van, miként legutóbb, midőn oly rövid ideig lehetett szerencséje a méltóságos grófi családhoz. Cynthia grófnő szobái azon módon vannak, senki azóta még csak a lábát sem tette azokba.

Cynthia úgy undorodott e beszédtől, úgy érezte magát e szavakra, mintha kigyók simogatnák. Azt akarta, hogy Krénfy álljon előtte a maga alakjában s ketté vágta beszédét:

— Hagyjuk az alakoskodást, uram; atyám előtt nem titok, sőt úgy hiszem, az egész világ tudja, hogy én eltávozásunk éjszakáján egy egész órát töltöttem önnél, s hogy azon szobákban azután egy butort sem hagyott ön mozdulatlanul, engemet keresve mindenütt. Ez közbeszéd tárgya,

Krénfy úr a csodálkozás, a megfoghatatlan bámulat kétségbeesését iparkodott kifejezni.

— Drága nagysád, ez irtóztató, ez hihetetlen, a mit ön nekem mond. Én hallgattam e tény felől, miként a sír; én nagysádnak és egész méltóságos családjának a legmélyebb tisztelője vagyok. Én meg tudok hajolni azon okok előtt, melyek nagysádat azon lépésre vezették; és a milyen kész segédkezet nyujtottam akkor, úgy hallgattam e tény felől később; ha kibeszélték, az más valaki volt; nagysád emlékezni fog rá, csak gondolkozzék rajta, hogy találkozott azon éjszakán valakivel; paraszt embereknek adott pénzt. No ugy-e bár? Hát nem azok árulták el a titkot? Bizonyosan A paraszt háládatlan, czudar, ahhoz hozzá fér, de nemes ember nem árulja el hölgyek titkát.

Az igaz nemes büszkeség által még undokabb lesz a jött-ment egész lénye; hogy még a kegyes István gróf sem állhatá meg, hogy félbe ne szakítsa, beleszólva reszketeg szavával:

— Hallgassunk erről, uram, térjünk saját dolgunkra.

— Instálom, méltóságos uram, szólt Krénfy úr, nem engedve magát nemes buzgalmából kizavarni, én tisztán akarok állani méltóságtok előtt; én méltóságod családjának tartozom minden javammal, a mivel e földön birok, nemességemmel, állásommal, s hálátlanabb volnék a felnevelt farkasnál s megérdemleném, hogy leüssenek egy bottal, ha csak a legkisebb szenyfoltot is eltürném méltóságod családjának nevén; azért én e nyilatkozattal tartozom magamnak, saját becsületérzé-

semnek, hogy tőlem semmi rágalom méltóságtok ellen ki nem jött soha, sőt én esküszöm mindenre, a mi előttem szent, hogy a méltóságos kisasszony a legtisztább okokból volt szives akkor hozzám leereszkedni.

A derék, becsületes ember még sírt is utoljára.

Cynthia most már kezdett tőle — félni, s nagy, méla szemeit erősen ez ember arczára függeszté, mint olvasá egykor, hogy ezt szokták mérges kigyókkal, veszett fenevadakkal tenni, azok nem állják ki a rájok szegzett szemet, s bántatlanul hagyják az embert.

Valóban Krénfy sem állhatá ki e szemek merő nézését s ha néha szemközt pillanta véletlenül, beleakadt a beszédbe s hirtelen félrekapta a szemeit s homloka izzadni látszott azon gondolattól, hogy ezek a szemek egyre oly változatlanul néznek reá.

— Instálom alássan, én szavaimat tettekkel szoktam bebizonyítani; mondá a jeles férfiú, István grófhoz beszélve, kire bátrabban nézhetett. És erre legújabb tanúság az, hogy most itt vagyok és kinyilatkoztatom, hogy méltóságodnak velem közlött kivánatai ellen nincsen semmi kifogásom.

Cynthia elbámult. Micsoda ármány van ez ember fejében most?

— A Fenyéry-jószág ügyében? kérdé a gróf.

— Igen is; Fenyéry uradalma ügyében. Azt ugyan én foglaltam el, mint a kin a sérelem történt, s miután hat évig törvényes birtokosa vagyok a brenóczi uradalomnak, ragaszkodhatnám azon jogelvhez, hogy „accessorium sequitur suum principale“, azonban elismerem, hogy a

curia, melyen a sérelem történt, örökjog szerint a brenóczi grófoké, így a sérelem is az övék, így a sérelem díja is az; nekem különben is teljes kárpótlás adatott elrablott vagyonaimért, perköltségeim megtérítettek, én egész készséggel bocsátom méltóságtok kezére a Fenyéry-uradalmat, úgy sem javítottam benne semmit, úgy adom vissza, a hogy átvettem, nem nyertem és nem vesztettem rajta semmit.

Cynthia valami jéghidegséget érzett szívén végig futni. Miért ez ember oly engedékeny most? Épen most, midőn haragot, dühöt várnak tőle. Mi van e nagylelkűség mögött?

Hogy ez ily könnyű szerrel lemond arról, a miért már annyit áldozott? Mert hiszen az egész zálog-szerződést, mi neki annyiba került, csak azért tette, hogy a megye erőhatalmának ellene álljon, hogy a köznép nyomorából meggazdagulhasson, s a ki ezt meghiusitá, most oly könnyen engedi menekülni. Mi rosszat akarhat ez most?

— És mi viszonzást kiván ön tőlünk ez engedékenységért? kérdé Cynthia, remélve, hogy Krénfy bizonyosan újabb hat zálog-évet fog követelni.

— Én? — semmit, épen semmit.

— Hogyan? kérdé István gróf elcsodálkozva. Ön mit sem kiván tőlem?

— Mint mondám, épen semmit. A kérdés igen világos, méltóságodnak igaza van. Én pedig az egész Fenyéry-uradalomért nem tenném, hogy méltóságoddal pörbe keveredjem. Remélem, hogy nem tetszett semmi törvényes lépéseket tenni?

— Nem tettem.

— Csak ezt az egyet kérem. Ezért könyörgök egész alázattal, ne tessék törvény elé hozni ez ügyet. Nekem a nélkül is annyi a rosszakaróm. Azt mondanák, ni ez a gonosz Krénfy még az ő ősi jóltevőivel is pörbe elegyedett. Ezt nem viselhetném el. Azért könyörgök, csak törvényes lépéseket ne; csak prókátor ne avatkozzék bele. Mi elvégezzük ezt magunk szépen, illedelmesen.

A jámbor férfiu olyan szépen tudott könyörögni, esdekelni, hogy az embernek kedve lett volna megragadni a gallérját s kilökni az ajtón.

A titokteljes, a megfoghatatlan rendesen aggasztó szokott lenni; az ember nem örömest hall beszélni alakokat, mik láthatatlanok, legyenek azok angyalok, vagy ördögök, s megretten mosolygó ellenségétől, a kinek nagy, igen nagy okot adott arra, hogy haragudjék és a ki szíves, megelőző képet mutat mégis.

— Ez ügy részünkről, reménylem, be van fejezve; szólt kezeit morzsolva Krénfy. Semmi sincs egyéb hátra, mint hogy az illető okiratokat ügyvédemmel feltétessem, a mi holnap reggelig úgy hiszem, elkészülhet; nem lehetne szerencsém az ideig felajánlani méltóságtoknak a kastélybani szállásukat? ott több kényelem és szolgálat lehetne méltóságtok rendelkezésére, mint ez igénytelen vendéglőben, mely bizony nem igen fényesen van felszerelve.

István gróf valami borzadást érzett idegeiben e szavaknál; önkénytelen az és a vérből jő; ki tudja, mi okból?

Cynthia sietett választ adni, mielőtt atyja szólhatott volna.

— A gróf jobb szeret itt, unja a sok embert és inkább az elvonultságot, mint a kényelmet keresi.

Krénfy arczán valami sötét nyomot hagyott ez a válasz.

— De legalább azon szerencsében fogok részesülhetni, hogy méltóságtokat ebédre megvendégelhessem.

Én nem tudom, helyesen érzett-e István gróf, midőn ez ajánlatra újolag megborzadtak idegei, de megvallom, hogy olyan emberrel, a kit nagyon megbántottam és mégis mosolyogni látom, én sem szeretnék egy asztalnál ebédelni.

Cynthia hirtelen válaszolt:

— Köszönjük, uram; atyám nem fogadhat el meghivásokat vendégségre, mert hasonszenvi gyógymóddal él s e miatt nem élvezhet más eledelt, mint a mit én saját felügyeletem alatt készittetek.

— Hiszen tudnék én is olyan ételeket számára külön főzetni. Szakácsot tartok. Ért mindenhez.

— Nagyon lekötelez, uram, de a szakács még sem ért a homoeopathiához, egy zellerlevél az egész orvosszert hatástalanná teheti.

Krénfy úr már a kalapot kezében tartá, hogy induljon, hanem előbb még igen alkalmasnak találá elmondani azon elmés megjegyzését, miszerint most már kétszeres oka van a homoeopathia ellen anthipathiával lenni, melyet utoljára is nem egy tart egyébnek bohóságnál, a mivel az emberek önmagokat csalják, egy rendbe sorozva azt az amuletekkel bölcsek köveivel és mindenféle ráolvasással.

Krénfy úr elmés kezdett lenni; Krénfy úr ok nélkül nem vesztegeti az elmésséget.

István grófnak ez volt az egyetlen még megsebezhető pontja. Büszkeséggel nem gondolt már, gazdagság nem érdekelte, csak a napok becse emelkedett még előtte azon arányban, a melyben azok száma fogyott, a hogy nagy, nehéz betegeknél szokott lenni, kik minden orvoson keresztül estek már, s végre lelnek valamit, a minek hatását érzik, vagy képzelik érezni bomlásnak induló életszervezetükön, s azután képzelnek betegségeket, mikben nem szenvedtek s látják a mindenható gyógyszer erejét, mely azokkal megküzd és olyan erős hitök van abban, mint a túlvilágban, melyet szeretnének még távol tudni.

István gróf előtt csak a homoeopathiát nem volt szabad gyalázni, más mindent. E szónál kijött egykedvűségéből, megfogta Krénfy kezét, nem engedte elmenni, elmondta neki a halhatlan Hahnemann csoda rendszerét, felmagasztalá az egyszerű, természetes eszméket, a meglepő kisérleteket, megmagyarázott neki mindent, akár egy professor; egészen tűzbe jött bele.

Krénfy eleinte azzal a gúnyos mosolygással hallgatta szavait, mely úgy sérti az igazi beteget, ki valódi baja mellett száz mást képzel érezni, a miket nem akarnak elhinni neki; — később azonban a figyelem, a bámulat kifejezését vette fel arcza; kezdett meglepetve lenni azon nagyszerű példák által, miket István gróf saját tapasztalásából hordott fel neki; egészen megtért, megvallá, hogy ő bizony még soha hasonszenvi gyógy-

szert nem is látott, fogalma sincs az egészről, csak felületesen itélt, mások insinuátiói után.

Ah, ezt tehát meg kellett neki mutatni! István gróf elővevé azt a kis szekrénykét, melyben egész gyógyszertárát hordá, s felnyitá előtte az apró üvegcsékkel tele tartalmat.

Krénfy csodálkozott, mint egy diák, ki először lát életében kitömött colibrit. Mind kezébe fogdosta egyenkint a parányi üvegcséket; némelyikben átlátszó folyadék volt, másokban finom fehér por, ismét másban apró fehér golyócskák, ráírva mindegyikre a név: „aconitum“ — „belladonna“ — „helleborus.“

Arczán a borzadást akarta utánozni.

— De az Istenért, hisz ezek mind halálos mérgek.

István gróf mosolygott ez együgyűségen.

— Csak egy milliomod része egy méregcseppnek!

— És mégis van ennek valami hatása?

— És csoda hatása!

Krénfy úr fejét csóválta és olyan képet csinált, mint a ki hisz; mert nem mer nem hinni.

— Hát például volna itt olyan gyógyszer, mely ezt az új betegséget, ezt a cholerát is képes volna meggyógyitani?

István gróf összerándult e szóra, ajkai elhalványultak egyszerre; reszketeg hangon kérdezé:

— Voltak talán e helységben is cholera-esetek?

— Itt még nem, de a szomszéd Tarnóczfalván már többen estek bele huszonötnél, s négyen kivül mind belehalt. Egyet az útfélen láttam. Valami

ijesztő volt. Egész arcza fekete, tagjai összezsugorodva.

— Uram! szólt közbe Cynthia, ne beszéljen ön erről; atyámra nagyon hat, ha a choleráról hall beszélni.

Krénfy úr úgy tett, mint a ki most veszi észre magát s iparkodott hibáját helyrehozni.

— Oh kérem, mi nálunk nincsen mitől félni; Brenóczfalva egészséges hely, magas hegyek között fekszik, jó levegője van, ha az egész világon ragály volna is, itt nem lehet. Tessék ez iránt megnyugodni.

Ezzel azután vette a kalapját s igen nyajasan üdvözölve a grófot és a grófnőt, eltávozott, eltanulhatatlan ügyetlenséggel tanusítva megbánt szavai fölötti zavarát.

Cynthia vette észre, hogy atyja most már megint nehezen fog menekülni beteges képzelődésétől, s hogy ezt kiverje fejéből, elővette István gróf kedvencz olvasmányát, a „divina comoediát" s elkezdett neki felolvasni belőle.

Midőn az első ének után megállt, azt mondá neki a gróf:

— Nekem úgy tetszik, mintha az egyik szekéren, mely velünk Tarnóczfalva alatt találkozott, egy halott lett volna . . .

— Ah, dehogy. Élő ember volt az, ott hevert a szalmán, még köszönt is nekünk.

— Nem vettem észre . . . De mégis, úgy gondolom, hogy az a két nő, a ki a szekér után ment, sírt.

— Sőt ellenkezőleg; igen jó kedvűek voltak, nem is a szekeret kisérték, mert az elhagyta őket.

A gróf tovább töprenkedett, s látszott egész arczáról, hogy gondolatai másutt járnak, mint a divina comoedia szavain.

Cynthia sietett őt mentül hamarább lefektetni, beadta szokott gyógyszerét, s igérte, hogy nem fog addig eltávozni, a míg atyja el nem alszik.

Ott künn sötét volt már az utczán, csak a hazatérő marhák tocsogása hallatszott még az ablakok alatt, egy-egy elhaladó lámpás vetett futó világot az ablakon át a szobába, melyet az éji lámpa fél homályban tartott; Cynthia maga is feküdni készült; atyja csendesen kezdett szenderegni

Ekkor nehéz lépések kopogása hangzik végig a folyosón s az előszobában levő szobaleányt valami durva férfihang nagy rimánkodva kéri, hogy az Isten szent szerelmeért, nyissa ki az ajtót, mert nagy baj van, nagyságos Krénfy úr most mindjárt ebben a nyomban meghal — cholerában.

Cynthia gondolatsebesen szökött ki az előszobába, megakadályozandó a rossz hír hozóját a hangos beszédben. Már ekkor késő volt; a gróf első szenderéből fölébredt a javeszékelésre s ijedten kérdezé annak okát s kivánta, hogy bocsássák elé a hirnököt.

Az ispán volt az. A mint belépett, egyszerre elkezdte nagy rémüléssel beszélni a grófnak, hogy a nagyságos úr, a mint hazaérkezett, rögtön görcsöket kapott, utána két cselédje esett mindjárt cholerába. Krénfy úr őt küldte lóhalálába a méltóságos úrhoz, hogy ha tud neki valamit azon orvosságokból adni, küldje rögtön, mert mindjárt meghal.

István gróf rögtön előkérte gyógyszeres szek-

rényét s valódi orvosi lelkiismeretességgel vevé elő az apró phiolákat. Az a gondolat, hogy valakit meg kell gyógyítani, rendesen szokatlan erőt ad az embernek, ezért nagy epidemia idején maguk az orvosok legkevésbbé érzik magukat annak kitéve, kik legtöbbet forognak benne. A ki megijed, annak vége van.

Három üvegcsét választa ki a gróf, s irónnal mind a hármat számokkal jegyzé meg.

— Ide figyeljen ön. E három üveg közől az első számmal jegyzett: „chamomilla", ez azon esetben adandó be, ha a görcsök kisebb mértékben vannak; a második: „veratrum", ez akkor használandó, ha a görcs nehéz félelemmel van összekötve; a harmadik: „sulphur", csak a legvégső esetben alkalmazható, mikor a beteg már egészen elkékült. Húsz cseppet kell egy pohárba cseppenteni, ugyanannyi kávéskanál vizzel. Abból minden öt perczben egy kanálkával kell nyújtani a betegnek és befedni jól, s testét flanellel dörzsölni, mig a görcsök meg nem szünnek. A pohár be legyen fedve, s a szobát semmi szagos szerrel, vagy eczettel füstölni nem szabad. Az üvegcséket azonnal vissza kell hozni. Értette ön?

Az ispán kezet csókolt s nagy rohanással futott le onnan, keresztül-kasul gázolva a sáros utczán, míg léptei a kastély körül elhangzottak.

Öt percz mulva ismét visszatért a három üveggel. Cynthia eléje ment a folyosóig, s azt súgta neki, hogy odabenn atyjának mondja azt, miszerint a betegek már jobban vannak.

Az ispán azt mondá, de ostoba képe megczáfolta szavait. István gróf szemei a legrosszabbat olvas-

hatták arról: a beteg képzelődésnél nincs gyanakodóbb inquisitor.

Az üvegek, mikből néhány csepp látszott hiányzani, a szekrénykébe ismét visszatétettek.

Cynthia kérte a grófot, hogy már most nyugodjék el és ne gondoljon semmi rosszra, hiszen gyógyszerei csalhatlanok.

A gróf betakarózott s azon kezdett panaszkodni, hogy fázik és úgy veszi észre, mintha ütere lassabban verne. Cynthiának meg kellett számlálnia érverését, hogy meggyőzze, miszerint az most is hatvankettőt számít egy perc alatt, miként tegnap.

Mintegy öt percz mulva nyugtalanul mondá a gróf, hogy ő tintát és papirt szeretne kapni, mert irni akar Illés grófnak, hogy ha ő el nem végezhetné ez ügyet a Fenyéry-uradalommal, folytassa Illés.

— Minek volna az? nyugtatá őt Cynthia. Hiszen reggel az egészet rendbe lehet hozni.

— Reggel, reggel! sóhajtja a gróf, mikor a reggel olyan messze van, s az ember olyan mulandó!

Cynthia kérte, hogy verje ezt ki fejéből és nyugodjék meg Istenben.

A gróf egyre nyugtalanabb kezdett lenni; panaszlá, hogy valami idegen nyomást érez tagjaiban, hogy kezei, lábai hidegülnek, hogy úgy fél, úgy szorong: nem tudja miért? Szeretné, ha Cynthia a chamomillát átadná neki, mert ő komolyan rosszul van.

Cynthia elővevé az üvegcsét s három cseppet töltve egy kávéskanálnyi viz közé, azt átnyújtá atyjának.

Néhány pillanat mulva a gróf a legirtóztatóbb

görcsökben kezdett szenvedni, homloka meghült, arca elkékült, lábai hátra zsugorodtak és lélekzete elnehezült.

— Add gyorsan a veratrumot! lihegé halálos szorongással s kétségbeesett vágygyal ragadá ki leánya kezéből a kanalat, melybe az újabb szer három cseppje volt töltve.

Erre még rosszabbul lett, arczán szederjes foltok ütöttek ki, ajkai tajtékot túrtak, szemei elvesztek fényöket és szava elállt.

Cynthia kétségbeesetten borult a gróf kinlódó tetemére s a kezébe akadt ruhával elkezdé annak kezeit, lábait dörzsölni. Hasztalan, mind hasztalan. Minden pillanat növelé annak halálveszélyét; nyelve alig mozdult már szájában; alig birt annyit rebegni: „a sulphurt!“ Cynthia hirtelen felszakítá azt is; s a mint a kínlódó beteg ajkai átvették azt, mintha a guta ütötte volna meg rögtön, egyet rázkódott, minden tagja kinyúlt, megmerevült, — két perez mulva meg volt halva.

VI. A vád.

Brenóczy István gróf megtért az ő őseihez!

Mint ifju kéjvadász, kalandor, mint férfi becsvágyó és büszke, öregségére finom udvaroncz, aggkorában kegyes pietista; most már csendes, zártszemü ember, mint a többiek, a kik ott várnak reá a brenóczi sírboltban, nem vitatkozva egymással az elsőbbség felett.

Egész életét távol töltötte honától: ime helyre

hozza hibáját, már most mindig itthon fog maradni. A halottak hűségesek.

Az egész környéken elterjedt a híre, hogy Brenóczon nagy temetés leend, sokan elmennek messze földről a végtiszteletet megadni az elhunyt főúrnak. A temetés napján egyik hintó a másikat éri a kastély udvarán, melynek főtermében kétszáz viaszgyertya fénye között aluszik a sötét halott; a feketén bevont falak czímerekkel ékesítve.

Krénfy elhagyta a kastélyt az egész gyászszertartás idejére, Cynthia grófnő rendelkezheték kivánata szerint. Járhatott végig ezekben a sötét szobákban, gyászruhája, fehér arcza nem ijeszte vissza senkit.

A temetés napján megtelt ismerősökkel, tekintélyes urakkal, delnőkkel a kastély, eljöttek, megnézték a halottat, arczába világitottak, mutogattak homlokára, ajkaira. Az emberek oly kiváncsiak.

Cynthiának oly kellemetlen volt ezt a sokaságot látni. Az ember úgy szeret egyedül lenni, mikor fájdalma van. Nem tud sírni, ha bámulják. Fáj neki, hogy mások oly hidegen tudnak arra nézni, kit ő sirat, s kényszerítik, hogy okosan, illedelmesen viselje magát, midőn szeretne a porba omlani és fetrengeni, mint egy féreg . . .

Azonban lassankint vette észre, hogy az emberek mind oly csodálatosan néznek rá. Régi jó ismerősei csak futólagosan köszöntik és félre állnak előle, ha valahova néz, mindenki elkapja róla tekintetét, a mit eddig rá függesztve tartott s jönnek-mennek hivatalos arczú emberek, a kik épen nem is üdvözlik őt. Midőn a koporsóhoz lép, hogy átvia jéghideg kezét megcsókolja, hogy távoznak

el egyszerre mindnyájan mellőle és a ravataltól, mintha megrettentek volna.

Mit jelent ez?

Ha valakinek gyásza van, azt vigasztalni szokták, annak mindenki kedvét keresi, annak minden érző szív barátja, barátnéja és ő neki nincs senkije, a kinek e perczben vállára boruljon, a kinek kezét megszorítsa, a kinek súgva mondhassa: „oh mi fáj itten!“

— Én oda megyek hozzá . . . susogá Irén férjének, ki nagyon megszánta e szegény, szegény leányt.

Fenyéry jóváhagyólag inte s maga vezette oda nejét Cynthiához.

A mint Irén odalépett hozzá, a mint megfogta a hölgy kezét, az nem állhatott tovább ellent mondhatlan fájdalmának, odaborult Irén nyakába és zokogott keservesen, keservesen.

Érzé, de nem tudta megmondani: miért esik oly kínos édesen neki, hogy egyedül e nő az, ki őt vigasztalni, pártolni jön, a ki épen legtöbb szenvedését neki köszönheti?

Fenyéry valamit súgott neje fülébe, mire az reszkető kézzel vonta magához Cynthiát és rebegve mondá neki:

— Jöjjön e helyről, grófnő Kérem, jöjjön innen.

— Hiszen már temetni fogják; suttogá Cynthia.

— Ne legyen itt a temetésen. Távozzék azalatt innen. Jöjjön mi hozzánk, férjem lakába, míg az elmúlik.

— Köszönöm. Én itt akarok lenni. Lemegyek egész a sírboltig. Én szeretek a halottakkal lenni.

Cynthia azt hitte, hogy Irén őt gyöngének tartja s ezt nem akarta bevallani. Most is erősnek akart látszani. Maga inte a halottőröknek, hogy emeljék fel a koporsófedelet s szegezzék rá a ravatalra.

Csodálkozva látta, hogy azok nem teljesítik parancsát.

Hanem a helyett egyike azon uraknak, kik oly hivatalos arczczal jártak-keltek ottan, s kik közül Cynthia egyet sem ismert, előlépett, hátradugva mindkét kezét s igen száraz hangon mondá:

— Megbocsát a grófnő, de a temetés még nem mehet végbe.

Fenyéry a felszólalóban Krénfy pesti ügyvédét ismeré fel, kivel már Kallósfalván találkozánk egyszer.

Cynthia bámulva kérdezé, hogy miért nem?

Az ügyvéd felelni készült, hanem Irén megelőzte szavát s hevesen kérte Cynthiát:

— Kérem önt az Istenre, jöjjön innen, jöjjön el velem, hagyja el a kastélyt és ne maradjon itt tovább.

— De miért? Én Istenem! Mi történhetett itt? Miért néznek rám oly csodálatosan? Miért akarnak önök eltávolítani?

— Ne kérdezzen, — ne kérdezzen semmit, Cynthia; vonszolá őt mindig szorongóbb hangon Fenyéryné, míg férje is odalépett s az is készteté, hogy hagyja el a kastélyt mindenesetre a temetés végeztéig, mert azt olyan ténynek kell megelőznie, a minőt nőnek nem jó megtudni.

Valóban a nők mind elhagyták már a halottas termet.

— Meg kell-e tehát tébolyulnom! kiálta kétségbe-

esetten a leány. Én itt maradok. Én meg akarom tudni, mi történik itt?

— Én nem fogom azt megmondani.

Cynthia bámulva tekinte majd Fenyéry, majd Irén arczába. Ismeretlen irás volt azoknak vonásaiban, melyet nem tudott olvasni, csak elijedni tőle.

A hosszú ügyvéd most még közelebb lépett s azon bölcs észrevételt bocsátá közre:

— Vajjon, ha Brenóczy Cynthia grófnő ő méltósága innen most eltávozik, ki fog érette „jót állani?“

— Én! sietett rá felelni Fenyéry.

Cynthia meghallá e kérdést s megdöbbenve mondá:

— Én értem „jót állani?“ Hogyan? Mi okból?

A hosszú ügyvéd feleletihez készítette szemét, száját.

— Uram, mondá Fenyéry, ha van önnek szive, ne szóljon itt . . .

Szép dolog volt tőle a hosszú ember szivére hivatkozni. A szinpadi hatás kiszámított páthoszával lépett ez a ravatal elé s hosszú száraz ujjával a hulla szederjes arczára mutatva, mondá el kellemetlenül rezgő hangon e szókat:

— Mivel Brenóczy Cynthia grófnő Isten és emberi törvényszék előtt vádoltatik, hogy atyját, Brenóczy István grófot méreggel ölte meg!

A szerencsétlen leány egy félbeszakadt kiáltást hallatott, kezeivel maga elé kapott a levegőbe s azzal lezuhant a padlóra, életlelen fejét Irén ölébe szegve, kit estében magával ránta alá s nyitott ajkai, nyitott szemei hang, fény nélkül maradtak.

Mi volt a vád?

Egy fiatal leány méreggel ölte meg az atyját.

A leány szép, mint egy angyal, magas lelki miveltségű, első rangú, szellemdús, mindenkitől bámult, a kit az ország legderekabb ifjai imádtak . . .

Gondoljátok, hogy ezek „mentségek" a világ előtt? Ezek „vádak". Mentül csodálatosabb ellentétben áll a kimondott bün a vádolt személyével, anál erősebben elhiszik azt.

De különben is minden körülmény ellene szól.

Krénfy azt vallja ellene, hogy amaz emlékezetes éjszakán ő ispánját leküldé a vendéglőbe, hogy kérjen számára valami orvosságot a gróf hasonszenvi gyógyszerei közől, mert némi lankadtságot és borzongást érzett tagjaiban.

Az ispán elhozta a gyógyszereket az illető utasítással együtt, s Krénfy maga keveré össze a cseppeket egy-egy pohár vizben. Az üvegcséket azzal visszaküldé a grófnak.

Az ispán ismét visszatért s akkor az ő és Lenzné jelenlétében történt, hogy Krénfy az utasítás szerint be akarván venni a kérdéses vegyitékből, Lenzné félelmesen mondá neki: hogy ne nyúljon azon ismeretlen szerekhez, hátha ezek a grófék meg akarják őt étetni.

Neki is akkor villant agyába, hogy bizony ez nem lehetetlen: a grófnő haragudhatik rá, mert valami kényes titkát elárulta, s azért is próbát tett egy macskával, a kérdéses vegyületbe mártott kenyérdarabkát adva annak.

Mind a két tanu látta, hogy az állat öt percz alatt megdermedt

Krénfy nem tartotta szükségesnek e felfödözését közölni a gróffal, miután azt hitte, hogy a grófnőnek csupán ő ellene volt bosszuja.

A következés azonban bebizonyitá, hogy Cynthia grófnő igen alkalmasnak találá azon időszakot, a midőn egy új, ismeretlen betegség általánosan pusztít az országban, mely lefolyásában alig különböztethető meg a méreghaláltól, egy régi óhajtásának foganatba vételére felhasználni: hogy atyját őseihez küldje pihenni.

Erre voltak is okai a grófnőnek. Hogy atyja nem engedte őt szerelme tárgyához nőül menni, ez is több ok az elégnél. A szerelem, mint tudjuk, a legerősebb bünök szülőanyja. De még azon kívül a gróf cselédjei azt is bizonyítják, hogy a grófnak voltak igen heves jelenetei leányával, sőt egy időben a grófnő, kinek rettenetes személynek kell lenni, annyira kinozta atyját, hogy az bújában mérget akart készakarva inni, s ugyanakkor megütötte a guta a féltestét.

A vádra következett boncztani vizsgálatból kiderült, hogy a gróf valóban mérgezés által halt meg. A mérgek, a miktől meghalt, mind növényi szerek voltak: morphium, sisakvirág és borostyánmeggy, ugyanezen szerek találtattak a hasonszenvi gyógyszekrényben is, a chamomilla, veratrum és sulphur üvegcsékben. Maguk az eredeti mérgek, vegyületlenül.

Cynthia nem tagadá, hogy azokat saját maga adta be képzelődő atyjának egymásután.

Kívüle soha senki kezébe e szekrény nem került, mindig ő, vagy maga a gróf nyúlt e gyógyszerekhez.

Önmérgezésről szó sem lehet, mert a gróf utóbbi napokban nagyon is ragaszkodott az élethez, kávét, bort nem ivott: attól félve, hogy meghal tőlök.

A szörnyü tény okozója egyedül a grófnő lehet . . .

. . . A borzasztó vád beszárnyalta már az egész vidéket; a tény a törvényszék előtt állt, a szerencsétlen leány el volt itélve, mielőtt itéletet kapott volna.

Talán senki sem védelmezte őt, mint egyedül az, kit a bíróság hivatalos védőjeül nevezett ki: Fenyéry.

De annál erősebben védelmezte az. Ha olvasták a birák védiratait, mikben a boldogtalan hölgy sorsát, lelkületét lerajzolá, könyeztek rajta s a szív megrontá nálok az ész járását. Ennek lehete köszönni, hogy a grófnő szabadon hagyatott a vizsgálat ideje alatt, Fenyéry személyes kezessége mellett.

Cynthia ott lakott ezalatt Fenyéryéknél, a jó, a kedves Irén lakában. Ennek köszönheté egyedül, hogy ama borzasztó napokban meg nem tébolyodott.

Irén rokonai eleget elszörnyüködtek a balga nő ez oktalan önfeláldozásán, Dobokyné majd mindennap írt neki levelet (mert személyesen egy városért oda nem ment volna hozzá), „hogy mit gondol? az ég szerelmeért! egy ily bünnel vádolt nőt pártfogása alá venni, vele barátkozni, egy házban lakni. Örökre elidegenit mindenkit magától? Mit gondol? hátha azt a nőt valaha lefejezik, micsoda iszonyú emlékezet lesz az reá nézve,

milyen szégyen a házára! Még majd ő is bele talál keveredni valamibe. Minek engedi, hogy a ferje kezességet vállaljon érette, hátha az a személy majd egyszer megszökik s helyette Fenyéryt fogják bezárni. Még azt is jobban tenné Fenyéry, ha felhagyna az egész védelemmel, mert ez a per őt nagyon rossz hírbe fogja hozni. A legnagyobb pártfogói már is elhidegültek iránta. A minap kérdezősködött ő az alispántól a grófnő ügye felől, mert hiszen ő sem bánná, ha az életét meghagynák a nyomorultnak, s az alispán egész szigorúsággal azt felelte: „hogy valaki vétkes, az bizonyos és hogy a ki vétkesnek fog találtatni, az meghal, ez is bizonyos.“ Ezek voltak saját szavai. Tehát iparkodjék Irén menekülni valahogy e kellemetlen helyzetből, mert az mégis irtózatos volna, ha egyenesen az ő házából vinnék a grófnőt a siralomházba.“

Irén e leveleket rendesen a tűzbe hányta s nem szólt felőlök senkinek, s nem felelt rájok semmit.

— Én nem hiszem, mondá magában, ha az egész világ hiszi is.

Sokszor szemben ült Cynthiával; **némán**, hosszasan elnézett annak szemeibe, e tiszta, őszinte lélek világaiba. Cynthia elérté, hogy mit néz azokban? s azután megragadá védnője kis kezét s szívéhez szorítva, mondá neki:

— Ugy-e nics ott, a mit mondanak rám?

És Irén — nem irtózott megcsókolni e homlokot — semmi bűnt sem látott azon.

Egy napon szokatlanul felindulva jött haza Fenyéry a törvényszékből. Együtt találta, mint mindig, nejét és a grófnőt

Irént megcsókolá, a grófnővel kezet szorított. Mindketten észrevették, hogy nyugalmából ki van véve. Maradás nélkül járt fel s alá a szobában.

Végre oda hajolt a két hölgyhöz és sugárzó arczczal suttogja:

— Nyomon vagyok.

Mind a négy szem egyszerre felgyúltan tekinte rá.

— Látom a gyilkost; de még nem foghatom meg. Eljön az ideje.

Azután megint elkezdett fel s alá járni izgatottan, feszült várakozásban hagyva a hölgyeket.

Egyszerre Irén iróasztaláról papirt és tollat vett fel s oda helyezé azokat Cynthia elé.

— Irja a grófnő, a mit tollába mondok.

Cynthia szótlanul engedelmeskedett. Fenyéry ezt iratta vele:

„Uram, ön jól tudja, hogy én nem vagyok bünös, de a látszat annyira ellenem van, hogy bizonyosan el kell vesznem . . .“

Cynthia kétkedve nézett fel rá e szavaknál, mintha kérdené, hogy való-e ez?

— Csak irja le kegyed és folytassa:

„Nyujtson ön módot a megszabadulásra és kivánjon tőlem bármit, rabja leszek.“

Cynthia leirta azt is. Fenyéry átvéve az iratot, összehajtá levélformába s keblébe dugta.

— Kinek szól az? kérdé Cnythia.

— Azt majd megtudja kegyed később.

Most egy cseléd lépett be az ajtón s jelenté, hogy egy úr akar szólni erőnek erejével Fenyéryvel.

— Mondtam, hogy nem vagyok senkinek itthon, szólt boszusan az ügyvéd.

— Megértettem uram, szólt a cseléd sarkában jövő idegen, de nem fogadtam szót.

Ezzel beerőszakolta magát a szobába s békével üdvözlé a hölgyeket, kik mindketten visszarettenni látszottak tőle.

Fenyéry eléje állt s szigorú hangon mondá neki:

— Ez nőm hálószobája, uram!

— Nem soká maradok, szólt az idegen; úgy hiszem ugyan, hogy itt mindenki tudja nevemet. De mégis lehet, hogy arczom elváltozott egy idő óta, azért be kell magamat mutatnom: én Brenóczy Illés vagyok, gróf vagy micsoda.

Fenyéry reszketett a dühtől; sohasem látták őt ily ingerültnek, melle zihált és szemei haragtól égtek. Alig birta kimondani, a mit akart, oly egyszerre tódultak a leggonoszabb szavak ajkára.

— Uram. Én nem tudok az ön idejövetelének nevet adni. Én megmondtam önnek ezelőtt egy órával a véleményemet, s úgy hiszem elég érthetően.

— Valóban érthető volt, szólt Illés gróf, s egy széket húzott maga alá és leült rá.

— Gróf úr, ha ön csak azért jött ide, hogy rút magaviseletének újabb bizonyságait adja, akkor mondom önnek, hogy gonosz helyre jött; ön engemet rútul megsértett ma és azt soha meg nem bocsátom magmnak, hogy önt rögtön le nem ütöttem a földre, s ha csak ezt akarja ismételni itt, bekövetkezik, a mit mondtam. Én ismerem önt, mint hires veszekedőt, de nálam czélt nem ér; mert én nem lövök; megfogadtam egyszer, hogy pisz-

tolyt nem veszek kezembe, midőn ellenfelemet szerencsétlen voltam nyomorékká lőni; hanem a karddal még szabad vagyok, s ha szembe áll ön velem, megcsúfolom, hogy önmagára nem ismer.

Cynthia ijedten rohant oda Fenyéryhez s kezét megfogva, némán látszott könyörögni, hogy ne szóljon így előtte; hisz ez mégis testvére

— Csak hagyja az ügyvéd urat beszélni, Cynthia, szólt Illés, legkisebb megindulás nélkül. Neki okai vannak rám haragudni, és én azokat elismerem. Mondja el az okokat, tisztelt ügyvéd úr, különben magam mondom el; pedig én nekem nincs olyan jó előadásom, mint önnek.

Fenyéry elsötétült arczczal nézett rá s nem szólt.

— Nos uram, hát miért jöttem én ide most a székvárosba? Csak mondja bátran, ez peres ügy, mind a kettőnket illet.

— Ez undok per miatt.

— Persze, hát nagyon természetes, a patvarba! nekem is apám volt, a kit megöltek; hírem nélkül csak nem történhetik meg ilyen per eldöntése, mikor azt keresik, hogy ki ölte meg?

Cynthia tántorogva ült le a székre, melyről felkelt.

— Látom már, hogy kegyed nem fogja elmondani, a mit akarok; pedig én nem tudom olyan szépen. Tehát én megjövök, midőn már a pör javában foly s ingerálom magamat; — ugy-e így nevezik azt műnyelven? — No hát. Beavatkozom és pedig azon kérelemmel, hogy a vádlott Cynthia grófnőt a vizsgálat ideje alatt ne hagyják szabad

lábon, önnek a kezességére itt az erdei lakban; hanem szállítsák át valamelyik megyei börtönbe...

Cynthia fájdalom és ijedtség sziszszenésével szökött fel e szóra.

— Maradjon ülve, Cynthia, maradjon. Hisz ez csak beszéd. Ezen követelésemre az ügyvéd úr vágott egy olyan mérges replicát, a milyet még soha életemben a szemembe nem mondogattak. Igen szép replica volt, mondhatom, egy párisi jury előtt elmondva, világhírűvé tenné az ügyvéd urat. Hanem az hát nem tartozik ide. Én megijedtem a replicától, s bizalmasan oda mentem az ügyvéd úrhoz és megkértem, hogy ne védelmezze ez ügyben oly erősen tesvéremet, s úgy hiszem, ajánlottam neki e kivánt engedékenységért tán ötezer forintot. No, no: az hiba volt, elismerem, ön majd pofon vágott érte, a mi kár lett volna; egy kis félreértés volt az egész; azt hittem, mással beszélek. Most tehát azért jöttem ide, hogy a mit nem akart ön megtenni pénzért, tegye meg ingyen . . .

Cynthia borzadva, undorodva fordítá félre arczát, Fenyéry pedig leült neje mellé s hátat fordított a beszélőnek; csak Irénnek volt elég nyugalma Illés gróf arczára figyelni e beszéd alatt. Ő volt mindnyájuk között a legokosabb.

— No, no, uram, ne itéljen ön a per elején, hallgassa végig, a mit mondok. Cynthia itt „nincs jó helyen" az ön házában. A törvényszék előtt azt mondom: „nincs biztos helyen." Köztünk azt mondom: „nagyon biztos helyen van." És ez rossz! Ez igen rossz . . .

Fenyéry most egyszerre figyelni kezdett rá.

A gróf sárga, viasz arczán valami borongó fáj-

dalom látszott honolni. Egyszerre fölkelt székéről s elfogult hangon mondá:

— Csak nem hiszi ön azt, hogy meg fogom engedni, miszerint a Brenóczy Maróth családnak egyik tagja a vérpadon haljon meg! . . .

Fenyéry most már eléje állt és hallgatott nyugodtan, a gróf is komolyan, méltóságteljesen beszélt.

— Én nem keresem, ki vétett, hogyan vétett, az nem az én dolgom. Hogy a birák szigorúak legyenek, azt követelem; de nevemet elviszem onnan, hol a gyalázattal fenyegetik. Én tudni sem akarok róla, mi lesz e per eredménye, egy betüt sem akarok belőle látni. A mi az én teendöm volt, arról már intézkedtem. Mától fogva minden nap készen vannak az előfogatok állomásról-állomásra egy fedett hintóra egész Fiuméig; ott egy amerikai gőzös horgonyoz, katlanát szüntelen fütve, melynek „Ohio“ a neve. Rendeltetése minden megállapodás nélkül Amerikába siętni. Itt vannak nálam a szükséges utilevelek és váltók százezer dollár értékig. Ért már most engemet, uram?

Fenyéry némán inte.

— A mig ön „kezességet“ vállal testvéremért, addig én nem tehetek semmit; addig olyan lánczczal van ő ide kötve, a mit nem lehet felnyitni. A mint ön átadja őt a hatóságnak és megszünik érte felelős lenni, az nap megszabadul ő. A börtönört már megvesztegettem előre. Ez nem volt nagy mesterség. Az ablakvasakat ki fogják fürészelni s Cynthia negyvennyolcz óra alatt a tengeren van. A törvényszék azután végezzen, a mit

akar. — Ezt kivántam én, uram, már most kérem önt, hogy válaszoljon komolyan.

Cynthia szivdobogva, sápadt arczczal leste Fenyéry szavait.

Az ifju ügyvéd egy perczig gondolkozni látszott, azután nyugodtan felelt.

— Bocsásson meg, uram, hogy szándékát félreértve, azt balul magyaráztam. Mind a ketten félreértettük egymást, hibás fogalmunk volt egymás jelleméről; ezt igazítsuk ki és felejtsük el.

Illés és Fenyéry kezeik egymás után nyúltak.

— A mi önnek ajánlatát illeti, uram, folytatá Fenyéry, azt bizton és bátran visszautasítom, önnek testvére ártatlan, ez hitem! a gyilkos lakolni fog, ez Istenbeni bizalmam!

Cynthia, mint egy őrült, rohant e szóra Fenyéryhez s mielőtt ez akadályozhatta volna, oda borult lábaihoz és megragadta kezét és hevesen csókolá azt össze.

— Köszönöm! köszönöm! köszönöm!

Nem birt más szót rebegni; csak a hála és az öröm ez egyetlen szavát.

Illés gróf oda hajolt hozzá és segité őt felemelni Fenyérynek, Irén átölelte a szegény leányt és segített neki sírni és nem haragudott rá azért, hogy Fenyéry kezét oly görcsösen szorítja egyre ajkaihoz, és nem bir tőle megválni.

Azzal Brenóczy Maróth Illés gróf megfogta az ügyvéd másik kezét és azt mondá neki:

— Uram, én soha ez életben meg nem csókoltam senki kezét, pedig voltam igen kicsiny gyermek s beszéltem igen nagy urakkal; de ha ön azt

megteszi, a mit mondott, akkor én is kezet csókolok önnek . . .

Akkor vette kalapját, üdvözlé a házi asszonyt, bocsánatot kért és eltávozott.

VII. A rém.

Krénfy úr négylovas hintóban vágtatott Brenóczfalva felé. A székvárosból jött; mellette ült többször említett ügyvédje, kinek nagy felakadása volt a miatt, hogy a lábait nem tudta hova kinyujtani, mert Krénfy úr egy hosszú ládát tétetett be a kocsiba a lábaikhoz; félt, hogy onnan kivülről ellopják, mely miatt az ügyvéd kénytelen volt térdeit az álláig felhúzni.

A kocsis mellett a bakon ült az ispán, a kinek jó volt ott is.

Csendes őszi eső esett, nem is volt már egészen világos az idő, az út melletti tárgyak elmosódtak a ködös homályban, alig lehetett már kivenni, ember volt-e, vagy micsoda, a ki az útfélen elmaradt itt-amott?

Az út egy kanyarulatánál, mely hirtelen befordít a Brenóczvárt rejtő sziklák közé, egy paraszt szekér jött Krénfy hintajával szembe, melyen magános utazó ült, bő spanyol köpenybe burkolva; kalapjának karimája lefelé volt hajtva, hogy a viz körül lecsoroghasson róla s ez takarva tartá arcza felső részét, csak a sötét kerek szakáll, a telt ajkak, finom szabású orr látszottak ki alóla s egy pillanatra a sötét, villogó szemek; a mely pillanat elég

volt Krénfy úr ereiben megfagyasztani a vért és arczát rángatózásba hozni.

Mintha pisztolylyal czéloztak volna felé, oly ijedten kapta hátra fejét hintója vánkosaiba s önkénytelenül kapott a mellette ülő kezéhez, a ki hirtelen azt gondolta, hogy ég valami a hintóban s ki akart ugrani belőle.

— Csitt csendesen. Nem látta ön ezt az embert? suttogá fülébe, az első ijedtség rejthetlen hevével.

— Igen, de hát mi baja van önnek azzal az emberrel?

Krénfy csak akkor gondolta meg, hogy erre felelni is kell. Nagyon rossz volt ijedtségét így elárulni.

— Én nem tudom, de ennek az embernek valami gyanús kinézése van. Olyan rabló kinézése; Boros, nem látta azt az embert?

Az ispán hátrahajolt és ismételteté a kérdést.

— Látta ezt az embert, a ki itt mellettünk elment?

— Nem igen néztem én meg.

— Nem látta azt a kétcsövü puskát mellette, mi?

Boros nem látott semmit.

— Nem vette észre, hogy a mint rám nézett, egyszerre a puskához kapott?

Boros azt sem látta.

— Nem látta ezt az embert már valahol? Nem emlékezik rá?

Boros megerősíté a pipát szájában, s vállat vont.

— Valami tollszedő zsidó lehet.

Krénfy köpenyébe burkolta magát; úgy érzé hogy minden tagja reszket.

Minden perczben kihajolt a kocsist sürgetni, hogy siessen.

Félórával hamarább értek Brenóczra, mint rendes járás mellett lehetett; a lovak fülig sárosak voltak, a kocsis szidta a gazdájukat, a ki megérdemlené, hogy maga is igás ló legyen valaha!

Krénfy alig szökött ki a kocsiból, legelső szava az volt szembejövő pitvarnokához:

— Nem keresett senki?

Az elszámlált neki egy csomó mindenféle embert, napszámos, bőrkereskedőt, hajtsárt és jobbágyott, a ki eszébe jutott.

Krénfy türelmetlenül sarkalá:

— . . . Egy férfi, magas termetű, fekete kerek szakállal, ilyen meg ilyen köpenyegben? . . .

Az inas nem tudott róla semmit.

A hajdúk, cselédek közül sem látta senki. Egy sem találkozott vele.

Krénfy utasítá az ügyvédet, hogy menjen fel a kastélyba és csináljon, a mit akar.

Maga újra lesietett az udvarba, s előkiáltva a kocsist, ki a fáradt lovakat vezetgeté, megparancsolá neki, hogy fogjon be rögtön a könnyű szekérbe három lovat.

A kocsis duzzogott és szidta magában minden szidhatóját, a ki ilyen útból még csak meg sem hagyja pihenni az állatot, bár kidülne mind a három még az úton, törnék össze a kocsi bennelülőjével együtt.

Krénfy most nem ügyelt rá, hanem felszólítá az ispánt, hogy jöjjön vele, hozza el mind a két puskát.

— Rossz idő lesz most „kacsázni“, szólt boszús tréfával az ispán.

— Töltse a puskákat golyókra. Kettőt tegyen minden csőbe, sürgeté őt Krénfy s maga megvizsgálta, ha rajta van-e a gyutacs mindenik csappantyún?

Azzal felült a szekérre az ispánnal együtt, s parancsolá a kocsisnak, hogy hajtson.

— Hová a pokolba? kérdezé a kocsis illedelmesen.

— Úgy? ezt elfeledte megmondani. Tarnóczra s onnan meg tovább, még az éjjel.

A kocsis fejébe nyomta süvegét s elkezdett hajtani kifelé a rázós, döczögős úton, hogy a szekér majd kihányta a benneülőket s a sár elől-hátul fecskendett reájok. Azt szokták mondani: „úgy mennek, mint a kiket veszteni visznek“.

Egészen elsötétült, mire Tarnóczra érkeztek. Krény egész odáig ki nem merte bocsátani térdei közöl a kétcsövü puskát s hüvelykét folyvást sárkányán tartotta.

Boros egy párszor meg is kérdezte tőle, hogy farkasoktól fél-e, vagy mi?

A tarnóczi kastély most nagyszerü sajtkészítő gyárrá volt alakítva; gazdag birkás birta haszonbérben.

Krénfy megállítá a szekerét a kapu előtt és leszállt. Borosnak utána kellett menni, hogy a kutyák le ne húzzák az udvaron, s a két puskát is magával vinni, nehogy valaki gonoszságból a töltést kiszedje belőlök, vagy földet tömjön a csőbe.

A pitvarban hagyva Borost, maga benyitott a sajtoshoz, s előidézve azt savók és turók edényei

közöl, minden hosszas köszöntgetés nélkül kérdezé tőle:

— Nem volt-e itt ma egy fiatal, barna szakállú, úri képű férfi, néhány órával ezelőtt?

A sajtos gondolkozott rajta, turóba markolt kezeszárával félretörölve haját homlokáról, mintha napjában igen-igen sok olyan úri képű, fekete szakállú ember fordulna meg nála; de csak arra az eredményre jutott, hogy biz ő nála sem ma, sem tegnap, sem ez életben soha hasonló fiatal ember nem jelentkezett.

Krénfy megfordult és sietett kifelé, meg sem pihent tovább, pedig a sajtos akart neki adni egy egész gomolya turót, ha ott marad.

Újra felült a szekérbe, mellette a két puska, meg az ispán.

Késő este volt már, a Tarnóczy-utcza csöndes volt, nem járt rajta senki.

Csak egy paraszthéz konyhaajtajából nézett ki a gazdasszony, valamit öntött ki épen az udvarra, ott még egyszer megállíttatá szekerét Krénfy.

— Te asszony, jer ide.

A jámbor szót fogadott.

— Nem láttál alkonyat tájon ezen az úton menni egy szekeret, melyen egy köpönyeges úr ült, szép fekete szakállú?

— Oh dehogy nem, viszonzá az asszony. De láttam ám, szép, gyönyörű fiatal úr volt; meg is szólított a nevemen. Nem tudom, honnan ismer? én nem emlékezem, hogy láttam volna.

— Úgy? neveden szólított és kérdezősködött. ugy-e bár? Mit kérdezett?

— Azt kérdezte, hogy ki lakik most ebben a

kastélyban? és hogy hová távozott a régi birtokosné, a jó kisasszony?

— Úgy, a jó kisasszony? Ti most is jó kisasszonynak híjátok. És te azután útba igazítottad ugy-e bár? Megmondtad, hogy hol található az új birtokos? És ő feljegyzett mindent a tárczájába, és azt mondta, hogy vissza fog még jönni, nemde?

A némber megijedt e vallató kérdésektől s azt felelte rá, hogy ő nem mondott neki semmit, mert ő nem is tud semmit.

Krénfy dörmögve mondá magában:

— Most már nem felel a gaz boszorka; észrevette, hogy kivel beszél, pedig bizonyosan tudom, hogy mindent elmondott neki, mert még most is emlegetik ezek a czudarok a volt kisasszonyukat. — Hajts Kallósfalvára.

A kocsis mérgesen a lovak közé vágott s vitte őket hegyen-völgyön keresztül, sehol kereket nem kötött, nem bánta, ha mind szörnyet halnak is; úgy mentek, mint a kiket veszteni visznek.

Boros uram azt a megjegyzést tette az úton, hogy Krénfyt aligha a hideg nem leli.

Szuroksötét éjszaka volt, mire a kallósfalvi salva guardia kapuja elé megérkeztek; a nagy fekete kémény most is okádta a szikráktól világított füstöt, a szűk ablakon a fűtött katlanok izzó világa piroslott elé.

A bennlakók nem ismerték meg Krénfy szavát, midőn bebocsáttatásért zörgetett, annyira el volt az változva, Borosnak kellett szólni, hogy kinyissák a kaput.

Krénfy úgy tántorgott fel a lépcsőkön s lázasan botlott be Lenzné szobájába, ki lámpa mellett az

ágyban számadásait vizsgálta. A hárpia meg akart ijedni ez éji látogatásra, melyben szemérmetessége volt megsértve, de Krénfy dúlt arcának állapotja hallgatásra inté; reszketve, lihegve lépett oda hozzá a férfi s a félelem hangján suttogá fülébe: „Tarnóczy itt van".

VIII. Róbert.

Illés gróf másnap még egyszer elment Fenyéryhez. Most már nem mondta azt, hogy tudni sem akar e perről, most érdekelte azt minden részleteiben megismerni. Nem tartá reménytelennek, hogy ő is találjon valami mentő körülményt Cynthia számára, hogy tán valami új világot fedezhet fel, a mi Fenyéry figyelmét elkerülte.

Meg volt lepetve a mély lélektani igazságok által, mikkel az ügyvéd a vádlók minden terhelő szavát megczáfolni igyekezett. De utóljára is ezek még nem tények. Hihetetlenné teszik a bűnt, de nem törlik el; védik az áldozatot a törvény pallosától, de nem mutatják meg, hogy hová csapjon le hát?

— Az is be fog következni, mondá Fenyéry, miután az iratokat végig nézette a gróffal. Én csak egy embert találok a gyilkosságban bűnösnek, és azt nem bocsátom ki kezemből, bár mint tegyem szerét, az el fog bukni, az meg fog lakolni.

— És ki az?

— Az Krénfy.

— Hogyan? maga a vádló?

— Okaim vannak hinni, hogy az üvegcsék tar-

talmát ő cserélte el, s úgy küldte vissza a megboldogult grófnak. A körülmények összeütnek. A gróf azért jött Brenóczra, hogy őt egy rég óhajtott szerzeményétől megfossza. — Azon esti beszélgetéskor Krénfy nemcsak ellent nem mondott a grófnak, de szokatlanul alázatos volt iránta, s minden kívánatát ráhagyta, csupán azt kérte, hogy törvényes lépéseket ne tegyen a gróf. Tudta jól, hogy a gróf mily képzelődő, s számtalan esetet ismerhetett, a midőn a cholerint puszta megijedésre megkapják nagyon fogékony idegzetü emberek, erre bizton számíthatott. Gondolhatta, hogy ekkor a gróf szokott gyógyszereit okvetlenül beveszi s minthogy azok még erősebb jelenségeit fogják előidézni a betegségnek, az adagokat ismételni fogja, míg azok bevégzik munkájokat. Ez mind így történt, most ha egyéb szándéka nem lett volna, mint a grófot megölni, engedhette, hogy azt eltemessék békével, halálát a megfoghatatlan járványnak számították volna be, s senki sem tudakozódott volna a síroktól többet. De egy másik gondolatja is volt neki. Ő engesztelhetetlen gyülölettel viseltetik a grófnő iránt. Cynthia grófnő mindent elmondott nekem. Én ügyvédje vagyok, védelmezője, előttem föl kellett tárnia minden titkát. Ez a férfi ő belé őrülten szerelmes. Még most is az, különben nem bánnék ily irtózatosan vele. A grófnő egy ízben kegyetlenül bánt ez emberrel, engedte őt a legőrültebb remény tetőpontjáig hevülni, s akkor egyszerre eltünt előle. Ezt soha sem fogja az neki megbocsátani. Ő nem a grófnőbe, nem a fényes összeköttetésbe szerelmes, egyedül a bűbájos hölgyért őrjöng. Cynthiának csak egy szavába kerül, hogy ő elárulja ma-

gát. De nekem ennél még több kell, én a tényt, a fényes világos tényt akarom bemutatni a világ előtt, úgy, a hogy én azt magam előtt látom, a hogy pillanatról-pillanatra le tudnám rajzolni a jelenetet, a tanúk összesúgásait, a bizonyságtevő eszközöket és megesküdném rá, hogy így történt az, nem másképen. Hanem erre csak egy mód van. Szétválasztani a tanúkat és a vádlót, meggátolni az érintkezést közöttük, ellentmondásba hozni őket egymással. Itt a nehézség. Ha nyiltan lépek föl, óvatosak lesznek és elkészülnek előre. Hatósági erőt nem hívhatok föl ellenük, mert Krénfy gazdag és tekintélyes birtokos, a kit a törvény kiméln tartozik. De azért mégis fején tartom a kezemet és fogadom önnek, hogy nem veszem el azt addig, a mig e fej a kezemben nem marad.

Illés meghatva hallgatá az ügyvéd szavait s arczának viaszába új incarnát kezdett vegyülni.

A két hölgy kinn ült az alatt a nyári lak félig üveggel borított előtermében. A déli nap szépen sütött, erdő, mező még egyszer álmodozni kezdett a múló nyárról, a nyíló virágról, eper illatáról, bohó ibolyák, szamóczák meg hagyták magukat csalni, s másodszor kezdtek virágozni, pedig a fehér ökörnyál selyme szállong már a levegőben, mintha valami rokonszenvű tündér eregetné orsójáról e szálakat, honnan jönnek, miből lesznek? másik tündér összeszedi e szálakat, szövi, fonja szemfedőnek a szép természet számára, napsugáros osztovátán. Olyan szomorú mindenki, a ki azt látja!

Őszi virág hasadása, őszi napnak ragyogása, elkésett bimbó a fákon, társaitól elmaradt vándor

madárka, oly jól illenek a szívhez, a kinek most öröme van, de már tudja, sejti, érzi, hogy az csak egy perczig tartó, hogy azután már a tél jön, az el nem kerülhető tél és mindennek vége, hamva, a mi most úgy mosolyog.

Cynthiának régóta volt oly öröme mint most. Bátyja őt védelmezni jött. Ez mondhatatlan békét hozott szivére.

Midőn a hideg férfinak választania kellett a gyűlölet és a szeretet között, nem birta tovább megtagadni szivét. Ez vigasztaló tudat volt. E vád, e gonosz per kimenetele csak mint egy sötét végpont látszott előtte, mely néha fenyegető óriás alakká szörnyedt föl, majd végtelen kinzó távolba tünik el. És a mi túl van rajta, az ott a tél, a hideg, vigasztalan tél, egyetlen sugára nélkül a meleg reménynek, egyetlen gondolat nélkül, mely vigasztalást ad.

Miért is védik az ő életét oly nagyon? Mit adhat az élet ő neki ezentúl? Mi van ott a távolban? A hét napjai sorban, csak annyiban különbözők egymástól, hogy az egyiket így hívják, a másikat amúgy. A mi más embert érdekel, az ő reá nézve mind nem létez. A szív verése csak arra való, hogy az időt perczekre ossza, ezt egy jó óra is megteszi; van-e valami még, a mi azt sebesebb lüktetésre kényszerítse?

Talán egyetlen boldogságérzet nála még a napsugár melege, mely halvány arczára süt, ezt is csak az emberi test növényéletének csodálatos organismusa érzi, az hat öntudatlanul a rab lélekre vissza . . .

. . . Az udvaron férfi léptek hangzanak végig, s

a nyitott verandában, a Cynthia arczára sütő napsugár előtt egy alak jelen meg, — egy férfi, — egy álomrém . . .

A két hölgy ijedten tekint reá, a hang elhal ajkaikon, szemeik, mint az álomjáróké, merednek reá és visszarettenve hanyatlik hátra mind a kettő.

Valami rémalak ez talán?

Nem: egy deli szép ifjú férfi, kinek gyönyörű arczvonásihoz oly rosszul illik a bánatos szomorúság. Fedetlen feje Antinousénál tökéletesebb, a nagy szenvedély, nagy szenvedés csak meglátszani tud, de nem rontani szép arczán.

Levette kalapját és odalépett a két hölgyhöz, a kik nem merték neki azt mondani: hozott Isten. Megfogta az egyik kezét, és azután a másikét, ajkaihoz emelte mind a kettőt egymás után.

És azután szemeit mondhatatlan fájdalommal függeszté az egyik hölgy arczára, — és az Cynthia volt és azután bánatosan nézett a másikra. Szemeinek bánata könyeket csalt Irén szemeibe és szemeinek bűbája reszketni kényszeríté Cynthiát és önmagából kikelni, mint mindig, a midőn e szemek szemeibe néztek.

Azután ott összeroskadt előttük a férfi, mint a halál sebét hazavivő vad, s a két hölgy kezeit összefonva arcza előtt, reá borult és sírt.

— Mennyit, . . . mennyit vétettem ellenetek . . .

— Róbert! szól elfojtott, erőszakosan letört sikoltással Irén, a jövevény nyakába borulva, mintha el akarná őt testével takarni emberek szemei elől.

— Róbert! susogja, alig merve hangot adni Cynthia, s félve húzódik el tőle, mintha rettegne elbinni, hogy őt maga előtt látja.

Az ifju most felnéz reá, s szemeinek bátor tekintetével kényszeríti a hölgyet, hogy szünjék meg remegni és nézzen reá.

— Hívtál. Én megjöttem. Jókor érkeztem meg?

„Oh nem jókor!“ szerette volna neki mondani mind a kettő, „a leggonoszabb pillanatban vagy itt“, és egyik sem mert hozzá hangosan beszélni, hiszen Illés itt van a mellékszobában, csak két ajtó választja el őket egymástól.

Milyen keveset tud az ember beszélni akkor, mikor legtöbb mondanivalója van! Milyen furcsa szindarabok jönnének akkor létre, ha a költők úgy akarnák fölléptetni az embereket, a hogy vannak: ott, a hol legszomorúbb a tragédia, csak nézne egyik ember a másik szemébe, csak elfordulna egymástól, a nélkül, hogy egy jóravaló szót el tudna mondani, a nélkül, hogy egy plasticai mozdulatot tudna tenni.

Hanem ha azt a némaságot, azt az elsápadást tudná kifejezni valaki, az volna ám a művész, s ha azt le tudná irni valaki, a mi azon belül van, az volna ám a költő.

Egy fiatal ember, a ki a könnyelmű gondatlansággal, a mi bűnnek alig volt tán nagyobb, mint egy nyiló virág leszakítása, szerencsétlenné tette magát és azt a két lényt, a kit egyedül szeretett a világon: testvérét és kedvesét, — és most visszajött messze, messze földről, hogy igazságot szolgáltasson nekik, valahogy, akárhogy; hogy bebizonyítsa előttük, mennyire szerette őket mégis? ha máskép nem, úgy, hogy megölje magát előttük, a mi azután megint milyen szép vigasztalás lenne azokra nézve; mit mondhatna azon pillanatban

nekik, midőn őket együtt találja? midőn látja kedvesét maga előtt, oly halaványan, és minden csepp vér szivében azt dobogja, hogy ez arczról ő lopta el a rózsákat.

Irénnek legtöbb esze van mindnyájok között. Ő nyeri vissza gondolatait legelébb.

— Róbert, ne térdelj itt. Kelj föl és jer szobánkba. Pihenj meg.

— Majd Tarnóczon, felelt fonákul az ifjú.

Irén átérté ez önvádló feleletet, s biztatólag mondá testvérének:

— Ne gondolj arra most, Róbert. Engem megáldott az Isten. Derék, jó férjem van. Boldogságban, bőségben élünk.

– Oh, azt is tudom. Mindent kikérdeztem már. Férjed derék ember. Téged szeret, Cynthiát védi; egyetlen ember, a ki előtt elpirulok, a ki előtt reszketek. Lesznek majd mások, a kik előttem fognak reszketni... Itthon van-e Fenyéry?

— Mit akarsz? kérdezé Irén, rettentő erőszakkal kényszerítve arczát, hogy az iszonyatot, mit szive érez, el ne árulja. Férjem most nem szólhat veled, majd később, egy óra mulva. Jer addig mi hozzánk, beszéld el nekünk, mint érkeztél haza? Annyi minden mondanivalónk lehet nekünk is. neked is. Hagyd férjemet dolgozni most.

A kedves hölgy olyan nyájasan kérte, hogy a jövevény semmit sem gyaníthatott e kérelem alatt mást, mint szives testvéri enyelgést.

– De, kedvesem, a miért én jöttem, annál sürgősebb dolog sem rám, sem rád, sem rá nézve nincs (e szónál Cynthiára nézett). Nyolcz napja

nem alszom, éjjel nappal úton vagyok. Ezt nem azért tettem, hogy itt előttetek sirjak.

Azzal belépett az előterembe, kezét elvonva testvére kezéből, s az onnan nyíló ajtók közül kiválasztva azt, mely fölé nagy betükkel volt az „iroda“ szó jegyezve, egyenesen annak indult.

Cynthia e perczig meg nem mozdult helyéből, hanem a mint Róbertet e végzetes küszöbhöz látta közelíteni, mint a ki egyszerre fölébred, felszökött ültéből s Róbert elé rohanva, átkarolta azt és visszaerőszakolta onnan, mi alatt szemei oly vadul forogtak, hogy az ifju megrettent tőlük.

A leány azon állapotban volt, a midőn egy sikoltás, egy őrült mentségkiáltás úgy megkönnyítené a szivét, de annak nem szabad hallatszani, mert akkor el vannak árulva.

— Mi ez? Miért akartok gátolni, hogy ide bemenjek?

— Szerencsétlen, suttogá Cynthia a kétségbeesés félig zokogó, félig lihegő hangján, — bátyám van odabenn, Illés . . .

Róbert elmosolyodott, aztán lebontá Cynthia karját nyakáról, s szomoru nyugalommal mondá a két hölgynek:

— Bohó gyermekek, ti. Ez most a legkisebb baj, a mi rám nézve létez.

Azzal odalépett az ajtóhoz, s bekoczogtatott rajta.

Két hang kiálta belülről egyszerre:

— Szabad . . .

És azzal felnyilt az ajtó.

Valaki nyitotta belülről, ugyanakkor, a midőn Róbert kivülről fordítá el a kilincset.

Az Illés gróf volt.

Az ajtónyilásnál egyszerre szemközt találkoztak mind a ketten.

Cynthia, mint egy élettelen szobor állt mögöttük, Irén vállán tartva kezét, nagy szemei egészen kerekre felnyilva világítának e jelenetre, mint a büvlámpa fénylencséje a falon támadó képre, mely ön-ábravilágából lépett elő. Azt sem tudta már: egyéb-e ez, mint egy jelenet a büvlámpából, egy álomkép, hallucinátió? . . . Csak egy mécs elfuvása, egy felébresztő szó, és — nincs ott semmi . . .

— Ah, mi ismét találkozunk! monda Illés gróf, a mint meglátta Tarnóczyt, s cordialiter nyujtá eléje kezét.

— Hamarább, mint reméltük, viszonzá Tarnóczy és elfogadta az eléje nyujtott kezet és nyájasan, bizalmasan megrázták egymás kezét, mind két jó ismerős, a kinél elvégzett dolog, hogy mikor egymást meglátták, örüljenek.

Cynthia bámulva néze reájok. Ez nem lehet alakoskodás, ez nem lehet összebeszélés, nem egyetértés mások csalására. Oly véletlenül találkoztak, hogy egymás rögtöni láttára lehetetlen volt igazi érzelmeiket bár csak egy pillanatra is el nem árulniok. Évek óta keresték egymást halálra és most, midőn a véletlen összehozza őket, mosolyognak és kezet nyujtanak egymásnak . . .

Az ajtó becsukódott a két férfi mögött, s az egész talányos jelenet eltünt, mint az álom, mint a képzelet, mint a büvlámpa ködképe.

De Cynthia még azután is ott maradt állva, és nézett maga elé, és képzelte látni az eltünt ala-

kokat, iparkodott megérteni őket és arcza olyan volt, mint a márvány.

Irén megdöbbent, a mint reá tekintett.

— Cynthia! Cynthia! suttogá és odavonta magához és megcsókolá hideg arczát.

A leány ekkor rettent föl. Körültekinte szótlanul. Kezével, mozgó ujjaival ábrándosan ellejtett homloka előtt. Még egy párszor ismételte ezt a sejtelmes mozdulatot kezével és azután hosszút és nagyot sóhajtott . . .

Csak akkor tért egészen magához.

De ettől a pillanattól kezdve el látszott veszteni valamit lelkéből, a mi azontúl mindig távolabb, távolabb tünt el tőle . . .

Irén sietett őt kivinni a kertbe; a virágok legjobb védelmezők a lélek zürzavara ellen, hisz az ő beszédjök ép oly titokteljes, miként a lelkeké.

Mintegy félóra mulva a verandából a három férfit láttak magok felé közeliteni. Illés gróf kezét Róbert karjába akasztva biczegett előre. Fenyéry hátuk mögött jött.

A két hölgy csak Fenyéry arczát nézte. Ez a másik kettő nem birt hitellel előttök. Azonban Fenyéry arczán sem volt semmi megdöbbentő, semmi baljóslat. Ellenkezőleg, valami félreismerhetetlen elégültség árulá el magát vonásaiban.

Illés gróf udvariasan lépett a hölgyek elé, s valami kevés hajlamot mutatott az enyelgésre is.

— Tisztelt úrnőim, itt hozom önöknek a tékozló fiut, fogadják szivesen. Ezt a másik kedves emberöket magammal viszem, a kibe, köztünk mondva hogy ő meg ne hallja, nemcsak önök ketten, de én magam is szerelmes vagyok, daczára annak

hogy tegnap egy egészséges pofont tartott számomra készen letéteményképen. Azonban itt hagyom helyette ezt az elveszett Józsefet, a ki önöket az ideig mulattatni fogja. Cynthia grófnő, önt fölmentem minden aggodalom alól. Mi Tarnóczyval régebben találkoztunk már, s elvégeztük a mi ránk tartozó ügyeket; most pedig az önökre tartozókban járunk . . .

— Ne beszéljen ki mindent, figyelmezteté Fenyéry a háta mögül.

Illés gróf szájára ütött.

— No lássák, tisztelt hölgyeim, én udvarias akartam lenni, hogy néhány titkot elmondjak, a mi bennünket érdekel, de Fenyéry úr megtiltja.Fenyéry úr pedig most mindnyájunknak parancsol. Tehát még egyszer bocsánat velünk, áldás önökkel.

Illés és Fenyéry a gróf előrobogó hintajához siettek; Róbert mintegy önkénytelen odáig akarta őket kisérni, hanem Irén karjába fűzte karját és ott marasztá nálok.

Illés elérté ezt, s gyöngéden intve kalapjával, mondá Irénnek:

— Önre bizom az őrködést Róbert felett, tisztelt urnő. Ne féljen ön, nem fog utánam jönni, itt marad önöknél, ha kiverik, sem megy innen tova.

Azzal felült a kocsiba, s még onnan is üdvözlé a nőket, kik méla bámulattal néztek utána.

Cynthia ismét azt a mozdulatot tevé kezével homloka előtt, mint a ki felhőket űz lelke elől.

IX. Kis-Amsterdam.

Ne ijedjünk meg a névtől! Magyarországon vagyunk. Ez a Kis-Amsterdam még két év előtt Kallósfalva volt. Azóta kapta ezt az új keresztnevet.

Amaz emlékezetes nagy éhség idején a falu lakosságának négy ötöd része kipusztult, elhalt, vagy elvándorolt, üresen maradtak a telkek.

És Krénfy úr ezt nagyon szerette. Régi kedvencz eszméje volt, hogy e lusta, elromlott faj helyett, mely inkább terhére, mint hasznára volt földesurának, sokkal czélszerűbb volna valami munkásabb, gazdagabb népcsaládot honosítani meg ezen a földön. Megunta már a vesződést ezzel a koldus néppel, mely ha azt mondja, hogy semmije sincs, igazat mondott; mely nem birja fizetni nyomorult füstpénzét, mely inkább nem eszik, minthogy kikeresse a kenyér árát, inkább rongyban jár, minthogy öltözeteért fáraszsza magát, minden lelemenyessége abból áll, hogy háromezer hold erdőből tud faragni egy pár sütőteknőt és egy csomó főzőkanalat, s csinál turót, ha tejet kap hozzá, s ha megnő magától a zab, learatja, s megeszi szalmástul.

Ennek a népnek meg kell ritkulni Krénfy úr birtokán.

Mennyivel különb faj lakik ott, hol a gazda három lépésnyi kenderföldön annyi czérnát termeszt, hogy ha azt mind csipkének bogozza, nagyobb jövedelme van belőle, mint itt egy egész falunak, s a hol két tehénnel annyi csodát tudnak elkövetni, mint itt az egész csordával.

Nagyszerű tervei hamar készen voltak s azokat ügyesen tudta keresztül vinni.

Akkor is volt külföldön olyan ember, ki azt a sajátságos üzletet választá ki magának, hogy az itt-amott megsürűdött népességet fölbiztassa a Magyarországba vándorlásra, a hol, mint tudva van, tej és méz foly a mezőn, s zsemlyék és sült túzokok repülnek a levegőben.

Ez aprólékos szélhámoskodás nem volt Krénfy úr inyére. Éhes, koplaló népséget épen nem akart cserélni saját koplalói helyébe; a brémai agenturákból, felső Sziléziából nem kellettek neki a telepítvényesek, kik legfeljebb jó gyomrot, rossz egészséget és igen sok gyermeket hoznak be magokkal.

Mindenfelé elágazó összeköttetései megismerteték egy tehetős hollandi birtokossal, ki maga is telepítvényes lévén hajdanában egyik kelet-indiai szigeten, azt hivé, hogy a mi a telepítéseket illeti, arra nézve akárkinek is mestere lehetne. Ő tudja a módját. Eleinte nehezen megy, de a kinek befektetni való pénze van, hogy az elöleges áldozatokat győzi, s maga és emberei szorgalmasak, annak lehetetlen „zöld ágra nem jutni". Ez a kifejezés magyarul nem hangzik olyan szépen, mint más idegen nyelven, mert nálunk olyan felakasztás-formát is jelent.

Ilyen ember kellett Krénfy úrnak.

A hollandinak volt négy figyermeke. Hármat már életmódba helyezett, azok mind derék munkás emberek voltak: gyárnokok, hajósok, vállalkozók; az apa mindegyiket segítette vállalata kezdetén pár százezer tallérral, s a kisebbiknek is szánt

annyit, ha valami okos tárgy adja elő magát, a mibe fogjon.

S mi lett volna okosabb tárgy, mint egy elhagyott nagy darab földet erdővel, mezővel, folyóvízzel megtelepíteni a gazdag, kimíveletlen Magyarországban.

Krénfy úr úgy felmagasztalá előtte Kallósfalvát, hogy a derék tőzsér komolyan kedvet kapott hozzá.

Mint igaz hollandi azonban szerette látni is azt, a mire alkuszik, s személyesen lejött Kallósfalvát megtekinteni legifjabb fia kiséretében. Megtekintett mindent practice, megkóstolta a földet, a vizet, megjegyzé, hogy biz itt az utak rosszak, legelső dolog azokat helyrehozni, hogy a fű, a mi itt terem, nem adhat jó tejet, a helyett mást kell vetni, a víz folyását zsilipekkel kell szabályozni, a mikor az majd hajókázható is lesz, a házakat természetesen egészen máskép kell épiteni, a hogy azok Németalföldön láthatók s Borneóban, meg Malabárban czélszerűen vanak az ottani időjáráshoz alkalmazva.

Egyébiránt nagyon meg volt elégedve a hellyel, irtani nem igen kellett, a mi az ős prairiekban leggonoszabb feladat, s a föld minősége (televényes agyag, némi alkalis savakkal vegyülve) különösen gyökérnövények számára alkalmatos. Vannak-e itt közelében gyárak?

Krénfy úr mutatta neki a magáét. Ez szeszfőző. A mihez egyébiránt egy czukorfőző gyárt is fog alapitani.

A hollandi nagyon örült rajta, így nagyon alkalmas lesz a termesztőkre nézve a burgundi

répaültetés. Hát vajjon a festőbuzért termesztik-e itten?

Krénfy megvallá, hogy nem, pedig ő maga is szivesen vállalkoznék a vételre, mert ez az országban rendkivül keresett termék.

A hollandi ezt tárczájába jegyzé.

Azután fölmentek együtt Bécsbe, a grófhoz, aláiratták vele az egyezséget, miszerint egy hollandi telepitő, mint örök birtokos Kallósfalván helyet foglalhasson, a mit a gróf teljesen helybenhagyott, néhány ezer forintot nyervén viszont a csekély földesuri tartozások megváltásaért, a mik különben éven át alig mentek mindössze száz forintra.

A becsületes hollandus azután megint visszament az országába, s pár hónap mulva egész díszes karaván nal állított be Kallósfalvára.

Oh, ezek nem voltak a szokott bevándorlási díszmenetek, a minőket a fővároson keresztül vonultukban látni szoktunk: rongyos targoncázba fogva maga a családfő, meg a házi eb, szigorúan öltözött fázékony alakok, hátukra kötött motyóikkal, irgalomgerjesztő gyermekcsoportok, ökörszekérre hányt betegek, kiknek keze, lába lóg a földre, elől a társaság vénje, kezében zászló helyett a levett kalap, melynek jeligéje: „Könyörüljetek a szegény vándorlókon.“ A hollandi telepitvényesek mind szép, deli egészséges alakok voltak, kiken meglátszott, hogy nem az éhség elől szöktek hazájokból; szép, erős lovaik egyes fogatokban, kövér, kurtaszarvu tehene minden családnak; asszonyok, leányok tisztes, hosszú rokolyákban, férfiak

hamuszin vagy világos kék leffentyűs kabátokban, nagy fényes gombokkal.

Nem is jöttek ők koldulni. Mindenkinek volt zacskóval tallér pénzecskéje, az asszonyoknak fülönfüggői aranyból; az éltesebb családfők tiszteletreméltó hasacskát is hoztak magokkal, melynek statusquoban tartása nem csekély összegről rendelkezést föltételezett. Általában az egész bevándorló telep népe a családapától a hajadonokig és gyermekekig mind olyan életvidám szint, olyan önelégült gömbölyüséget hozott magával, a milyennek csak valaha festették a németalföldi költők a csendélet boldog alakjait.

Mikor ez a derék telepitő nép, vezérével a tőzsér fiával együtt magát bemutatta Lippay alispánnál, ittlétét hitelesitendő, az alispán szokott humorával, mely még a keserűben is édes volt, mondá a nála levő öreg Érkeletynek:

— Szegény jámbor emberek. Milyen soványan, milyen rongyosan és milyen szomoruan fognak ezek három év mulva elszökni Krénfy uram paradicsomából, szekér nélkül, függők nélkül, gombok nélkül.

A jó emberek nem értették a magyarul mondott észrevételt; a mit egyébiránt Lippay még hónapok előtt megmondott magának a hollandinak, de a ki persze practicus ember lévén, csak mosolygott rá. Nem értenek ehez a tekintetes táblabiró urak, a kiknek csont van a hasukban.

Mikor kimentek a telepitők Lippay szobájából, egy öreg kvakker hátramaradt, s kurtaszárú gyüszünyi pipáját szájában tartva, megszoritá cordialiter az alispán kezét, s valami gonosz lapos

nyelven mondott neki valami hosszú phrazist, melyből inkább az arczkifejezés, mint a szavak után ítélve, az volt kivehető, hogy hiszen majd meg fogják ők mutatni, hogy mint kell gazdálkodni ilyen országban.

Lippay szivesen visszaszorítá az öreg belga kezét, s azt mondá neki:

— Te is megfordítod három esztendő mulva a pipaszárat, öreg bürgözdi, s a keserü végét szivod. Adieu.

. . . Nem kellett három esztendő hozzá, hogy a vén kvakker eltanulja a környékbeli népektől azt a tudományt, hogy mikor dohány nincsen, legjobb a pipa szárát megfordítva dugni a szájába.

Kallósfalva még fenmaradt éhes autochtonjait könnyü volt kisajátítani parlag birtokukból; azokat mindenestől feljebb tolták a hegyek közé, ott besorozták őket egypár fürészmalom és papiroskalló munkásai közé; ezek még örültek is rajta, hogy állandó kenyeret kaptak.

Egypár közölök elébbvalónak tartotta mégis, hogy régi házában, szokott nyomorában megmaradjon. Ilyen volt az öreg Popák, meg a falu hajdani birája, kik azután köznevetségre ott maradtak a falu végén szegényes vityillóikkal, miután a telepitvényesek új házsoraikat ott kezdték, a hol a hajdani falu végződött.

Ah, az gyönyörü kis telep volt, a telepitők tudtak magok téglát égetni sajátos módon, minden kemencze nélkül, abból keresztgerendázattal magas tornáczos házakat épiteni, szép zegzugos tetőzettel, czifrán kifaragott furcsa kakasokkal.

A kis folyam partját egészen átalakitották, hida-

kat vertek rajta, merész ívezettel, jégtörő sarkantyúkat emeltek szakadékain, mesterséges zsilipeket alkalmazták reá, miknélfogva a szükséges vizet kellő erőben lehetett a malmokra bocsátani, az alantabb fekvő réteget megöntözni vele, s rekesztékeiben pisztrángokat növelni.

Maga az ifju tőzsér, szép vörös külsejü gazdasági lakot építtetett magának, melyben csodaszépen volt vegyítve a gerendázat a kőépítéssel, egész kis kártyavár, szép és egyszerű.

Azután neki fogtak a földnek, felszántották azt kegyetlenül tizenkét hüvelyknyi mélyen, minden gazt kiirtottak belőle, s bevetették első őszszel azokkal a drága angol buzafajokkal, a miknek aczéla és sikere kitesz a bánáti buzán, tavaszra hagyva a rendkivüli hatsoros árpa, skót zabfajokat, a kék luczernát és turnipszet, meg a félmázsára növő burgundi répákat, a legkövérebbnek látszó földdarabot pedig maga a tőzsér fia tartá fenn a festőbuzér ültetvényei számára, mit szép sorban ágyakra felosztva, mint a zellert, ültettek el, szép, csöves bádog kantával megöntözve bőven.

Krénfy úr el volt ragadtatva ennyi munka láttán. Nem győzte dicsérni a szorgalmat, a fölséges elrendezést, a haladást, s addig dicséré és magasztalá az ifjú tőzsért, míg az rá hagyta magát venni, hogy ez új telepet a fenhéjázó „Kis-Amsterdam" névvel ruházza föl.

A fiatal ember nemzeti büszkeségének nagyon hízelgett az elismerés.

Egy napon Krénfy aggódva mondá előtte, hogy nem tudja, mit cselekedjék, ennyi ezer, meg ezer mérő repczére van szerződése egy pesti keres-

kedővel, másikkal nagy mennyiségü festőbuzér gyökérre és ismét roppant mennyiségü czukorrépára; az ő egész gazdaságában azonban sehol sem értenek e három czikk termesztéséhez és most kénytelen lesz azt drága pénzért hozatni külföldről, mert húszezer forint vinculuma van a kereskedőknél, a mit különben elveszit.

A fiatal telepitvényes egy kis ideig számított a fejében, azután azt mondá, hogy ne legyen Krénfynek gondja: mind e terményeket, ha kell, kétszeres mennyiségben is kiállithatja ő.

Krénfy nevetett, a min az ifju ember nagyon sértve érezte magát. Itt Magyarországon azt hiszik a gazdák, hogy mivel ők nem tudnak valamit, tehát az lehetetlen. Ő pedig hivatkozik azon arany elvre, miszerint „nincs rossz föld, hanem rossz a gazda."

Ekkor Krénfy komoly arczot csinált. Fölemlité, hogy ez nem tréfa ám. Ő maga húszezer forintig van lekötve a szerződő feleknél, s még legroszszabb vásár esetében is, ha tudniillik mindent külföldről kellene hozatnia, legalább húszezer forintot remél nyerhetni e vállalaton, a mi negyvenezer forint. Ennyi összeget nem lehet ám koczkáztatni egy fiatal ember által felvállalt kétséges kisérlet miatt.

Ez végképen kihozta a hollandit önuralkodásából. Mint termesztő és vállalkozó volt lenézve. Azt mondták szemébe, hogy nem tud a felvállalt szerződésnek megfelelni, s nem tudja azt kellőleg biztositani.

Még az nap rajta ment Krénfyre a negyvenezer forinttal, kényszeritve őt, hogy fogadja azt el, mint

szerződési kötvényt, a miért ő neki bizonyos napra a kivánt termékeket mind előállítandja.

Krénfy, mit tehetett volna? elfogadta a szerződést. Hisz ő egy szóval sem erőszakolta a derék embert e vállalatra.

Hanem úgy kéz alatt nem szünt meg azt egyre ösztönözni. Előmunkálatait földicsérte. Mindent magasztalt és páratlan sikerűnek mondott, a mihez a telepitők fogtak. A jó emberek egészen elhitték, hogy ők most itt egy példány gazdaságot teremtenek, melynek mintáján az egész magyar felvidék egy új paradicsommá fog átalakulni.

Csak az öreg Popák, meg a volt biró és a száz évet élt öreg földész álltak meg e munkák láttán fejcsóválva, s mondogatták magok között: nem jól van ez!

Aranyul van mondva a szó: „nincs rossz föld, csak rossz gazda!“ s ez gazdászati elvnek igen derék, hanem az életben vannak minden szabály alól kivételek.

Van gonosz, átkozott, rosszakaratú föld, a minek gyógyithatatlan hibáit becsületes gazda mindig meg szokta mondani vevőjének, s tudtul adja neki előre, hogy azért bocsájtja földjét ily olcsóra, mert annak „maleficiuma“ van. Az ilyen maleficus föld az, a mit száz meg száz év óta ott lakó gazdák jól kiismertek, s ott hagyták pusztának. Ezek várnak a jámbor telepitőkre. Ez inség szigetei.

Tudok egy megyét, melyben két hegyhát között igen kellemes völgy terül el. Az ember bámul rajta, hogy azon gazdag tanyákat nem lát emelkedni. Semmi nyoma benne még csak a járt útnak is,

legfeljebb marhalegelőnek használják. A közeli gazdák azonban elmondják, hogy annak a helynek ott maleficiuma van. Úgy nevezik, hogy föld árja. Folyam, vagy tó sehol közelében és mégis minden őszszel és tavaszszal megjelen rajta ez a gyógyíthatatlan átok. A föld ölnyi mélyen átnyirkosodik, olyan lesz, mint a dagasztott kovász, a hová az ember a pálczáját leszúrja, szökőkút bugygyan fel utána; a víz nem tudni hol veszi magát benne, s ha ilyenkor juhot, barmot hajtanak a fűre, az mételyt, léprákot visz haza, az ember napos lázt kap tőle, még a ki megszokta is. Próbálták már a rajtasegítést alagcsövezéssel; hanem a földnek az a gonoszsága van, hogy mentől alább, annál lágyabb, pár év alatt elnyelte az alagcsöveket is; sőt egyszer országutat próbáltak e völgyön keresztül vezetni, s vármegyeköltségen tizenkét bolthajtásos kőhidat emeltek a legsárosabb rész felett. S nem mult el félszázad, hogy a csodaföld elnyelte a hidat oszlopostul együtt, úgy, hogy míg az előtt szénás szekér mehetett el alatta, most már ember sem bújhatott ott át. Ezt nevezik a föld maleficiumának.

Volt egy ismerősöm, kinek egyik felső megyében szép tagjószága volt, melyet kértek tőle akkor húszezer forinton. Ő rendbe akarta azt hozni s maga látott a míveléséhez; igen jó gazda volt, nagy gyakorlattal s mérhetetlen ismeretbőséggel birt; költsége is volt rá. Tiz esztendő alatt bele költött ismét huszezer forintot, a nélkül, hogy a gazdaságnak oly nemét fölfedezte volna, a mit ott sikerrel lehetett volna űzni. A hol trágyát tett a földre, ott kiégett a vetés, a hol a nélkül hagyta,

ott ki sem kelt; lábas jószágai embertől soha nem hallott bajokban vesztek el; tiz év mulva azután eladta jószágát tizenötezerért. Ötezret leengedett korábbi árából a vevőnek, mert elég becsületes volt bevallani, hogy a földnek maleficeuma van.

Krénfy is nagyon jól ismerte a kallósfalvi maleficiumokat. Az első volt ezek közül az, hogy a völgy oly csodálatosan volt kinyitva északnak, s más felé elzárva, hogy itt rendesen egy hónappal később kezdődött a természet ébredése, mint más sokkal magasabban eső vidékeken.

Rendesen a kánikula idején szokott támadni egy gonosz átokterhes szél, mely Lengyelország felől jött, s melyre nézve az volt a vének időjós tapasztalata, hogy ha három óra alatt meg nem szünt, akkor kitart három napig és ha három nap véget nem vetett neki, fujt három hétig folyvást.

Ilyenkor azután semmivé lett, a mi növény csak kényes volt virágára, levelére. Nem állta azt ki más vetemény, mint az igénytelen, elárvult zab és a ravasz krumpli, melynek van annyi esze, hogy a rosszát hagyja kívül. A rendkivüli széljárásokban néha ez a kettő is meromlott, s ilyenkor azután éhség volt a vidéken. A burgonyának is csak egy faja tenyészett, a többi nem nőtt, elszakállasodott, sok gyökér, semmi gumó, vagy ott rohadt a földben.

Ezt a gonosz vihart meleg nyár közepén állat sem viselte el más, mint ezek az ide törődött, hosszuszőrű csálé tehenek, nyurga pofáikkal, sovány tőgyeikkel, azok is megunták elégszer a türelmet, s bőrüket küldték haza gazdáiknak.

Ez volt a kallósfalvi tájék egyik maleficiuma. Másik volt az alatta elfolyó patak. Ez rendesen télvíz idején, mikor más patak nyugszik, szokott megbomlani. Itt a völgyben még vastag jég borítja a vizet, fenn a melegebb vidéken már olvad a hó, s akkor egyszerre megtelik az egész meder, az ideszorult jéghasábok megtorlanak az útjokat álló sziklavölgyben s olyankor a háztetőkig emelkedik a víz és napokig úgy áll, míg egyszerre megint rombolva nem tör magának tovább utat . . .

Szegény jó hollandusok.

Milyen szorgalommal, mily áldozatokkal alakították át új telepítvényüket. A föld makacsságán győzött a mindenható kitartás. A kora reggel kinn találta őket mezőiken, s a késő est vetette őket vissza. Dolgozott a nő és leány is, még az apró kis gyermekek is leltek munkát, s oly vigan, oly jó kedvvel ment mind az.

— Látjátok, ti naplopók! szokta Boros uram mondogatni a hajdani kallósfalviaknak, ha velök találkozott a hollandiak viruló árpaföldjei között. Igy dolgoztatok volna ti is, most nem volnátok ilyen rongyosak.

Azok hitetlenül csóválták fejeiket és azt felelték:

— Tudja azt kegyelmed nagyon jól, hogy ez a munka mind hiába történt, hogy ezek a czifra füvek nem érik itt meg az aratást soha.

Úgy lőn.

Junius közepén, a legmelegebb napra következő éjszakán megjelent a soha el nem maradó északi vihar, mely legelőször is azon kezdte, hogy a szép hegyes háztetők czifra ablakainak feszülve,

valamennyi ház cserépzsindelyeit leszórta kertekbe és utczákba, a vaskéményeket kitekerte helyeikből, s a gyöngébb lábakon álló ólakat fenékkel forgatá fölfelé.

A jó hollandusok ijedten láttak e kelletlenül koczogtató vendég elfogadásához; lekötözték, leszegezték épületeik megmozdítható részeit, megtámogatták ólaikat, a vihar azonban egyre nőttönnőtt, oly hidegen, hogy szinte hasította az emberek arczát, a legerősebb fák csikorogva adták meg magokat alatta s kifordultak gyökereikből, egyes elkapott galyak elrepültek a falu tulsó végére, s tíz kútgém közől sok volt, ha megmaradt egy.

A telepítők megijedtek ugyan e hallatlan jelenettől, de csak azt hitték, hogy néhány óra mulva majd megszünik az, mint más tisztességes vihar. Ez azonban kitartotta az egész napot, s éjszakára még dühösebb lett. Reggel a fák levelei mind olyanok voltak már, mintha szépen össze volnának sodorva apró szivaroknak. Hajh, a mezőkre senki gondolni sem mert. Milyen pusztulás lehet ott most.

Estig kitartott újra a szélvész, s nem fáradt el, nem fordította nyugalomra az éjszakát; folytatta, a mit megkezdett.

A jó telepitők buzgón imádkoztak ingadozó hajlékaikban, hogy fordítsa el róluk az úr ezt a rémet.

Éjfél után csakugyan csillapulni kezdett a vész, miután negyven óráig dühöngött szünet nélkül; a házak eresztékei megszüntek csikorogni, ajtók, ablakok felhagytak a folytonos dörömböléssel, a

kürtőkben elhallgatott a rémséges bömbölés. Hajnal felé egészen elcsendesült minden.

Hanem a szobákban alvók azt kezdték érezni, hogy a nyári takaró oly vékony, az alóla kidugott kéz, láb szinte megdermed a hidegtől.

A mint azután a legelső szürkülettel kinéztek ablakaikon, az ijedség bámulata fogott el minden szivet; a háztetők, a fák, a keritések mind, mind valami fehérrel voltak bevonva. És mi volt az a fehér? Az volt az éjszaki dér!

Az egész, egész vidék be volt hintve ezzel a mérges czukorral.

Síró, kétségbeesett csoportok tódultak ki a mezőre; a szorgalom minden gyümölcse le volt dúlva, letarolva, jobban, mint ha egy csatázó tábor hagyta volna ott nyomait. A szép, gazdag vetések a földre hányták mind megalázott fejeiket, mintha panaszkodnának, hogy miért hozták őket ide? A gazdag növények levelei száraikhoz lehadtak, s leforrázva terültek el a földön: nem virágzott semmi.

A feljövő nap azután ismét folytatá szépen megszakasztott működését; sütött melegen, ragyogott nyájasan, a kis-amsterdámi határban nem volt minek kizöldülni többé, csak fenn a hegyoldalban látszott itt-amott egy-egy rézrozsda zöldségű szalag: a régi lakosok zabföldei, a mik jó ismerősek voltak már azzal a gonosz látogatóval, s egyedül birtak daczolni vele.

Az ifju tőzsér a repczébe már belevesztett, azt drága pénzen kellett neki Krénfy számára előteremtenie; természetesen, a kitől vette, az ismét Krénfy bizományosa volt, úgy, hogy az tulajdon

repczéjét adta el neki drágán s vette meg tőle olcsón, hogy ismét eladja drágán.

Hanem a czékla és buzér, miknek gyökere a földben van, bő kárpótlást igért az ifju gazdának ez első veszteségért. Vigasztalta magát, hogy az szerencse, ha az ember a legelső vételben nem nyer, majd a másodikban annál többet.

A gyökerek nőttek is eleget s bár nem egészen biztattak a reménylett eredménynyel, mert gonosz holt földdel volt bajok, mégis tűrhető szüretet lehetett belőlök remélni.

Szent-Mihály napjakor, midőn a telepitők új kölesvetése ismét érni kezdett, a telepitő kilovagolt egyszer a határba s látta, hogy a tótok már szedik fel burgonyáikat.

Valamit értett már akkor a nyelvükön, s megszólitá őket, hogy miért sietnek úgy?

Egy vén száznégy éves ember, ki maga is emberszámba dolgozott, felelt meg szavára.

— Kora tél lesz, uram. A fenyőmadár korán fütyöl az erdőben, s a hörcsök betakarta lyukát. Szent-Mihály nap után nem jó a földben hagyni semmit.

A telepitvényesnek oly furcsa volt ez a felelet, hogy Krénfy lakáig mind azon nevetett magában. Ott elmondá ennek a paraszt félelmét, saját véleményét is hozzátéve, miszerint ő még egy pár hétig mindent a földben akar hagyni, mert a czékla most kapja valódi édességét, s a buzér szine most sötétül legjobban.

Krénfy nagyon helyeslé e nézetet. Csak ő rá figyeljen. Neki is van hatszáz zsákra való

krumplija. A míg ő nem kezdi azt szedegetni, ne hallgasson a parasztokra.

Három nap mulva azután jött egy tökéletes fagy a vidékre, a telepítvényes répái és gyökerei úgy oda fagytak a földbe, hogy azokhoz tavaszig hozzájuk sem lehetett nyulni.

Krénfy elvesztett hatszáz zsák burgonyát, s megtartotta a telepítvényes negyvenezer forintját kötvény fejében. Még azzal is fenyegetőzött, hogy kárpótlási perbe fogja idéztetni.

A szegény fiatal ember sírva futott az alispánhoz, s könyörgött neki, hogy védelmezze őt e rettentő ember ellen. Bánjék vele úgy, mintha édes apja volna.

Az alispán megsimogatta a megrettent fiu fejét s azt mondta neki:

— Örülj fiam, hogy csak ennyit vesztettél. Szedd össze, a mid megmaradt, és eredj haza Hollandiába, mert ha sokáig folytatod az ismeretségedet Krénfyvel, ez a kabát sem marad rajtad. Jövőre pedig tanuld meg, hogy a hol ingyen földdel kinálnak, onnan szaladj!

A jámbor ezer hálát adott a jó tanácsért, s még az nap visszaindult Hollandiába, azt sem kérdezve, hogy házával, marháival és földeivel mi történik tovább?

A mit nyár és ősz be nem végzett, befejezte a tél. Irtóztató jeges vízáradat január derekán megrohanta a kis telepet; a mesterséges zsilipek, védsarkantyúk csak gonosz akadályul szolgáltak neki, mikben megtorlódva, az egész völgyet elönté, s elmentében három, négy felé csinált

magának új medret a legmíveltebb földeken keresztül.

A szép gerendás házak, a tuskó-paloták nagy része összedűlt, odaveszett a téli takarmány, eleség, kerítések, kapuk elusztak a vízzel.

A haszonhajtó házi állatokat irtó vész lepte meg, egymás után hullottak el; csodára maradt meg közölök itt-amott egy, kettő. Nem állták ki ezt a tájat, lég, hegyek, füvek, minden kártékonyak voltak rájok. A jámbor telepítők tapasztalatait az ő bőreik is öregbíték.

És jött végre a legszomorúbb tapasztalás.

Ez pedig egy kis új, négyszögű, árokkal kerített helyecske volt a hegyoldalban, melyet a falu épitésekor eleve kimértek temetőnek. Néhány hónap lefolyása alatt ez a temető tele volt. Soha sem mult el a járvány az új lakósokról; tüdőlob, gonosz köhögések, hirtelen ölő torokgyík, forró láz és patécs váltogaták egymást, mint különös rossz szellemei e tájnak, melyek állandó lakásul választák magoknak ezt a völgyzacskót, s különösen az idegenekre szeretnek leskelődni.

Egy év alatt fele a bevándorlott népnek megszünt örülni az ingyen adott földnek; valóban azt a hat lábnyi kis tért saját hazájokban is megnyerhették volna ingyen, s bizonyosan hosszabb napjaik lettek volna Istentől kiszabva.

A második évben már semmi különbség sem volt az új telep lakói és a régiek között. Arczaik épen azt a földfakó szint vették fel, a mi azoké; ruháik épen úgy elrongyosodtak, házaik épen úgy meg voltak támogatva karókkal és kívül-belül

betapasztva sárral, s a kenyér ép olyan ritkaság volt asztalukon, mint ezeknél.

Takarékfilléreik kivétel nélkül átvándoroltak a kéményes házhoz, hol igen jól tudták felfogni ez inség nagyságát, s méreg-pénzért, átok-uzsoráért osztogatni a mindennapra való eleséget, a mulhatlan vetőmagot, a betevő falat kenyeret.

A mint az alispán megmondá, levetköztetve, elcsüggesztve, kifáradva állt az egész colonia Krénfy úr oltalma alatt már a második évfordulóban.

— — — — — — — — — — — — — — — —

Alkonyat elmult már, itt a mély völgyben már kész éjszaka van. A kis-amsterdámi utczán egy hat, hét éves parasztlányka megy végig, félénken haladva el mindenütt a kapuk előtt, mert a kutyákat még nem ismeri neveiken; idegen ebben a faluban, bár különben a tájékot elég jól ismeri.

Ha pedig mégis valami régi ismerőssel találkoznék, s azt kérdezné tőle, hol jársz te itt kicsi Marina, készen van rá, hogy mit felelne neki: „itt voltam a szépapámnál, a száz esztendős Sztropkó Mihálynál, megyek a nagyságos úrhoz, megviszem neki a füstpénzt, az egy forintot.“

Azonban sem mérges eb, sem nyájas ismerős nem találkozik vele az utczán, idegenek laknak ott most, rosszkedvü idegenek, s az idegen kutyái alusznak éjszaka, mert nappal hámba fogva, kis szekérkét kell húzniok. Dolga van ott a kutyának.

Megszólítatlan jut a kis leány a gyár ajtajáig, melynek kapujában félig a nyitott ajtónak támaszkodva pipázik az ispán, szinte megijed tőle a leányka, a midőn meglátja.

— No, mit akarsz? rivall rá az ember, ki nagyon vitéz dolognak tartja egy kis leánykát is megijeszteni.

— Innen jövök a szépapámtól, az öreg Sztropkó Mihálytól, az küldött a nagyságos úrhoz, hogy hozzam el neki a füstpénzt, az egy forintot.

— Hát mégis él az a te vén szépapád? hát soha sem hal az meg? No hát hol van az a pénz, add ide.

— Nem adom biz én! Mert én azt a nagyságos úrnak akarom adni. Nem kegyelmednek hoztam.

— Ejnye, semmiházi kölyke. Hát nem mered az én kezembe adni. Most mindjárt kapom ezt a pipát és úgy verem a fejedhez, hogy . . .

Marina jól tudta, hogy Boros uram nem szokta a pipáját kikapni a szájából, s nagy bölcsen visszafelelt neki:

— Én nem bánom, ha nem ereszt kegyelmed a nagyságos úrhoz, én visszaviszem a pénzt, s ha azután majd mikor kellene, nem lesz a szépapámnak, akkor majd megmondom, hogy kegyelmed nem engedte átadni.

Boros uram dörgött, morgott; gondolta magában, megállj, majd azután is megtéphetem a hajadat, s azt mondta a leánynak, hogy jöjjön hát vele, majd előszólítja a gazdát.

Egy sikos, büzös folyosón vezette végig a leánykát, mely körül látszott futni az épület egész belsején, mind a négy oldalon.

Egy füstös szobaajtón bekoczogtatott, melynek közepén kis rácsos ablak volt, belül lefüggönyözve. A függöny kissé fölemeltetett belülről, azután kinyílt az ajtó. Krénfy úr mindig meg-

szokta elébb nézni, hogy ki kocogtat, mielőtt felnyitná az ajtót.

A kis Marina átadta neki az egy forintot, a mit Krénfy szórakozottan dugott zsebébe.

A leányka mondá, hogy arról irás is kellene. Azt majd ád az ispán.

Boros uram morogva ment a kanczelláriának nevezett füstszoba felé, irni.

Ekkor a kis leány kivett egy levelet kendőjéből, s átnyujtá azt Krénfy úrnak.

— Ezt a levelet pedig azért adták, hogy hozzam el, s adjam magának a nagyságos úrnak.

— Ki adta azt?

— Bele van irva a neve.

Krénfy úr bement a szobába, mert oda kinn már oly sötét volt, hogy nem lehetett olvasni.

A kis leány azután hallá, hogy Krénfy úr hogy jár fel s alá a szobában, az ajtótól az ablakig és ismét vissza tizszer, húszszor, számtalanszor.

Nem győzte a várakozást tovább, bekoczogtatott az ajtón.

— Mi kell? hangzott belülről oly ijedt szó, hogy Marina szinte elfutott tőle.

— Nem tetszik semmit izenni vissza?

— Csak eredj most, menj ki a falu végére, ott várd meg az ispánt, mindjárt utánad fog menni, s elviszi az izenetet; ne szólj felőle senkinek.

A leányka iparkodott kifelé.

Krénfy homlokán annyi izadtságcseppek gyöngyöztek, mint a legkegyetlenebb őszi dér. Arcza halovány volt és minden vonását eltorzitá valami egyre változó indulat, melynek nevet nem lehet

adni. Félelem-e az? gonosz vágy, kétségbeejtő gyötrődés? vagy undok sovárgás?

Néha megáll a szoba közepén; néhány perczig tanácskozik magában azzal a négy réz krajczárral zsebében, a mik csörömpölve csengnek ujjai közt, azután megint nyargal tovább, mint valami kalitkába zárt fenevad, mely sehogy sem akarja elhinni, hogy az a fal, a mit minden negyedik lépésnél maga előtt talál, a világ vége.

Végre elfáradtan, kimerülten leül iróasztala elé, a fedett dolgozó-lámpa csak egy kerek tért világít meg maga körül, a szoba többi része sötét.

Még egyszer elolvassa azt a rejtélyes levelet, még egyszer végig tanulmányozza annak minden sorát, tollat vesz kezébe, tízszer is belemártja a tintába; a nedv rajta szárad, fogai között megöröli a tollszárat és még sem találta meg az igazi gondolatot.

Az a kis rézördög ott a tintatartón úgy mosolyog szemei közé, úgy ragyog fényes orra, szemei, kiülő pofája, úgy dictálja neki, hogy mit irjon.

Végre lehajol a papirra és ir. Ir és ir, és újra kitöröl mindent, a mit irt. Megint újra kezdi, keze reszket s tollvonásai néha olyat rándulnak, hogy egészen idegen jegyek támadnak a sorok között.

A kis rézördög így látszik helyesleni mindent.

Végre készen van vele; átolvassa: nagyot lélekzik. Azután összehajtja levélalakban, pecsétviaszt gyújt, lepecsételi. Czímet akar irni: nem, az rossz volna. Sőt a pecsét sem kell, azt felszakítja. Megint valami újat gondol: ez még gonoszabb lenne; — nem bízhatik senkiben; még valamit ir a le-

vélbe; azzal másodszor pecsételi azt le s ráirja a czímet. A keze úgy remeg, midőn a nevet leirta

Most összegyűri a levéltöredékeket s a lámpánál meggyujtja azokat. Néhány papirszelet nem égett el, azokat gondosan felszedi. Kivül-belül megnézi: nincs-e rajtok valami irás?

— Boros! kiált s a hang szinte torkán akad. Boros!

Boros uram odakinn kiabál az udvaron, s nem hallja, hogy hívják.

Krénfy összetöri a csengetyűt, még sem birja az ispánt maga elé idézni.

Az ispán úrnak kellemes időtöltése akadt az alatt. Észrevette, hogy valami magas ember ott ólálkodik a kapu előtt s hirtelen elészólitva négy szeszfőző legényt, a ház két oldaláról megkerítteté az embert s hirtelen rárohanva, elfogatá.

A vén csavargót találta elcsípni. Az öreg dühösen védte magát, de a többség elnyomta

— Rég akartam a szemed közé nézni, vén gonosztevő! rivall rá Boros uram, ugyanazzal a bottal hadonázva, a mit a csavargó kezéből facsartak ki ketten-hárman. Mit ólálkodol te itt minden este a ház körül? Kit akarsz megölni?

A csavargót annyira ellepte a düh, hogy nem tudott felelni.

— Melyitek volt az, a ki tegnap is itt látta az udvaron? Még ide be mert jönni a semmiházi. És épen tegnap veszett el egy egész kenyér, a mint a folyosóra ki volt téve, azt te loptad el. Mi van a tarisznyádban?

— Egy fél kenyér; felele a csavargó tompán.

— Ahá! Nem megmondtam. Vegyétek csak ki a táskájából.

A legények kihúzták a vászonzacskóból a kenyeret. Valami száraz, sárfekete, félig penészes korpakenyérdarab volt az, a milyet néhol úri házaknál a lánczos kutyák számára sütnek.

— A ti kenyeretek volt-e ez? kérdé a csavargó szomorúan.

A legények elszégyenlették magokat. Nem, ilyen kenyeret nálunk a kutyák sem esznek. Visszadugták azt a csavargó tarisznyájába s mondták neki, hogy menjen Isten hírével.

— De többet akár ide se jöjj, rivallt rá az ispán. Tudod?

A csavargó nem szólt, csak merően a szeme közé nézett az embernek.

— Nesze botod is; mondá neki az ispán, s nem állhatta meg, hogy kínálás közben egyet rá ne húzzon vele a hátára.

A csavargó meg sem hunyoritá szemeit ez ütés előtt; csendesen annyit felelt vissza:

— Csak tartsd meg magadnak, hogy legyen miről megemlékezned rám.

Boros uram e szóra dühösen kapta ki szájából a pipát s rettentő megtorlást készült venni azért, hogy őt egy koldus tegezni merészli, hanem ezzel a szándékával fel kellett hagynia, mert egy nálánál is dühösebb ember elegyült a társaságba, Krénfy úr, ki már rekedtté kiabálta magát utána s személyesen kényszerült őt felkeresni.

Boros uram olyankor, midőn magánál dühösebb embert és nagyobb urat látott, egyszerre meg szokott juhászulni s egy percz alatt vissza-

nyerte azt a jó cseléd pofáját, a mi olyan nagyra becsülendő volt nála.

— Tessék parancsolni.

— Jöjjön velem a szobába.

Krénfy úr bevitte őt magához; ott bezárva az ajtót, csöndes halk hangon mondá neki:

— Ide figyeljen ön. Mit igértem én önnek azon esetben, ha egyszer véletlenül el találnám hagyni ezt a tájat?

— Azt, hogy magával visz és tizezer forinttal biztosít.

— Igen. Mostanában nagyon közel vagyok ehhez a ponthoz. Ért ön engem?

— Hogyne.

Az ispán azt hitte, hogy Krénfy, mint ezt előtte sokan mások is tették, tömérdek pénzt felszedett kiterjedt hitelére, s most abban akarja hagyni az egész szédelgést és a nála levő készpénzeket, mint res factit tekintve, azokkal minden tengeren túl tenni magát. Olyan sokan tették ezt már. Boros uram ezt sem bánta.

— De ezt senkinek sem szabad sejdíteni. Még „ennek" sem itt! Tudja?

Boros uram mosolygott. A „hárpia" volt ez alatt értve. Az okát is tudta: miért?

— Most fogja ön ezt a levelet s vigye el — oda, a hova címezve van. Mondja meg, hogy a grófnővel egyedül kell beszélnie. Mikor ott lesz, szakítsa fel előtte ezt a levelet, de a kezéből semmi esetre ki ne adja. Úgy olvastassa el vele, hogy a két széle az ön kezében legyen. Ha elolvasta, ismét előtte pecsételtesse le a grófnő gyűrűjével. Érti? Nem a magáéval, hanem a grófnő gyűrűjével.

Akkor várja meg a grófnő válaszát és jöjjön vissza rögtön.

— Talán még ma oda menjek?

— Még most. Ebben az órában. A gyalogúton közelebb érheti s nem kell a lovakkal állomást tartani. Azok nem feküsznek le olyan korán. Azonkivül is a Sztropkó Mihály unokája ott fogja várni a falu végén; az ott szolgál Fenyéryéknél, kik örökben tartják magoknál; ha kelleni fog, ő majd előhívja a grófnőt s tudósítja a felől, hogy ön beszélni akar vele. Még reggelre vissza is kell jönni.

Boros uram semmi ellenvetést sem tett, s a levelet beletette a süvegébe. Onnan legkevésbbé veszhet el, mert ő süvegét nem szokta megemelni soha a szabad ég alatt.

Krénfy azután egy bőhasú pálinkás üveget vett elő üveges szekrényéből s kérdezé Boros uramtól, hogy nem akar-e egyet inni az utra?

Boros uram először hozzá nyúlt; hanem azután jutott eszébe „valami" s csak megtörülte tőle a száját.

— Köszönöm. Majd inkább iszom egy garas árát Tarnóczon a zsidónál. Tudja: a kocsmában jobban esik.

„Valami" jutott eszébe, a mi nem engedte jó kedvvel nyúlni olyan italhoz, a mit Krénfy úr töltöget a más poharába.

— De csak siessen hát és jól vigyázzon mindenre.

Boros hunyorított a szemével, mint a ki jól érti a másikat. A kapuban rágyujtott a pipájára, a

puskát hátára vetette, s neki indult az alkonyati útnak.

X. Puszta ház.

A kis Marina kiment a falu végére, a hogy Krénfy úr megparancsolá neki, odáig, a hol az utolsó összeomlott ház sárfalai feketülnek, ott leült a puszta ház küszöbében és várt az ispánra.

Egészen beesteledett már; a távol maradt Kis-Amsterdám házaiban megvilágosult egy-egy ablak s a szél olyan hidegen fútt a puszta ház ablakain át. A kis leány fázott és félt.

Olyan hosszúnak tetszett előtte az idő, a míg ott kellett várnia; de azért nem hagyta el helyét, mert Fenyéry úr azt mondá, hogy rá igen fontos dolgot bízott, midőn azon levelet tőle küldte el, s hogy a hozandó választól függ a szép grófkisasszony sorsa.

Ez bátorítá a kis pórleány szívét. — őt e nagy okos úr, jóltevője, fontos ügygyel bízta meg, ő használná lehet annak a szép grófkisasszonynak, a ki mindig olyan jó volt iránta.

Pedig a szél mindig erősebben kezdett fujni, s a hegyeken túl nagy tornyos felhők emelkedtek, a miket megvilágított néha a percznyi villám. Milyen tüzes szegélyök van a felhőknek ilyenkor.

Talán még sem jön erre a zivatar, elhúzódik majd másfelé, ezzel biztatgatá magát s nézte a tüzes felhőszegélyeket, merre mennek, hogyan járnak?

A felhők sebesen járnak. Az ember azt hiszi, még messze van az a fekete gomoly ott az égen, pedig feje fölött van már. Szinte tudja, hogy rémült utasok, kinszorult munkások futnak, kerülnek előle s úgy igyekszik őket a zivatar megkeríteni, eléjök fordulni, minden oldalról rájok rohanni.

Egy pár nagy kövér csepp már hullott is a gyermek kezére, arczára. Talán hamar átmegy, gondolá magában, s belehúzta magát a romhajlékba az eső elől. A ház egykori tetője kettétört szarúfáiról félig lecsúszott az elhagyott tűzhelyre s így egy kis roskatag sátort képezett a szögletben, mely elég jó annak, kit a zivatar üldöz s nincs jobb hely, a hová meneküljön előle.

Marina behúzta magát e náderesz alá s onnan hallgatá szívdobogva, mint paskolja a zápor a falat, melyet nem birt még jobban lerontani; hogy ordít a szél a szűk ablakokon keresztül, boszankodva, hogy nagyobb rést nem tud rajtok törni; s félve takarta el szemeit, a mint a villámok czikázva vonaglottak keresztül az égen; a hegyek csak úgy szórták egymásra vissza a menydörgést, mintha ők haragudnának.

Olyan jó volt, hogy most tudott imádkozni. Összetett kezei alatt nyugodtabban vert a szíve, s nemsokára könnyebbülten hallgatá a mindig távolabb hömpölygő vihardörgést, melyet a megáradt hegyfolyók állandó zúgása váltá fel.

Most azonban az volt nagyobb aggodalma, hogy egészen besötétült, a romház nyilásain keresztül alig lehetett valamit kivenni az éjszakából.

Áttól félt, hogy az ispánt elszalasztja; nem láthatta meg a sötétben.

Szemeit az ajtónyiláson át az útra szögezve, nézte figyelmesen az alaktalan sötétséget, a midőn egyszerre egy rögtöni villámlás fényre lobbantá a tájat. A lobogó, sistergő villám nem messze a háztól csapott le függőlegesen a földbe, rettentő csattanással rázva meg a léget s ebben az ijedelmes fényben, alig három lépésnyire rejtekétől egy férfialakot pillanta meg Marina, a rom küszöbének támaszkodva.

Az ijedtség perczében a lélek annyit felfog egyszerre. Marina a villám percze alatt megismerte az embert. A vén csavargó volt az; kalap nem volt a fejében, ősz haját szanaszét kuszálta a szél; egy nagy botot tartott magához szorítva.

A leány lélekzését visszafojtva vonta meg magát rejtekében. Először lehunyta szemeit s iparkodott magával elhitetni, hogy talán nem is volt az való, a mit látott; majd félve nyitá fel újra szempilláit s lesve kémlelődék maga elé. Most is ott állt a vén csavargó a küszöbben.

Úgy félt ő ettől az embertől; pedig hiszen őt nem bántotta soha, ismerte is jól, talán ez is csak a zivatar elől tért ide be.

Azon is gondolkozott már, hogy meg kellene szólítani és megkérdezni tőle, hogy nem látta-e a nagyságos úr ispánját ezen elmenni.

Azt kellene neki mondani: „adjon Isten jó estét kegyelmednek, bátyám uram".

El is mondta ezt magában tízszer is: „adjon Isten jó estét kegyelmednek, bátyám uram", de fenhangon nem volt bátorsága belekezdeni.

Az eső is mulni kezdett már, csak egyes eltévedt csepp hullott már a nádkévésre, csak egyszer-egyszer emelte fel az eltávozott zivatar villámló szempilláit, mint valami rém, mely a félénk gyermekeket ijesztgeti. A vén csavargó alakja folyvást ott állt a küszöbben, azon mozdulatlanul, kezében a nagy furkósbot. Még csak a fejét sem forditotta más felé.

A rettegő leányka épen elszánta már magát, hogy kijöjjön rejtekéből s hozzá szóljon, a midőn az egyszerre megmozdult, s mint a ki valami hangra figyel, előre hajtotta fejét és a botot kezébe markolta, kétszer-háromszor is megváltoztatá, a míg jó fogást talált rajta és azalatt úgy figyelt kifelé, úgy hallgatózott.

Néhány pillanat mulva úgy tetszék a leánykának, mintha nehézkes lépések közelednének az úton erre felé; a zuppogó sárban elég messziről meg lehetett a tocsogást különböztetni.

A közelgő férfi nyilván azzal volt elfoglalva, hogy aczéllal, kovával tüzet üssön ki, a szikrák minden perczben megvilágositották arczát.

Marina megismerte az ispánt.

Máskor nem igen örült ez ember látásán, de most könnyebbült szívvel látta közeledni s készült eléje szaladni, a midőn az előtte álló alak egyszerre egy szökéssel kiugrott rejtekéből az út közepére.

A leány ajkán elhalt a kiáltás.

Azon perczben egy irtózatos ordítást hallott, egy halálos, életvesztő ordítást; — azután egy nehéz zuhanás hangzott, mint a hogy valami súlyos, élettelen test hosszában végig esik a sárba és az-

után elcsendesül minden; még az égi háború moraja, még a patakzuhogás is, még az esőcsepp koppanása is . . . Vagy talán csak az ő érzékét lepte meg ez a siketség.

Néhány pillanat mulva a leányka azt képzelte hallani, hogy újra léptek hangjai közelednének a puszta ház felé, még pedig súlyos lépteké, mint mikor valaki kettős terhet emel, s egyik lábával a másik nyomába lép, nagy nehézkesen.

A sötétben egy alakot látott ismét megjelenni az omladozott ajtó küszöbénél, mely egy másik, önakaratlan tetemet hurczolt maga után. A képzelet ilyenkor segítségökre jön a szemeknek, s kiegészíti a félig látottakat, kipótolja a sötétség időközeit, s kifesti a fekete körrajzokat — vérrel, mentül több vérrel.

A gyilkos helyet keresett a hulla számára a romladék közt, a hová azt elrejthesse.

Kezeivel, lábaival tapogatózott a sötétben.

Egyszer kicsúszott kezéből a halott s fejével nagyott koppanva ütődött az omladék falába.

Most megpillantá az egymásra hullott nádkévéket ott a szögletben; a nád recsegése lábai alatt árulta azt el.

Valóban ez a hely alkalmatos fog lenni.

Benyúlt kezével a kévék közé, hogy azokat szétharítsa s azon pillanatban egy remegő kéz akadt ujjai közé.

.... — Ki az! kiáltá, hirtelen visszafojtott rikoltással a gyilkos s egy szökéssel visszaugrott onnan ijedten és az átelleni falhoz tántorodék.

Az elbujt gyermek jól látta a világtalan sötétségen keresztül is, mint keresi fel az ember a

földre ejtett botját, hogy emelte azt fel két kézzel válla fölé, hogy közeledett néhány nyommal ismét feléje, szótlanul. A szív verését lehetett hallani.

Ekkor az a láthatatlan véderő, mely a gyermekek fölött lebeg, józan észt és lélekjelenlétet sugallt a gyermek szivébe. Csendesen előbujt a kévék közől s nyájas, félelem nélküli hangon szólítá meg az embert azzal a mondattal, a mire már olyan régen készült.

— Adjon az úr Isten kegyelmednek jó estét, Vincze bácsi!

Hogy ötlött eszébe, hogy ezt az embert Vincze bácsinak szólítsa?

Amaz dörmögve, szárazon lihegve ereszté le felemelt dorongját, a mint látá, hogy csak egy gyermekkel van itt dolga. Susogva mondá neki:

— Mit keressz te itten?

— Oh édes Vincze bácsi, a tekintetes fiscalis úr küldött a nagyságos úrhoz . . .

— Melyik fiscalis? melyik nagyságos úr? mordult rá a csavargó.

— Hát az a fiscalis úr, a kinél a grófkisasszony van, a kit el akarnak veszteni, azért küldött Krénfy úrhoz, hogy irjon valamí levelet, a mi annak a grófkisasszonynak javára lenne. tudom ám én azt, mert rám merték az ilyesmit bízni; de ne mondja el kend senkinek. — Úgy-e?

A csavargó botjára könyökölve hallgatá a gyermek szavait.

— És te, hogy jöttél mégis ide?

— Hát a Krénfy úr azt hagyta, hogy várjak itt a falu végén, majd elküldi a levelet az ispán úrtól,

én azután menjek el vele a kastélyig. Tudja, nem akarta, hogy ott várjak a házánál, mert ottan az a hárpia észrevehetett volna és azt gondolhatá, hogy valami leánytól hoztam levelet a nagyságos úrnak. Nagyon félti ám a paraszt leányoktól.

Mikor hallhatott ez a gyermek ilyesmit s hogy jutottak ezek most eszébe?

— Hát azután?

— Én vártam, mig esni nem kezdett, akkor féltem nagyon a mennydörgésektől, s elbujtam ide a nád közé, azután el találtam aludni. Ugyan jó, hogy fölébresztett kegyelmed, Vincze bácsi, talán már el is ment ezóta az ispán úr, nem találkozott vele kegyelmed, Vincze bácsi?

A csavargó szemei a sötétségen keresztül is fogva tarták a leány minden mozdulatát, arczvonását.

— Hogy tudod te, hogy én Vincze bácsi vagyok?

— Hiszen kegyelmed a molnár a patakmalomban, jól ismerem a prémes sipkájáról, a mi a fején van.

A csavargó feje pedig egészen fedetlen volt.

— Hallod-e Marina! szólt az ember, s izmos vaskezével megragadta a leányka vállát, te tudod azt jól, hogy én nem vagyok teneked Vincze bácsi, a patakmolnár, hanem vagyok a vén csavargó Márton. Azt se kérdezd, hogy nem láttam-e az ispán uradat ezen menni? mert jól láttad te, hogy itt előtted ütöttem őt agyon. — Igen, agyonütöttem, mint a kutyát, mint egy rossz farkast. És te ezt láttad, mert ha úgy aludtál volna is, mint otthon édes anyád ölében, mégis fel kellett volna ébredned arra a rettenetes ordításra, a mit az tett. Vagy nem volt az rettenetes ordítás, mi? No fe-

lelj! ugy-e, hogy az volt, hogy keresztül járt az embernek a vérén, a velején! Soha sem hallottam ilyen ordítást, soha. — No, ne erőtesd magadat. Reszkess, mert rád fér. Ez csunya éjszaka. Utálatos, gyilkosságnak való éjszaka.

A kis leány azzal a gyermeknek sajátos elszántsággal kérdezé az embertől:

— Meg fog kegyelmed engem ölni?

— Mi bolond kérdés az?

— Csak azt engedje meg kegyelmed, hogy előbb hadd imádkozzam magamban.

— Tedd.

Marina letérpedelt a szegletbe.

— Mikor azt mondom, hogy „Amen", akkor egyszerre üssön kegyelmed a fejemre, ne kinozzon sokáig, olyan jó nagyot üssön rám, mint az ispánra előbb.

Azzal két kezét összetéve, fejét a falnak támasztá s elkezdé halkan rebegni:

„Miatyánk Isten . . . . . .

. . . . . most és mindörökké Amen".

Azután csak abban a helyzetben maradt és várta végperczét.

— Marina... szólt a vén ember halkan; közel volt hozzá. ott letérdepelt mellette.

A leányka felnyitá szemeit; úgy tetszék neki, mintha valami villogna előtte.

A csavargó aczéllal és kovával tüzet csiholt; a perczig élő kis tüzkigyók egy levelet világítottak meg, mely térdére volt kitéve.

— Ide nézz. Mi van ezen?

Az aczélszikrák pillanatnyi fényében oda nézett

a gyermek és a borzadály vonakodásával rebegé ki:

— Vér . . .

A csavargó nagyott morgott: „hm, nem azt kérdeztem. Mi irás van rajta?

A leányka, mintha iskolában volna, haragos mestere előtt, szepegve betüzé ki a szókat a szikráknál:

— „Brenóczy Maróth Cynthia grófnőnek".

Az ember ekkor fölkelt térdéről.

— Állj fel.

A leányka engedelmeskedett.

— Ki tanított olvasni?

— A jó kisasszony, a ki most már a fiskális úr neje.

— No hát, ha még valaha összejösz vele, megcsókolhatod érte a kezét, mert többet köszönsz egy életnél annak, hogy a betüket ismered. — Most szedd fel magad és jer velem.

A gyermek szót fogadott, a csavargó megfogta kezét és vitte magával az erdőbe.

Valami elhagyott, meredek gyalogutat választott, melyen tán egyedül ő tudta a járást, a sürü sötét fenyőfák alatt minden külső derü elveszett, csak a gyakorlott láb ismert ott az útra; legkisebb nesz nem hallatszott a fák alatti éjszakában.

Mintegy félórai járás után megállt a csavargó a gyermekkel.

— Hallod-e már a tarnóczi malom kelepelését? Nem messze vagyunk oda. Ha én megigérem, hogy nem bántalak, megteszed-e, mit mondok? Felelj. Mondd ki az Isten nevét.

— .... Bizony ....Isten.... rebegé a gyermek.

— Most hát fogd ezt a levelet, dugd a kebledbe, hogy el ne veszítsd; te menj előttem ezen a mély úton, én megyek utánad Tarnóczig. Ottan keresd föl a Popákékat, azok majd elkisérnek a fiskális úrhoz, még az éjszaka ott légy s a levelet add át neki. Érted-e? Senkinek ne szólj addig sem arról, a mit láttál, sem a levélről, a mi nálad van, sem rólam, sem az ispánról, míg a levelet a fiscalisnak át nem adtad. Akkor aztán elmondhatsz mindent. Az ispánt ott találják a puszta házban; onnan is ő verte ki a lakókat, most már lakhatik benne maga. Semmije sem hiányzik, még a pipa is ott van agyarában; pénzét sem számláltam. Nem azért öltem meg. Engem pedig keressenek, a hogy tudnak. Majd ha látom, hogy sokáig nem találnak rám, meglehet, hogy magam is felakasztom magamat. Már most eredj előre. Utánad megyek; hátra ne nézz.

Néhány perczig haladtak így a mély útban. Akkor a vén csavargónak valami különös kívánsága akadt.

— Tudsz-e dalolni?

— Tudok.

— Valami hosszú nótát, a minek sok verse van.

— Van olyan: „virágos a mező, a mikor kaszálják".

— Azt, azt. Dalod azt nekem szépen.

A kis leány örömest akart volna énekelni, de féltében nem jutott eszébe a dallam.

A vén gyilkos belesegíté. Ő maga elkezdé a nótát az ő durva, reszelős hangjával, a félénk leányka lassankint belejött s aztán mindig biztosabban hangoztatá ezt a búskomoly melódiát, a min any-

nyit sírnak a kévekötő leányok aratáskor. A mogorva férfi hörgő basszus hangja még sokáig kísérte a dalt, melynek gyermeteg csengésű rimei végig-végig hangzottak az erdei úton, a tarnóczi utczán.

Bizonyosan félénk gyermek jár ott kinn egyedül, gondolják, a kik a szobában vannak. Azért danol oly erősen, hogy ne legyen egyedül. Igy ketten vannak: ő és a dal.

Csak Popákék kapujában, a hol maga a gazda állt künn leányostul, mert visszatekinteni a lányka a háta mögé.

A vén csavargó ki tudja hol maradt el tőle, még az erdőben?

. . . Marina megtartá, a mit megfogadott. Egy szót sem szólt a látottakról Popákéknak, csak Fenyéry úr kocsisa után tudakozódott. Az ott várt a leányra Popákék udvarán, a rendelet szerint hámba fogott lovakkal.

Marina sürgeté, hogy csak üljenek fel és siessenek még az éjjel haza.

Ismerősei biztatták, hogy maradjon reggelig, megint zivatar lesz, az útban találja, de ő csak a mellett maradt, hogy menni kell s a kocsisnak utasítása volt azt tenni, a mit Marina mond.

Éjfél után haladtak el a nagy sötét brenóczi kastély előtt, melynek minden ablaka fekete volt most. A komondor félelmesen vonított az udvaron, a mint elhaladtak előtte.

— Tán a gazdád vesztét érzed! tréfálkozék a kocsis, a mint elhaladtak a kapu előtt. Boros uramat a hideg szokta törni, ha a kutyák így vonítot-

tak a faluban, mindig azt hitte, hogy őtet ütik agyon.

A kocsis nevetett ez adomának. Abban a hitben volt, hogy valami nagyon tréfás dolgott mondott.

Marina tagjai a láztól reszkettek mind.

Hajnal után érkezett meg a kocsi az erdei lak udvarára. Fenyéry már a tornáczon volt, rendesen korán szokott kelni. Meglátva az érkező szekeret, maga sietett Marinát leemelni arról.

A gyermeknek annyi ereje volt még, hogy kebléből kivegye a levelet, s azon véresen átnyujtsa azt Fenyérynek.

— Itt van.

Azzal nagyot sikoltott, szemei elfordultak, arczai elsápadtak, egy perczig megkapaszkodott Fenyéry kezében, azután lélektelen hajlott le karjára, mint egy ketté tört virágszál . . .

XI. Post equitem sedet atra cura!

A zivatar mennydörgését odabenn is hallották a veres házban.

Az erőszakos szélvész visszaverte a füstöt a kéménybe, hogy egyszerre az egész udvar, minden szoba tele lett azzal, mintha tulajdon pokolgőzükben akarná megfojtani a benne lakókat.

A zápor nagy cseppjei verték az ablaktáblákat, néha egy-egy jégesőszem koppant meg azokon, mint valami rossz hirrel kocogtató rém, a ki figyelmeztetni jön a belül lakót, hogy itt az idő, itt a legfőbb idő!

Krénfy folyvást járt fel s alá nagy léptekkel

szobájában, mint ki az örökmozdony feltalálásán őrült meg s most azt hiszi, hogy saját magának kell azzá lennie.

Egyik ijesztő kép a másikat váltotta képzeletében, mint valami félelmetes caleidoscopban, a hol ugyanazon diribdarabkák minden mozdulatnál más csodát mutatnak, és egyik iszonyúbb a másiknál.

Minden embernek van egy szenvedélye, a miben megbünhödik. Azt a lépést soha sem követhette volna el Krénfy józan fővel, a mire ráhagyta magát venni egy uralkodó szenvedély mámorában. Egy lapra van téve minden. Vagy, — vagy —?

Cynthia kétségbe van esve, Cynthiát senki sem mentheti meg, egyedül ő. A haláltól, a gyalázattóli félelem egészen kezében fogja adni e bűbájos nőt, azokkal a megverő szemekkel, azzal az észvesztő alakkal. Kezében fog lenni, az ő irgalmára, az ő kényére bízva. Nincs neki más választása, mint a vérpad és az ő keze között. A levél megteendi hatását. Ilyen levelet ugyan veszélyes dolog volt útrabocsátani; de hiszen nem történt elővigyázat nélkül. Az ispán megbízható ember, érdek köti őt urához. Kettős érdek: a haszonvágy és a félelem. Ravaszsága is van elég, hogy magát rá ne szedesse. A grófnővel csak négy szem közt beszélend künn a kertben, a hol meg nem lephetik. Kezéből a levelet ki nem adja, hanem úgy engedi azt elolvasni, hogy a grófnő el ne vehesse azt tőle. Ha mégis azon veszélybe jönne, hogy meglepnék, hirtelen puskája csövébe fogja csavarni a levelet, s kilövi azt a levegőbe; az elég és szétszakad, semmi nyom sem marad utána. Ha a grófnő csak csalt

akart neki vetni, semmi bizonysággal sem fog birni ellene.

Oh ez mind a legjobban el van rendezve.

De hátha mégis valami különös, valami előre nem láthatott véletlen jönne közbe, a mi annyiszor megtörténik; ha az ispán elvesztené a levelet az úton, ha a grófnő elragadná azt kezéből, s segítségért kiáltana; ha az ispánt nagy igéretekkel rávenné, hogy azt a levelet hagyja nála . . .

Oh valóban bolond, őrült volt, a ki ilyen levelet tudott idegen kézbe adni, útnak ereszteni.

Az ember homlokán a jeges veriték gyöngyei űzik egymást.

Koczogtatnak az ajtón.

— Ki az? Mindjárt! szól ez, torkán akadó hanggal s zsibbadtan állt meg szobája közepén.

— Én vagyok nayságos úr! szól kivülről egy ismeretes hang.

— Ah, az ügyvéd; sóhajt könnyebbülten Krénfy s siet, hogy kinyissa előtte az ajtót.

De mégis ily zavart arczczal nem szabad annak őt látnia. Előbb letörli arczáról a veritéket.

— Mindjárt, mindjárt! Ne tessék türelmetlenkedni. Mindjárt kinyitom. Mosdottam, törülközöm.

Azután még a tükörben is megnézte arczát, hogy fog rajta illeni a mosolygás? Türhetően sikerült.

Az ügyvédet mosolyogva tudta fogadni.

— Hozta Isten. Mi jót hozott ily zivataros időben Brenóczról.

— Csekélység, tréfaság, vigasztalkodék az ügyvéd, agyonázott keztyüit húzkodva ujjáról, egy kis idéző levelet kaptunk a székvárosból.

— Tarnóczytól, ugy-e? kérdi Krénfy úr, csendesen mosolyogva s két könyökével az üveges szekrényre támaszkodva.

— Igen is, igen is, felelt az ügyvéd, belső zsebeiben könyökig vájkálva.

— Váltóhamisitás miatt ugy-e bár? kérdi Krénfy hallatlan hidegvérrel fogadva az izenetet.

Az ügyvéd meg volt lepetve, hogy Krénfy már ezt is tudja; a megkapott hosszú levelet kihúzta zsebéből s letette az asztalra.

— Tizenöt napra van a megjelenési határidő? kérdezé Krénfy.

— Igen is, igen is; hebegé az ügyvéd; hanem hanem . . .

— Hanem, ön azt akarja mondani, hogy egyúttal folyamodás van ellenem beadva, hogy előlegesen is letartóztassanak.

— Értesültem róla.

— Én is. Ne féljen ön semmit. Meg fogom előzni; még ma felmegyek a székvárosba. Tizenöt nap alatt az egész ügy el van simítva.

— Tehát nem gondolja nagyságod, hogy intézkedéseket kellene tennem?

— Intézkedéseket majd teszek én! . . . szólt Krénfy, zsebére ütve, honnan a fiatal négy krajczár felelgetett vissza.

Az ügyvéd jókedvüen nevetett.

— Iaza van nagyságodnak; az egész vármegye zsebében van.

Krénfy gondatlan arczczal lépett az asztalhoz s meggyújtá szivarát

— Tessék önnek is. Foglalja el vendégszobáját, félóra mulva Lenczné el fogja önnek mondani a

teendőket, én még az éjjel felmegyek a székvárosba. Önnek más teendői lesznek, majd Lenczné elmondja. Később jöjjön utánam.

Az ügyvéd vevé köpenyegét és kiment a szobából. Krénfy mohón ragadta fel az idéző levelet, s merev szemekkel olvasá át annak tartalmát, azután széttépte azt száz meg száz darabra, s elszórta a padlaton. Azzal bezárta szobáját és átment Lencznéhez.

Az udvaron megpillantá a folyosóról a kocsist, a ki lovait jártatta alá s fel a brenóczi út után, lekiáltott reá:

— Tartsd készen a lovakat, félóra mulva egy „idegen urat" fogsz vinni Tarnóczra, a ki onnan saját szekeremen utazik tovább előfogatokkal. Adj most nekik abrakot, a mennyit megbirnak.

Fél óra mulva maga Lenczné jött ki a szobából, s parancsolá a kocsisnak, hogy fogjon be.

Azután egy idegen viseletű uraságot kisért végig a folyosón, a kit a cselédek közül senki sem látszott ismerni.

Simára borotvált arca, zöld szemüvege, magas ingallérai, s körültekert angolos gentlemen shawlja egészen szokatlan alakká tevék azt. Senki sem gyanítá, hogy ez maga a házi úr.

Sőt erőltetett egyenes fejtartása által még szinte félfővel magasabbnak is látszott, mint különben. A kocsisnak előre egy forint borravalót adott, a mi őt az előtt tökéletesen ismeretlenné tette. Marczi soha sem hihette volna el, még ha mondják is neki, hogy a kitől egy forint borravalót kapott, az Krénfy úr lehessen.

Különben is meglehetős sötét volt egy gyertya

világa mellett, a melylyel Lenczné kikisérte az urat.

A szekér legkisebb felötlés nélkül távozhatott el a faluból.

A zápor nagyon elrontotta az utat, épen a falu végén megsülyedt a szekér egy kátyuban. A szekérben ülőknek ki kellett szállniok a csizmaszárig érő sárba, hogy a tengelyt kiemeljék, mely a kocsis részéről nem történt meg minden káromkodás nélkül.

— Ez is átkozott istentelen hely itt! Bizonyosan a kik itt a puszta házban laktak, azok átkozták meg az utczát, mert valahányszor ezen jövök, mindig megreked a szekér; kivált mikor a gazdám ül rajta. Ő pusztította ki innen ezeket az embereket, hogy a nyavalya törje ki, azért törik a kerék, mikor ezen jövünk, bár egyszer az ő nyaka törnék.

Krénfy úr gondolá magában, hogy ez bizonynyal átkozott hely, mely a drága időt így ellopja tőle; hát még ha azt sejtette volna, hogy öt lépésnyi távolban onnan a puszta ház falai közt, ott fekszik az ő veszélyes titkának hirnöke, halottan, meggyilkolva.

Nagy sokára kimozdult helyéből a zátonyra jutott szekér, de a lovak ki voltak fáradva végkép s csak mászva haladtak hegynek fel a tarnóczi úton.

Ezalatt a derék kocsis azzal mulattatta Krénfyt, hogy elkezdte őt szidni saját maga előtt; lerajzolta gonosz fejétől elkezdve átkozott körméig s nem hagyott rajta egy fillérre menő becsületet.

Ilyen gyönyörrel sem hallgatá még senki saját

életleírását, mint Krénfy úr. A kocsis nem ismer reá; nem is gyanítja, hogy kit visz.

A mint a tarnóczi erdőbe értek, már pitymallani kezdett, s az első szürkület ködében három fegyveres lovast látott Krénfy úr szembe jönni.

Nem tudott parancsolni szívének, hogy az ne dobogjon oly sebesen.

Két megyei pandur jött a biztossal.

Néhány perczig azon gondolkozott, hogy kiugorjék a szekérből s elfusson, amerre legsűrűbb az erdő. Mégis okosabbnak találta csendesen ülve maradni.

A biztos illedelmesen üdvözlé az idegen utazót, s csak egy perczre kérte, hogy állítsa meg a szekeret.

Krénfy még jobban szemébe húzta süvegét, s úgy tett, mintha semmi kérdés sem érdekelné

A biztos a kocsistól kérdezősködött:

— Nem találkoztak-e egy ősz, rongyos emberrel?

— Dehogy nem, felelt a kocsis, kinek nagy kedve telt a parasztos tréfákban.

— Szürke katonakabát volt rajta . . .

— Ugyanaz, megavult bakancs a lábán . . .

— Igen, igen, rossz, vad tekintetü ember . . .

— Itt a vidéken a vén csavargó Marcinak hiják, toldá a kocsis.

— Hol látták őt? kérdé a biztos, ki alatt a ló is kezdett ágaskodni e feleletekre.

— A hévíz kútja körül, a lábait mosta.

— Mikor? kérdezé a biztos, és már húzta elő a csákányt a nyeregkápából.

— Mikor? mikor? évődik a kocsis. Azt bizony ezelőtt három esztendővel az utolsó árviz idején.

A biztos aligha nem adott volna egyet a kocsisnak ezért a rossz tréfáért a csákány nyelével, ha az hirtelen el nem hajtat a lovaival, így aztán csak messziről kiálta rá vissza:

— Megállj ficzkó, majd te is a kezem alá kerülsz még valaha.

Krénfy úr könnyebbült szívvel látta őket tovább haladni az erdőben. Csak az apróbb tolvajokat üldözik.

Mire Tarnóczfalvára értek, egészen megvirradt. Krénfy le sem szállt a szekérből, hanem adott még egy huszas borravalót a kocsisnak, hogy menjen, sürgesse a birót előfogatért.

A kocsis kizörgette Popákot a kalodás házból. Most ő volt a biró. A kis biró mindjárt futott az előfogatos emberekért; az alatt Popák oda lépett az utas szekeréhez, s jó szokás szerint a lőcsnek támaszkodva két könyökével, sietett neki a falu legujabb híreit elmondani, mint afféle idegennek.

— Gondolja csak el tekintetes uram, micsoda irtózatos dolog történt az éjszaka itt a szomszéd falu végén abban a puszta házban, a mi az útfélen balra elmarad. Hát az a gonosz csavargó vén Marczi valamiért összeveszett a nagyságos úr ispánjával s azt egy doronggal agyonütötte.

Krénfy úr felszökött e szóra üléséből s úgy tett, mint a ki hirtelen le akar ugrani a szekérből.

— Le akar szállani a tekintetes úr? mondá Popák, szolgálatkészen nyujtva eléje kezét.

Krénfy újra visszaült helyére.

— Micsoda? a mi ispánunkat ölték meg? kérdezé a kocsis oda fordulva, s aztán összecsavar-

gatá ostorát, felsóhajtva: „no az se szija többet azt a kurta pipát".

Ebből állt az egész búcsúztató, a mit az ispán fölött tudott tartani.

Krénfy elváltoztatott hangon szólítá meg a birót.

— Ki mondta önnek ezt a szerencsétlenséget? Látta valaki megtörténni?

— Most beszélték a megyei pandurok, uram; felelt Popák nagy készséggel. De nevezetes dolog ám az, mert a ki azt az egész gyilkosságot végig nézte, egy kis árva leány, a kit Fenyéry ügyvéd úr neje tart örökben magánál; itt volt nálam még azon éjszaka, mindjárt a történt eset után, és nem szólt felőle semmit. Mi azt hittük feleségemmel, hogy a gyermeket láz gyötri és nekünk nem mondott meg semmit. Csak odahaza mondta el Fenyéry úrnak a balesetet; úgy küldtek azután a gyilkos üldözésére.

— És vajjon nem tudják, miért ölték meg az ispánt? kérdé remegését titkolva Krénfy.

— Hihetőleg boszúból; ez a csavargó olyan megátalkodott ember, a kire egyszer megharagudott, annak nem jó volt vele éjszaka találkozni.

— Talán mégis inkább rablási vágyból tette? Nem beszélte a kis leány, hogy a gyilkos kivette az ispán kebléből a tárczát és elvitte magával? A pénzt, a mi benne volt, megtartotta magának; a haszontalan irásokat pedig, a miknek semmi hasznát sem veheté, elásta, vagy elégette, hogy azokról rá ne ismerjenek? nemde?

A biró vállat vont.

— Ezt még eddig, uram, bizony senki sem tudja.

De Krénfy nagyon szerette ezt a gondolatot vitatni.

— Oh igen, így szoktak a gyilkosok tenni. Ez az ő módjuk. Ha valakit megölnek, elveszik a tárczáját, a mit nála találnak. Ugy-e bár? Akkor még nem tudhatják, hogy mi van benne; nem is érnek rá, hogy kiválogassák, de nem is láthatják a sötétben, hanem csak azután később keresik össze. Ugy-e bár, az így szokott történni?

Popák gazda nyakát, vállát vonogatta, s nagy kényszeredetten felelt:

— Én bizony nem tudom, uram, mert én még soha sem gyilkoltam meg senkit.

Azután elsomfordált a szekér mellől s félsúgva mondá a kocsisnak:

— Pe különös egy ember ez a te pasaséród Úgy kérdezősködik tőlem, mintha én minden nap ölnék meg egy pár embert.

— Nem tudom én, hová való, viszonza neki a kocsis, a mit a biró tulajdonképen nem is kérdezett tőle.

A közben hozzáfogott, hogy a lovakat kifogja a szekérből; kikeresgeté a széna-szalma közől tarisznyáját s lóvakaró eszközeit, s mind azt felkötözte a ló hátára.

— Hanem hallja, hát azután azt a szekeret honnan kapjuk mi vissza?

— Sehonnan sem, megvettem ezt utazó szekérnek Krénfy úrtól; felelt neki Krénfy.

Van-e róla irás? Mert irás nélkül nem hiszek ám én az édes apámnak sem.

— Hát nem mondta neked Krénfy úr, hogy a szekérrel ne törődjél.

— Mondta, nem mondta: arra én nem adok semmit. Az úr elmehet világgá, én azt sem tudom kicsoda, micsoda, mi járatbeli ember . . .

— Kérem, nekem rendes útlevelem van.

Krénfy úr közel volt hozzá, hogy saját kocsisa előtt útlevéllel igazolja magát.

— Nem kell nekem az útlevél, hanem ha elvész a szekér, nekem az egész szekér árát úgy lefogja Krénfy úr a béremből, mintha új lett volna. Mert kitelik attól a csalárd, gonoszlelkű embertől. Ha az úr olyan bolond volt, hogy szekeret vett tőle irás nélkül, ütheti bottal a pénze nyomát, mert Krénfy úr el fogja azt tagadni, ismerem a tudományát; én pedig innen egy tappot sem eresztem tovább az urat, a mig be nem bizonyítja, hogy a szekeret megvette; hanem inkább visszaviszem az urat ebbe a nyomba Kallósfalvára, vagy Kis-Amsterdámba, vagy mi a Pokolfélegyházára, a hogy azt a bolond falut hiják.

Krénfy úr komolyan megijedt. Ismerte kocsisát. Ez képes volt megtenni, a mit mond. Reszketett minden tagja, a mint nyugalmat akart mutatni.

— Mennyit érhet egy szekér új korában?

— Megér kétszáz forintot is.

Krénfy szótlanul vette elő tárczáját s köpenyege alatt kikeresett belőle két százast, oda nyujtá a kocsisnak.

— Nesze, vidd ezt majd az uradnak, vagy ha ezt nem találod, add Lenczének és kérj irást a szekérről; a pénzt azok majd utánam küldik.

A kocsis megcsóválta fejét; a pénzt nem merte elvenni, hanem átadta a birónak s azt mondta, hogy ő még soha életében sem látott ilyen bolond

embert. Azzal felugrott az egyik lovára, jobbról-balról ráhúzkodott mind a háromra az ostorral s tova nyargalt.

Az előfogat még akkor sem érkezett meg. Krénfy úr mozdulatlanul a szekéren ült egyedül. Egyik embert a másik után futtatá a késedelmes fogatért; forintot, huszast szórt mindegyik postának s felfelállt szekerében nyugtalanul, előre-hátra tekintgetve, a honnan a lovakat várta.

Végre hallatszott az ostorpattogatás. Egy fidélis bajusztalan tót siheder jött vágtatva négy konyájával a szekérhez; ki rögtön beszédbe állt szokása szerint az utassal.

— Úgy tetszik, mintha már én vittem volna az urat egyszer.

Krénfy megrezzent. Majd elárulta magát. Pedig hisz ez csak paraszt nyájasság volt. Legjobb volt ráhagyni.

— Meglehet, fiam.

— Úgy-e bár, Bazingba utazott akkor?

— Talán oda.

— Az úr az a répakereskedő izé, úgy-é?

— Az ám.

— No lám. Mindjárt megismertem. Azt is tudom még, hogy két garast adott borravalónak.

— Nesze, adok most egy huszast, csak fogj be szaporán és jól hajts.

Ez a biztatás hatott az előfogatosra. Rögtön hozzáfogott istrángjai bontogatásához s az előfogat felszereléséhez.

Hanem mindez olyan végigvárhatatlan lassusággal ment, annyi csomó volt kioldani, madzag összekötni való, hámok s istrángok úgy össze vol-

tak bogozva, egymással felcserélve, hogy félóra nem vetett véget az előkészületeknek.

Krénfy a nyavalyatöréshez volt közel. Utóbb maga is leszállt a kocsisnak segíteni, a lovakat ideoda elkötözni, zabláikat fogaik közé adni. Hiába kérték, hogy ne sározza össze magát.

Hejh, még tegnap ilyenkor majd tudott volna sikert eszközölni egy jó karikás ostorral.

Végre mégis nyeregben ült valahára az előfogatos.

— Jól hajts, fiam. Jó borravalót kapsz, dörmögé utána az utazó, s midőn a szekér kirobogott a faluból, s felkanyargott az út a hegyek közé, akkor kiemelkedék üléséből és úgy nézett vissza a mögötte elmaradó útra. Senki, senki sem látszott utána jönni. Rétek, mezők az éjjeli esőtől újultan terültek két felől. A sötét brenóczi erdők, mint egy borongós emlék maradtak mindig hátrább, mindig halványabb kéken, s vidám vetés-szalagokkal csíkozott lejtős halmok képezék a közeledő tájat, a kerekek alatt porzott a száraz út; a nyeregben ülő kocsis valami nótát kezdett a tulipánról, a hol nem birta énekkel, ott fütyülve folytatta . . . Krénfy úr úgy örült mindennek, a kétfelől elfutó mezőknek, az erdő távozó képének, a kerekek alatt porzó útnak és a vidám fütyörészésnek.

Meg is ült!

XII. A nő és a nember.

A törvényszék urai együtt ülnek a megyeház termében; tisztes, komolyképű férfiak, minden hivatalos jelmez nélkül, csak úgy mintha otthon ülnének barátságos beszélgetés között. A vigalom és a törvényszolgáltatás jelenete közti különbséget csak a nehéz tintatartók képezik, s az elnök előtt álló ódon feszület.

Egy nő áll a törvényszék előtt, kiről oly sokat beszéltünk már magunk is, mások is, a nélkül, hogy bizonyosan megmondhattuk volna, voltaképen kit tiszteljünk benne; eddigelé hol boszorkánynak, hol hárpiának, hol Lencznének hallottuk őt nevezni. Ez utóbbi néven czímezi őt a törvényszék elnöke is.

A nő szokatlanul nyugodt arczot mutat most; vonásai pihennek, még öltözéke is rendben van, sőt fökötője is egyenesen áll a fején, a mi nála rendkívüli eset. Nem is beszél szokott rikácsoló, felcsattanó hangján, hanem a helyett egy kissé rekedt, fátyolozott hangon és igen határozottan.

— Mielőtt alispán úr kérdésére felelnék, kénytelen vagyok óvást tenni rögtöni elfogatásom ellen s egyúttal tudatom a tekintetes törvényszékkel, hogy az én nevem nem Lenczné, így csak gúnyolni szoktak. Az én nevem Krénfyné, én Krénfy törvényes neje vagyok, nemes ember neje, a kinek személyével csak rendes itélet után szabad rendelkezni.

A jelenvoltak komolyan jegyezték a mondott szavakat. Az alispán patriarchalis nyájassággal szólt a nőhöz:

— Édes jó asszonyság. Fogadja meg azt az őszinte tanácsomat, hogy ezen a helyen ne mondjon semmit, a mi nem tökéletesen, hajszálig igaz. Kegyed nem törvényes neje Krénfynek.

— Bebizonyíthatom házassági szerződésem és az esketési jegyzőkönyv kivonataival. Ügyvédemnek vannak általadva.

— Tudom. Krénfy csakugyan nőül vette kegyedet ezelőtt tizenöt évvel, a midőn kegyednél, mint boltsegéd működött; hanem az a házasság érvénytelen, mert Krénfy ugyanakkor nős volt. Nejétől megszökött, kit Brüsselben hagyott el, s ki még azután három évig élt Németországban, hogy Krénfy másodszor is megházasodott s évenkint nevezetes összegeket kapott hallgatásaért, hogy Krénfy kettős házasságát föl ne fedezze.

A nő e szavakra nagyon megzavarodott, szemei tétovázva jártak végig az arczokon. Kezével egy szék támlájába fogódzott, mint a ki szédülést érez agyában.

Lassankint mégis összeszedte magát, s alig hallható hangon rebegé:

— Ki bizonyíthatja azt be?

— Krénfynek tulajdon kezeirása. Tessék leülni, tisztelt asszonyság. Kegyed rosszul érzi magát.

Lenczné kénytelen volt elfogadni a kinálást és leült.

— Szeretném kegyedet egy rossz hírtől megkiméln, de jobb, ha átesünk rajta. Krénfy megszökött.

Lenczné meglepetést színlelt. Ez még szerepe volt.

— Kérem, még most ne tessék elájulni, biztatá

őt Lippay. Ezt kegyed nagyon jól tudja és azért nincs rajta mit megütköznie. Krénfy nem tegnap óta készül ezen status-csinyre. Már jó idő óta szedeget föl roppant összegeket eddigelé csorbátlan hitelére, míg másfelől elég gondos volt meg nem mozdítható vagyonát a kegyed nevére átiratni; elvégre elég sürgetős alkalom adta elő magát rá nézve azon körülményben, hogy az ifjú Tarnóczy, kit mindenki elveszettnek hitt, váratlanul haza érkezvén, fölfedezé, hogy Krénfy az ő nevének hamis utánzásával váltókat bocsátott ki nagy összegekre. s azokat Tarnóczy testvérével kifizetteté. Ez olyan eset volt, mely elég okot adhatott Krénfynek a rögtöni eltávozásra. Nemde?

— Kérem alispán úr, én mindezekről semmit sem tudok, és nekem azokhoz semmi közöm. Krénfy hibázhatott, de én nem vagyok érte felelős.

— Ez tökéletesen igaz és nem is ez tette tanácsossá a kegyed rögtöni elfogatását. Mindez mellékes ügy, s csak a homályt neveli a főérdek körül. Térjünk vissza egy előbbeni kérdésre. Miért nem újította meg Krénfy kegyeddeli házasságát, miután jól tudta, hogy az különben érvénytelen?

— Mert én soha sem sürgettem.

— Igen sajnálom, tisztelt asszonyság, hogy kegyed engemet minduntalan azon udvariatlanságra kényszerít, miszerint állításait megczáfoljam. Kegyed nagyon is sürgette Krénfyt és számtalanszor oly heves jeleneteik voltak, hogy a cselédek választották el kegyeteket. Ez kiméletlenség volt fölfedeznem. De ezzel mindannyiszor élnem kell, valahányszor kegyed előadásában a valótól eltér.

Krénfy azt adta okul vonakodásának mindig, hogy ezen esetben, ha vele valami nem kedves dolog történnék, sokkal könnyebb lesz kegyednek lefoglaltatni az ő vagyonait idegenül, mint hogy ha hitvese volna. Ugy-e bár ezt mondta mindig?

Lenczné zavarodottan sülyeszté le szemeit ez ember előtt, ki a gondolatokban olvas, s kitalálja a négy szem közt történt suttogások szavait is.

— Kérem. Legyen kegyed egészen nyugodt. Én azt hiszem, hogy itt csak egy vétkes ember van és az Krénfy. Kegyed szintúgy a megcsalt áldozatok közé tartozik, mint a többiek. Neki más oka volt ezen házasság megújítását kikerülni. Ő új házasságot akart kötni.

Lenczné görcsösen vonaglott fel e szóra; szemeit merően szegezte az alispán arczára, s kezével a széket markolta meg, a melyen ült.

Az alispán pedig a legnyugodtabb arczczal folytatá:

— Sajnálom, hogy kegyed szivének fájdalmat kell okoznom, de a mit mondtam, az több, mint gyanú, az félreérthetetlen bizonyosság. Krénfy az utóbbi években sok olyan tényt követett el, a mik egymás mellé állítva a legnagyobb ellenmondásnak látszottak a világ előtt, de a miknek kulcsát birva, tökéletesen kezünkbe adják a rejtélyes ember jellemét. Azt elismeri kegyed, hogy ő a legnagyobb szélsőségig takarékos volt, vállalataiban előrelátó, kiszámított. A leggyöngébb kifejezéseket válogattam. Helybenhagyja kegyed ez állításomat?

— Igen, suttogá a nő.

— És máskor megint elkezdett pazarlani, egy vendégség kedveért ezreket szórt ki, úgy prédált

mint egy korhely majoresco, ki vénségére jutott örökségéhez és siet vele, hogy el tudja azt költeni, mielőtt belehalna. Nem emlékezik kegyed ilyen estre?

Lenczné rövid gondolkozás után semmi veszélyest sem talált a feleletben.

— Igen, midőn a Brenóczy grófok meglátogatták.

— Ugyanazon Brenóczy grófokkal olyan szerződést kötött, mely azon időben csaknem minden pénzerejét kimeritette.

— Igen jól tudom, sietett felelni a nő, elég keserűségem volt miatta, saját tökéimet kellett miatta fölmondanom. Mind irásom van róla, hogy én adtam neki ez összeget kölcsön. Ő azt állitotta, hogy az igen jó vállalat lesz. Én most sem hiszem.

— És kegyed nem volt kiváncsi Krénfynek e megfoghatatlan pazarlásában oly jelenségeket keresni, a mik a mindennapi üzletnél magasabb indokokat gyaníttatnak?

Ezt Lenczné nem értette.

— Magyarán szólva; nem gyanakodott kegyed, hogy Krénfynek a haszonkereset, vagy uraskodási vágyon kivül más egyéb oka is lehetett a Brenóczy grófok irányában nagylelkűen, tékozló bőkezűen viselni magát?

Lenczné elgondolkozott, azután vállat vont a kérdésre.

— Semmiféle gyanúm sincsen.

Mikor a nő azt mondta: semmi gyanúm sincs, akkor már tele volt az epéje gyanúval, mert semmi féreg sem oly szapora, mint a szerelemféltés gyanúi a nő keblében; de jól tudva azt, hogy itt

most birái előtt áll, óvakodott olyan szót kimondani, mely Krénfyt bármi tekintetben vádként érhetné.

Még most nő volt, a hűséges, pártfogó nő, ki ha otthon szenved is, nem mutatja azt a világ előtt, s hívének védelmére kel, ha idegen támadja meg azt.

Az alispán folytatá kérdéseit.

— Brenóczy István grófnak volt egy igen szép leánya.

A nő közbevágott:

— Ah, tekintetes uram, csak nem hiszi ön, hogy Krénfy arra gondolt?

— Kissé csodálatosnak látszik az állítás, de be van bizonyítva, hogy Krénfy e nőért tette mindazt, a mit különben szokott életmódjával és jellemével nem tudnánk összeegyeztetni. Sokat nem tudunk megmagyarázni, a minek csalhatatlan tudomására jöttünk. Cynthia grófnőnek régi hajlama volt bizonyos fiatal emberhez, kit e miatt Illés gróf párbajban készült megölni; ez ifjú e miatt rejtőzni volt kénytelen, Krénfy megtudta ez ifju hollétét s tudatá azt a gróffal. Kegyed különösen csóválja erre fejét; értem: Krénfynek más oka is lehetett Tarnóczyt eltetetni láb alól, hogy váltói aláírását egykor meg ne czáfolhassa. De hát arra mit mond kegyed, hogy Krénfy egy időben elhiresztelé, miszerint Cynthia grófnő elutazásuk éjjelén, titokban egy egész órát töltött az ő szobájában egyedül; ezen hír miatt az egész család kénytelen volt rögtön elhagyni Bécset.

Lenczné még most is erőt tudott venni lázongó keblén

— Ez csak arra mutat, hogy Krénfy gyűlölte az egész családot és különösen Cynthia grófnőt. Ha szerette volna, nem vádolná be, mint atyja gyilkosát, nem akarta volna őt a vesztőhelyre vinni.

— Tisztelt asszonyság, ha azért volnék itt, hogy lélektani felolvasásokat tartsak, bebizonyítanám, hogy a legnagyobb szerelem és a legnagyobb gyűlölet egy forrásból fakad, hogy azok mint egyezneg meg egyes jelenségeikben, hogy támadnak egymásból, s hogy térnek egymásba vissza; hanem erre most nincs szükség; én biró vagyok, ki a tényekből itél, s most elmondom kegyednek azon tényeket, a mik eddigelé meg vannak állapítva. Krénf bevádlá a leggonoszabb bünténynyel Cynthia grófnőt azért, hogy őt egészen megfossza minden kilátástól valaha azon körökbe visszatérhetni, a mil őt születésénél fogva illetik, hogy ne engedjen nek a gyalázat és a halál kétségbeeséséből egyéb menekülést, mint a mit ő fog neki nyujtani. Ez volt az ő terve, és ez a terv — tökéletesen sikerült. Azon napot megelőző estve, a melyen ő megszökött és kegyed letartóztatott, egy levelet irt Krénfy Brenóczy Cynthia grófnőnek, ki mint tudva van, az elöleges vizsgálatok lefolyásáig Fenyéry ügyész kezességére annak mezei lakán tartózkodott. E levelet a leggondosabb elővigyázattal oly módon juttatá Krénfy Cynthia grófnő elé, hogy ajánlatai el nem fogadása esetében saját sorait ellene felhozni soha ne lehessen.

Lenczné kiállhatatlan szomjúság és szédülésről panaszkodott. Egy pohár vizet hoztak neki.

— Krénfy megbitt ispánjára bízta levelét, a mit a grófnőnek négyszemközt lehete csak elolvasni,

s azután ismét vissza kellett azt vinni a postának a grófnő válaszával együtt. Az ispán azonban útközben meggyilkoltatott.

Lenczné kétszer is összeborzadt, ezt még nem tudta.

— Egy vén csavargó, kivel többször összekoczodott, leütötte a sötétben, s a hulla megtalálásakor a levél is a hatóság kezébe került. Ime itt van.

Az alispán egy csomó irat közül elővonó a levelet, a letörlött vércseppek még meg sem fakultak rajta jól.

— Elismeri ezt kegyed Krénfy irásának.

A nő csak némán inte fejével.

Azután fulladozó hangon kérdezé, hogy mi van azon levélben irva?

— Felolvasom kegyed előtt szórul-szóra: „Kelt Kis-Amsterdámban, április 10-én. Grófnő! Kegyed sorsa e perczben egyedül az én kezemben van. Mindazon bizonyítványt, a mit kegyed terhelésére felhoztam, egy szavammal leronthatom. De ezt a szót ki nem mondhatom addig, a mig kegyed ki nem mondja azt, a miért én epedek. Ismeri kegyed azon érzelmeket, a mik lelkemet oly régóta gyötrik. Minden gondolatom, szenvedélyem egy tárgyra tér vissza, a mit vagy kivívok, vagy elveszek bele. Nincs kegyednek semmi más menekülése. Meg van fogva azon vádban, melynek minden foga egy gép következetességével egymásba vág és a melynek kulcsát egyedül én birom. Legyen irántam irgalommal és én is irgalommal leszek kegyed iránt...

Lenczné lehajtá fejét, le egészen a két térdéig.

oda rejté el arczát és úgy zokogott. Minden szó a szivén járt keresztül. Hisz ő nem volt szép, nem bübájos, nem kellemes, de hűséges és önfeláldozó, s ezt nem érdemelte attól.

— . . . Kegyednek csak egy útja van a megszabadulásra, leirom azt; — hagyja el ez éjjel Fenyéry házát, s ispánom segélyével utazzék Ó-Helybe, a hova reggel megérkezhetik. Keresse fel ott a lelkészt, én hamarább ott leszek, ki lekötelezettem lévén, bennünket rögtön össze fog esketni. Nekem nőm nincs, mert Lencznéveli házasságom érvénytelen, akkor még első nőm Brüsselben élt, midőn őt elvettem, s amannak holta után a házasságot vele meg nem újítottam. Különben is Lencznének elég oka leend Magyarországot eltávozásom után el nem hagyhatni. Pár hét mulva a tengeren lehetünk, s az új világ révei; meg sem állunk. Ott oly állást biztosítok önnek, minővel a Brenóczy grófok legfényesebb korszakukban sem dicsekedhettek. Ura lesz ön vagyonomnak és szivemnek és én leghivebb rabszolgája. Most elmondom azt, minek ajánlatomat meg kellett volna előznie. Azon órában, a melyben kegyed nekem kezét nyújtja, én egy levelet irok a megye elnökének, melyben fölfedezem mindazon titkos körülményeket, a mik István gróf megöletésének vádját kegyedről egy más személyre hárítják át, s így Fenyéryt fölmentem a kezesség alól. Azontúl ez országban nem maradhatok, ezt jól tudja kegyed, rokonai bosszúvágyát ismerve. Gondolja meg kegyed ezt és határozzon gyorsan. Ha igent mond, oly boldoggá teendem, minőnek egy herczegnő sem mondhatja magát, ha nemet mond, elhagyom

veszni a meggyalázott, megvetett gonosztevők halálával. Krénfy".

A nember vadállati dühösséggel szökött fel üléséből. Szemeit elfutotta a vér, arcza elkékült, kidülledt ajkain a tajték habzott, sokáig csak egyes érthetetlen szavakat birt lihegni.

— Oh — e — gaz! Bocsássanak utána! ordítá végre rikácsoló kitöréssel, bocsássanak utána! Én fölkeresem a világ végén, fölkeresem a pokolban is és visszahozom. Ide hozom vissza, mint egy megszökött kutyát. Bocsássanak utána.

Az alispán csillapítva szólt hozzá:

— Csendesen, asszonyom. Parancsoljon indulatának. Itt egyéb baj van, mint az, hogy Krénfy kegyedet megcsalta, elárulta . . .

— És meglopott.

— És meglopta . . .

— Igen, meglopott, pénzeimet kicsalta, adósságait rám tukmálta, s elhitette velem, hogy várni fog rám Hamburgban. És ime egy másikkal ment le Amerikába.

— Ez mind csekély baj kegyedre nézve. Ezért utána mehetne, föllelhetné és számolhatna vele, de nagyobb baj az, hogy kegyedet Krénfy oly helyzetbe hozta, miszerint még csak utána sem mehet; hetekig, hónapokig, lehet örökre sem hagyhatja el e megyét, e várost, még ezt a házat sem, a melyben vagyunk.

A nember értetlenül bámult az alispánra.

— Krénfy levelében oly kifejezések vannak, a mik kegyedre nézve nagyon ártalmasok. Egy helyütt azt mondja: „Lencznének elég oka lesz el nem hagyhatni Magyarországot", másutt: „a gróf-

nőt terhelő gyilkossági vádat egy másik személy vállára fogom áthárítani tudni". A közügyész és a grófnő kezese e kifejezésekben elég okot találnak azon gyanu kimondására, hogy a megfoghatatlan gyilkosság tényezőjéül Krénfy egyedül kegyedet érthette, mert csak hármuk kezén fordultak meg a méregüvegcsék. És ez azon ok, mely miatt most kegyed a törvényszék előtt áll.

A némber oly sápadt lett, mint a viasz, térdei reszkettek alatta, kezeivel a szék karját kereste és nem találta.

Végre térdre roskadt és hangos zokogásba tört ki, alig birva fuldoklásaitól kimondani, hogy ő ártatlan; ő Isten előtt mondja, hogy ártatlan.

Az alispán szánalommal ment oda hozzá, s karjánál fogva fölemelte és a székre ülteté.

— Ne sirjon kegyed; szólt hozzá nyájas, biztató hangon. Mi tökéletesen meg vagyunk felőle győződve, hogy kegyed ártatlan. Azonban kénytelenek vagyunk mégis kegyedet addig letartóztatni, mig Krénfynek azon tudósítása, melyről levelében említést tesz, hozzám meg nem érkezik.

— Ő engemet fog vádolni, sietett közbeszólni a némber. Bizonyosan tudom, hogy engemet fog vádolni. Ha egyébért nem, csak azért is, hogy tőlem megszabaduljon. Rám fogja tukmálni saját bűnét, mert a gyilkos senki sem más, mint ő maga!

Mély csend követte a némbernek e végzetes szavait.

— Ez nagy állítás, asszonyom . . . szólt az alispán ünnepélyes hangon.

— Ez való, szólt a némber, a gyűlölet sárga

fényével arczán. Tessék meghallgatni az egészet, hogy történt, és azután itélni, ha bünös vagyok-e én? Azon az estén, a hogy István gróf meghalt, Krénfy elküldé az ispánt valahova, én nem tudtam hová. Ő maga a kandallós teremben volt velem és arról beszélt, hogy István gróf a Fenyéry-féle jószágot akarja tőle elperelni; kis idő múlva visszajött az ispán, s koczogtatott az ajtón. Krénfy engem küldött, hogy vegyem el tőle, a mit hozott, s mondjam neki, hogy várjon az előszobában. Az ispán három kicsiny kis üveget adott át kezembe, miket én behoztam Krénfynek. Ő azokból kiöntötte a bennök volt fehér nedvet, s azután félretolva a kandalló márványlapját, három nagyobb üvegből ismét tele töltötte azokat és visszaadta az ispánnak. Én nem is kérdezősködtem e felől, sokszor adott ő szekrényéből orvosszereket az ispánnak állatok számára. Semmi megütközésre valót sem találtam ebben. Ugy-e bár, uraim, ebben én nem voltam vétkes?

— Épen nem. Biztatá őt az alispán.

— Csak a midőn a gyilkossági per megindult, akkor világosodtam fel. Én elborzadtam. Isten látja a lelkemet, hogy irtóztam tőle és szemére ánytam e rettentő gyanúmat. De nem mertem zólni, mert azzal fenyegetett, hogy megöl. Vétkes oltam-e, hogy őt be nem vádoltam?

— Sőt, mint olyan nő, ki magát azon férfi hitvesének hitte, ezt törvényesen nem is teheté. A világi biró a hitvest nem kényszerítheti arra, hogy férje ellen vallomást tegyen, s kegyed hű neje volt neki.

— De most már nem vagyok az! rikácsolá a

nő, szétdúlt vonásokkal, ő maga tagadott meg, ő maga vetett el. Én csak egy elhasznált, elrongyolt lábkapcza vagyok, a kit maga helyett itt hagyott, hogy rútságait feltörülje vele, míg maga hét országon túl mentette meg bőrét. Most már kimondhatom, hogy a gyilkos senki sem más, mint ő egyedül; a mérget ő tette az üvegbe, ugyanazon mérgek most is ott vannak a kandallóban és a midőn azt tette, nemcsak a gróf élete ellen tört, hanem leányát is hatalmába akarja ejteni. Most látok, most értek mindent, mindent!

A némber görcsös vonaglások közt tépte tiz ujjával szétkuszált fürteit.

Az alispán komoly, ünnepélyes hangon kérdezé tőle:

— A miket ön itt előttünk elmondott, esküvel is merné azt bizonyítani?

— Az Isten és a szentháromság előtt!

Az alispán inte neki, hogy lépjen a feszület elé.

A törvényszék tagjai mind fölálltak székeikről. Néhány pillanatig a legmélyebb csend volt a teremben.

A nő fölemelte három ujját, az alispán megható szilárd hangon mondá előtte az eskü szavait. A némber csendesen mondá utána azokat

Nyomorult fogoly legyek az ablakon dongva verték magokat a napfényes üvegtáblákhoz, újra-újra kezdve sikertelen szabadulási kisérleteiket. Egyéb hang nem vegyült az esküvés Istent-hivó igéi közé.

. . . „Isten engem úgy segéljen. Amen."

Akkor inte az alispán a teremben őrködő joggyakornokoknak, azok az átelleni terem szárny-

ajtait föltárták, ott állt Krénfy; kezei, lábai láncokkal terhelve; arczának szándékos átváltoztatását befejezte a halálfélelem torzító keze, a rideg ónhalványság, a lélekvesztett ámulat.

A némber maga sem ismert rá az első pillanatban, hanem a mint Krénfy rátekintett kétségbeeséstől merev szemeivel, akkor egyszerre szájához kapott mind a két kezével, s azon perczben szótlanul, ájultan rogyott össze.

A törvényszék késő estig együtt ült; az alispán föl nem oszlatá az ülést addig, míg a vallomások és szembesítések mind meg nem történtek.

A törvényszék előteremében az érdekletteken kivül számos ügyvéd és közhivatalnok csoportosult, kiket e nevezetes ügy folyama tanulmányilag érdekelt; egy-egy a teremből kijövő királyi táblai jegyző nem állhatá meg, hogy főnökének az ügy haladása felől titokban néhány szót ne súgjon a hivatalos tilalom ellenére.

Ily suttogásokból azután szájról-szájra került, hogy a homályos ügy minő fordulatot kezd venni, a bűnvád hogy hárul a vádoló tanú fejére vissza. Fenyéry épen egy végbeszédet tartott, melyből ugyan az egyes hangokon kívül egyebet nem lehetett kivenni az ajtón keresztül, hanem azt jól hallá mindenki, hogy e beszéd folyamát egy tompa zuhanás szakítá félbe, s azután egy fiatal patvarista rohant ki az ajtón, a jelenlevő hajdúknak kiáltva, hogy fussanak a megye orvosáért, valaki elájult.

A visszasiető patvaristát attilája szárnyánál

fogva megcsípték az ügyvédek, s kérdezék tőle, hogy ki ájult el?

Annyit szabadnak hitt megsúghatni, hogy „Krénfy".

Még többet is szerettek volna tőle kitudni, de nem engedte magát kivallatni, csupán annyit tett meg, hogy tenyere élét torka előtt végig húzva, pantomiával mutatott olyas formát, mint mikor valakinek a nyakát levágják.

Az ügyvédek között nagy zúgás, zajgás támadt erre a szóra. Sokan Fenyéryt magasztalák, mások kétkedtek a végkimenetelben, néhányan, kik e szép processust irigyelték Fenyérytől, jónak látták azon észrevételöket kimondani, hogy azért Krénfynek még sem lesz semmi baja. Majd meglássák: a dolgot majd olyan szépen el fogják tusolni; az egész vármegye zsebében van ez embernek. Nem lehet rá eset, hogy a kinek egy millió forint van a zsebében, azt is így utólérje a büntetés, mint a parasztot, ha gyilkol. Vannak okok és módok. Legfeljebb, a legszigorúbb esetben egy pár évi börtönt fog Krénfy kapni, semmi mást.

Ha volt, a kit az ilyen beszédek a bőszültségig ingereltek, ez egy halaványviaszsárga képű férfi lehetett, ki egy szögletbe húzva magát, iparkodott mentül kevésbbé útban lenni. Ez Brenóczy Illés.

A mit ezek az ügyvédek beszéltek, attól ő is nagyon félt. A gazdagok fejei magasan állnak.

Nemsokára hallatszott, hogy az urak fölkelnek, a székek tovább tolatnak, az egyes hangok beszélgetéssé válnak; az ülésnek vége.

Az őrök ajtókat nyitnak, a ki a törvényszék teréből legelőször kilép, az egy halaványhölgy,

egy gyászoló niobei alak; nagy sötét szempillái a földre szegezvék, szép, élveteg ajkai még most is suttogni látszanak valamit.

A férfiak tisztelettel nyitnak előtte utat. Ez Cynthia grófnő. Milyen szép és milyen bús.

Az alispán jön mellette, Illés grófot megpillantva, kezét nyujtja elé, s őszinte elégült érzéssel mondja neki:

— Gróf úr, testvére fel van mentve, Brenóczy Cynthia grófnő nincs többé vád alatt.

A hölgy, a mint nevét hallotta említtetni, hirtelen fölrezzent méla ámolygásaiból, szép kezével üzte a felhőket homloka elől, s azután büszkén tekintett végig a sok bámuló férfiarczon, mint egy uralkodónő.

Illés megfogta testvére kezét és megcsókolá homlokát. Cynthia odaborult vállára és egy perczben azon hangot hallatá, a mely az édes sirásé, hanem annak hirtelen vége volt. Percz mulva megint lecsüggeszté fejét, lebocsátá hosszú fekete szempilláit halvány fehér orczájára, s szép ajkai ismét elkezdtek némán beszélgetni, mint a ki önmagával beszél és nem tud azokról semmit, a kik körüle vannak.

— Menjünk kocsijához, grófnő! szólt hangosan Fenyéry és megfogta Cynthia kezét.

Ez a hang legtöbb hatással látszott rá lenni; elmosolyodott, oly csodaszépen illett arczára ez a mosolygás, szemei derülten felnyiltak.

— Haza mehetünk? kérdezé egy gyermek örömével, s azután könnyedén Fenyéry karjába füzé kezét, nyájasan üdvözlé a körüle állókat, s derülten, vidáman haladt végig Fenyéry karján

az előterem ajtajáig, folyvást naiv vidámsággal kérdezgetve: — ugy-e bár, Irén már nagyon vár reánk? Irén hogy fog örülni, ha meglát bennünket. Azután ott maradhatok Irénnél mindig, nem kell ide jönni többet? . . .

Illés gróf az ajtónál eléjök került. Megállítá Fenyéryt és megfogta kezét.

— Uram én azt mondtam önnek, hogyha véghez viszi azt, a mit igért, én önnek kezet fogok csókolni érte. A mit én igérek, azt meg is tartom; im ön az első, a ki e tiszteletet megérte tőlem.

Azzal, mielőtt Fenyéry meggátolhatta volna, oda hajolt kezéhez és megcsókolta azt.

Láthatta mindenki, az egész megye minden képviselője, hogy Brenóczy Illés gróf a mit igért, azt megtartotta.

Azzal meghajtá magát és testvére után sietett.

— Tisztelőjök, uraim!

XIII. Régi szerelem, régi jellem.

A megyei székvárosban soha sem volt olyan jó szüret a mendemondáknak, mint ezekben a napokban. Egyik meglepő esemény még ki sem fejlett egészen, már a másik támadt helyette. A thea-körök, kávé-estélyek, czapári kompániák, casinók, táncz-reuniók, bodzalekvár soiréek, s minden más néven nevezhető társas gyülekezetek hétről-hétre úgy el voltak látva a legérdekesebb hírhallással, hogy néha három is jutott egy napra.

A Krénfy-per mindennemű fordulatai képezték

természetesen a főtárgyat, a miből azután sok egyebet lehetett szőni, fonni, hozzáadni, illustrálni és decorálni.

Beszélik, hogy Krénfy, kinek elfogatását harmincz különböző variatióban lehet meghallani, folyamodott, hogy engedtessék meg neki magát szabad lábon védelmezni. Kezességül százezer forintot tesz le.

Ah, ez jó is volna. Maradna még neki másik háromszázezer, a melylyel odább állhatna, s kineveténé a törvény boszuját.

Lenczné bezzeg megbánta most, hogy Krénfy ellen vallott. Akkor azt hitte, hogy Krénfy megszökött, de most már fűt-fát megmozdít, hogy a birákat kegyelmességre hangolja. Vajjon sikerül-e neki?

Pénzzel sokat ki lehet vinni a világon.

Ne tessék hinni, a mi biráink megvesztegethetetlenek. Ki volna olyan vakmerő, hogy Lippay alispánnak pénzt merjen kínálni, azért, hogy ítéletét megmásítsa?

Ah, az ő szivének is vannak kulcsai.

Beszélik, hogy Lenczné nem rég két szép almás szürke lovat vett két ezer forinton, s azok most Dobokyné hintaja elé vannak fogva. Hát azt a szép opál mell-éket ki nem látta rajta a legutóbbi casinó-bálban? Azt beszélik, hogy azt is Lenczné hozta Pestről.

Dobokyné egy idő óta nagyon pártolja Krénfyt.

Talán csak azért, mert Fenyéryékre irigykedik.

Van is oka rájok irigykedni, mert Illés gróf visszaadja Fenyéry elfoglalt uradalmát, Irén pedig a hamis váltók miatt elvesztett Tarnócz-

falvát kapja vissza. Most már ők is hintót és nyerges lovat fognak tarthatni.

Sőt még azt is beszélik, hogy Illés gróf most már azt is megengedi Cynthiának, hogy Tarnóczy Róberthez menjen nőül. Akkor beszélnének még csak Fenyéryék lóhátrul Dobokynéval. Akkor fogna még csak rájok epekedni.

Mit búsulna rajta? hisz ő meg alispánné lesz!

Valóban? Csakugyan elveszi öt Lippay?

Ez már bizonyos. Jegyet is váltottak. Két hét mulva megesküsznek.

Hiába. Régi szerelem nem rozsdásodik.

Ez kedvező körülmény Krénfyre nézve. Ha egyenes úton nem lehet az alispánra hatni, Dobokyné által sokkal biztosabb a siker. Még egy pár olyan szép paripa, néhány drága nyakék. Az alispán egészen bele van bolondulva az asszonyba. Azt pedig tudják, hogy mennyire tudja ujjain forgatni a férfiakat. A mit ez az ember meg nem tesz százezer forintért, majd meglássák, hogy megteszi egy pár csókért.

. . . . Így szólnak a mendemondák, a mikből mi annyit megtanulunk, a mennyit épen tudnunk kell. Már most térjünk a magunk dolgára.

Lippay most nagyon boldog. Azt hiszi, hogy Dobokyné most még szebb, mint ezelőtt tizennyolcz évvel, a midőn neki kosarat adott.

Lippay még némi önfeláldozást is talál abban Dobokyné részéről, hogy e delnő öt férjeül elfogadja, oly szép, oly elmés, sokaktól imádott, független nő. Lippay nem akarja elhinni, hogy ő benne magában valami olyan volna, a miért öt

egy nő szeretheti, ha csak igen igen példás nagylelkűséget nem akar elkövetni.

Csaknem mindennapos a szép özvegynél. A delnő igen tudja kedvét keresni. Az alispán meg van győződve felőle, hogy meglelte azt, a ki által boldoggá fog lenni.

Napról napra jobban észrevehető a hatás Lippayn, a mit rá Dobokyné gyakorol. Soha életében nem viselt keztyüt, most azzal jár az utczán. Adomáit gyérebben hallatja, s inkább komoly, mint jókedvű, a kávéról és dohányról lemondott, mert ezek főfájást okoznak, holott ezelőtt mind nem sokat törődött a főfájással.

De ki is állhatna ellent e delnőnek, ha csábító szemeinek keresztüzébe jut, ha szép gömbölyü karját bámulója vállára téve, hozzá beszél, hogy minden szó, melyet ajkán kiejt, inkább hasonlít csókhoz, mint beszédhez. Volna-e valaki elég eszes az égető, perzselő tekintet alatt egyetlen titkot is megtartani szivében, vagy megtagadni valamit, a mit e rózsaszégyenítő ajkak kérnek.

Ah, Sámson és Delila regéje csak allegoria; a világ rende ez, a mindennapi élet, a mi minden éghajlat alatt egyenlő.

Dobokynét nagyon érdekli ez a Krénfy-féle per. Valahányszor Lippayval egyedül maradhat, mindig ráviszi a beszédet.

Az alispán nem örömest beszél hivatalos állapotokról a törvényszéken kívül, legkevésbbé pedig szép hölgygyeli találkozón, a mi igen természetes dolog. — Ő tehát a Krénfy-pert viszont ismét mindig visszavezeti gyöngédebb tárgyalásokra, s

legfeljebb egy vidám anekdotával elégíti ki a szép hölgy kiváncsiságát.

Az alispán hallott imitt-amott fülhegygyel olyasmit beszélni, hogy Lenczné sok reményt helyez abban, miszerint Dobokyné ő nála nagy tiszteletben részesül. Ezt ő hallotta és nem törődött vele. A kit szeretünk, azt minden gyöngeségen felül emelkedettnek akarjuk hinni. — Ezért minden idevonatkozó beszédet szándékosan kerülni akar Lippay.

Dobokyné pedig néhányszor az unszolásig vitte e tárgybani részvétét.

— De édesem, szólt az alispán szeliden, mit érdekelheti ez a rút per kegyedet? Ez az ember lopott, csalt és gyilkolt. A nemesis keze végre utolérte. Biztosítom, hogy igen költői vége lesz az esetnek.

— Oh, én csak a szegény nőt sajnálom, szólt affectált borzalommal Dobokyné. Milyen álmai lehetnek annak, ha arra gondol, hogy ő árulta el férjét?

— A szegény nő köszönje meg, hogy saját fejét kihúzhatja a hurokból. A bűntudat egy része őt is terheli.

— De megbocsásson ön, az mégis a legnagyobb kínzások egyike, hogy ez óta még csak beszélni sem hagyták őt férjével.

— Sőt beszélhetett vele minden szembesítés alkalmával.

— Ah, milyen prózaian veszi ön fel a dolgot, szólt Dobokyné duzmadtan, s neheztelve könyökölt a pamlag tulsó karjára.

Az alispán ezuttal elmulasztotta őt megengesz-

telni, s miután őt perczig hiába várta, hogy Dobokyné új tárgyra vigye a beszélgetést, vette a kalapját, búcsút vett és elment.

Néhány napig azután nem hozta neki elő Dobokyné a Krénfy-pert.

Az alispán házassága már csakugyan komoly dolog. Most már nemcsak a mendemonda-körökben beszélnek róla, sőt ki is hirdették templomszerte.

Tapasztalt ember ezen az ünnepélyes formaságon meg fog kissé ütközni. Az előleges kihirdetés csak közrendű emberek számára létez, urakat föl szoktak az alól menteni . . . Vannak okok, a mikor az urakat sem mentik fel, ha csak szépen nem tudnak kérni. Lippay inkább a hosszabb úthoz folyamodott.

Pedig a háromszori kihirdetés időközeiben egy örökkévalóság fekszik. Annyi minden ellenséges baleset tolakodhatik közbe, a mit boldog szerelmesek nem is gyaníthatnak.

És a boldog szerelmesek rendesen oly türelmetlenek. Kivált a kiknek oly forró szív, oly szeretetben gazdag kebel jutott osztályrészül, mint ennek a jó táblabirónak és a ki e szerelmet tizennyolcz évig hordozta elzárt kebelében, a nélkül hogy egy árva versecskével is könnyített volna fájdalmain.

Ez a kérges külsejű, szilárd férfi tudott olvadékony és gyöngéd lenni annak irányában, a ki szivét birta, tudott türelmes lenni a nő gyöngesége iránt, s elfogadta őt azon hibákkal, a miket jól ismert. És ez a valódi gyöngédség. Az ábrándos ifjoncz angyalnak nevezi kedvesét, s a mesevilág

erényeibe öltözteti alakját, s igér magának mennyországot, s mikor benne van, kárhozatot és csalódást emleget. A ki igazán szeret, nem ámítja az magát, nem kíván választottjától lehetetlent, „hibáidat tűrni fogom, szeszélyeidhez szokni fogok, te gyöngébb vagy, én erősebb, az élet nehezebb részét büszkeségem lesz viselni; nem kivánom, hogy angyal légy, légy nekem nö — és szeress.“

Lippay tudta jól, hogy Dobokyné hiú, hogy szenvelgő, hogy szeret nagyobb urat játszani, mint mennyire képes, de azt hivé, hogy jószívű és őt igazán szereti, s ez egyért sokat megbocsátunk, mindent, mindent — szerelemből — szerelemért.

A kihirdetés közötti napok oly hosszúk voltak! Hogy rövidíthette volna meg azokat czélszerűbben, mint szép menyasszonya közelében?

Mindenki azt állítja, hogy Dobokyné szebb alak most, mint leánykorában. A nők mennyasszony korukban mindig legérdekesebbek. Valami áldott varázs alakítja át ekkor egész lényöket. Az ismeretlen szeme is kiválaszthatja őket a többi nők közöl. Lippayt irigylésre méltó embernek is lehete nevezni . . .

A csigalábu idő lejárta lassan a maga mérföldeit, csak még egy nap volt hátra a menyegző kitűzött határideje előtt.

Vasárnap volt az utolsó kihirdetés, hétfőn kezdődött az új törvényfolyam; szombat este meglátogatta szép menyasszonyát az alispán.

Épen jókor jött; Dobokyné menyasszonyi köntösét akkor hozta meg a szabó; a szépi delnő

a felpróbálás nagy életkérdésével foglalkozott; Lippaynak szabad volt őt megnézni.

Ilyen látás bizonyosan bárki másra nézve veszélyes volna, mint a vőlegényre. E tekintet gerjedelmét csak a bírhatás reménye engesztelheti ki.

— Szép leszek-é? kérdé Dobokyné a legigézőbb mosolylyal gyönyörittas vőlegényét.

— Kegyed minden alakban szép. Felelt az gyöngéden.

Dobokyné tréfás kaczérsággal simult oda hozzá, s most jutott eszébe kérdezni:

— Hogy mert ön most idejönni? Nem tudja, hogy még ma a magam asszonya vagyok.

Lippay mosolyogva csókolá a nő kezét, s tréfásan mondá:

— Ma a maga asszonya, holnap pedig az én úrnőm nemde?

— Ah, ah. Ti férfiak úgy tesztek velünk. Azt mondjátok rólunk, hogy uralkodunk rajtatok. Aztán pedig nem igaz. A ki legjobban bevallja magáról, hogy papucs alatt van, annak legkevésbbé hiszek. Én tudom bizonyosan, hogy ön ezzel a mosolygó nyájas képpel a legkönyörtelenebb zsarnok.

És azzal nagyot sóhajtva tekintett a tükörbe, mint a ki arra gondol, hogy minő áldozat az egy nőtől, egy ilyen könyörtelen zsarnok martalékául vetni magát.

Az alispán olyan gyöngéd volt, hogy tréfás anecdotákkal nem védte magát Dobokyné ellen. A helyett meglehetős prózai, de komoly utat választott gyöngédsége bebizonyítására.

— Kedvesem. Én most azért jöttem ide ke-

gyedhez, hogy a mi a kegyed jövőjére nézve nagyon lényeges, azt előlegesen elvégezzük. Elhoztam házassági szerződésünket, hogy mutassa azt meg násznagyának, ha helyben hagyja-e?

Dobokyné könnyelmű mosolylyal tekinte a neki nyujtott iratra.

— Mi szükség erre? Mit kivánok én öntől, vagyonát, vagy szivét?

Lippay gyöngéden vonó maga mellé menyasszonyát a kerevetre, s komolyan iparkodott vele megértetni ez ügyet.

— Tudom, kedvesem, hogy a házasság csupán szivek dolga, s a vagyon kérdése mellékes ügy, de a becsületes ember, mikor nősül, óhajtja annak jövendőjét biztosítani, a kit elvesz. Én bármikor meghalhatok, s nem akarok kegyednek pört és zavart hagyni hátra.

Dobokyné egészen felindult e szavakra.

— Semmit, semmit, barátom! Nekem nem kell vagyonod, nem magas állásod, nem jólléted, nekem csak te kellesz egyedül; s ha azt mondanák: nincs egyebem, mint a mit rajtam látsz, akkor szeretnélek legjobban, akkor neveznélek leginkább az enyimnek, mert akkor hinném legigazabban, hogy nem vettél meg, de ingyen szerelemből kaptál.

És azzal átölelte a férfi vállait a csábító hölgy és forró arczát annak arczához szorítá, hogy a komoly férfi szemeibe az örömkönny gyémántjai jöttek fel ragyogni.

— Én nem kivánok öntől semmit, szólt Dobokyné, könyeit letörölve. Engem megbántana ön a legcsekélyebb menyasszonyi ajándokkal . . .

Csupán egyet kérek öntől. Egyet, a mit mindig ez ünnepélyes pillanatra hagytam, a mi öntől legmagasztosabb, nekem legkedvesebb ajándék, a minek adása s vevése úgy fog illeni azon pillanathoz, a midőn Isten áldását hívjuk alá két együvé kötött életpályára . . . Egy veszendő nyomorult ember életét kérem öntől.

Az alispán arcza egyszerre elborult. Csak lassan kezde ismét mosolyra derülni.

— Kedvesem. Én nem vagyok orvos, hogy valakinek az életét megmenthessem.

Dobokyné durczásan fordítá félre arczát.

— Ah, ön most is tréfál, ön gúnyt űz az én érzelmeimből.

— Nem akartam **azt.** Szóljon kegyed világosabban.

— Ah . . . hiszen ért ön engemet jól . . .

— Nem merem kegyed szavait magyarázni. Az én kezembe Isten életet nem adott, hogy azt osztogassam.

— De adott halált . . .

— Mint büntetést . . . Ha kegyed Krénfyre gondol . . .

— A név mindegy. Én csak egy embert látok magam előtt, ki börtöne rostélyán halálfélelemmel várja ítéletét. Ah, barátom, ön irtóztató próbát tenne szivéről, hogyha ez ember irgalomesdő szavára siket maradna akkor, midőn egy nőnek szerelmet esküszik.

Az alispán nagyon elszomorodék.

— Ez az ember gyilkolt és csalt . . .

— Jól tudom.

— Ez az ember ezer meg ezer jó lakóját e

hazának ördögi számitással juttatá koldusbotra, korai sirba . . . Egész nemzedékeket ölt ki . . .

— Mind igaz.

— Ez az ember halálra vádolt egy ártatlan nőt oly bünnel, melyet saját maga követett el . . .

— Azt én mind tudom. Legyen megbüntetve érte, keményen, szigorúan. Csak ne halállal, ne ezzel a soha meg nem javitható itélettel. Én nem Krénfy bünhödése, én a halálbüntetés ellen beszélek. Olvasta ön a hirlapokban, mily szivreható vezérszózatokat irtak mások is e tárgy ellen; hogyne mondhatná hát azt egy nő, a ki érzékeny szivvel van megverve, leendő férjének: ne tedd ezt, ne fertőztesd be ezt a kezet az ember vérével, ezt a szép fehér kezet, melyen minden csepp vér úgy meg fog látszani.

És ezt mondva, oda szorítá a delnő ajkaihoz és meleg lihegő kebléhez vőlegénye kezét, csókjaival és szive hő dobogásával hevitve azt át és gyöngéden simogatva kezeivel azt a kedves, azt az imádott kezet . . .

Az alispán gyöngéden visszavonta kezét, összefonta karjait, és szólt:

— Kedvesem. Ha egy éhhalál üldözte nyomorult néhány garasért megölt valakit az úton, azt is itélem, de a földi lemagasabb kegyelmet fölhivom számára, mert büneit menti az éhség. De ezen ember gazdag és hatalmas. Megyénkben majd minden úr lekötelezettje; mióta el van fogva, mindenünnen ismeretlen emberek jöttek elő, hogy őt kimentsék, megmozgattak minden rugót kiszabadítására, vállvetve dolgoztak, hogy rám és nálamnál hatalmasabb emberekre befolyást gyakoroljanak.

nak; ezt az embert, — ezt el fogom ítélni és ki fogom végeztetni.

Dobokyné felsikoltott és görcsöket kapott e szavakra. Szemei fehéreikkel fordultak fölfelé s keble oly sebesen hullámzott, koronkinti görcsös fuldoklástól elszorítva . . .

Az alispán odahajolt hozzá; a delnő eltaszítá őt magától.

— Menjen ön. Menjen ön, lihegé. Én irtózom öntől. Ne öljön meg. Ne érintsen kezével.

Lippay néhány pillanatig mereven állt előtte, mint a kinek lelke nem bírja végig gondolattal azt, a mit szemei látnak.

Egy nagy, megrendítő sóhaj hagyta el erős keblét.

Még egyszer gyöngéden szólt menyasszonyához, ki görcsös vonaglásaiban a pamlagról leeső félben volt.

— Kedvesem . . .

— Távozzék ön! rebegé a delnő, visszautasítva vőlegénye segítő karját, s festői alakzatban rogyott le a szőnyegre.

Lippay szót fogadott, kiment a szobából, felöltötte télikabátját és eltávozott. Még csak azt a fáradságot sem vette magának, hogy a szobaleányt tudósítsa róla, miszerint úrnője odabenn fekszik a padlaton elájulva.

Gondolta, majd fölkel onnan, ha megunja.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

„Régi szerelmen nem fog a rozsda . . .?"

. . . De a régi jellemen sem!

XIV. Vas kéz.

Félmilliót igért börtönéből Krénfy az alispánnak, ha ítéletét a törvényfolyam végeig elhalasztja.

Nem engedékenységért, nem részrehajló kegyelmes ítéletért, nem bűnei elnézéséért igért félmilliót, csak pár heti időért: csak azért a néhány napért, a mire oly nagy szüksége lehetett.

Az alispánnak ez intés volt arra, hogy siessen! Sokkal több rugó mozgásba volt már hozva a gazdag gonosztevő megszabadítására, mint hogy félni nem lehetett volna tőle, miszerint ép fejjel fog e bajból kimenekülni.

Olyan könnyen megy ez: új tanúk, új orvosi bizonyítványok, véletlenül eltüntetett tanújelek egészen más fordulatot adhatnak az ügynek, lehet hosszú útra vinni a pert, melynek tekervényeibe belefárad, belebódul biró és közvádló, s talán akkor dül el a per sorsa, midőn a vádlott rég sírja férgeinek adta meg magát, tisztesen megőszülve, mint más becsületes ember.

Aztán Magyarország nincs is chinai fallal körülkerítve; ott mehet ki rajta az ember, a hol akar. Krénfy nem fogja másodszor azt a hibát elkövetni, hogy mikor szökni akar, marsrutáját irásban adja ki. Kereshetik azután a jó táblabirák, ha egyszer a vasuton ül.

Lenczné sokat fáradt benne, hogy helytartótanácsi parancsolatot eszközöljön ki, mely Krénfy

itéletét felfüggeszsze, s igen valószinű, hogy ez nem fog megtagadtatni tőle.

Ha Krénfy csak egy órára szabaddá lehetne, öt nőül venné s többé a nő bizonyítványa nem volna érvényes a férj ellen. Az eseményeket új átlábolhatatlan homályba lehetne keverni. Minden nyerve van, ha idő van nyerve!

Lippay a törvényfolyam legelső napján e bűnvádi pert vevé elő. Néhányan a törvényszék tagjai közől elmaradtak, azokért kocsit küldött és elhozatta őket.

Semmi ok sem volt az itélet halogatására.

Minden tette, minden szava Krénfynek, a mi a gyilkosság estéjén történt, nyomról-nyomra rá lőn bizonyítva. A kandalló rejtekéből, mit Lenczné első dühében elárult, előkerültek a méregüvegecsék, miknek tartalmából épen annyi hiányzott, a mennyi Brenóczy István gyógyszeres üvegeibe öntetett át. Krénfynek nem is volt semmi oka azokat elkéretni a gróftól, mert azon estén legkisebb baja sem volt. Betegségét csak hazudta. A németországi gyógyszerész, ki neki e mérgeket készité, bevallá, hogy azoknak minden hatásáról körülményes utasítást kellett neki küldenie.

Azt nem tagadhatá, hogy teljes öntudattal, saját leánya kezei által mérgezteté meg a grófot, a mi bünét még borzasztóbb alakúvá idomítja.

És végre apagyilkossággal vádolta ő maga azt a leányt, kit oly átkozottul használt a bűntény eszközéül . . .

Ha megszabadulna ily gonosztevő a törvény kezéből, mi tartaná össze még az emberek társadalmi hitét; mi gátolná az éhező embert, hogy a

legelsőt, kinél magát erősebbnek tartja, meg ne ölje a husáért, a véreért, a rajta levő takaróért?

— — — — — — — — — — — — — — — —

A feszület ki van téve az asztalra; a komoly férfiak ott ülnek körül és arczaikon meglátszik az ünnepélyes, nagy hivatás ihlete.

Sorban felhívják a tanúkat, szembesítik a vádlottal, felolvassák kölcsönös vallomásaikat; megkérdik tőlök még egyszer: ha hitök szerint és igazán szólottak-e?

A vádlott reszketve ül egy széken, lábai nem birják. Oly esdve néz a tanúkra egyenkint, úgy nyújtja feléjök néha láncos kezeit, mintha könyörögne nekik, hogy vonják vissza, a miket mondottak; ne feleljenek reá ily irtóztató vádakat!

És azután oly csüggedten esnek vissza kezei, nagyot csörrentve a lánczczal, mikor az eltávozó tanú megerősíté vallomását.

Lenczné maga sem birta egy szóval is meghazudtolni, a mit legelőször vallott; csak sírni tudott és magát átkozni kimondott szavaiért.

Krénfy mindezek ellenében csak azzal tudta védni magát, hogy mindent merőben tagadott. Száz meg száz valótlan mesemondással iparkodott bebonyolítani a világos kérdéseket, a miket Fenyéry ismét oly szépen lefejtett róla, mint a selyemhernyóról a fonálgubót., hogy nem maradt ott egyéb, mint a mozdulatlan, mezetlen báb.

Még azt hivé, hogy merev tagadás által késleltetni fogja az ítéletet. Nem akart semmit sem elismerni. Eltagadta kimondott szavait, lépteit, saját kéziratát.

A törvényszéknek ekkor még egy fájdalmas

jeleneten kellett átesnie. Cynthiát kelle Krénfyvel szembeállítani.

Fenyéry súgva mondá Lippaynak, hogy ettől a jelenettől előre borzad. Annak a nőnek a lelkében egy idő óta valami zavar mutatkozik. Ő a legrosszabbtól félti a grófnőt.

Azonban meg kellett történnie. A törvénytevés nem udvarias munka.

A mellékajtók szétnyíltak, egy halavány hölgy lépett a terembe; fekete öltöny, fehér arcz, a bánat színe mind a kettő.

Nagy, mélyen sötét szemei öntudatlanul néznek elé; a hölgy csak lép előre, mint a ki senkit sem lát maga előtt, nem ezeket az urakat, kik itt a zöld asztal körül ülnek, nem a vádlottat lánczokkal kezein, sem a poroszlókat az ajtók előtt kivont kardjaikkal.

Fenyéry eléje megy, s megállítja őt a terem közepén:

— Maradjon itt, Cynthia.

Az ő szavára fölrezzen, s a mint legelső pillanata az asztalon álló feszületre esik, oda rohan ahhoz, s térdre borulva előtte, csókjaival borítja el azt és elkezd zokogni hevesen.

Fenyéry fölemeli őt és kéri, hogy feleljen a bírák kérdéseire.

A delnő rendbeszedi magát, iparkodik összegyűjteni eszméit, s azt állítja, hogy készen van. Felelhet.

Az alispán a formaszerinti kérdést intézi hozzá:

— Kegyed neve Brenóczy Maróth Cynthia grófnő?

A leány siet tagadólag inteni fejével,

— Oh nem, oh nem. Én nem vagyok grófnő, — az én anyám egy szegény katona leánya volt; az én nevem . . . az én nevem? . . . oh uram Istenem, ki mondja meg, hogy mi az én nevem?

Fenyéry megszorítá kezét.

— Cynthia, Cynthia, térjen ön magához; nézzen szét és lássa meg, hol van?

Cynthia felnyitá azokat a nagy telehold szemeket s végig bámult vele minden jelenlevőt; azután végig simítá kezével homlokát:

— Úgy! Igaz. Tudom már. Azt kérdezik önök tőlem: miért állasz itt? Már egyszer hallottam ezt a kérdést; akkor azt feleltem rá: nem tudom, nem tudom, nem tudom! Most már tudom; azért állok itt, mert atyámat meggyilkoltam. Ugy-e bár: ez itt a törvényszék és én a törvényszék előtt állok? Tudom, hogy mit beszélek. Meggyilkoltam az atyámat. Betegen feküdt szegény öreg ember, orvosságot kért tőlem és én mérget adtam neki. Valóban én adtam azt neki. Íme, itt vannak az üvegek is az asztalon. Ugyanazon üvegek, jól ismerem őket. Én tartottam a kanalat, egy-két cseppet az egyikből, — egy-kettő a másikból, — egy-kettő a harmadikból; huh! milyen arcza volt a halálnak. Én magam, én magam, öltem őt meg. — Miért öltem őt meg? miért öltem meg az atyámat? Én istenem, ki mondja meg nekem, miért öltem meg az atyámat? . . .

A komoly táblabirák borzadva néztek e rémalakra, ki háborodott szemeit vadul járatá végig a termen, egyik arczról a másikra.

Végre meglelte azt, a kit keresett. Egy sápadt, reszkető alak ült ott egy szegletben, kinek arczá-

ról az élet minden szine eltávozott, s kinek kezein a reszketéstől zizeregtek a láncszemek.

Cynthia hirtelen odalépett hozzá, s rámutatott márvány ujjával.

— Uram, ön tudja, miért öltem meg atyámat; mondja ki, mondja ki. Ön tudja jól. A birák kérdezik . . .

Krénfy a kétségbeesés ordításával szökött fel székéről, s odarohant az alispán lábához.

— Irgalom, uram! irgalom, kegyelem! Vitessék el e nőt innen. Dobjanak a tömlöczre, vigyenek a vérpadra, csak ezzel ne állítsanak szembe. El vagyok veszve! El vagyok veszve!

Az alispán inte a poroszlóknak, hogy emeljék föl az embert, ki oly kétségbeesetten ragaszkodott birája kezéhez, hogy alig lehetett onnan eltépni.

A kérlelhetetlen biró odaállítá öt a sápadt nővel szembe, s kegyetlen, irgalmat nem igérő szóval kérdé tőle:

— Feleljen ön. Melyik itt a gyilkos; az-e ott, vagy ön?

Mint a végső itélet mennydörgés szavára, roskadt össze az ember e kérdésre.

— Én vagyok . . . lihegé és feje lecsuklott mellére. A poroszlók egy eszméletlen alakot tartának karjainál fogva fölemelve, mely öntudatlanul engedte magát tova hurczoltatni.

A grófnő összetett kezekkel állt ott és már elfeledte a jelenet közötti összefüggést.

Előtte egy ősz ember ült a birák sorában, valami vén táblabiró, annak suttogva mondá, odahajolva füléhez:

— Meg ne mondják ezt Illésnek.

Azzal csendesen el hagyta magát vezettetni Fenyéry által.

Fenyéry könyezve tért vissza a terembe.

— Ha e nőnek még egyszer meg kell jelennie e helyen, tökéletesen meg fog tébolyodni, — mondá halkan Érkeletynek.

— Nem fog idejönni többet, szólt az alispán szigorúan.

E pillanatban valaki jött be az ajtón. Náczi bácsi volt az, az egész világ Náczi bácsija; ő is táblabiró, neki is joga van belépni a terembe. Okvetetlenül szólni akar az alispán úrral; igen sürgős és igen titkos beszédje van vele.

Az alispán szigorú arczvonásai nem akarták viszonozni Náczi úr ügyeskedő mosolygását.

— Mi tetszik? kérdezé nagyon szárazon.

Az odahajolt füléhez és súgva mondá:

— Dobokynétól egy levéllel jövök.

—Majd később, most komolyabb ügyünk van.

— Lelkem, barátocskám: csak egy pillanatot áldozzál reá; ez is élet-halál kérdés. Tudod. Életé vagy halálé.

Az alispán átvette a levelet, csak hogy leráz-hassa ez alkalmatlan embert a nyakáról.

— De olvasd el hát.

Lippay azt is megtette a kedvéért, hogy feltöré a levelet s átfutotta azt.

Náczi bácsi aggódva vizsgálta arczvonásait, mialatt az átolvasá.

Az érczkemény vonások meg sem mozdultak ezalatt.

E sorok voltak a levélbe irva:

„Ha ön ma halálitéletet mond, úgy küldje vissza

jegygyűrűmet; olyan kezet, mely embervérrel van befertőzve, nem fogadhatok el az oltár előtt. Dobokyné."

Az alispán nagy hidegen egy kis arany karikát vont le balkeze ujjáról s odanyujtá azt a küldöttnek.

— „Tessék." — Most térjünk a dologra.

Náczi bácsi hüledezve távozott el s kopasz fejét köröskörül vakargatta. Rettenetes ember ez az alispán!

Azután bezárták az ajtókat, a bírákon kívül mindenki eltávozott; ezek odabenn sokáig csendesen, halkan értekeztek egymással. Végül az alispán halk, szilárd szava hangzott, mint a ki valamit toll alá mond.

E csendes pillanatokban nagy sebesen érkezék Krénfy pesti ügyvéde az előterembe s rögtöni bebocsátást követelt. Roppant nagy pecsétes levél volt kezében.

Mondták neki, hogy bemenni nem lehet, mert a törvényszék épen itéletet hoz.

Az ember átalkodott volt, czivakodni kezdett az őrökkel s dörömbözött a bezárt ajtón.

Néhány perez mulva az alispán parancsolá, hogy nyissák fel az ajtót.

Az ügyvéd rohant inkább, mint lépett a terembe.

— Uraim! „Parancsolatot" hoztam! — kiálta az alispán elé tartva a pecsétes levelet; — Krénfy szabadon védheti magát.

Az alispán csendesen nézett le rá. Egy kis fehér pálcza volt kezében.

— Már késő, az itélet ki van mondva; Istennél a kegyelem és az ő felkentiénél.

Azzal kettétörte a pálczát s maga elé veté az asztalra.

Az ügyvéd még szavakat keresett e vakmerő visszautasítás elienzésére, az alatt az alispán felegyenesedék székéből s dörgő férfihangon mondá, hogy meghallhaták a szomszéd termekben is.

— A törvény előtt nincsenek hatalmas urak; a gazdag vétkest az a pallos sujtja, a mi az utónállót. Mi itélünk a bünös felett, s nyugodtan várjuk, hogy megitéltessünk.

És a törvényszék tagjai mindnyájan egy akarattal felálltak és rámondták az „úgy van!"-t.

Az alispán rányomta a pecsétet az okiratra.

Azt az erős szivet sem a pénz ördöge, sem a szerelem angyala, sem a félelem minden rémképei meg nem ingathatták soha!

XV. A mi a homlokra van irva . . .

Van egy borzasztó gondolat, a mit az emberek olyan könnyedén mondanak ki, mint a legközönyösebb hírmondást, a mit egymásnak elbeszélni szokás.

Gyakran hallhatni, sőt mi több, olvashatni lapokban: ez vagy amaz ismerősünk, a kit okos, nevezetes embernek tanultunk ismerni, tán egy közhitelű tudós, vagy egy szép lelkü költő, hírhedett müvésznő, valami tiszteletben álló család érdekelt tagja, azon a sötét úton kezd járni, melynek a megőrülés a neve.

Irtózatos!

Kimondani valakire, hogy ez meg fog tébolyodni; hogy már homlokára van irva, hogy meg kell őrülnie, szemeiből, arczvonásaiból minden ember olvashatja azt, érezheti azt az aggasztó nyomást szívén, ha vele beszél, ha messziről meglátja.

Még most csak útban van feléje; még nem tépi öltözeteit, még nem keresi az öngyilkolás módjait, még nem tombol, nem ordít; — de már hallgat, már figyelmez az emberekre; sejti, hogy néha nem szokott rendesen beszélni s tartózkodik azt észrevétetni másokkal, hogy lelkében minő visszás érzések tombolnak egymáson; még most csendesen megül a templomban, tisztes öreg emberek mellett, de már nem mer rájok tekinteni, mert érzi, hogy valaki más, nem ő maga, a ki lelkén belül lakik, úgy ösztönzi, úgy nógatja, hogy kaczagjon fel a legájtatosabb szónoklat közepett s azt a tisztes agg embert ott maga mellett ragadja torkon azzal a kézzel, melynek ereje ellenállhatatlan.

És mindez már a homlokra van irva.

Hiába rejti, hiába hunyja le szemeit, hogy ne lássanak beléjök; hiába hallgat, hogy szavaiból ki ne vehessék; az emberek tudják, megismerték, beszélnek róla, lapokba kinyomtatják, világhirré lesz, hogy ő meg fog őrülni, elveszti az eszét.

Valami gonosz, átkozott szellem ez a megőrülés mely eleinte csak mint az árnyék követi áldozata lepten, megjelen előtte, mint kis parányi szörny, a kit még el lehet tapodni; apró tusákra ingerli ellenfelét, lehagyja magát verni és ujra megnő, és körmeit a lélekbe vájja, és karját a szív körül fonja, hogy nem lehet tőle szabadulni, és üz és kerget; és a midőn azt hiszi martaléka, hogy elfu-

tott, megmenekült előle, már akkor ismét ott ül mellette és szemébe vigyorog és újra meg újra elmondja előtte azt az eszmét, azon szókat, a miket a lélek úgy szeretne nem hallani, elfeledni, soha, soha nem tudottá tenni.

Az egyiknek azt susogja: hogy káromolja magában az Istent.

A másiknak azt, hogy számláljon tizenháromig, és rettenjen meg, ha épen a tizenhármasnál megszólítják.

A megcsalt menyasszonynak egyre azon szavakat suttogja fülébe, miket hűtlen vőlegénye mondott neki; aggódó családapának a szűk napokat, a kikerülhetlen éhhalált, a költőnek hanyatló erejét, vágyai bukását; búvárkodó tudósnak a megtörhetlen paradoxont . . .

És látják őket az emberek fokról-fokra hanyatlani, látják zavart arczokkal járni az utczán, ismerőseik mellett félénken elsuhanni; magas ablakokból mély vizekbe vágyó tekintettel alá leskelődni, szép sima késekkel, töltött fegyverekkel mosolyogva játszani. Látják, mint beszélgetnek magokban, mint borzadnak össze minden ok nélkül és mondják rólok: „ez meg fog őrülni, ez nemsokára tébolyodott lesz.“ És nem gondolnak rá, hogy ez mily irtóztató mondás volt!

E csodálatos átokvonások soha sem voltak még szebb homlokra irva, mint a szegény letört Cynthiáéra.

Ez a rút démon is nagyobb gyönyörrel üldözi azt, a mi szép, a mi erös, a mi vele daczol.

Cynthia gyermekkorától fogva sokat szenvedett.

Voltak pillanatai, a mikor környezői azt állíták róla, hogy úgy viseli magát mint egy tébolyodott.

Anyjának kedélyállapota, ki sokat és rendkivüli szenvedéseket állt ki, midőn őt szive alatt hordozá, sokat tehetett a leány idegzetére.

A sok évi feszült aggodalom, mely testvére és kedvese haláltusáiból eredt, valami hihetlen hidegséget kölcsönzött külsejének, mely már magában hasonlatos volt valami józan őrültséghez, mely hallgat akkor, midőn más nevet, s örömtől, nyájasságtól meg nem indítható.

A Maróthon töltött éj határozatai csak egy alapjából kiforgatott lélek kétségbeesett tusája lehettek.

Rejtegetett titkának felfedezése s István gróf kegyetlen fellépte leánya ellenében még jobban megrendíték egész kedélyét, s ha ama rákövetkezett irtózatos vád rögtön ki nem oltá lelkében az ész lankatag világát, ez csak azon lelki erőről tesz tanuságot, melyet a természet pazar kézzel ruháza rá.

Sokáig járt azután azon keskeny úton, mely vezet az örvény szélén, messze elvezet, néha egész a csendes sirig. E keskeny ösvény a búskomolyság. Csak egy érintés, csak egy botlás kell a járónak még és azután leszédül; mindig lejebb, mindig lejebb; végre azután lebukik . . .

Mikor Róbert és Illés találkoztak ott szemei előtt . . . ez volt a lejtő a keskeny útról!

Ez esemény minden következmény nélkül maradt el ez időre; de valahányszor eszébe jutott az, mindig érzékeny lázt kapott és semmi sem tudta azt lelkéből kiverni.

A törvényszék előtt kiállt irtózatokat alig birta ellensúlyozni bátyjának szokatlan, testvéri részvéte, s hogy azokból ép észszel tudott megtérni, egyedül környezetének köszönheti. A kedves, jólelkü Irén napfényes kedélye, Fenyéry nyilt, hajlékony lelke nagy befolyással voltak Cynthiára.

Odahaza e tárgyat soha sem említék meg előtte s e miatt Fenyéry még őszszel sem vitte be családját a városba, hogy ismerős látogatók gondatlansága meg ne zavarja e figyelmet.

Hanem a legutolsó kihallgatás után, melyben Cynthia már szinte úgy viselte magát, mint a ki már félig meg van tébolyodva, a grófnő maga hozta elő e tárgyat minduntalan. Szeretett felőle vitatkozni.

Cynthia abból a különös szempontból vette fel a dolgot, hogy a biráknak egyáltalában nincs igazuk, a midőn Krénfyt itélik halálra Brenóczy István gróf meggyilkolásáért, mert hiszen nem Krénfy, hanem ő adta a mérget tulajdon kezével a grófnak; tehát egyedül ő a gyilkos.

Hajh, sok álmatlan éjszakán át sugdosta neki ezt a szózatot füleibe amaz elűzhetlen démon, a midőn e gondolat rémes szívdobogást és hideg verítéket szült nála; a midőn szeretett volna az elől futni, mennyire világ van és kést verni saját szivébe! . . . Most már örömest, sőt gyakran hevesen beszélt e tárgyról; kétségbeejté vele a szelid Irént, s vitatkozott felőle Fenyéryvel, mint valami férfi.

Egy napon valami városi ismerős látogatta meg Fenyéryéket odakinn, valami nyájas, öreg asszonyság, ki ott látva Cynthiát, kötelességének tartá őt

szivéből üdvözölni, a miért e gonosz Krénfy irtóztató rágalmaiból kiszabadult s vigasztalásul hitte elmondani, hogy e hatalmas gonosztevő minden bizonnyal elveendi bűneinek díját, mert ótalmazói már Bécset is megjárták a nélkül, hogy számára valami orvoslatot hoztak volna haza. A magas kanczellária nemcsak hogy meg nem rótta Lippayt és a törvényszéket azon vakmerő tetteért, hogy egy felsőbb törvényhatóság parancsát félreveték, sőt különösen megdicsérte őket példás szigorúságukért s az itéletet megerősité, mely nem sokára végre fog hajtatni.

A közlékeny asszonyság még azt is elmondá bizalmasan, hogy ez itélet megsemmisitéséért még maga Dobokyné is felfáradott Bécsbe s ott eljárta az eljárandókat, azt adva okul, hogy nem bir megmaradni azzal a gondolattal, miszerint egy férfi, kit ő oly nagyon szeret, embertársának gyilkosává legyen. Dobokyné még tán most is azt hiszi, hogy semmit sem tudnak a szép ajándékok felől, mikkel nála Krénfy védői áldoztak? Mikor aztán látta, hogy semmit sem segithet, ellenkezőleg az alispán szigorúsága által még újabb dicsőséget szerzett magának s oda fenn is magasztalják, akkor Dobokyné megbánta a dolgot s nagylelkü akart lenni. Elküldte Náczi bácsit Lippayhoz egy levéllel, melybe visszakért jegygyürüje volt zárva; Lippay föl sem akarta azt bontani. Náczi bácsi, ki egy betüig tudot mindent, a mi a levélben volt irva (mert az a posta díja, hogy előbb ő olvassa el a levelet), hüledezve kérte az alispánt, hogy de bizony olvassa el, mert abban Dobokyné azt irja, hogy ő kész feledni a történteket s nagylelkü

megbocsátani azon férfinak, ki menyasszonyának első kérelmét meg tudta tagadni s majd ő imádkozik az éghez, hogy a mit Lippay vétett az emberiség ellen, azt neki bocsássa meg. Lippay nagyon megköszönte a szivességet, s a levél hátuljára azt irta „trop tard". Náczi bácsi nem ismerős e históriai szavakkal, különben nem vitte volna vissza a levelet Dobokynénak, a ki rögtön, a mint e szavakat megpillantá, ott szemeláttára elájult.

Az alispán nem házasodik. A helyett egygyel több adomával bir kifogyhatlan emlékében.

Cynthia akkor egy szót sem szólt a mendemondákhoz; hanem, a mint a beszédes asszonyság eltávozott, azt súgta Irénnek, hogy ő okvetlenül akar az alispánnal beszélni még ma.

Kérelmét tudatták Lippayval s az elég udvarias volt az erdei lakban megjelenni délután.

Az elmult viharnak semmi nyoma sem látszott a derék úr arczán, ismét jókedvű, örök adomákban kifogyhatlan tréfás úr volt ő, a kivel senki sem ereszkedik komoly értekezésbe.

Cynthia legelső szava az volt hozzá: hogy mi fog történni Krénfyvel?

— Bizony, kedves grófnő, azzal olyasmi történik, a mire a czigány azt mondta, hogy ő ezt „soha ki nem állja".

— Meg fogják ölni? kérdé Cynthia.

— Csak egy kicsinyt, vigasztalá Lippay.

Cynthia visszahátrált. A háborgó kedélyeket semmi sem téríti meg oly könnyen, mint ha valaki élczeket mond nekik, s sophismáiknak még furcsább sophismákat tud ellenökbe állítani.

— De uram, nem Krénfy a gyilkos, hanem én

vagyok az, egyedül én. Tulajdon magam adtam atyámnak a mérget.

Lippay jól tudta olvasni azt, a mi a homlokra van irva.

Meg nem zavart nyugalommal viszonzá:

— Ha szigorúan vesszük a dolgot, legközelebb áll a bünténvhez a kanál, mely a mérget nyújtotta, az pedig ép oly eldöntetlen kérdés marad, mint csata előtt az ujonczé, a ki vén káplárjától azt kérdezte: „melyik már a rosszabb; puska-e vagy a golyóbis?"

Cynthia elnevette magát e furcsa válaszra; első nevetés volt ez ajkain már hónapok óta. Maga is csodálkozni látszott rajta.

Az alispán csupa tréfa és kedély volt ellenében; nem hagyta vitatkozásra kerülni a kérdést, szüntelen adomázott és végül egészen felderíté a hölgy búskomorságát; azt hitetve el vele, hogy még a kérdéses per sokáig el fog húzódni, addig sokat lehet a tárgyról vitatkozniok; számtalan prókátor meg fog abban őszülni és kopaszodni.

Midőn Lippay eltávozott a háztól, Irén a kerten keresztül kisérte őt.

Köszönöm, nagyon köszönöm önnek, hogy eljött; önnek kedélye valódi balzsam Cynthia lelkületére.

— Tudok én még nálamnál jobb orvost is, szólt az alispán.

Irén kérte, hogy nevezze meg azt.

— Hozassa ide kegyed Leonorát. Kegyed kérére bizonyosan elhagyja ő egy időre pesti állomását. Ez a derék hölgy két hét alatt úgy helyre dispu-

tálja Cynthia eszét, mintha soha semmi baja sem lett volna neki. Jót állok érte.

Irén nem állhatta meg, hogy el ne mosolyodjék ez ötletre. Azonban, amint az alispán eltávozott, rögtön leült és írt Leonorának, ki akkor Pesten egy nevelő intézetet vezényelt nagy életbölcseséggel és tudománynyal.

XVI. A találkozás napja.

Az engedett félév elmúlt.

Pontosan, mint a kiszabott halál, ott volt Illés gróf a Bayonne és Páris közötti meghatározott állomáson.

Két ifjú mágnás, kik Tarnóczy Róbertet szintúgy ismerték, mint a grófot, jöttek vele felkért tanúképen. Már kora reggel, a legelső vonatnál ott várakoztak ellenfelökre.

Akkor nem érkezett az.

A pályafőnél egy szobát nyitottak az előkelő urak számára, honnan minden újabban érkező vonatot meg lehete látni.

Illés gróf azt kérdezte társaitól: mit gondolnak, meg fog-e Róbert jelenni e helyen, vagy nem?

Az egyik igenlé, a másik tagadta a kérdést: fogadtak rá.

Illés gróf elmondá tanui előtt azon tervet, melyet magában kifőzött azon esetre, ha Róbert szavának áll és a kitűzött helyre megérkezik.

Akkor ő bizonyosan derék lovagias fiú leend.

Venni fogják pisztolyaikat és kisétálnak együtt a közeli erdőbe.

Illés néhány felhajigált falevelet útközben mutatványul le fog lövöldözni.

A segédek kimérik az álláspontokat, megtöltik a pisztolyokat mindnyájuk szeme előtt.

A vivók helyeikre állnak, az egyik segéd csattantani fog kezével.

Mikor már kettőt csattantott, akkor Illés gróf felemeli pisztolyát és Róbert szívére célozva, azt fogja tőle kérdezni:

„Állítja-e ön még most is azt, hogy hugomat szereti?“

„Igen“.

„Akar-e ön lemondani róla e pillanatban?“

„Nem“.

Illés gróf ekkor el fogja hajítani a pisztolyt kezéből.

„No, ha nem akar ön lemondani, hát akkor menjen haza és vegye el Isten szent hírével és legyenek boldogok“.

Azzal kezet fognak, összeölelkeznek, s az atyafiság poharát pezsgők durrogása mellett a legközelebbi vendéglőben felköszöntik egymásra.

Ez olyan vidám mulatságos jelenet lesz, a mit Albion valamennyi különcze irigyelni fog rendezőjétől.

Szegény Cynthia! legalább ő is boldog lesz azután, — emberi fogalmak szerint . . .

. . . Az urak várakoztak délig, délutánig, sorba néztek minden kilépőt, a ki a kocsikat elhagyta, mintha ők volnának a titkos rendőrség ügynökei; Róbert nem érkezett.

Az egyik úr, ki elmaradására fogadott, már

diadalmas hangon kezde beszélni s társait gúnyolta nagyhivőségökért.

Illés egyáltalában nem akarta e lehetőséget megengedni. Ő más embernek ismeri Róbertet, mint hogy az elmaradhasson.

„Ah! persze!" gúnyolódék kétkedő segéde, „csakhogy egyszer megszabadulhatott. Együgyüség volt akkor eleresztened, mikor fogtad. Már most majd keresheted megint. Nem eresztik azt az asszonyok."

Illés halvány volt a dühtől, ha arrá gondolt, hogy ez valóban meglehet.

Mint fájt neki az, hogy egyszer életében vetkőzte le cynicus embergyülöletét, egyszer akarta megmutatni szíve belsejét valakinek és épen akkor volt az az egy czudar és hitvány.

Már besötétedett; csak egy vonatot vártak még; a pályafő igazgatója biztositá őket, hogy azon túl mai nap nem fog több érkezni.

Illés nem várhatta azt már a szobában, nyugtalanul sétált alá s fel a pálya mentében.

Végre jött az utolsó vonat, messziről világítva vörös szemeivel az éjszakában; hangzott a dübörgés, sziszegés, mi jöttét megelőzi s néhány perez múlva ott állt a tüszszögő ércz-csoda a pályafő előtt s a rövid időköz alatt hirtelen bontakoztak alá minden ízeiből a támolygó utasok, beburkolva, felpakolva és siettek a kivilágitott terem felé.

Illés minden férfinak utját állta. A ki csak nagyon kiválólag messziről nem hordá magán a látható különbség jeleit, a ki csak egy kicsit hasonlíthatott Róberthez, annak mind a legmakacsabb vizsgálaton kellett keresztül esnie.

Az utolsó utas is elhaladt. A vonat ismét fütyölt, dörömbölt és elrobogott. Illés egyedül állt az ajtóban.

Egy perczig még nézett szanaszét, mintha nem hinne a sötét éjszakának, s még várná, hogy valaki elő fog abból kerülni, ki megfoghatlan okokból legutoljára maradt.

Senki sem jött többé.

Illés dühtől remegve lépett be a szobába, hol társai vártak rá.

— Tarnóczy Róbert egy nyomorult silány! mondá nekik és szinte sírt bele.

E pillanatban a vasuti hordár lépett a szobába s Brenóczy Illés gróf után tudakozódott. Két levél van a számára, ez állomás pályafőjéhez czimezve.

Illés rögtön megismerte az egyiken Róbert irását s dühösen szakítá azt fel.

Társai bámulva látták, hogy a sorok olvasása közben mint változott át lassankint a gróf arcza, mindig szelidebb, mindig meghatottabbá lett, két szemében valami nehéz, átlátszó nedv kezdett terhesülni, mely utoljára végig gördült arczán. Közönséges emberek úgy hiják azt, hogy „köny"

Azzal meghatottan fordult társaihoz s reszkető hangon mondá nekik:

— Óhajtom uraim, hogy önök minden körben, a hol erről szó támad, kinyilatkoztassák, hogy „Tarnóczy Róbert mindvégig derék, nemes, lovagias ifju volt."

Azzal odanyujtá az egyiknek a levelet, hogy olvassa fel azt.

Szép, nyugodt kézzel irt sorok voltak.

„Tisztelt gróf úr. Én úgy hiszem, hogy nem

fogok ezen nap alatt önnel találkozhatni többé. Azt a félévet, melyet ön nekem ajándékozott, jól haszonra fordítottam. Megczáfoltam a rágalmakat, miket nevemre költének; megrontám a hamis kötelezvényeket, mikkel nevem alatt testvérem vagyonát elrablák; néhány nap van még csak hátra a kitüzött időből s én minden teendőmmel szerencsésen kész vagyok. Tegnap hallám testvéremtől, hogy Cynthia megőrült. Semmi segítség sincs számára többé. Ön átlátja, hogy én nekem nincs miért Francziaországba utaznom többé. Én elismerem önnek azon jogát, hogy engem megöljön s nincs szándékom magamat tovább védelmezni ön ellen. Midőn kegyed a kitüzött helyen rám várakozik, akkor én már végrehajtám a munkát, melyért össze kellett volna jönnünk. Olyan jól fogok czélozni, mintha ön saját maga irányozná rám a pisztolyt. Lőjje ki fegyverét a légbe; bizonyos lehet felőle, hogy az czélba talált. Isten önnel. Bocsásson meg azokért, a miket ez életben vétettem önnek. Tisztelője Róbert."

Illés ezalatt a másik levelet olvasta át. Ezt Fenyéry irta, tudatva a gróffal a kettős szomorú hirt és rokona végakaratát, mely szerint a levelet Brenóczy Illésnek a kitüzött helyre kivánta küldetni.

És Bernóczy Illés gróf, a hideg, szívtagadó férfi, elrejté két kezébe orczáját s ott valamennyi ismerős és ismeretlen nép előtt sirt hangosan, keservesen.

Szegény, szegény Cynthia!

XVII. A hollók, a farkasok.

A hó még a szokottnál is korábban lehullt ez évben a kallósfalvi mezőkön. Kis-Amsterdám romladozó gunyhóiba már október elején belátogattak a tél énekesei: a hollók, a farkasok.

A zuzmara, mely a hollót kiriasztja fészkéből; a förmeteg, mely a farkast berkéből kiszólongatja s beszoritja emberek lakásai közelébe, egy más fenevad lakóját az erdőknek is előhítta rejtekéből, egy vészkárogó őszült hollót, egy magányában megdühödött farkast, egy öreg kóbor gyilkost, a ki havak óta járt egyik erdőről a másikra, farkasokkal, hollókkal osztva szomorú tanyáját.

Ott lakott velök egy berekben. Tűrte a hideget, éhséget, mint ezek a vadállatok. És talán még valami rosszabbat is, mint az éhség; a mit a farkas nem érez, ha véres száját megnyalja, a „vér nehéz emlékét" a jóllakás után.

Két rossz ellenség: zivatar és az éh az országútra kergetik a vadállatot, éhség és zivatar — és a lélek nehéz gondolatjai üzték a csavargót emberi lak felé.

Éjszakánként csak úgy kerülgette néha az ismerős falut, — mint a farkas; el-elsompolygott a legutolsó házig; onnan megint vissza botorkázott.

A nagy vörös ház udvarán messziről vonitottak rá az ebek, ha közelgett; éreznek azok valamit. Soha sem mert egészen közel menni hozzá. Pedig úgy szerette volna tudni, miért nem füstöl annak kéménye soha? miért nincsenek ablakai kivilágitva, mint máskor?

Ezen a félen nem mert a faluba bejönni. Egészen megkerülte a helységet, hogy a tulsó oldalra jusson.

Ott álltak a régi kallósfalviak elszórt sárkunyhói. Kiismerte közőlök, melyik az öreg Sztropkó Mihályé. Oda lopódzott hozzá; belesett az ablakán, s látta, hogy a vén ember most is ott ül a tűz mellett és kosarakat fon. Bizony, száz és egynéhány esztendős korában ritka ember fon kosarat.

Háromszor is a kilincsre tette kezét, mindannyiszor visszalépett; végre neki szánta magát és benyitott a kis lak ajtaján.

Csak maga volt az öreg Sztropkó Mihály, ő is erőtlen aggastyán, nem volt tőle mit remegni.

A mint a tűz világánál megismerte a csavargót, meg sem látszott tőle ijedni, jó estét kivánt neki és kinálta, hogy üljön le a tűzhely mellé.

A gyilkos tétova szemmel tekinte szét a szobában s azután leült a tűz mellé egy alacsony fazsámolyra s elkezdte kezeit melegítni.

— Honnan, honnan, Márton öcsém? kérdé tőle a vén ember, csendesen folytatva munkáját.

— Az erdőből, a berekből; válaszolt ez rekedt hangon.

A vén ember fejét csóválta.

— „Azóta“ mindig ott kinn vagy?

— „Azóta“ mindig.

— Éhes vagy, ugy-e?

— Azt hiszem, hogy éhes vagyok. Régóta nem ettem semmit.

— Nesze kenyér.

A csavargó elvette és evett mohón. Kis idő mulva ujra megszólalt

— De szép fehér kenyered van.

— Kis unokám hordja azt a fiscalis úrtól, a ki a jó kisasszonyt Tarnóczfalván elvette; azok tartanak engem. Oda is vettek volna magukhoz, de én már csak jobb szeretek itthon lenni, a meddig még el kell élnem.

A vén gyilkos szinte pironkodva merészlé a kérdést:

— Hát a fiscalis, meg a felesége, az a jó kisasszony hogyan vannak?

— Jó dolguk van, Márton öcsém. Megint visszakapták a tarnóczi és fenyéri jószágaikat a fekete szájú úr halála után.

— Micsoda? riadt fel a csavargó, szemeit felmeresztve. Krénfy meghalt?

— Meghalt-e? Hát még azt sem tudod? Meg bizony, még pedig nagyon kedve ellen.

— Kedve ellen?

— Nagyon sokat nem tudsz te hát Márton öcsém, a mi a világban történt; már most elhiszem, hogy mindig az erdőben laktál, mert ezt minden ember tudja a környékben.

— Mondd el.

— Jaj, Márton. Rossz ember volt az. Nemcsak minket bántott, de az urak tálába is belekanalazott. Hamis leveleket irt, mérget kevert s megölte az öreg Brenóczy István grófot méreg által.

A csavargó bámulatában nagyot ütött botjával a földre.

— Hát aztán? hát aztán mi lett belőle? sürgeté türelmetlenül.

— Mi lett belőle? Kitudták a dolgot; elküldték

a drága urért hat fegyveres pandurt, vasra verték szörnyen, úgy vitték a vármegye házára.

— Vasra verték! kiálta Márton és szemei szikráztak; vasra verték, mint valami közönséges gonosztevőt!

— Ezerszer ezer forintot igért a gazdag úr az itélő bíráknak, ha megkegyelmeznek neki; tudod mi az, Márton? ezer forint, és ezerszer annyi! Hanem az alispán úr azt mondta rá: meghalsz! és nem kellett senkinek az ezerszer ezer forint.

— És meghalt? meghalt? megöletett?

— Ott voltam a halálán én is. Tenger volt a nép, a ki messze földről öszesereglett erre a hírre. erre a látványra. Ott voltam, ott álltam közel hozzá.

— Ott voltál? Láttad tulajdon szemeiddel? nem álmodtad azt?

— Tulajdon szemeimmel néztem végig, a mint oda hozták, a mint levették félig ájultan a szekérről, a mint beköték szemeit s leülteték egy alacsony kartalan székre, a mint a hóhér oda jött és leveté kabátját, s kivette egy hosszú tokból azt a kétélű kardot, s a mint a vér három ágban szökelt fel a magasba egy pillanat mulva, s a fej elgurult három lépésnyire s a mint megállt, még kétszer felnyitotta a szemeit, mintha a körül álló népet akarta volna ijeszteni.

A gyilkos kimeredt szemekkel bámult a beszélő öregre, ki a véres jelenet emlékét oly undorító elevenen tudta előtte elmondani.

— És bizonyos vagy felőle, hogy ő maga volt az? Krénfy a gazdag úr, a kit lefejeztek, nem valaki más, valami elitélt zsivány, gyujtogató, a

kinek olcsó az élete, a kit felöltöztettek az ő ruháiba, hogy a népet elbolondítsák vele? Mi?

— Bizony maga volt az Krénfy, Márton öcsém. Olyan igaz, mint hogy te nem voltál. Elitélték, kivégezték. Sehol sem kapott kegyelmet.

A vén gyilkos dörmögve kelt föl helyéből.

— Hm, hm, Mihály, ez nagy dolog, ez nehéz dolog. Ez már más, egészen más. Nem hallottad, kerestek-e engemet nagyon.

— Nálam nem keresett senki, Márton.

— Ugy-e bár? Mit gondolsz? Ha megfognának, nem itélnének fogságra, hanem egyenesen kivégeznének?

— Bizony, Márton, aligha azt nem hiszem.

— Mihály. Nem hallottad, van-e az én fejemre valami díj téve?

— Micsoda? szólt az öreg, mint a ki nem akarja a kérdést érteni.

— No a hogy szoktak díjt tenni a hollókra, farkasokra, a mik kárt tesznek, a ki ennyit meg ennyit behoz, kap egy forintot, két forintot. Mit kap a ki engem elfog? Tíz, — húsz forintot, — tán ötvenet is? Mi?

— Meglehet biz az . . .

— Mihály! szólt kevés vártatva a gyilkos. Fogj el engemet.

— Én? öcsém. Bár magam tudjak a lábamon állni, ha nem fog valaki. Mit beszélsz te nekem?

— Tudod, Mihály, ez az eset nagyon megzavart engem. Ha egy ily nagy urat utolért az igazság keze, hát akkor egy ilyen szegény gazdátlan kutya, mint én, mit bújja az erdőket, mi? Az gyilkolt:

megölték; én gyilkoltam: nem az-e a rend, hogy engem is megöljenek?

Mihály gazda nem felelt, csak fejével bólintott a kérdésre.

A vén csavargó lassú hangon kérdezé.

— Sok ember összegyül olyankor, úgy-e? a birák urak elmondják a népnek, hogy kit miért büntetnek meg? szép beszédet tartanak, okosat, tanúságost? ugy-e bár: pap is jön oda, jámbor tiszteletes úr s beszél a más világról, az úr Istenről és annak az irgalmáról? annak megmondhatja az elitélt, mit vétett életében és megkönnyebbül aztán bele? és azután mondják azt is ugy-e, hogy „Isten legyen irgalmas, kegyelmes szegény nyomorult lelkének!“ s imádkoznak, mikor ő haldokol, ugy-e?

— Igen, igen; hagyá helyben az öreg.

— Mihály, Mihály; szólt a gyilkos szorongó kebellel. Tedd meg azt nekem. Régi jó ismeretségből, régi barátságból; nem azért az ötven forintért, a mit kapnál; hanem az én hozzám való jó indulatból; vezess be engemet a városba, vezess be most mindjárt; el birsz te odáig jönni; majd én rám támaszkodol az úton. Én magam is elmehetnék, de látod, nincsen bátorságom. Ha betévedek az erdőkbe egyedül, megint nem merek belőlök kijönni. De te majd biztatni fogsz az úton, elvezetsz egész a vármegyeházig; Mihály, jó öreg Mihály.

A vén ember csak a fejét csóválta s nem felelt rá semmit; hanem annyit mondott, hogy késő már az idő, az utak hóval befúva, eltévedhetné-

nek valahol. Inkább háljon az éjjel a csavargó az ő házában; reggel majd beszélhetnek arról.

— S nem félsz te velem egy házban aludni éjjel? kérdé Márton, ki szinte kérkedett azzal, a mi félelmetes volt rajta.

— Száz és öt év óta hajtom le minden éjjel fejemet az Isten kezébe; ő tudja mikor nem kell felvirradnom többet, szólt az öreg nyugodt lélekkel, s mohából puha fekhelyet csinált csodálatos vendége számára s azzal lefeküdtek mind a ketten.

A hamvadozó tűz világa derengeté meg egy ideig a kis lak sötétjét; az altató homálynál még sokáig elbeszélgetett egymással a két öreg. A gyilkos elmondatta magának hosszasan, körülményesen mindazon jeleneteket, a mik egy szegény veszendő lélek átmenetét képezik e világról a másikra.

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

A gyilkos sokáig is el talált aludni a jó puha mohágyon.

Iyen kényelemhez nem volt az ő teste szokva; zörgő haraszt ébresztése, rekedt holló károgása, széltől csikorgó száraz fa, arczhoz tapadó maró dér szokták őt felköltögetni. Már a nap is besütött a kis ház ablakán, midőn felnyitá szemeit.

Gazdája étellel, itallal kinálta, a mint felkászolódott; mi sem kellett neki, csak egy kis vizet kért, hogy „megmosdjék".

Ez is régen történt vele.

— Már most menjünk; szólt Mihályhoz, midőn készen volt a rövid öltözéssel.

— Tehát csakugyan fel akarod magadat adni?

— Nem jól cselekszem-e? ugy-e, hogy igen? legalább vége lesz már egyszer.

Mihály felölté szűrét, vette botját s kikisérve zord vendégét, ment vele a havas uton végig. A csavargó biztatta, hogy csak támaszkodjék az ő vállára, ha elfárad.

A mint a szál erdőn keresztül ment a két öreg, valami ijedelmes sikoltozás állítá meg egyszerre lépteiket. Az útfélről egy pórnő rohant elő, ki annyira meg volt ijedve s féltében úgy futott, hogy meg sem látta a két férfit, a míg az öreg Sztropkó meg nem szólította.

Akkor meg oda rohant hozzájok és térdre esve előttök, beszélt őrjöngő hadarással össze-vissza értetlen dolgokat, a miből csak azt a szót lehetett megérteni: „a farkas, a veszett farkas."

Egy veszett farkas rémítette már hetek óta a környéket, berontott a falvakba fényes nappal s a templomból jövő embereket összemarta és ismét elfutott. Azok elhaltak irtózatos halállal. Sehogy sem birták elölni, hasztalan rendeztek ellene hajtó vadászatot; magát a fegyveres vadászt is összetépte. A megyétől nagy jutalom volt kitűzve a bőrére, a ki azt behozná!

A megrémült nő nagy nehezen birta kimagyarázni, annyira eszén kivül volt a rémülettől, hogy reggel fát keresni kiment az erdőre, nem messze a háztól. Itt van a szénégető tanya mellett, a férje szenet vitt a városba, ő egyedül volt, midőn hirtelen kis gyermekét hallja sikoltozni a házban; erre viszasietett, s a mint be akart lépni a nyitva hagyott ajtón, akkor látja, hogy egy irtóztató nagy farkas van a szobában, véres szemekkel, tajtékol

turó szájjal; ő ijedtében hirtelen becsapta az ajtót és elfutott. Azután jutott csak eszébe, hogy a kis gyermek ott maradt a szobában, felkötve egy lepedőben szokás szerint a gerendára.

A szegény nember e szóknál kétségbeesve veté magát a férfiak lábaihoz; a gyermeke ott van a farkas torka előtt!

A vén csavargó szemei úgy villogtak e szavakra! Egy perczig sem gondolkozott, megfogta az öreg Sztropkó kezét.

— Mihály! Már most hagyj el és térj vissza Én megyek.

— Hová? kérdezé az öreg kalauz aggódva.

A gyilkos csodálatos arczczal tekinte fel az égre és kezét szívére nyomva, mondá:

— Az én „birám" elé!

Azzal markába kapta görcsös botját, azt az emlékezetes botot, s megcsóválva azt a levegőben, mondá a némbernek:

— Asszony, most jerünk a törvényszékre.

A jámbor nő nem értette bár, mit beszél e vad tekintetü ember bíróról és törvényszékről neki; de a mint látta, hogy az sebesen megindul a mutatott táj felé, ő is utána szaladt, gyermekét védeni. A vén Sztropkó is elővont egy hosszú evőkést sarúja szárából s erejétől telhetőleg ügetett utánok, elszántan odaadni Istennek ezt az ő százados életét, ha úgy kell.

A csavargó hamarább oda ért a szénégető házához, mint a nember és az agg.

Kis alacsony viskó volt az a lak, melynek tetejét két felől a föld tartá; a közepébe rótt ajtó tetején volt egy kis nyilás, mely ablak gyanánt szolgált

neki. E kis ablakon betekinte Márton a lak belsejébe.

A közép szarufára, mely a két tetőt összetartá, volt felakasztva két végénél fogva egy darócz lepedő, abban hintálózott egy kis ölbeli csecsemő, a ki egyre sírt, szepegett, hogy miért hintázzák olyan nagyon; nem tudott még egyebet mondani, mint a minden gyermek első tudományát: „mamá."

Volt kinek mondania azt, hogy „mama"; egy roppant fenevad keringelt alá s fel a szobában, fujtatva dühösen szétnyilt orrlyukain keresztül; lompos, csuhasz szőre szétborzadva meredt nyakán és görbe hátán végig; hosszú, vastag farkát hasa alá csapta, füleit előre hegyezte, a véres tajték habzott lihegő száján; igy járt alá s fel bőszülten a szűk házban, fejét a földnek szegezve, s ha olykor valami gúnyába, vánkosba botlott, azt dühödten marczangolta széllyel, a foszlányokat maga körül hányva. Majd megint szilajan föltekintett a síró gyermek felé, s vérben forgó szemei zöld szikrákat hánytak a düh és éhség miatt. s azzal roppant szökésekkel ugrált fel utána. A daróczlepedőből alácsüggő rongyok tanusiták, hogy fogaival mindig elérte azt, nem sok kell már hozzá, hogy azt egészen leránt'sa.

A mint a fenevad a csavargó közellétét megérezte, hirtelen ott hagyta a gyermeket. s lábait előre feszítve és torkát kinyujtva, elkezde bőszülten üvölteni, hogy az undok hang hallatára a gyermek anyja megrémülve állt meg és nem mert közelebb menni házához.

A csavargó megdöngette öklével az ajtót:

— Én velem beszélj, vén gonosztevő, énvelem!

kiálta a vadállatra, görcsös botját kétszer-háromszor markolva, míg jó fogást talált rajta; s ekkor felrántá a tolózárt és betaszítá maga előtt az ajtót.

— Akarsz-e velem beszélni, vén sátán? akarsz-e most? kiálta a farkasra és arcza dühödtebb volt, mint amazé és fején épen úgy borzadtak az ősz fürtök, mint a fenevad szőrei.

Az leüté sunda fejét, véres szemeivel leránczolt homloka alól ellenségére nézett, néhányszor megmutatá neki csattogó sárga fogait, s azt az elfojtott kurrogást hallatá, melyben a megszorított fenevad a félelem és düh indulatát fejezi ki, azzal egyszerre egy tompa röffenéssel neki ugrott ellenének.

A súlyos bot nagyot süvöltött a levegőben s tompa zuhanással csapott le. Ah, ez volt a csapás! Ez még az ispánnak adottnál is rettenetesebb volt. A fenevad visszaesett tőle három lépésnyire. Ha a fejét éri, meg sem mozdult volna többet. Egy hang nélkül lefeküdt a lak közepére, úgy látszott, hogy nincs már ereje sem állani, sem elfutni, oldalai erősen fujtattak, s a nyaka görcsösen rángatózott.

Márton be akarta végezni munkáját s közelebb lépett hozzá, feje fölé emelve botját, hogy a lankadó vadállatot egy második csapással agyonüsse. Azon pillanatban a legyőzöttnek hitt fenevad mint a villám szökött fel halálos fektéből s ellenfele nyakába ugorva, annak mellébe és vállába merité fogait.

A csavargó egy irtóztató ordítást hallatott s elvetve magától a botot, hirtelen torkon ragadta

a vadállatot, mely minden erejével azon volt, hogy ellenfele arczát marhassa össze. A csavargó elkapta végre a dühödt vad sötétkék nyelvét, mely dagadtan vonaglott elő eltátott torkából s annál fogva legyűrte azt maga alá a földre.

Ott néhány pillanatig egymáson hánykódva küzdöttek, végre a csavargó neki feszíté izmos térdét a vadállat szügyének, hogy csontjai ropogtak bele, s így tartá ott a földre szorítva.

A vén Sztropkó azon pillanatban érkezett oda.

— Már ez be van végezve, suttogá a csavargó. Mihály, ez fogas prókátor volt.

Mihály látta, hogy Márton karjából és melléből csorog a vér s azt akarta bekötözni.

— Ne törődjél már én velem; hanem vedd le azt a gyermeket és vidd az anyjához. Hívd közelebb. Hadd lássak rá, mikor azt a gyermeket átöleli. Jól van. Ez jól van. E bizony már meg sem mozdul. Mi ketten elbántunk egymással.

A farkas utolsót vonaglott térdei alatt.

— Mihály, jó Mihály, szólt most a csavargó, nem kell nekem most már veled a városba mennem. Nem lesz nekem több biróval dolgom itt ezen a földön. Légy hozzám azzal a jóval, hijj nekem ide egy papot. De siess vele, mert azután majd késő talál lenni. Tedd meg azt, jó Mihály.

Az öreg azonnal sietett Tarnóczfalvára, mely közelebb esett. Csak maga maradt ott a nő gyermekével.

— Jó asszony, mondá neki a csavargó, te most zárd rám ezt a házat. Jól bereteszeld az ajtót, feszíts eléje egy pár erős karót, hogy belülről ki ne lehessen törni. És azután két napig feléje se

jőjj ennek a háznak. Megmondd a falubelieknek is, hogy bárminő ordítozást, jajgatást hallanak ide benn, tájékára se jőjjenek. Csak azután, ha minden lecsendesült, jöhettek ide, három-négy nappal utána. Akkor se jőjjenek be, hanem gyujtsanak jó sok kénkövet, a milyennel a méheket füstölik, hányják be az ablakon s várják meg, míg elég, elpárolog. Mikor azután kinyitják a házat, ti minden vakolatot tisztára leverjetek innen, a faneműt hamús lúggal lemossátok, a szoba földjét pedig egy ásónyomnyira kihányjátok innen. És azután, ha ráértek, azt a két hullát, a mit itt találtok, ássátok el valahova, valami félreeső helyre jó mélyen; de ne egymás mellé. Ne egymás mellé. Igaz ugyan, hogy életökben nem sokat különböztek egymástól, de azért mégis — ne egymás mellé. Igy, fiam; már most zárd be az ajtódat és hagyj magamra. Ne félj. Nem lopok én el innen semmit.

A némber szót fogadott; eltorlaszolta az ajtót s az istállóba vonult gyermekével, míg férje és a szomszéd falu hites emberei Mihály hívására megérkeztek. A jó tisztelendő úr is eljött, ki midőn be akart menni a gunyhóba, a csavargó kiszólt, hogy már nem lehet bemenni, ő maga is bekötözte az ajtót belülről.

Csak egy kis ajtónyíláson át beszélgethettek egymással.

A vén gyilkosnak olyan sok mondani valója volt; a hit embere alig talált számára vigasztalást.

A csavargó végre megnyugasztalódott.

Véghetetlen, határtalan az úrnak kegyelme! Jó azt megtudni szegény bűnös embernek.

— Fognak-e én értem imádkozni? kérdé resz-

ketŏ hangon a csavargó, mint a ki nem mer kérdésére igent remélni.

A pap megigérte azt neki.

A csengetyüt is meg fogják-e húzni, mikor meghalok?

A lelkész ezzel is biztatta.

— És nem temetnek el a . . .

Ezt nem mondta el tovább. Az akasztófát értette. Minek volna oly sokat kérni egyszerre? Az ember ne legyen oly telhetetlen.

A lelkész szemeit törülte a könyektől, midőn eltávozott. Hisz a bünös halála is csak szomorú.

A faluheliek még akartak beszélni Mártonnal, hanem ő nyers hangon kiszólt hozzájok, hogy ő vele többet ne szóljon senki, hanem engedjék meghalni magában.

Lassankint elszállingóztak az emberek, magukkal vivén a gunyhó családját is; csak a vén Sztropkó Mihály várt még ott a nyilásnál. Márton kiszólt hozzá:

— Mihály, öreg Mihály. Eredj fel most már a vármegyére és mondd meg az uraknak, hogy az a két üldözött farkas, a kire díjt tüztek ki: — itt van együtt mind a kettő.

Kevés vártatva tompa hangon megint megszólalt:

— És ahhoz a grófkisaszonyhoz is menj fel, a kivel annyi sok szerencsétlenség történt és mondd meg neki . . . magam sem tudom már, hogy mit? Áldjon meg az Isten téged.

— Mit mondjak meg? beszélj, Márton.

— Azt, súgá a csavargó, hogy én nem árultam el őtet, ne higyje azt ám én rólam.

Őrjöng ez már, gondolá magában Mihály és ott várt még késő estig; hanem hogy többször szólt be az ajtón s választ soha sem kapott rá, azt hitte, hogy már meg is halt a csavargó s haza ment a hírével.

Nem is hallották neki semmi neszét többé. Illetlen volna az, hogy mikor valaki ily irtóztató kinnal hal meg, még ijesztő ordításával is háborítsa a csendes világot.

XVIII. Temetetlen halott.

Egyik év a másik után haladt; a világ folytatta a maga regényeit, ezeket a csodálatos regényeket, a miknek soha sincsen végök és mindig érdekesek. Egyik ember kihal belőle, ez bevégezte a maga fejezetét, a többiek folytatják. És hátha valaki hamarább bevégezte élete regényét, mint meghalt volna! . . .

Ti folyvást szaporítjátok az idők tanúságait, ti boldog családok, szaporodó, felnövő tagokkal; ifju leány, délczeg legény megkezdik a regényt, boldog anya, boldog apa folytatják azt, gyermekek megnőnek nagyra, az élet újra kezdődik velök, csoda változataival és ennek soha sincs vége.

De mikor egyszer mégis vége van . . . Mikor apák, nagyapák, dédősök tisztes sora végén ott áll az utolsó lankatag virág, utána nem következik semmi; előtte csak az ős sírboltok néma kísértetei. A sors, az a minden költők nagy mestere, leteszi tollát, eltöri játékszereit s nem kérdi olvasóitól, sajnálják-e azokat, avagy nem?

A fenyéri és tarnóczfalvi kastélyok örömzajtól zengnek vissza, csarnokaikat a legkedvesebb zene élénkiti: játszó gyermekek zaja. Egy kis fiu, egy kis leány, és azután megint egy kis fiu, a ki már beszélni tanul. Minden ember felismeri arczaikon az apa szép, nemes vonásait s az anya okos, finom tekintetét. A két uradalmat egy hosszú, jegenyefákkal beszegett sétány-út köti össze, melyen úgy robognak az úri vendégek hintói s a jókedvü pór szekerei, mintha mindig vásárra járnának egyiktől a másikhoz. Az egész környék, minden fü, fa boldogságról tanúskodik, még magok az emberek is, a kiknél pedig ugyan ritka eset, hogy valami ürügyet ne találjanak a panaszra. Uj élet kezdődik itten.

Alig órányira innen áll a brenóczi urak kastélya, némán, zajtalanul. Minden ajtó zárva rajta, az ablakredőnyök leeresztve; a falakról hullani kezd már a vakolat s tarkán mutatja a különböző szint, a mikkel egymásra befestették. A hol a tetőzetet egyszer megbontá a vihar, úgy maradt az, s a lecsavart viharfogókat senkinek sem jutott eszébe helyre egyengetni. Az angol kert utait széltében benőtte a fü, a vén faunusok ott a ligetben, töredezett cserépkarjaikkal olyan rosszul tudják magokat védni a természet ellen, mely vissza látszik kérni tőlök a földet, melyből vétettek s fejeiket, vállaikat behúzta mohával. A kutakról elvesztek a húzók, nincs rájok szüksége senkinek, a nagy kocsiszinek üresen tátongnak a kastélylyal szemben, s egy régibb akol épen düledezőben áll s csak magasabb jóváhagyásra vár, hogy összeomolhasson. Semmi nesz sincs körül; nincs senkinek itten

semmi dolga, sóhajtalan a ház . . . Egy régi élet jár vége felé.

A fenyéri víg társaságok zajában látni rendesen egy csodaszép hölgyet, kinél a világ minden szobrásza sem gondolhatott ki remekebbet soha. Nem is más az, mint egy szép szobor. A hölgy oly szép, oly nyájas, oly magas műveltségű, gazdagsága felülmulja a környék legnagyobb uraiét; miért, hogy mégis oly távol marad tőle mindenki, hogy nincs szerelmes ifjú, kinek szíve érte megdobbanjon. Ah, minden reményt, minden gerjedelmet lehűt, megfagyaszt egyetlen egy szó, a mit az emberek titkon, susogva szoktak egymásnak megmondani, s a mitől úgy elsápad, a ki legelőször hallja.

A Brenóczy nagy család utolsó virága az, utolsó hervatag virága, a „kiszenvedett" Cynthia. Ne higyjetek e piros arczszínnek, a beszélő ajkaknak, meghalt ő már; ez, a mi itt jár közöttünk, csak egy szép eleven szobor, melynek kezét félelem érinteni, melynek szemeibe nézni hideg borzadályt kelt az ember szívében.

Szokott beszélni is, ha ismerősre talál. El szokta mondani, hogy ő milyen boldog most, hogy nem is kívánhatna több örömet a világon, mint a mennyivel őt az ég elhalmozta. És arcza, szemei, mosolygása oly hűn bizonyítják ezt a boldogságot. Az ember azt hiszi, hogy az most megnyugodva, sorsával kibékülve beszél; hogy valóban boldog. De mikor azután elmondja boldogságának okait, akkor fut végig a hideg a hallgató tagjain; szegény ábrándozó! azt hiszi, hogy Irén gyermekei az övéi, hogy ő azoknak anyja. Mindenki előtt úgy

beszél a gyermekekről, mint lelke legfőbb örömé-ről, ápolja, cziczomázza őket, tanítgatja olvasni, irni a nagyobbakat, beszélni a kisebbet; ringatja és dalol neki, hogy elaltassa.

Mindenki hagyja őt e boldog képzelődésében; a nélkül nagyon, nagyon sokat szenvedne ő. Ha Irén nem viselné gondját, ha Fenyéry szavát nem hallaná, ha a jó Leonora nem vitatkoznék vele, lelki betegsége a leggyötrőbb fokra fejlődhetnék. Igy megvan csendesen. Csak olyankor, midőn eljőnek az őszi napok, s a késői verőfény, mely a dérfestette erdőket megaranyozza, azon elmult órákat juttatja eszébe, a miknek veszedelmes indulat viharában elveszté lelke kormányát; akkor látszik valami sötét nyugtalanság erőt venni rajta, akkor kérdez és felel visszás dolgokat, akkor tekintenek szemei vadul magok elé s nem látszik ismerni senkit.

Ilyenkor egy perczig sem hagyják őt magára Fenyéryék. A jó Irén oda viszi hozzá gyermekeit, a kik Cynthiát „kis mamának" nevezik; az alispán eljár hozzájok kifogyhatlan anecdotáival, a mik Cynthiát gyakran megnevettetik, s Leonora százféle asszonyos mulatságot talál ki számára, amiket e szegény rabok, a nők, találtak fel idejök rövidítésére. Mond neki jóslatokat arczvonásokból, tenyérvonalzatokból, kártyavetésből.

Ah, a bölcs philosoph nő oly erőszakot követ el magán, hogy órahosszat kártyát vet Cynthiának, a mi annak kedélyét teljesen el tudja foglalni és mikor azután a jó Eleonora össze-vissza jövendöl neki mindenféle balgaságot: boldog éltet, váratlan meglepetéseket, távol útról jövendő kedvest, nagy,

ismeretlen örömet, jó hirt és egyéb képtelenséget, úgy hisz neki, úgy örül rajta, csak azon vitatkozik néha, hogy Leonora a kártyában a zöld fákat hol jónak, hol rosznak mondja, a mint távolabb vagy közelebb esnek; hanem Eleonora mindig ki tudja azt magyarázni, hogy a felhőkkel és nappal való conjuncturák rendelik ezt igy, vagy amúgy.

Egyszer még Lippay is szaporítá a mulatságot azzal, hogy Leonorával kártyát vettessen magának. Cynthia ezt igen rendén való dolognak találta. A véletlen pedig úgy akará, hogy mindjárt legfelül a szivkirály a szivdelnő mellé került. A kik ezt a nemes tudományt értik, tudni fogják, hogy ez nagyszerű jelenség. Cynthia magán kivül volt örömében: az alispán úrnak házasság áll, még pedig nagyon közeli házasság. Ez derék, ez nagyon jeles!

Lippay komoly képpel mondá, hogy ebben semmi lehetetlen sincs; ő még elég fiatal arra, csak azt nem tudja, hogy bír-e azokkal a tulajdonságokkal, a mik egy férjben megkivántatók, mert még azt nem próbálta, mint az oláh a hegedülést.

Cynthia azt állitá, hogy Leonora majd kiolvassa az alispán tenyeréből s oda kellett neki tartania tenyerét — hogy nézze ki abból a tisztelt delnő jó avagy rossz tulajdonságait.

Fenyéry kis nejét átölelve állt a furcsa tréfás jelenet mellett s gonosz észrevételeket tett Leonora dodonai mondataira.

— Ez a vonal itt a gyürü-ujj alatt a hűség vonala, ez mély és határozott, ez jó; ellenben ez a hüvelyk mellett lefelé a makacsság és önfejüség

vonala s nagyon ki van fejlödve; imez itt a mutatóujj felé futó, sok gyöngédségről tanuskodik.

Lippay csendesen mosolygott, midőn ilyen kiváló tulajdonokat hallott magára elősoroltatni. S a mint Leonora elvégezte azokat, azt mondá neki:

— Ha kegyed annyi szép tulajdont tud a kezemen felfedezni: akkor egyuttal tartsa is azt meg magának.

Leonora elbámult és tréfát akart sejteni; hanem Lippay egész komolysággal ismételte szavait s Fenyéryt hitta tanúbizonyságul szándékának komolysága felől.

Cynthia kezeibe tapsolt és nevetve, kaczagva borult Leonora nyakába. Ah ez a nap nagyon sok örömet szerzett neki.

Leonora később meghatottan vallá meg Irénnek, hogy Lippay volt azon egyetlen férfi, kit szivében mindig bálványozott, a nélkül, hogy valaki sejtette volna azt. Nem szerette e férfit úgy soha senki, mint ő!

Lett alkalma azt bebizonyíthatni.

Minden ember, tán Dobokynét kivéve, azt mondá, hogy jobb választást nem tehetett volna. Dobokyné most is azt hiszi, hogy ez csak az ő daczára történt s sajnálja szegény Leonorát.

Igy mulnak el az idők szépen egymás után, észre sem veszi az ember, hogy megvénült, s egyet fordult az egész világ. Más öröm, más bánat, más ifjuság, más öregség.

Egyet-egyet sóhajtunk, mikor egy-egy tekintetes úr, egy-egy méltóságos úr a régi jó nevek közől

elhal, elenyészik. Egygyel megint kevesebb . . . a jó táblabirákból.

Olyan nagyot lehet gondolkozni utána! . . .

A sok között egyszer az is hallik, hogy Maróth Illés, a brenóczi grófok között a legutolsó, hazatért ősei honába meghalni.

Csapjátok be a könyvet: a Brenóczy család bevégezte regényét.

TARTALOM.

MÁSODIK RÉSZ.

Ember csapásai.

	Lap
A nyugtalan lélek	3
A találkozás	32
Csak egyedül?	52
A menyegzői éj	76
Rossz munka	86
A vád	100
A rém	115
Róbert	121
Kis-Amsterdam	132
Puszta ház	157
Post epuitem sedet atra cura!	168
A nő és a némber	181
Régi szerelem, régi jellem	197
Vas kéz	209
A mi a homlokra van irva	217
A találkozás napja	225
A hollók, a farkasok	230
Temetetlen halott	244

LIBRARY
APR
15
UNIVERSITY
OF TORONTO

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 14 11 01 02 002 9